

SOSYAL HİZMET KONGRESİ

Mülteciler ve Sosyal Hizmet

11-12 MAYIS 2018

SOSYAL HİZMET
UZMANLARI DERNEĞİ

sosyalhizmetkongresi2018.aydin.edu.tr

İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

SOSYAL HİZMET KONGRESİ 2018:
MÜLTECİLERLE SOSYAL HİZMET

İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları

**SOSYAL HİZMET KONGRESİ 2018:
MÜLTECİLERLE SOSYAL HİZMET**

Editör: Prof. Dr. Uğur TEKİN

Editör Sekreteryası: Arş. Gör. Elif DEMİRBAŞ, İsmail KURUHALİL

Yayın Kurulu Başkanı: Doç. Dr. Mustafa AYDIN

Kapak Tasarımı: Uzman Devran KORKMAZ

Grafik Tasarım: Elif HAMAMCI

Yayın Yılı: 2019

E-ISBN: 978-975-2438-55-2

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

Bu yapıtın tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzeme izin almadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.

Bu kitabın tüm hakları

İstanbul Aydın Üniversitesi'ne aittir.

İstanbul Aydın Üniversitesi'nin hediyesidir, para ile satılamaz.

BAŞKAN'DAN

Suriyeli mülteciler hayatımıza hiç beklemediğimiz bir anda girdi. Onları gördükçe yüreğimiz yanıyor. Tüm ulusumuz yekvücut olarak komŐularımızın yanında olmak bilmek için seferber olmuştur. Yapılan tahminler ve araştırmalar an itibariyle Türkiye'de yaklaşık 3.5 milyona yakın geçici koruma statüsü altında Suriyeli yaşadığını gösteriyor. Bu sayı Batılı refah ülkelerine ve Suriye'ye komşu başka Ortadoğu lkeleri ile kıyaslandığında hiç de azımsanmayacak boyutlarda olduğunu görüyoruz. Cumhuriyet kurulurken Balkanlardan, Kafkaslardan gelen mübadil ve göçmenlerle zenginleŐen bu kadim topraklar zamanında Bulgaristan'dan gelen Türk soydaŐlarımıza kucak açtığı gibi Suriyeli komŐularımıza da kucak açmıştır ve gelecekte ihtiyaç duyan başkalarına da açacaktır elbet.

Yerlerinden edilen göçmen guruplar içinde kadınlar ve çocuklar en mağdur gruplardır hiç Şüphesiz. Sosyal Hizmet mesleği çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu ülkemizdeki büyük Suriyeli nüfusun sosyal ve ekonomik problemlerine are bulunması ve gündelik yaşamlarını sorunsuz idame ettirebilmesi için önemli bir görev üstlenmektedir. Kamu kurumlarında, yerel yönetimlerde, sivil toplum kuruluşlarında çalışan her bir sosyal hizmet görevlisi bu erdemli vazifeyi laikiyle yerine getirebilmek için yoğun emek sarf ediyor. Ancak meslek görevlilerinin tüm çabalarına ve meslek etiğine bağlılıklarına rağmen Suriyeli misafirlerimizin toplumsal hayat içinde karşılaştıkları aksaklıklar ve problemler devam etmektedir. Bu aksaklıklar ve problemler ise ancak Sosyal Hizmet disiplinin bilimsel ıŐıĐı altında ortadan kalkacaktır.

İA ev sahipliğinde düzenlenen Uluslararası Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mültecilerle Sosyal Hizmet Kongresinde sunulmuş çalışmalardan oluşan bu değerli seçki bilimin ıŐıĐını bize ulaŐtırarak Suriyeli komŐularımızın problemlerine çözüm üretmek için önemli bir kaynak ve onların yardımlarına koŐan Sosyal Hizmet görevlerine için ise bilimin ıŐıĐını yansıtan kıymetli bir rehber olacağına inanıyorum.

Doç. Dr. Mustafa AYDIN

İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

REKTÖR'DEN

Geleneksel olarak 1995 yılından bu yana Sosyal Hizmet Uzmanları ve Üniversitelerin Sosyal Hizmet Bölümlerinin işbirliği ile düzenlenen “Sosyal Hizmet Kongreleri” bu yıl “**Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet**” temasıyla uluslararası katılımlı olarak 11-12 Mayıs 2018 tarihlerinde Üniversitemizde gerçekleştirilmiştir.

Mülteci sorunu günümüz dünyasının çözümlenmesi en karmaşık ve önemli sorunlarında biri halini almıştır. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü'nün tespitlerine göre, 2017 yılında dünya genelinde göç etmek zorunda kalan kişi sayısı 68.5 milyona ulaşmıştır. Örgütün yayınladığı son Zorunlu Göç Raporu'na göre 2017 yılında çatışma, işkence ve şiddet olayları yüzünden yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan kişi sayısı 2.9 milyon artmıştır.

2017 yılında “mülteci” konumuna gelen kişilerin %52'ü 18 yaşından küçük olması dikkat çekicidir. 2009 yılında çocuk sığınmacıların oranı %41 iken bu oran son yıllarda %50'lere ulaşmıştır. Yine 2017 yılında, 16.2 milyon kişi yerinden olurken, bunlardan 11.8 milyonu ülke içinde, 4.4 milyonu ise mülteci veya sığınmacı olarak diğer ülkelere göç etmiştir.

BM Mülteci Örgütü, 2017 Zorunlu Göç Raporunda, sığınmacıları kabul eden ülkelerin %85'inin gelişmekte olan ülkeler olduğu ve bu ülkelerde sosyal yardımların yeterli olmadığı, dolayısıyla sığınmacıların son derece kısıtlı imkanlarla hayatlarını idame ettirmeye çalıştıkları tespiti yapılmıştır.

Raporda Türkiye'nin durumu da ortaya konulmuş, 2014 yılından bu yana Türkiye tüm dünyada en çok sığınmacı ağırlayan ülkenin Türkiye olduğu belirlenmiştir. Ülkemizi 1.4 milyon sığınmacı ile Pakistan ve Uganda takip etmektedir.

Halen Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin sayısı 3.6 milyonu aşmıştır. Resmi olarak kayıtlı olmayanların ve Türkiye'de doğan ve doğacak çocukların da bu nüfusa eklenmesi ile yakın gelecekte sayının ciddi oranda artacağı beklenmektedir.

Türkiye'de şu an her 100 kişiden biri mülteci konumunda olup 81 ilde mülteci bulunmaktadır. Mültecilerin %8'i Türkiye'nin değişik bölgelerindeki kamplarda kalırken diğerleri farklı kentlerde yoğun olarak da İstanbul'da yaşamaktadır. Suriyeli Mülteciler, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün

22.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği ile geçici koruma kapsamına alınmışlardır. Bu yönetmelik kapsamında adlarına düzenlenen Geçici Koruma Kimlik Belgesiyle ülkemizde kalışlarına izin verilmektedir.

Elbette, ister mülteci, ister geçici koruma altındaki kişiler olarak nitelendirelim, ülkelerinden kopup gelen bu insanlar, ülkelerinden, kaçış sırasında ve gittikleri ülkelerde, sağlık, eğitim, barınma, bir işe ulaşma, dil, yaşama biçimi vb. pek çok konuda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlara bilimsel ve disiplinler arası bir yaklaşımla yönelmede, insanı ve insan haklarını temel alan sosyal hizmetlere büyük görevler düşmektedir.

Sosyal hizmet, insanların etkili bir psiko-sosyal işlevsellik düzeyine ulaşmalarına yardımcı olan ve bireylerin esenliği arttıracak toplumsal değişimleri etkilemekte başvurulan uygulamalı bir bilim olarak tanımlanmaktadır. İnsan hakları ilkeleri ve sosyal adalet kavramı sosyal hizmetin temelini oluşturmaktadır. Sosyal hizmet mesleği 1948 İnsan Hakları Beyannamesi ışığında din, dil, ırk, cinsiyet ayırmaksızın tüm dünya vatandaşlarına sosyal refah ve sosyal adalet ulaştırılmasını amaç edinmiştir. Bu etik ilke bağlamında Türkiye'deki mültecilerin de insan haysiyetine yaraşır bir hayat sürmesi sosyal hizmet için gerçekleştirilmesi gereken bir yükümlülüktür.

Türkiye pek çok defalar, doğudan batıdan mülteci akınına uğramıştır. Son yıllarda ise 7. yılına giren Suriyeli mülteci sorunu ile konu yeniden güncel hale gelmiştir. Bugün bu kongrede, zorunlu göç sorunları ve sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirme konusunda sosyal hizmet açısından yapılabilecekler tartışmaya açılacak. Ben bu kongrenin sorunun çözümünde önemli açılımlar getirmesini diliyorum, kongreyi düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkürlerimi sunuyorum.

Prof. Dr. Yadigar İZMİRLİ
İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü

KONGRE BAŞKANI'NDAN

Günümüzde göç olgusu, göçmenler ve özel olarak da mülteciler toplumların politik yapılanmalarında önemli etkenlerden biri olurken, sosyal dokunun şekillenmesinde de etkileri gözlenmektedir. Hepimizin gözlemlediği gibi Türkiye’de günümüzde 3,6 milyonu geçen Suriyeli mülteciler yukarıdaki saptamaya bir örnek oluşturmaktadır. 2010 yılında Tunus’ta başlayan, bölgenin bütün ülkelerinde iç savaş dinamiklerini hareketlendiren Arap Devrimleri Suriye’de günümüze kadar devam eden bir iç savaşı tetiklemiştir. İç savaşın önemli bir sonucu da Suriye’yi terk etmek zorunda kalanların komşu ülkelere yönelmesi ve bu ülkelerde mülteci olarak yaşamak zorunda kalmalarıdır. Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilere 2013 yılında kabul edilen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”na dayanarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında “Geçici Koruma” statüsü verilmiştir. Bu yönetmelik kapsamında Suriyelilerin sağlık, eğitim, sosyal yardım hizmetlerine erişimi kolaylaştırılmıştır ancak uygulamada önemli aksaklıkların yaşandığı bilinmektedir. Türkiye’de en temel sistemlerden olan eğitim, sağlık, sosyal yardım sistemleri Türkçe dışında dil konuşan kesimlere yönelik hizmet vermekte pek başarılı olduğu söylenemez ve hatta bu grupların dışlanması üzerine de çalışmalar yapılmıştır. Yapılanması, farklı sorun alanlarına yaklaşımları konusunda deneyimleri oldukça sınırlı olan sosyal hizmetler için ise Suriyeli mültecilerle çalışmak önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının ve mültecilik alanında çalışan diğer uzmanların yaptıkları uygulamaların değerlendirilmesi ve alanın özelliklerini ortaya çıkaran bilimsel çalışmaların tartışıldığı bir konferansın düzenlenmesinin sosyal hizmet uzmanları için önemli olduğu, hem İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, hem de Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği tarafından saptanmış ve 11-12 Mayıs 2018 tarihinde bir konferans düzenlenmiştir. Elinizdeki kitapta, düzenlediğimiz “Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet” toplantısına sunulan bildirimler ve bildiri özetleri yer almaktadır. Bu kitabın hem araştırmalarda kullanılan yöntem, hem de içerik olarak yeni tartışmaları ve düşünceleri etkileyeceğini umuyor ve iyi okumalar diliyoruz.

Prof. Dr. Uğur TEKİN

İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı

KONGRE BAŞKANI'NDAN

*“Şu karşı yaylada gç kater kater
Bir güzel sevdası serimde tüter
Bu ayrılık bana ölümden beter
Geçti dost kervanı eyleme beni”
Pir Sultan Abdal*

Türküler, insanlık tarihinin yaşanılan duygu ve düŐüncelerini bana göre en “olduğu gibi” aktarıldığı kültürel aktarım araçlarıdır. İnsanların gerek doğal afetler, gerek se insan eliyle doğdukları topraklardan istek ve iradeleri ile veya zorunlu olarak ayrılmalarıdır gç. Her iki durumda da güç ile başlayan yeni yaşam süreci beraberinde fiziki, ekonomik ve psiko-sosyal açından birçok mücadeleyi getirmektedir. EĞer ki gç zorunlu ve hazırlıksız bir yer değiştirme ise bu yeni yaşam mücadelesi daha da çetin olmaktadır. İŞte tam da bu mücadele sürecinde evrensel insani ve mesleki değerler ışığında ve hak temelli bir yaklaşım içinde insanlara profesyonel destek vermek, onurlu yaşam mücadelelerinde kendilerini daha güçlü hissettirmek biz sosyal hizmet uzmanlarının çok önemli iŐlevlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İster kamu, ister özel isterse sivil toplum alanına çalışan sosyal hizmet uzmanları olarak gç olgusunun etkilediği kişi, aile, grup ve topluluklarla daima doğrudan veya dolaylı olarak çalıŐmaktayız.

Bu psiko-sosyal destek sürecinin önemli aktörlerinden olan biz sosyal hizmet uzmanlarının ve sosyal hizmet mesleğinin gç ve göçü yaŐayanlar ile ilgili olarak söyleyecek çok sözü ve anlatacak bir çok deneyimi olduğundan hareketle bu yıl, uluslararası katılımlı kongremiz “Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Mülteciler ve Sosyal Hizmet” temalı olmuştur.

İstanbul’da 11-12 Mayıs 2018’de İstanbul Aydın Üniversitesi Florya Halit Aydın YerleŐkesinde gerçekleştirilen kongremiz gç ve mültecilik ile ilgili birçok bilimsel çalışma ve paylaŐıma ortam hazırlamıştır. Aynı zamanda akademisyenlerin, araştırmacıların, saha çalışanlarının, uygulayıcıların, öğrencilerin ve konuya duyarlılık gösterenlerin mültecilik alanında bilgi, görüş ve deneyimlerinin paylaşılmasını, tartıŐılmasını ve çözümler retilibilmesini kolaylaştıran, güçlendiren bir birikimi sağlamıştır.

Kongreyi; hazırlık çalışmalarından itibaren sonuna kadar, özenli, kolaylaştırıcı, işbirliği ve ekip ruhu içinde gerçekleştirdiğimiz ve kongremize evsahipliği yapan İstanbul Aydın Üniversitesi Yönetimine, Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı Sayın Prof. Dr. Uğur Tekin ile akademik ve teknik ekibine, bildiri göndererek, konuşmacı ve moderatör olarak kongreye katılım sağlayan ve lojistik destekleri ile katkılarını sunan herkese SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulumuz ve Şube Yönetim Kurullarımız adına teşekkür etmek isterim.

Kongre sonunda ortaya çıkan bu kitabın, bu alanda ve ilgili diğer çalışmalara ışık tutmasını, çoğu kez göç sonrası insanların canını yakan ağır yaşamlarını bir nebze iyileştirecek bilgi ve deneyim birikimleri ile uygulayıcılara katkı sunmasını diliyorum, saygılarımla.

Rahmiye BOZKURT
SHUDER Genel Başkanı

SOSYAL HİZMET OKULLARI DERNEĞİ BAŞKANI'NDAN

Sayın rektörüm, sayın kongre başkanları, sosyal hizmet Bölümlerimizin değerli başkanları ve akademisyenleri, sevgili sosyal hizmet uzmanları ve sevgili öğrenciler

Şu an yönetim kurulu başkanlığını yürütmekte olduğum Sosyal Hizmet Okulları Derneği 2015 yılının son günü olan 31 Aralık'ta, farklı üniversitelerde görev yapan 12 Sosyal Hizmet Akademisyeni tarafından kuruldu.

Derneğin genel amacı; sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı temelinde ülkemizde sosyal hizmet eğitim ve öğretiminin uluslararası standartlar doğrultusunda nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktır.

Evrensel ilke ve kuralları gözeterek sosyal hizmet eğitim-öğretim programlarının ülkemizin ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak, Sosyal hizmet eğitim programları için akreditasyon, değerlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak Türkiye'de sosyal hizmet eğitim kalitesinin yükseltilmesi yönünde güçlü bir yapı oluşturmak, Sosyal hizmet eğitim ve öğretim programlarında standart birliğini sağlamak derneğin alt amaçlarıdır.

Geçen iki buçuk yıllık zaman içerisinde derneğimiz VI. ve VII. Sosyal Hizmet Eğitim Çalıştaylarını düzenlemiş, Sosyal Hizmet Eğitiminde Anabilim Dallarının Yapılanması'na dair YÖK'e sunulan raporu hazırlamış ve lisans düzeyinde Ulusal Sosyal Hizmet Eğitim Standartlarının oluşturulmasını sağlamıştır. Derneğimiz halen Konya'da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü himayesinde yürütölen Okul Sosyal Hizmeti Projesi'ne akademik danışmanlık hizmeti vermekte ve Ulusal Mezuniyet Öncesi Sosyal Hizmet Çekirdek Eğitim Programını hazırlamaktadır.

Sosyal Hizmet Okulları derneği, kendisine temel misyon olarak seçtiği sosyal hizmet eğitiminde akreditasyon yetkisi almak üzere ilk adımları da atmıştır. Kalite güvencesi ve akreditasyon süreci uzun, ince bir yola benzetilebilir. Başarılı olması durumunda bugün dile getirilen pek çok sorunun çözüme kavuşacağı beklenebilir.

Sosyal hizmet eğitiminde yaşanan sorunların çözümünde ve eğitimin sağlıklı bir zeminde yürütülmesinde Sosyal Hizmet Okulları Derneği bir fırsattır. Bu fırsatın iyi değerlendirilmesi başta tüm sosyal hizmet akademisyenlerinin ve sosyal hizmet camiasının maddi ve manevi desteğine bağlıdır. Fırsatın iyi kullanılması sosyal hizmet eğitiminde kalite güvencesi ve akreditasyon sürecini başlatabileceği ve fakülteleşmenin önünü açabileceği gibi, atılan her adımla sosyal hizmet mesleğinin gelişimine de katkı sağlanmış olunacaktır.

Bu düşüncelerle bana bu konuşmayı yapmama imkan sağlayan kongre başkanı Prof. Dr. Uğur Tekin'e, kongre eş başkanı Rahmiye Bozkurt'a ve kongrede emeği geçen herkese teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Kamil ALPTEKİN
Sosyal Hizmet Okulları Derneği Başkanı

KOLOMBİYA ÜNİVERSİTESİ ASPIRE PROJESİ DİREKTÖRÜ'NDEN

Öncelikle sosyal hizmet kongresinin düzenleyicilerine bu kadar büyük ve önemli bir toplantıyı düzenledikleri için teşekkür ederek başlamak isterim. İstanbul Aydın Üniversitesi'nde sizlerle bir araya gelmek çok memnun edici. Özellikle Dr. Uğur Tekin'e beni bu kongreye katılmaya davet ettiği için ve Türkiye'de sosyal hizmet araştırmaları konusundaki önderliği için teşekkür etmek isterim. Dr. Tekin, sizinle işbirliği yapmak gerçekten bir onur benim için.

İsmim Melissa Meinhart. New York şehrindeki Columbia Üniversitesi Sosyal Hizmet Fakültesi'nde Doktora Öğrencisiyim. Eğitimim kapsamında, Columbia Sosyal Hizmet Fakültesinde "ASPIRE" İsimli Bir Araştırma İnisyatifinin Direktörüyüm. ASPIRE, "Politika, Uygulama, Araştırma ve Katılım Yoluyla Mülteciler İçin Çözümler Önerme Projesi" diye çevirebileceğimiz proje başlığının kısaltması oluyor. Bu proje, Columbia Üniversitesi'nde Suriyeli mülteci krizine yönelik inovatif, yenilikçi yaklaşımların ve etkinliklerin oluşturulmasına yönelik disiplinler arası bir programdır.

ASPIRE Projesi, Columbia Sosyal Hizmet Fakültesi'ndeki sosyal müdahale grubunun bünyesinde faaliyet göstermektedir. Projenin koordinatörleri, Dr. Nabila El-Bassel ve Dr. Neeraj Kaushal'dır. Sosyal müdahale grubu, mülteciler dahil kırılgan grupların durumlarını iyileştirmek ve önceyici tedbirler almak için inovatif yaklaşımları geliştirmeye, test etmeye ve yaygınlaştırma amacını taşıyan bir araştırma laboratuvarıdır. Disiplinler arası araştırmaya sosyal hizmet ilkelerini entegre ederek, sosyal müdahale grubu 25 yıldır sosyal hizmet programlarına, uygulamalarına ve politikalarına katkı sağlamıştır.

ASPIRE Projesi, Suriyeli mülteci akınına yönelik faaliyetlerdeki önemli eksikliklerin kapatılması amacına yönelik araştırma yapma fırsatlarını tespit ederek başladı. İlk önce, Columbia Üniversitesi'nin mesleki ve profesyonel fakültelerindeki kıdemli öğretim üyelerinin bir konsorsiyumu olarak başladı. Bu fakültelerin arasında sosyal hizmet, hemşirelik, tıp, halk sağlığı, uluslararası ilişkiler ve eğitim yer alıyor. Konsorsiyum üyelerinin her biri, Suriyeli mültecilerle etkin ve etkili araştırma yapabilme kapasitesine sahip ve buna gönül vermiş kişiler.

Ürdün ve Türkiye'deki ilişki ağlarımızı kullanarak, bu ülkelerde Suriyeli mültecilere ilişkin sorunların neler olduğu konusunda partnerlerimizle işbirliği içinde daha çok bilgi edindik. Bu süreçte, İstanbul Aydın Üniversitesi'nden Dr. Uğur Tekin ve Dr. Deniz Yüksek ile bağlantıya geçtik. Kendileri Türkiye'deki araştırmamıza öncülük ettiler, bu konuda onlara sonsuz teşekkür borçluyuz. Türkiye'deki projenin kapsamı hakkında bugün saat 14:00'da yapacağım konuşmada daha çok söz edeceğim.

ASPIRE hizmet sunucular araştırması ve Ürdün'de yürüttüğümüz ASPIRE kadın mülteciler araştırmasında elde ettiğimiz deneyimin gelecekte yapılacak araştırmalar ve şu andaki müdahaleler için aydınlatıcı veri sağlayacağından eminiz. Daha önce belirttiğim gibi, araştırmalarımızın önemli bir odağı, insanların hayatındaki sorunlara bilimsel veriye dayalı çözümler üretilmesine katkıda bulunmaktır.

Sosyal hizmet uzmanları olarak, yaptığımız araştırmaların bulgulara dayanarak geliştirilen programların ve müdahalelerin, kırılgan nüfus gruplarının hayatında doğrudan ve olumlu bir etki yaratabileceğini gösterme fırsatına sahibiz. Veriye dayalı çözümler, bilimsel ve disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olabilir ve sosyal hizmet araştırmalarının, çevresine disiplinler duvarlar/sınırlar örmesine gerek yoktur.

Mülteciler gibi kırılgan grupların, çok disiplinli cevaplar/müdahaleler geliştirilmesi gereken çoklu sorunları vardır. Özellikle bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının yapabileceği çok büyük katkılar olduğuna inanıyorum. Sosyal hizmet uzmanları, disiplinler duvarları yıkmakta ve farklı disiplinlerde yapılan araştırma külliyatlarını birbiriyle bağlantılandırmada önemli bir rol oynayabilir. Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının akademide yarattıkları katma değeri bir kez daha teyit edecek nitelikteki, yenilikçi araştırmaları hakkında daha fazla bilgi edinmek için can atıyorum.

Melissa Anne MEINHART
Columbia University School of Social Work

ONUR KURULU	
Doç. Dr. Mustafa AYDIN	İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı
Prof. Dr. Yedigâr İZMİRLİ	İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Hasan SAYGIN	İstanbul Aydın Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkan Danışmanı
Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi Rektör Yardımcısı

DÜZENLEME KURULU	
Prof. Dr. Deniz YÜKSEKER	İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ŞİMŞEK	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Gizem ÇELİK	Medipol Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK	İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Neşe ŞAHİN TAŞGIN	Maltepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Taner ARTAN	İstanbul Üniversitesi
Öğr. Gör. Kahraman EROĞLU	İstanbul Aydın Üniversitesi
Öğr. Gör. Songül BOYRAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi
Öğr. Gör. Tezcan Zeynep ÖZKAN TILKI	İstanbul Aydın Üniversitesi
Uzman Devran KORKMAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi
Arş. Gör. Elif DEMİRBAŞ	İstanbul Aydın Üniversitesi
Arş. Gör. Mehmet Can AKTAN	Başkent Üniversitesi
Sos. Hiz. Uz. Abdullah ÖZBAY	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Abidin ÖZDEMİR	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Bülent KARAKUŞ	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)

Sos. Hiz. Uz. Cihan AYDIN	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. ığdem KARAHAN	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Elif Burcu YAMANER	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Ergin BALCI	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Esin POLAT	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Fayık YURTKULU	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Figen ÇELİK	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Göl ERDOST	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. İkrım DOĞAN	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Kenan TOPÇU	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Mansur SEYİTOĞLU	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Mehmet Can ÖZKAYA	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Murat ÇELİK	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Özgür SAĞLAM	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Tölın KUNAR	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
Sos. Hiz. Uz. Zeynep MUTLU	SHUDER (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)

HAKEM KURULU	
Prof. Dr. Adem EFE	Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	Yalova Üniversitesi
Prof. Dr. Aliye MAVİLİ	Biruni Üniversitesi
Prof. Dr. Cengiz ÖZBESLER	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Emine ÖZMETE	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih ŞAHİN	Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Işıl BULUT	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Fazlı ARABACI	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Gülsüm Çamur DUYAN	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan ACAR	Liverpool Hope University
Prof. Dr. İlhan TOMANBAY	İstinye Üniversitesi
Prof. Dr. Kasım KARATAŞ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kamil ALPTEKİN	KTO Karatay Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zafer DANIŞ	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Murat YILDIZ	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Musa ŞAHİN	Yalova Üniversitesi
Prof. Dr. M. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Nurdan DUMAN	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Nuray KARACA	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Sema BUZ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Sunay İL	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur TEKİN	İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Vedat İŞIKHAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Veli DUYAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz ÖZORAN	Trabzon Avrasya Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah KARATAY	Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşe Sezen SERPEN	Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Cengiz YANIKLAR	Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Doç. Dr. Derya ŞAŞMAN KAYLI	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFTÇİ	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Ercüment ERBAY	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Ertan KAHRAMANOĞLU	Başkent Üniversitesi
Doç. Dr. Esra ÇALIK	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Fethi GÜNGÖR	Yalova Üniversitesi
Doç. Dr. Filiz YILDIRIM	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Gonca POLAT	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Gülay GÜNAY	Karabük Üniversitesi
Doç. Dr. Güncel ÖNKAL	Maltepe Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan BAYDUR	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Hande ŞAHİN	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. İshak AYDEMİR	Bahçeşehir Üniversitesi
Doç. Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU	Üsküdar Üniversitesi
Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa SARIBIYIK	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi
Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Orhan KOÇAK	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer Miraç YAMAN	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Özge ÖZGÜR BAYIR	Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem KARAKUŞ	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Reyhan ATASÜ TOPÇUOĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Reyhan SAYDAM	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Rıza GÖKLER	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Doç. Dr. Semra SARUÇ	Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Serap DAŞBAŞ	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık TUNCAY	Hacettepe Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

KONFERANS METNİ

Türkiye’de Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Kabulü ve Sosyal Uyumu
Sema BUZ

TAM METİN BİLDİRİLER

Evrensel ve Bölgesel Düzenlemeler Arasında Bir Yer Edinme Çabası: Mülteci Hakları

Ezgi AKBULUT

Mültecilere Yönelik İnsani Yardım Çalışmalarına Bir Örnek: “Sultanbeyli Mülteciler Derneği Toplum Merkezi”

Gizem AKPINAR, Gizem ARSLAN, Elif DEMİR, Barış KARDAŞ, İsmail KURUHALİL, Esra OZMAN

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hukuki Statüleri ile Kayıt ve Kimlik İşlemleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Kamil ALPTEKİN, Demet AKARÇAY ULUTAŞ, Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ, Elmas AKIN ALTINCI

Ortaöğretim Okullarında Suriyeli Çocuklar İçin Oluşturulan Kaynaştırma Sınıflarına Genel Bir Bakış: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kamil ALPTEKİN, Kemal YEĞİN, Gizem AKBABA, Arzu TEKELİ

Zorunlu Göç ve Mülteci Politikaları

Ahmet Melihşah ÇEVLİK

Suriye Krizinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda Çerçevesinde Analizi

Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

Geleceği İnşa Etmek: Uyum, Bütünleşme, Kültürleşme Suriyeli Mülteciler Örneğinde Kavramsal Bir Tartışma

Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Ayşe Deniz TURŞUCU

Türkiye Ebeveyni Boşanmış Çocuk ve Gençler Literatürü: 2007-2017 Yılları Arasında Yapılan Çalışmalara Dair Bir İnceleme

Elif DEMİRBAŞ, Ömer Miraç YAMAN

Mültecilere Yönelik Gönüllülük Çalışmaları
Yunus KARA

Körfez, Bosna ve Suriye Krizleri Ekseninde Küresel Ölçekte Göç Hareketleri
ve Göç Politikalarına Etkisi
Kasım KARATAŞ, Mehmet BAŞCILLAR

Sosyal Hizmet Bölümünü Seçme ve Sosyal Hizmet Eğitimine Devam Etmede
Türkiye’deki Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Motivasyonları
Orhan KOÇAK, Orhan ÇEVİK, Dilara SAVACI

Türkiye’de “Göçmen Çocuk ve Genç” Üzerine Yapılan Güncel Çalışmaların
Bibliyografik Analizi
Enver MENGÜ, Ömer Miraç YAMAN

Mülteci Çocuklar ve Sosyal Hizmet
Bircan REÇBER

Development of a Scale About Attitudes Towards Refugees
Tezcan Zeynep ÖZKAN TILKI, ElifDEMİRBAŞ, Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK

Çocuk İhmal ve İstismarı Açısından “Erken Evlilikler”
Ebru YORGUN

ÖZET BİLDİRİLER

Göç ve Sonrasında Kadın ve Çocuk Mültecilere Sosyal Hizmet Müdahalesi
(Olgu Örneği)
Damla AKARSU

Belediyelerin Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Destek Hizmetleri
**Gamze Nur AKPINAR, Medya BİLECEN, Arzu DAĞCI, Eda KAVALCI,
Faruk ZAMUR**

Almanya’da Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Çalışmaları: Almanya-Ruhr
Bölgesi Örneği
Murat ALTUNTAŞ

Teknoloji Bağımlısı Çocuklar/Gençler ile İlgili Bibliyografik Bir
Değerlendirme: 2007-2017 Tarihleri Arası
Emrah APAK

Kadın Örgütlerinde Örgütlenme Deneyimi: Kocaeli Örneği
Elif Sinem ARIKAN, Yüksel BAYKARA ACAR

Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişki Türleri Arasındaki İlişki
Irmak ARSLAN

Toplumsal Değişim ve Yaşlılık
Taner ARTAN, Derya ÜNLÜ

Geçici Koruma Altında İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet
Hicran ATATANIR

Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Geçici Eğitim Merkezi Örneği
Tuğçe AYBAK, Derya KASSAP, Şucaı YALÇIN, Aleyna YILDIRIM

Ayrımcılık Karşıtlığından Pozitif Ayrımcılığa: Engelli Haklarının Dünü
Bugünü
Selahattin AYDIN

Hastanede Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mülteciler ile Çalışmaları
**Duygu AYDIN, Nur Deniz AYNACI, Umay ÇARPAN, Selin DİNÇER,
Ebru GÖÇMEN**

Türkiye'de Geçici Koruma Altında Olan Suriyeli Çocuklara Yönelik Eğitim
Çalışmaları Şanlıurfa Örneği
Aysel BASMACI, Serhat KELEŞ

Türkiye'de Mültecilere Yönelik Gerçekleştirilen Sivil Toplum Çalışmaları
Cansu BERK

Türkiye'de Suriyeli Çerkesler: Gönüllü Dayanışma Örneği (Syrian
Circassians in Turkey: A Case of Solidarity)
Didem BAŞ BİLGE, Jade Cemre ERCİYES

İnsan Eliyle Oluşturulmuş Travmalarda Mağdurlara Yönelik Sosyal Hizmet
Müdahalesi: Psikososyal Dayanışma Ağı Örneği Bir Örgütlenme Pratiği
Songül BOYRAZ

Bağımlılık Tedavisinde Sosyal Hizmetin Rolü ve İşlevi: Yeşilay
Danışmanlık Merkezi Örneği
Ömer Faruk BOZDOĞAN, İlker AKTÜRK

Babamı Savaşta Bıraktım, Ben Onda Kaldım: Mülteci Çocuklar ve Baba Yoksunluğu

Şenil ÜNLÜ ÇETİN

Travmatik Boyutuyla Mültecilik Olgusuna Bakış

Onur DAĞKOÇAK

“UNFPA Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar” Merkezlerinde Mülteci Kadın ve Gençlerle Gerçekleştirilen Güçlenme Çalışmaları

Gül ERDOST

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Eğitimi ve Mesleğin Geleceğine İlişkin Görüşleri

Hüseyin DOĞAN, İshak AYDEMİR

Öğretmenlerin Mülteci Çocuklarla Olan Mesleki Deneyimlerinin Okul Sosyal Hizmeti Odağında Ele Alınması

Zülal EROĞLU, Tayfun EROĞLU

Suriyeli Sığınmacı Çocukların Türk Eğitim Kurumlarında Karşılaştıkları Sorunlar

Gamze ERTUŞ

Çocuk Ceza Adaleti Sürecinde İlk Basamağının Önemi: Çocuk Polisi ve Takdir Hakkı

Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Mülteci Sorunlarında Halk Sağlığı Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Tahir GÜNEŞ

Mültecilik Alanında Adölesan Gebelerle Sosyal Hizmet Açısından Bir Müdahale Merkezi Olarak Turkuaz Projesi

Gülsüm GÜREL, Hicran Sena ULUCAN, Betül YAKA

Mültecilerin Yardımlarla Buluşturulması Adına İşbirliği İçinde Olunan Kurumlar ve Hizmetleri

Selin HOPANCI

West African Migration Through North Africa (Maghreb States) and Turkey to Europe (EU)

Genesis Efimba IKOE

Düzensiz Göçmenlerin Sağlığı ve Sosyal Hizmet
Yasemin BİLSEL İLGÜN

Mevsimlik Tarımda Çocuk Emegi ve Mülteciler
Bülent İLİK

İstanbul Aydın Üniversitesi Öğrencilerinin Suriyeli Mültecilere Bakış Açısı
**Özlem KARAALİOĞLU, Oğuz HUY, Burak HATİPOĞLU,
Berk KOPARAN, Bircan İLGÜN**

Ankara İlinde Üçüncü Basamak Bir Çocuk Hastanesine Başvuran Mülteci
Çocuk Hastaların Değerlendirilmesi
Cüneyt KARAGÖL, Ali GÜNGÖR

Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyum Sağlamalarında Temel Yaşam Becerileri
Eğitimlerinin Rolü: Gaziantep Örneği
Kasım KARATAŞ, Nur İNCETAHTACI GÜNAL

Mültecilerle Sosyal Hizmet Çalışmalarında Değerlendirme Unsuru Olarak
Menşe Ülke Bilgisinin Önemi
Mustafa KARATAŞ

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Örgütlenme Süreçleri ve Pratikleri: İstanbul
Örneği
Fırat KARÇAL

Güngören Belediyesinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmaları
Zeynep KAYA

Suriyeli Mültecilerle Yapılan Sosyal Uyum Çalışmaları: Türk Kızılayı
Şanlıurfa Toplum Merkezi Örneği
Mehmet Veyis KILIÇ

Together We Stand Projesi Kapsamında Sultanbeyli İlçesinde Gerçekleştirilen
Sosyal Uyum Projeleri
Yağmur KINALI

Kültürler Arası İlişkiler Bağlamında Suriyeliler
Levent KIYLIOĞLU

Suriyeli Mültecilerin Ruh Sağlığı Sorunları ve Yükseköğretime Devam Eden Mülteci Gençlere Yönelik Sunulması Gereken Hizmetlere Bir Bakış
Ayşe KIZILTAŞ

Yurtta Kalan Ergenlerde Psikolojik İyilik ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki
Orhan KOÇAK, Irmak ARSLAN

Mülteci ve Sığınmacı Çocuk İşçilerle Sosyal Hizmet Çalışması
Eren KÖSE

LGBTİ Mültecilerin Sorunları: Biyografik Bir Analiz
Kardelen KÖSEN

İstanbul Aydın Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi: Suriyeli Mültecilere Bakış Açısının Değerlendirilmesi
Kardelen KÖSEN, Tolga ÖZÇELİK

Sosyal Hizmet Merkezleri'nde Suriyeli Ailelere Yönelik Yapılan Sosyal Hizmet Müdahaleleri: Ankara İli Altındağ Örneği
Ebru KÜÇÜKDÜVEYKİ

Mültecilerle Çalışmada Kültürel Yetkinlik: Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Bir Çerçeve
Seda ATTEPE ÖZDEN

İnşaat İşçileri Örneğinde Güvencesiz Bir Çalışma Biçimi Olarak Taşeron Çalışma
Levent ÖZTÜRK, Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK

Göç Yolunda Aile: Değişim, Uyum ve Krizler
Merve Deniz PAK

Geri Kabul Anlaşması Mülteci Sorununu Çözebilir Mi?
Kamuran REÇBER

Medyada Suriyeli Göçmenlere Yönelik Nefret Söyleminin İzlenmesi Derleme Çalışması
Özgür SAĞLAM

Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: İstanbul Esenyurt Örneği
Tuğba SARITAŞ, Nida SAVAŞ, Melek YILDIZ, Aylin ARICI, Taner ARTAN

Uluslararası Öğrencilerin Psikososyal Sorun ve İhtiyaçları: Nitel Bir Çalışma
Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği

Melih SEVER, Şefika Eda ÇİÇEK, Adem EFE

Bilimsel Literatürde Mağdur Çocuk-Genç Temsili

Mansur SEYİTOĞLU, Ömer Miraç YAMAN

Kurum Bakımında Kalan Cinsel İstismar Mağduru Yabancı Uyruklu
Çocukların Yaşadığı Zorluklar

Mansur SEYİTOĞLU

Erken Yaşta ve Zorla Evlendirilen Suriyeli Kız Çocuklarının Ülkemizdeki
Durumunun Değerlendirilmesi

Mansur SEYİTOĞLU, Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

Kadın Sağlığı ve Danışma Merkezlerinde Suriyeli Kadınlara Yönelik Sunulan
Hizmetlerin Değerlendirilmesi

Mehmet Akif SEZEROL, Çağrı Emin ŞAHİN, Ömer ATAÇ

Adli Görüşme Odalarında Mağdurların İfade Alınma Süreci ve Sosyal
Çalışmacı-Mağdur İlişkinin Boyutları: Eskişehir Adliyesi Örneği

Berhudan ŞAMAR

Mültecilere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Akademiye Düşen Görevler

Neşe ŞAHİN TAŞGIN

‘Öteki’ Suriyeliler: Abdallar, Domlar, Ermeniler, Ezidiler, Süryaniler...

Serhat TEK

Ergenlik Döneminde Olan Çocukların İnternet ve Sosyal Medya Kullanım
Durumlarının Sosyal Hizmet Perspektifinden İncelenmesi

**Serhat TEK, Züleyha DURANGÜÇLÜ, Buğra KARAHAN, Selen AKTEPE,
Şeyda YILMAZ**

Göç Mağduru Kadınlarla Feminist Grup Çalışması

Melike TEKİNDAL

Suriyeli Mültecilere Yönelik Toplumsal Uyum Projelerine Genel Bir Bakış

Ezgi TESİR, Bahriye ESELER, Sıla Meltem ARMAN

Okullarda Sosyal Hizmet Uygulaması
Berrin TUNÇ, Serkan TUNÇ

Suriyeli Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetlerde Çocuk Koruma Vaka
Yönetimi Yaklaşımının Kullanılması
Ezgi YAMAN

Sosyal Hizmet Mesleğinde Yazmanın Terapötik Etkisi
Alim YAVUZ

İşkence Gören Mültecilerle Sosyal Çalışma-TİHV Örneği
Bilal YILDIZ, Cansu TURAN

Kömür Çocuklar: Çocuk İşçiliğinin Farklı Bir Görünümü Patnos Örnekleme
İhsan YILKAN, Ömer Miraç YAMAN

Sosyal Hizmet, Sosyal Adalet ve Toplumun İnsan Kaynağının Geliştirilmesi
İsmet Galip YOLCUOĞLU

Modernleşme, Postmodernizm ve Sosyal Hizmet İlişkisi
İsmet Galip YOLCUOĞLU, Nevzat GÜRSOY

Türkiye’de Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Kabulü ve Sosyal Uyum

Sema BUZ¹

Öz

Sosyal Uyum

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) bütünleşmeyi (integration) göçmenler ve onlara ev sahipliği yapan toplumlar arasında iki yönlü işleyen karşılıklı bir uyum süreci olarak tanımlamaktadır. Böylelikle bütünleşme hem göçmenler hem de ev sahibi toplumlar açısından ortak sorumluluklara işaret etmektedir. IOM bütünleşme kavramının iki temel unsuru olarak “içerme (inclusion)” ve “sosyal uyumu (social cohesion)” ele almaktadır (IOM, 2017). “İçerme”; sosyal içerme (sağlık, eğitim), ekonomik içerme (emek piyasası ve ekonomik hizmetlere erişim), sivil ve politik katılımı kapsamaktadır. “Sosyal uyum” ise ayrımcılığın önlenmesi, zenofobiya karşı duruş ve karşılıklı anlayışı geliştirmek çerçevesinde ele alınmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’na (2018-2023) göre toplumsal uyum; göçmenlerin kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yaşadıkları topluma dâhil edilerek ortak bir aidiyet hissi geliştirebilmesi, kültürlerarası etkileşim, istişare, toplumsal diyalog çerçevesinde farklılıkların karşılıklı tanınması, saygının devam ettirilmesi ve bir arada yaşamalarının sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal uyum genel olarak göçmenlerin toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünü hedeflemektedir. Göçmenin sağlıklı bir şekilde kimliğinin tanınması ve toplumsal hayata dışlanmadan katılabilmesi için dil, din ve kültür gibi farklılıklarının tanınması, kısaca çeşitliliğin toplumsal kabulü toplumsal uyum için önemlidir. Ayrıca, göçmenlerin toplumda kendi yetenek ve çalışmalarından dolayı takdir edilmesi ve faydalı bir birey olarak algılanması toplumsal uyum için önemli faktörlerdir.

Ekonomik göçmenler açısından planlı bir göç süreci varsa uyum köken ülkede planlanan bir takım hazırlıklar aracılığıyla başlamaktadır: gidilen ülkenin diline yönelik kurslara gitmek, sertifikalar almak, varış ülkesiyle ilgili bilgi edinmek vb. Ancak sığınmacı ve mülteciler için planlanmayan ve zorunlu göç süreçleri söz konusu olduğu için sosyal uyum konusu büyük ölçüde gidilen ülkedeki olanaklar ve mevcut duruma göre şekillenmektedir. Bu açıdan örneğin istihdam olanaklarının sınırlı olduğu ülkelerde yeni gelenlere yönelik

¹ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜGO) Müdürü, Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, semabuz@gmail.com, hugo@hacettepe.edu.tr

“işimizi elimizden alacaklar” varsayımı büyük ölçüde göçmenlere yönelik tepkiye neden olmaktadır. Bu tepki de toplumsal kabulün azlığına ve sosyal uyumun da zorlaşmasına yol açmaktadır.

IOM göçmenlerin bütünleşmesi için çeşitli stratejiler önermektedir (2017). Bunlar: statülerine bakmaksızın göçmenlere yönelik her türlü ayrımcılığın ve zenofobianın karşısında olmak, göçmenlere yönelik ülkelerinden ayrılmadan önce ve varış sonrası oryantasyon programları, işgücü piyasalarına erişimi kolaylaştıracak şekilde özel sektörle anlaşma, göçmen alan ülkeler ve yerel otoritelerle anlaşma ve son olarak medya ve diğer aktörlerle göçmenlerin olumlu katkılarını vurgulama konusunda çalışmalar olarak sıralanabilir. Görüldüğü üzere göçmenlerin bütünleşmesi ve sosyal uyumu için çok yönlü, çok sektörlü ve multidisipliner bir bakış açısıyla çalışmalar yürütülmelidir.

Sosyal uyum için göçmenlerin işgücü piyasalarına erişimleri ve ekonomik yönden içerilmeleri büyük öncelik taşımaktadır. Türkiye açısından 15/01/2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ve 26/04/2016 tarihli Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik çıkarılarak söz konusu kişilerin yasal olarak çalışmasına olanak tanınmıştır. Bu gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda Türkiye’ye yönelik işgücü göçünün ulusal işgücü piyasasının dinamiklerini gözeterak düzenli olarak gerçekleştirilmesi, Türkiye’nin nitelikli işgücü çeken ülkeler arasındaki küresel rekabete dâhil olabilmesi, uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilerin işgücü piyasasına erişimlerinin sağlanması ve işgücü piyasasındaki göçmenlerin haklarının korunmasının düzenlenmesi amacıyla 13/08/2016 tarihli ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu kabul edilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte işgücü piyasası ve uyuma ilişkin temel idari ve yasal düzenlemeler oluşturulmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı 2018-2023).

Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, sivil / politik katılım, aile birleşimi, ayırım karşıtı ve sosyal uyumu destekleyecek girişimler öncelikli olarak ele alınmalıdır (IOM, 2017). Benzer şekilde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023) da uyum çatısı altında toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek (sosyal hizmet ve yardımlar) konuları olmak üzere 6 tematik alan belirlenmiştir. Tüm bu sayılan alanlara erişim için dil yeterliliği büyük önem taşımaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki dil konusundaki yetkinlikleri büyük ölçüde istihdam açısından daha iyi seçeneklere ulaşmalarına katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda sözü edilen GİGM Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023) toplumsal uyum için çeşitli stratejik amaçlar belirlemiştir. Bunlar:

Stratejik Amaç 1. Göçe ve göçmenlere ilişkin toplumsal algının ve yabancılara yönelik tutumun toplumsal uyuma katkı sağlayacak şekilde yönetilmesi.

Hedefler:

- Göçmenlere yönelik toplumsal kabul düzeyinin güçlendirilmesi.
- Göçmenlere yönelik olarak toplumsal kabulü arttırmak için gerekli tedbirlerin alınması.

Stratejik Amaç 2. Yerel düzeyde birlikte yaşamın ve karşılıklı diyalogun geliştirilmesi

Hedefler:

- Belediyelerin toplumsal uyuma ilişkin rollerinin güçlendirilmesi için gerekli yasal, idari ve kurumsal düzenlemelerin yapılması.
- Yerel halk ile göçmenlerin bir arada yaşamalarını desteklenmesi.
- Yabancıların din hizmetlerinden etkin faydalanmaları için gerekli alt yapının güçlendirilmesi.

Stratejik Amaç 3. Göçmenlerin yerel düzeyde danışma ve istişare mekanizmalarına aktif dahil olmalarının sağlanması.

Hedefler:

- Göçmenlerin danışma mekanizmalarına katılımının sağlanması
- Sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesi

Görüldüğü üzere sosyal uyumun başarılması farklı ölçeklerdeki yapılarla bir arada çalışmayı, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir.

Sığınmacı ve Mültecilerin Toplumsal Kabulü

Göçmen ve sığınmacıların ev sahibi ülkelerde toplum tarafından kabulleri büyük önem taşımaktadır. Bu kabul yüksek ise göçmen ve sığınmacıların sosyal uyumu artmakta, kabul düşük ise sosyal uyum azalmaktadır. Toplumsal kabul çoğunlukla göç edenlerin yarattığına inanılan çeşitli riskler ve tehditler ile doğru orantılı olarak ele alınmaktadır. Türkiye örneğinde baktığımızda 2011 yılından itibaren Suriye'den göç edenlere yönelik toplumsal kabulün özellikle işsizlik, yüksek ev kiralari, yaşam giderlerinin artması, toplumsal ve kültürel farklar gibi değişkenlerle bağlantılı olarak değişim gösterdiği görülmektedir.

Nitekim HUGO tarafından 2014 yılında yaptırılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması (Erdoğan, 2014) ve 2017 yılında yaptırılan “Suriyeliler Barometresi” (Erdoğan 2017) Araştırması toplumsal kabul ve birlikte yaşama ilişkin önemli veriler sunmaktadır.

Erdoğan tarafından yapılan araştırmada (2014) temel bulgular: Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeyinin son derece yüksek olduğu, Türkiye’deki Suriyeliler konusunda toplumun ortaya koyduğu yaklaşımın büyük ölçüde “hak temelli” bir anlayışa işaret ettiği, Türk toplumunun yarısından fazlasının Suriyelilerin ülkede kalacağına dair bir algıya sahip olduğu, sınır komşuluğuna ve etnik-dini yakınlıklara rağmen Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kültürel yakınlık hissinin çarpıcı bir biçimde çok az oranda olduğu, Suriyelilerin çalışması konusunda toplumun ikiye ayrıldığı, Türk toplumunun en büyük itirazının Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda olduğu, Suriyelilerin yerel halkın işlerini ellerinden aldıklarına dair özellikle bölgede ciddi bir kaygının varlığı, artık yeni sığınmacı alınmaması, Suriyelilerin kamplarda barındırılması ya da tampon bölge oluşturularak oralarda barındırılması gibi düşüncelerin yaygınlığı, Suriyelilerin Türkiye’de kalmalarının önemli sorunlar yaratacağına inanma, Suriyelilerin Türkiye’ye ekonomik yük oldukları algısının yaygınlığı, Suriyelilerin huzuru ve düzeni bozacağına dair endişeler olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak buna rağmen Türk toplumunun % 30’u Suriyelilere doğrudan ya da dolaylı olarak maddi-manevi destek olduklarını ifade etmektedir. Değerlendirmelerde “bölge illeri” ile “bölge dışı illeri” arasında genelde çok büyük farklılıklar olmadığı gözlenmektedir.

Erdoğan tarafından yapılan diğer araştırmada ise (2017) temel bulgular şunlardır:

Türk toplumu Suriyelileri öncelikle “zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar” olarak tanımlamayı tercih etmektedir. Ancak bunu takip eden tanımlamalar (bize yük olan insanlar; bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlar; dilenciler/sadece yardımlarla yaşayan insanlar; bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlar) hem kaygıları hem de yaygın ötekileştirmeyi ortaya koymaktadır. Türk toplumunun Suriyelileri tanımlarken “bizden birileri”, “din kardeşlerimiz” vb. vurguları neredeyse istisna düzeyindedir. SB-2017 araştırmasının öncülü olan 2014’teki araştırmada da şaşırtıcı bir sonuç olarak ortaya çıkan “kültürel benzemezlik algısı”, SB-2017’de de belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır.

Türk toplumunun % 62,9'u Suriyelilere karşı kendini “uzak” ve “çok uzak” hissederken, Suriyelilerin Türklere bakışında ise neredeyse tam ters bir ilişki gözlenmekte, Suriyeliler Türklere aralarına mesafe koymamaktadır. İki toplumun ortak yaşam sürmesine rağmen Türk toplumunun bazı konularda bilgi eksikliği içinde olduğu, bunun da negatif algıları arttırdığı görülmektedir. Türk toplumunun yüksek kabul düzeyine rağmen oldukça kaygılı olduğu ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin çalışma hakları konusunda Türk toplumunun % 54,6'sı “kesinlikle çalışma izni verilmemeli” derken, geri kalan % 43'ü bütünüyle ya da kısmi çalışma haklarına itiraz etmiyor görünmektedir. Türk toplumunun Suriyeliler ile ortak toplumsal yaşamı “gönülsüz (kerhen) kabullenme” halindedir. Türk toplumunun % 70'inden fazlası Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olduğu kanaatini taşımaktadır. Suriyelilerin “hiçbiri geri dönmez” ile “bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye’de kalır” diyenlerin toplamı % 70,5'tir. “Suriyelilerin istedikleri yerde Türk toplumuyla birlikte yaşaması gerektiğini” düşünenlerin oranı sadece % 7,9'dur. Suriyeliler ile huzur içinde yaşanamayacağına inananların oranı % 75'tir. Türk toplumunun % 75,8'i “Suriyelilerin hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı” cevabı vermiştir.

Her iki araştırmanın verileri Suriyeliler açısından toplumsal kabul ve birlikte yaşam için Türkiye toplumunda odaklanması gereken konulara ilişkin önemli veriler sunmaktadır. Suriyeliler geleceklerini büyük ölçüde Türkiye’de görürken Türkiye toplumunun ise Suriyelilerin kalıcılık eğilimini gördükten sonra kabul konusunda daha gönülsüz davrandığı görülmektedir. “Savaştan kaçıyor olmak” kabul için başat neden iken zamanla bunun etkisinin azaldığı görülmektedir. Altyapı, istihdam, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerde olanakları ve kapasiteyi güçlendirmeden önemli sayıda göçmen nüfusun gelmesi yerelde çeşitli hoşnutsuzluklara yol açabilmektedir. Bu açıdan her iki topluma da yatırım yapmak büyük önem taşımaktadır.

Sonuç

Sığınmacı, göçmen ve mültecilere yönelik toplumsal kabul ve sosyal uyum iki bağlantılı kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal uyum ya da bütünleşmeyi sağlamak üzere göç edenlerin uygun barınma, istihdam, sağlık ve eğitim başta olmak üzere temel hizmetlere erişimlerinin sağlanması gerekmektedir. Bunlar için dil temel bir önkoşuldur ve dil eğitimi öncelikli olarak odaklanması gereken bir alandır. Sığınmacı ve mülteciler için travma deneyimleri de sosyal uyum süreçlerini ve toplumla bütünleşmelerini geciktirici bir etkide bulunabilir. Bu nedenle psikososyal destek ve travma konusunda danışmanlık öncelikli olarak odaklanması gereken bir alandır.

Toplumsal kabulün artması için çatışma yaratabilecek alanlardaki sorunları çözmek gerekmektedir. İstihdam bu açıdan öncelik taşımaktadır. İstihdam olanaklarını arttırmak, sığınmacı ve mültecilerin insan onuruna yaraşır standartta bir gelir elde edebileceği bir işe sahip olmasını kolaylaştıracak şekilde dil ve mesleki eğitimine odaklanmak gerekmektedir. Ekonomik ve sosyal olarak sığınmacı ve mültecilerin içerilmesine yönelik sosyal koruma mekanizmalarının devreye girmesi gereklidir. Buna yönelik düzenlemeler yapılırken dezavantajlı ve hassas olarak sayılan grupların da içerilmesine yönelik sosyal politika tedbirleri alınmalıdır.

Türkiye toplumu açısından sosyal kabulü arttırmak için yanlış bilinenleri düzeltmek, düzenli bilgilendirme yapmak büyük ölçüde sığınmacı ve mültecilere yönelik toplumsal kabulün yükselmesine yol açacaktır.

GİGM Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023) göç edenlerin uyumuna ve toplumsal kabulün artmasına ilişkin beş yıllık bir yol haritası sunmakta ve stratejik amaç ve hedefler ile bu çabaları daha sistematik hale getirmektedir. Bu açıdan belge uyumun başarılmasına yönelik önemli bir adımdır ve öngörülen süre içindeki uyum çalışmalarının izlenip, değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonuçlarına göre sonraki çalışmaların daha iyi planlanması gerekmektedir.

Kaynakça

Erdoğan M. (2014). “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması”

<http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/TurkiyedekiSuriyeliler-Syrians%20in%20Turkey-Rapor-TR-EN-19022015.pdf> (20.01.2019)

Erdoğan M. (2017). “Suriyeliler Barometresi 2017 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”

<http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/Suriyeliler%20Barometresi%20Y%C3%B6netici%20%C3%96zeti.pdf> (20.01.2019)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) “Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023)

IOM, (2017) “Integration and Social Cohesion: Key Elements For Reaping The Benefits of Migration”, Global Compact Thematic Paper Integration and Social Cohesion

https://www.iom.int/sites/default/files/our_work/ODG/GCM/IOM-Thematic-Paper-Integration-and-Social-Cohesion.pdf (01.02.2019)

Evrensel ve Bölgesel Düzenlemeler Arasında Bir Yer Edinme Çabası: Mülteci Hakları

Ezgi AKBULUT¹

Öz

İnsan haklarıyla iç içe olan mülteci hakları, sığınılan devletlerin iç ve dış politikaları ile evrensel ve bölgesel düzenlemeler arasındaki çatışmada kendisine bir yer edinme çabasındadır. Bu çaba, sığınılan devletlerin uluslararası hukukun yaptırımlarından zaman zaman kaçınmak istemeleriyle, insan hakları bilgisinden uzak bir göç politikası benimsemeleriyle, özellikle kitlesel göçlerde hedef ülke hükümetlerinin mültecileri dış politikada bir pazarlık nesnesi konumuna getirmeleriyle veya insan hakları temelli olmayan mevzuatlar düzenlemeleriyle paralel bir yol izleyebilmektedir. Bu bildiride, mülteciliğin bir sorun olarak karşımıza çıkması konusunda kilit noktalardan birini oluşturan evrensel ve bölgesel düzenlemeler arasındaki çatışmalar, tarihsel gelişimleriyle birlikte Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi) ve Türkiye’deki yasal düzenlemeler üzerinden ele alınacaktır. Mülteci kavramı, uluslararası düzenlemeler, sözleşmenin ana ilkeleri ve ortaya çıkardığı değer incelenerek mülteci kavramının ve haklarının tarihsel gelişimi değerlendirilecek; Türkiye’deki mülteci haklarının gelişimi, yasal düzenlemeler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Göç İdaresi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesiyle ilişkili olarak değerlendirilecektir. Son olarak, Türkiye’nin mülteci politikaları eleştirel bir bakışla ele alınarak göç veren ülke konumundan hem göç veren hem de göç alan ülke konumuna gelen Türkiye’nin uzun süre mültecilere ilişkin bir mevzuat oluşturmamasının yarattığı sorunlar, sözleşmenin coğrafi çekince ile uygulanması ve geri göndermeme ilkesi ihlalleri AİHM kararları ile örneklendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, 1951 Cenevre Sözleşmesi, Türkiye

¹ Maltepe Üniversitesi, İnsan Hakları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, ezgiaakbulut@gmail.com

1. Uluslararası Mülteci Hukukunun Tarihsel Gelişimi ve 1951 Cenevre Sözleşmesi

Tarihsel Arka Plan

Günümüz dünyasını düşündüğümüzde mültecilik, “bugünü” toplumsal ve siyasal anlamda anlamaya, açıklamaya ve değerlendirmeye çalışırken göz ardı edemeyeceğimiz bir noktaya ulaşmıştır. Bu noktaya nasıl gelindiğini anlamaya çalışmak ise ancak mülteciliğin tarihsel geçmişini ve önemli kırılmalarını tespit etmekten geçmektedir.

Mültecilik her ne kadar günümüzde bugünün dünyasını onsuз düşünemeyeceğimiz bir karakteristik özellik olsa da mültecilik tarihini insanın var oluşuyla birlikte başlatabilmek mümkündür. İnsanlık tarihi birçok toplu veya zorla göç örnekleriyle doludur. Dinler tarihine bakıldığında Hitit ve Aztek yazıtlarında dahi sözleşmelere konu olan önemli bir madde olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. (Kılıç, 2010)

Konunun sınırları ve bütünlüğü açısından kitlesel hareketler tarihini modern devletlerin kuruluşundan itibaren incelemek daha doğru olur. Çünkü “egemenlik” ve “ülke sınırı” olgusunun ortaya çıkışı bu döneme rastlamaktadır. (Peker & Sancar, 2011, s. 3) 1. Dünya Savaşı ile yaşanan büyük kitlesel göçler bugünün gelişmelerine temel hazırlamıştır. Bu hareketlilik 2. Dünya Savaşı’na kadar faşist rejimlerin politikaları ile artmaya devam etmiştir. Bu zaman aralığında, Avrupa’da yirmi milyon insanın yer değiştirdiği bilinmektedir. (Peker & Sancar, 2011, s. 4) Milyonlarca insanın sığınacak bir ülke arayışı sürerken Avrupalı hükümetler de kitlesel akınlar karşısında telaşa kapılmıştır.

Mülteci hukukunun gelişimine baktığımızda ilk çalışmaların 1920’li yıllardan itibaren Birleşmiş Milletler’in (BM) temeli sayılabilecek Milletler Cemiyeti (MC) çerçevesinde toplandığını görmekteyiz. MC Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi’ni kurmuş ve belirli mülteci grupları korumak için özel sorumluluklarla yetkilendirilmişti. (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 28) Ancak MC krizi yönetme konusunda dayanıklı bir rejim oluşturamamıştır. Bu dönemde devletlerin evrensel bir “mülteci” tanımı yapmaktan uzak durmaları bir takım siyasal çekinceleri olduğunu ve hükümetler üstü bir otoritenin kendileri üzerinde baskı unsuru olarak kullanabileceğini düşündüklerini göstermektedir.

2. Dünya Savaşı sonrasında ise 1943 yılında BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (BMYRİ) kurulmuştur, 1947 yılında ise bu idare yerini Uluslararası Mülteci Örgütü (UMÖ)'ne bırakmıştır. Betts ve arkadaşlarına göre uluslararası toplum böylece ilk kez bireysel ölçekte ırk, din, milliyet veya siyasi görüş temelinde “zulüm mağduriyeti veya zulüm korkusu” anlayışına dayalı evrensel bir mülteci tanımını kabul etmiştir. Batılı güçler böyle yaparak mültecilik ölçütünü bir gruba ait olma durumundan çok bireysel koşullara dayandırmış ve bireyin siyasi zulümden kaçma hakkını tanımış oldu. (Betts, Loescher, & Milner, 2017, s. 31)

1948 yılında ise İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)'nin kabul edildiğini görmekteyiz. Bildiri, sığınma hakkını temel bir insan hakkı olarak ilan etmektedir. “Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.” ifadesiyle sığınma hakkı tanınsa da mülteciliğin bir tanımı yapılmamıştır.

Soğuk Savaşın yarattığı gerginlik ve Avrupa'daki politik hava BM bünyesinde mültecilerle ilgili daha geniş kapsamlı faaliyet yürütecek bir organa ihtiyacı doğurmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) çalışmaları ve 1951 Cenevre Sözleşmesi olarak bilinen Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme çalışmaları aynı dönemde başlamıştır.

Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme

1951 yılında hazırlanan Cenevre Sözleşmesi 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede, geçmiş dönemde yürürlüğe girmiş uluslararası belgeler ve UMÖ tüzüğü dikkate alınmıştır. Sözleşmede mülteci şu şekilde tanımlanmıştır;

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs.” (Md. 1/A-2)

Görüldüğü gibi sözleşme mülteci tanımına “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar” ibaresiyle bir tarih sınırlaması getirmiştir. Bu ibareye, maddenin

devamında “1 Ocak 1951’den evvel Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” ifadesiyle açıklık getirilmiştir. Böylece tarih sınırlamasıyla birlikte taraf olan devletlere bir de coğrafi sınırlama hakkı tanınmıştır.

Bugün, sözleşmeye taraf olan devletler mülteci statüsünü 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni temel alarak belirlemektedirler. Ancak, Tevfik Odman’a göre mülteci kavram ve tanımı ile ilgili Sözleşmenin iki temel niteliği vardır. Birincisi, mülteci kavram ve tanımına stratejik bir konsept getirilmesi, ikincisi ise kavramın Avrupa merkezli oluşudur. (Odman, 1987, s. 40) Mülteci kavramının stratejik boyutu Avrupa’nın politik değerlerini koruma amacıyla Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinden kaçan kişileri uluslararası korumaya almak istemesinden geçmektedir. Bu yaklaşım, yaşama devam edebilme umuduyla yaşadıkları ülkelerden kaçan insanlar arasında bir ayırım yapıldığını göstermektedir, dolayısıyla sözleşmede yapılan mülteci tanımının evrenselliğinden bahsetmek güçleşmektedir.

Mülteci tanımınının 1 Ocak 1951’den önceki olayları kapsamaması ve Avrupa merkezli oluşu dünya kamuoyunda tepki toplamış, sözleşmenin artan kitlesel yer değiştirmeler karşısında yetersiz kalması ve devletlerin sözleşmedeki tanıma uymamaları sonucunda ortaya çıkan uluslararası hukuk sorunları çerçevesinde 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Ek Protokol ile sözleşmedeki tanım tüm dünyada uygulanabilir bir hale getirilmiştir. Ek Protokol ile tarih ve mekân sınırı kaldırılmış ancak Sözleşmeyi coğrafi çekinceyle kabul eden devletlere Ek Protokol’de de bu sınırlamaya devam etme hakkı tanınmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesi mültecilerin haklarını bazen eşitlik bazen de en çok gözetilen ulus esasından hareketle düzenlenmiştir. Sözleşmede yer alan belli başlı hak ve özgürlükler şöyle sıralanmaktadır: ayrımcılık görmeme, din, mal mülk edinme, fikri sınai mülkiyet, dernekleşme, mahkemelere erişim, çalışma, eğitim, sosyal yardım, sosyal güvenlik, yerleşme ve seyahat, seyahat belgesi/kimlik, idari ödemeleri varlıkların transferi.

Geri Göndermeme İlkesi

Sözleşmenin temel dayanağını ve en önemli koruma ilkesini oluşturan “Geri Göndermeme (Non – Refoulement)” olarak ifade edilen kurala göre sığınma talebinde bulunan kişi, yaşam ve özgürlüğünün tehlike altında olacağı varsayılan bir ülkeye kendi isteği dışında geri gönderilemez. Diğer yandan, sığınma talebinde bulunan kişi eğer ciddi bir adi suçtan hüküm

giymişse bu hükümden yararlanmayı da talep edemez. (Md. 33) Görüldüğü gibi Sözleşme, kişinin yaşamının ve özgürlüklerinin tehlikede olacağı devlete geri gönderilmemesi yükümünü getirmiştir. Ayrıca, geri göndermeme ilkesi ile birlikte ve bağlantılı olarak, devlet, topraklarına kara veya deniz yoluyla izinsizce giren kişilere geçerli nedenlerini göstermek koşuluyla yasadışı girişlerinden dolayı ceza vermeyecektir. Kişilerin ülkedeki statüleri belirleninceye kadar bu mültecilerin hareketlerine kısıtlama getirilmeyecektir. (Md. 31) İlgili maddeler çerçevesinde devletlere geri göndermeme ve sınır dışı etme konularında bir yükümlülük getirilmiş olsa bile devlet, toplum için bir tehdit olarak gördüğü kişiyi sınır dışı etme hakkına sahiptir.

Geri göndermeme ilkesi 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokol'ün yanı sıra birçok uluslararası insan hakları antlaşmaları ve uluslararası hukukun da bir parçasıdır. BMMYK Yürütme Komitesi 1982 tarihli kararında geri göndermeme ilkesinin önemini teyit etmiş ve uluslararası hukukta emredici bir kural olma özelliğini taşımaya başladığını bildirmiştir. (BMMYK Yürütme Komitesi Kararları, 2018) BMMYK'ne göre, geri göndermeme ilkesi uluslararası örf ve âdet kuralıdır. Dolayısıyla geri göndermeme ilkesi sadece Sözleşmeye taraf olan devletleri değil bütün devletlerin yükümlülüğüdür. Ancak günümüz gelişmelerini düşündüğümüzde devletler üstü bir geri göndermeme ilkesinin kabulünden bahsetmek mümkün değildir.

Sınır Dışı Etme

Sözleşmeye göre taraf devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir. (Md. 33/1) “Ulusal güvenlik veya kamu düzeni” kavramı oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu noktada yine mültecinin bulunduğu ülkenin mevzuatına göre ulusal güvenlik veya kamu düzenine zararlı olduğu tespit edilmesi dahilinde mülteci sınır dışı edilebilmektedir. Ancak devlet sınır dışı etme kararını ancak ilgili yasal sürece göre alınmış bir karara dayandırmak zorundadır. (Md. 33/2)

2. Türkiye'deki Gelişmeler

Türkiye'deki Mülteci Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmede geçen seçenekli mülteci tanımındaki “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar” ibaresini, “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” şeklinde kabul etmiş ve sözleşmeyi coğrafi çekinceyle kabul eden dört ülkeden biri olmuştur. Ek Protokol ile tarih

sınırlandırması ortadan kalksa da Türkiye, coğrafi sınırlama uygulamasını kaldırmamıştır. Buna göre, Türkiye'ye sığınan kişinin mülteci statüsüne erişebilmesi için Avrupa ülkelerinden gelmesi gerekmektedir. Sözleşmenin coğrafi sınırlama ile kabul edilmesinin ülke menfaatleri doğrultusunda uygun görüldüğü tahmin edilmektedir. (Odman, 1987, s. 166) Türkiye'nin sözleşmeyi coğrafi çekinceyle kabul etmesi beraberinde uluslararası ve ulusal yeni sorumluluklar getirmektedir. Anayasanın 90. Maddesinin son fıkrası şu hükmü taşır; "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz." Bu yasaklayıcı hüküm, devletin uluslararası sorumluluktan kaçınmasını sağlamayı ifade etmektedir.

Türkiye uluslararası göç örnekleri açısından zengin bir ülke olmasına rağmen konuya ilişkin ilk düzenlemeyi 30 Kasım 1994 tarihinde 1994 Yönetmeliği olarak bilinen yönetmelik ile yapmıştır. 94 yönetmeliği iç hukuktaki boşluğu doldurmak amacını taşısa da yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan yeni sorunlar en çok başvuru süresinin geçmesinin sınır dışı etmesiyle sonuçlanması, yabancıların yetkililer tarafından yeteri kadar bilgilendirilmemesi noktalarında kendini göstermiştir. (Peker & Sancar, 2011, s. 46-47) Sınır dışı etme kararlarının Anayasa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'ne taşındığı örnekler görülmüştür. Özellikle AİHM'in Jabari – Türkiye davasında verdiği ihlal kararı ulusal mevzuatta bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Mahkemeye göre, başvuru süresi ve bu sürenin hemen başlaması ile sığınmacının sınır dışı edilmesi takdirde karşılaşılabilecek riskler birlikte değerlendirilmelidir. AİHM'e göre bir iltica başvurusunda bulunmak için bu tür kısa süreli otomatik ve mekanik bir sınırlama Sözleşme'nin 3. maddesinde öngörülen temel hakkın korunmasıyla çelişmektedir. (Case of Jabari v. Turkey, 2000)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1994 Yönetmeliğinin mülteci mevzuatındaki eksikliğini gidermemesi, Türkiye'ye Avrupa dışından gelen kitlesel akınlar, Türkiye'nin göç veren bir ülke konumundan hedef ülke olarak göç alan bir ülke konumuna gelmesi ve AİHM tarafından Türkiye'ye verilen ihlal kararlarının artması sonucu Türkiye'de konuya ilişkin bir kanun tasarısı gündeme getirilmiştir. 2013 yılında kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi çekincemiz de göz önünde bulundurularak üç farklı uluslararası koruma statüsü belirlenmiş ve ilgili tüm işlemler için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) konuyla ilgili yetkilendirilmiştir.

YUKK'a göre mülteci, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye verilen statüyü temsil eder. (Md. 61)

Şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilen kişidir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir. (Md. 62)

İkincil koruma, Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir. (Md. 63)

1994 Yönetmeliği ile kitlesel akınlarda sınırları kapatılmasını öngören Türkiye YUKK'da kitlesel mülteci akınları konusuna önemle eğilmiş ve bu tür olaylarla "geçici koruma" imkânı yaratmıştır. (Kirişçi & Karaca , 2015, s. 301) Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (Md. 91)

Geri Göndermeme İlkesi ve Türkiye

YUKK ile geri göndermeme ilkesi sadece mülteciler için geçerli olmamış, tüm uluslararası koruma statüleri için geçerli olmuştur. Bu ilke sözleşmedeki gibi sadece mülteciler için değil, mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip herkes için geçerli kılınmıştır. (Md. 4) Bu ilke Anayasa İnsan Hakları Sözleşmesi gereğince işkence yasağı maddesiyle birlikte düşünülmelidir. Sığınmacı geri gönderildiği taktirde ölüm ve kötü muamele ile karşı karşıya kalacak bir duruma bırakılacaksa AİHS'nin üçüncü maddesi ihlal edilmiş olacaktır.

AİHM, Abdolkhani/Kamimnia v. Türkiye davasında şöyle bir sonuç çıkmıştır;

“Başvuranlar, AİHS'nin 2. ve 3. maddeleri kapsamında, 17 Haziran 2008 tarihinde Irak'a gönderilmek üzere sınırdaşı edildiklerinden, makamların 28 Haziran 2008 tarihinde kendilerini İran'a sınırdaşı etme girişiminde bulduklarından ve sınırdaşı edildikleri takdirde açık bir ölüm veya kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacaklarını iddia ederek, hali hazırda mevcut olan, bahsi geçen iki ülkeden birine sınırdaşı edilmeleri tehlikesinden şikayetçi olmuşlardır. İran'a gönderilmeleri durumunda ciddi bir ölüm veya kötü muamele görme riski ile karşı karşıya kalacaklarını ve özellikle, Halkın Mücahitleri Örgütü (HMÖ) 'nün eski üyeleri olarak, İran'da ölüm cezasına çarptırılacaklarını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca Irak'ta resmi makamlar tarafından eski Saddam Hüseyin yönetiminin müttefikleri olarak değerlendirildikleri için kötü muameleye uğrayacaklarını belirtmişlerdir.” (Case of Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, 2010, s. 5) AİHM, başvuranların İran'a ya da Irak'a iade edilmeleri halinde AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edilmiş olacağı sonucuna varmıştır.

Geri göndermeme ilkesi sadece bireysel başvuru temelinde değil kitlesel akınlarda da Türkiye tarafından ihlal edilmiştir. Kuzey Irak'tan gelen Kürt kitlesel akının yaşandığı 1990'lı yıllarda Türkiye sınır kapılarını uzun süre açmamıştı. Yarım milyon Iraklıyı toprakları dahilinde korumaya almak, Türkiye tarafından ulusal kimlik ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmaktaydı. Ağır kış şartları altında bekletilen Kürtlerin durumu bir insanlık krizine dönüşmüş ve uluslararası baskı sonucu ancak sınırda bir “güvenli bölge” oluşturulmasıyla sonuçlandırılmıştı. (Kirişçi & Karaca, 2015, s. 298) Buna rağmen 4 yıl sonra yürürlüğe giren 1994 Yönetmeliği'nde geri göndermeme ilkesinden bahsedilmemekteydi. Görülmektedir ki Türkiye'nin

kendi ulusal güvenliğini sağlamak sözleşme maddelerine ve insan haklarına bağlılığından daha önce gelmektedir. 1989 yılında yaşanan Türk kökenli Bulgar akınında ise Türkiye süreci oldukça hızlı bir şekilde idare etmiş, sınır kapılarını açmıştı. Devletin iki farklı kitlesel akın karşısında farklı tepkiler göstermesi biraz da mevcut bir göç politikasının olmayışından sadece o andaki krizi yönetmek adına bazı önlemler aldığını göstermektedir.

1994 Yönetmeliğinin mülteci mevzuatındaki eksikliğini gidermemesi, Türkiye'ye Avrupa dışından gelen kitlesel akınlar ve AİHM tarafından Türkiye'ye verilen ihlal kararlarının artması ve AB uyum sürecinin de tetiklemesi ile Türkiye 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 51 Sözleşmesi'ndeki coğrafi çekincesini de göz önünde bulundurularak uluslararası koruma statüleri belirlemiştir. Avrupa'dan gelenleri mülteci, Avrupa dışından gelenleri şartlı mülteci, her iki gruba giremeyecek ama geri gönderileceği taktirde zulme, idama ya da işkenceye maruz kalabilecek olan sığınmacı için ise ikincil koruma statüsünü öngörmüştür. Mülteci akınları konusuna ise önemle eğilmiş ve bu tür olaylarda "geçici koruma" imkânı yaratmıştır. Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir.

Güncel Gelişmeler

Mülteciler Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum sürecinde önemli bir mihenk taşıdır. YUKK'un gerekçesinde de 2005 İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı çerçevesinde, Türkiye'nin göç mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir. 18 Mart 2016 tarihli Türkiye – AB Mülteci Uzlaşısına göre Türkiye'den yola çıkan ve Yunan adalarına ulaşan ancak başvurusu kabul edilmeyen her sığınmacı Türkiye'ye geri gönderilecek, karşılığında ise AB kendi seçtiği bir Suriyeli sığınmacıyı Türkiye'den alıp AB ülkelerinden birine yerleştirecek; karşılığında ise Türkiye vatandaşları vize muafiyetine hak kazanacak. 1'e 1 Mülteci Değişim Formülü, devletler arasında yapılmış bir takas işlemi, resmi bir insan ticareti resmi çizmektedir. (18 Mart 2016 Tarihili Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi, 2016) Bu anlamda, AB devletlerinin kitlesel akınlar karşısında aldığı önlemler endişe vericidir. AB'nin insan hakları temeli olmayan bu tür politikaları demografik yapıyı koruma endişesini de taşımaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci haklarına dair asgari ölçütler ve taraf devletlere bazı yükümlülükler getirmektedir. Ancak bizler somut olarak bir maddenin karşılığını ülkenin iç hukukunda ve göç politikasında görmekteyiz. Dolayısıyla, uluslararası ve ulusal düzenlemeler arasında bir yer edinmeye çalışan mültecilerin haklarının sözleşme maddelerine değil hükümetlerin inisiyatiflerine kalmıştır. Sığınma hakkı zaman zaman politikacılar tarafından sadece sempatik bir başlık olarak kullanılsa da mültecilerin dış politikada etkin bir enstrüman haline gelmesiyle birlikte konu insan haklarından uzaklaşmış ve politikacıların sayılar üzerinden pazarlık yaptığı bir başlık halini almıştır. Bu nedendir ki bugün ülke gündemimiz “hakları olan mülteciler” değil “mesele olan mülteciler”dir.

Sonuç

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)’nin 14. maddesine göre “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.” İHEB bu maddeyle birlikte sığınmacı ve mülteci kavramlarının tanımlarını yapmasa da sığınmanın temel bir insan hakkı olduğunu ilan etmiştir. Ancak yaygın bir kanıya göre göçün bir “insan hakkı” olarak kabul edilmesi emeğin özgürleşmesi, demokratik hakların ve nihayet seyahat özgürlüğünün yaygın olarak kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Ulusal sınırların aşılması söz konusu olduğunda yer değiştirme bir hak tartışmasından çıkıp ulus-devletlerin güç politikasının alanına geçmeye başlamaktadır. (İçduygu , Erder , & Gençkaya, 2014, s. 80) Mültecilerin kendi ülkelerinden kalkıp bir başka ülkeye göç etmelerinin sebebini insan hakları ihlalleri oluşturmaktadır. Statüzlük hali ise geldikleri ülkede yeni insan hakları ihlalleriyle karşılaşmalarına sebep olmaktadır.

Uluslararası sözleşmeler asgari koşulları sıralasa da sözleşmenin nasıl uygulanacağına dair kararları ülkeler almaktadır, sözleşmeler iç politikaya müdahale edememektedir. Sözleşmede hakları ve sorumlulukları sıralanan mülteci statüsü tanımını Türkiye, coğrafi çekinceyle kabul etmiştir. Dolayısıyla, Suriyeli mültecilerin hakları yalnızca YUKK ile belirlenmiş ve coğrafi sınırlama nedeniyle hukuken Suriyeliler mülteci statüsüne sahip değildir. Ancak, bu durum mültecilerin bir ‘birey’, bir ‘insan’ oldukları gerçeğini değiştirmemektedir. Kuçuradi’nin deyişiyle insan hakları “... doğal ya da rastlantısal koşulları ne olursa olsun, her insanın ve bütün insanların görmesi gereken talepler, aynı zamanda da her kişinin başkalarına göstermesi gereken muameleye ilişkin talepler dile getiriyor.” (Kuçuradi, 2016, s. 142) Bu nedenle konuya insan hakları perspektifinden bakmak gerekmektedir.

Kaynakça

- 1951 Cenevre Sözleşmesi, (tarih yok).
- 1/A-2), 1. C. (tarih yok). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Mayıs 5, 2018 tarihinde <http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf> adresinden alındı
- 18 Mart 2016 Tarihili Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi. (2016, Mart 21). T. C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. Mayıs 5, 2018 tarihinde <https://www.ab.gov.tr/50241.html> adresinden alındı
- Betts, A., Loescher, G., & Milner, J. (2017). BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği. (E. Koç , Çev.) İstanbul: İKÜ Yayınları.
- BMMYK Yürütme Komitesi Kararları. (2018, Mayıs 5). rightsagenda: <http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/MULTECI%20MEV/BMMYK%20YÜRÜTME%20KOMİTESİ%20KARARLARI.pdf> adresinden alındı
- Case of Abdolkhani and Karimnia v. Turkey, 30471/08 (ECHR March 1, 2010).
- Case of Jabari v. Turkey, 40035/98 (European Court of Human Rights (ECHR) July 11, 2000).
- İçduygu , A., Erder , S., & Gençkaya, Ö. (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2013: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kılıç, T. (2010, Ağustos 5). Bir İnsan Hakkı Olarak İltica. mülteci.net: <http://multeci.net/?p=1699> adresinden alındı
- Kirişçi , K., & Karaca , S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Göçler (s. 297-310). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2016). İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları (3. b.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Odman, T. (1987). Mülteci Hukuku. İstanbul: İHD .
- Peker, B., & Sancar, M. (2011). Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kıyısındakilere Hoş Geldin Diyebilmek. Ankara.

Mültecilere Yönelik İnsani Yardım Çalışmalarına Bir Örnek: “Sultanbeyli Mülteciler Derneği Toplum Merkezi”

Gizem AKPINAR, Gizem ARSLAN, Elif DEMİR,
Barış KARDAŞ, İsmail KURUHALİL, Esra OZMAN¹

Öz

Suriye’de yaşanan savaşla beraber Türkiye’ye doğru yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu göçle birlikte çok sayıda Suriyeli, mülteci olarak Türkiye’ye giriş yapmıştır. Suriyeli göçünün daha önceki göçlerden en önemli farkı (Erder, 2017) ilk andan itibaren siyasetin ve devletin gündeminde olmasıdır. Suriyeliler önce misafir statüsü ile kabul görmüş, daha sonra çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma statüsünde kayıt altına alınmış ve bazı haklardan yararlanmaları sağlanmıştır. Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kaynaklar ve hizmetlerin yetersiz kaldığı çeşitli platformlarda sıklıkla dile getirilmektedir. Türkiye’de mültecilere yönelik insani yardım çalışmalarını ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşları üstlenmekle birlikte İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD’ın çalışmaları devletin sunduğu hizmetler olarak önem taşımaktadır. İçişleri Bakanlığı verilerine (2018) göre nisan ayı itibarıyla Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsündeki 3.588.877 Suriyeli mültecinin 558.276’sı İstanbul’da yaşamaktadır. Sultanbeyli ilçesi 23.319 Suriyeli mülteci ile Suriyeli mültecilerin yoğun bulunduğu bölgelerden birisidir (Erdoğan, 2017). İlçede bulunan Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ise Sultanbeyli’de yaşayan mültecilerin sorunlarına çözüm aramak ve bütüncül bir yapı oluşturmak amacıyla 2014 yılında kurulmuştur. Kısa adı Mülteciler Derneği olan kurum yine aynı yıl açılan Sultanbeyli Mülteciler Toplum Merkezi’nde faaliyetlerini yürütmektedir. Merkezde mültecilere yönelik eğitim, sağlık, hukuk, istihdam, sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik destek, rehabilitasyon ve fizik tedavi, barınma, bireysel ve grup terapisi gibi alanlarda destek verilmektedir (Erdoğan, 2017, s. 17). Bu çalışmada, Sultanbeyli Mülteciler Derneği Mülteciler Toplum Merkezi bağlamında mültecilere sunulan insani yardım hizmetlerinin niteliğinin ve akışının irdelenmesi amacıyla yapılan çalışmaların niteliği ve işlevi tartışılmaya çalışılmıştır. Çalışmada öncelikle insani yardım hizmetlerinin sağlanmasında önemli bir ayak olarak merkezin kurumsal yapısı ve işleyişi

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Lisans Programı, ismailkuruhalil@gmail.com

üzerinde durulmuş, merkezden hizmet alan mülteciler ve hizmet veren personel ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerle hizmetlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca, sosyal hizmetin hak savunuculuğu ve güçlendirme ilkeleri çerçevesinde mültecilere sunulan destek ve yardım hizmetlerinin sosyal hizmet açısından etkinliğini sorgulayan bir durum değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mülteciler, İnsani Yardım, Sosyal Hizmet

Giriş

Suriye’de yaşanan savaşla beraber Türkiye’ye doğru yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Bu göçle birlikte çok sayıda Suriyeli, mülteci olarak Türkiye’ye giriş yapmıştır. Suriyeli göçünün daha önceki göçlerden en önemli farkı (Erder, 2017) ilk andan itibaren siyasetin ve devletin gündeminde olmasıdır. Suriyeliler önce misafir statüsü ile kabul görmüş, daha sonra çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile geçici koruma statüsünde kayıt altına alınmış ve bazı haklardan yararlanmaları sağlanmıştır. Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kaynaklar ve hizmetlerin yetersiz kaldığı çeşitli platformlarda sıklıkla dile getirilmektedir. Türkiye’de mültecilere yönelik insani yardım çalışmalarını ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşları üstlenmekle birlikte İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve AFAD’ın çalışmaları devletin sunduğu hizmetler olarak önem taşımaktadır. İçişleri Bakanlığı (2018) verilerine göre nisan ayı itibarıyla Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsündeki 3.588.877 Suriyeli mültecinin 558.276’sı İstanbul’da yaşamaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre Sultanbeyli 23.319 Suriyeli mülteci ile Suriyeli mültecilerin yoğun bulunduğu bölgelerden birisidir, kendi nüfusuna göre %6,89 oranında mülteci nüfus barındırmaktadır, Anadolu yakasında en fazla mülteci bulunan ilçedir ve mültecilerin %85’inin Halep’ten geliyor olması dikkat çekici bir veridir (Erdoğan, 2017). Sultanbeyli ilçesinde mültecilere yönelik çalışmaların oldukça başarılı yürütüldüğü konusunda uzmanlar arasında genel bir görüş birliği bulunmaktadır.

İlçede bulunan Sultanbeyli Mülteciler Derneği Mülteciler Toplum Merkezi ise Sultanbeyli’de yaşayan mültecilerin sorunlarına çözüm aramak ve bütüncül bir yapı oluşturmak amacıyla 2014 yılında kurulmuştur. Merkezde mültecilere yönelik eğitim, sağlık, hukuk, istihdam, sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik destek, rehabilitasyon ve fizik tedavi, barınma, bireysel ve grup terapisi gibi alanlarda destek verilmektedir (Erdoğan, 2017, s. 17). Sultanbeyli Belediyesi, “Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve

Dayanışma Derneği”, Welthungerhilfe (Dünya Açlıkla Mücadele Vakfı) ve GIZ (Almanya Uluslararası İşbirliği Kurumu) ana destekçilerdir. Merkezde toplam 26 tercüman bulunmaktadır.

Merkezden hizmet alan mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılamaları ve kendi kendilerine yetebilmeleri yönelik biyopsikososyal destek, mesleki eğitim ve istihdam desteği sağlanmakla birlikte mültecilerin kendilerini ilgilendiren konularda sorunlarını konuşmak ve çözüm önerileri sunmalarına olanak sağlayan mülteci meclisleri gibi hizmetler sağlanmaktadır. Ayrıca çocuk dostu alanla merkezden hizmet almaya gelen mültecilerin 0-10 yaş arası çocuklarını emanet edebilecekleri bir hizmet sunulmaktadır.

Merkezde kayıt sorununu çözmek, takipleri kolaylaştırmak, ihtiyaçları belirlemek ve bu ihtiyaçların karşılanmasını tek bir merkezden sağlamak amacıyla kişinin kimlik bilgileri adresi, mesleği gibi temel bilgilerin yanı sıra ailesi ve yaşadığı çevreye ait bilgilerin yer aldığı SUKOM yazılımı mevcuttur.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerine göre yürütüldü. Literatür taraması, gözlem, görüşme ve hizmet alanlarla görüşme şeklinde gerçekleştirildi. Dört kez bölgeye gidip gözlem yapıldı ve dernekte sunulan hizmetler incelendi. Dernek içerisinde üçer saat süren iki günlük bir süreçte dernekten hizmet alan 20 Suriyeli mülteci ve 3 aile ile ortalama yedişer dakikalık yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirildi. Mültecilerle iletişim kurmakta güçlük çekildi. Bina içerisinde bulunan berberde çıraklık yapan 10 yaşındaki bir çocuktan tercüme desteği alındı. Az da olsa Türkçe bilen mülteciler de vardı. Onlarla iletişim kurmak daha rahat olsa da yine de bazı soruları aktarmak ve açıklamakta güçlük çekildi. Görüşmeye yanaşmayıp tedirgin olan mülteciler de mevcuttu. Dernekle bağlantı kurulmasına aracı olan yöneticinin bilgisi dahilinde araştırmacılar kendini dernek görevlisi olarak tanıttı. Mültecilerin farklı talepleri de mevcuttu; ev kirasının ödenmesini ve yemek ısmarlanmasını isteyen mültecilerle karşılaşıldı.

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler önce bilgisayar ortamında yazılı hale getirildi. Daha sonra nitel araştırma tekniklerden betimsel analiz ve içerik analizi kullanılarak çözümlendi. Dernek içerisinde hizmet veren kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler kat planında sunulan hizmetlere göre gruplandırıldı. Görüşmeye katılan hizmet alan mültecilerin verdiği cevaplar ise her bir sorunun altına tek tek sıralanarak benzerlikleri

bakımından gruplandırıldı. Verilen cevaplar yorumlanarak ortak çıkarımlar yapılmaya çalışıldı. Verilen cevaplardan elde edilen çıkarımlar, mültecilerle ilgili belirlenen temalarla bağdaştırılmaya çalışıldı.

Bulgular ve Yorumlar

A) Toplum Merkezine İlişkin Bulgular

Sultanbeyli Mülteciler Toplum Merkezi 2014 yılında açılmıştır. Toplum Merkezi'nde eğitim, sağlık, hukuk, insani yardım, istihdam, sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik destek, rehabilitasyon ve fizik tedavi, barınma, bireysel ve grup terapisi gibi alanlarda çeşitli yardım kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde bütüncül bir yapıda ücretsiz hizmet sunulmaktadır. Sultanbeyli Belediyesi, “Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”, Welthungerhilfe (Dünya Açlıkla Mücadele Vakfı) ve GIZ (Almanya Uluslararası İşbirliği Kurumu) ana destekçilerdir. Merkezde toplam 26 tercüman bulunmaktadır. Merkezde kayıt sorununu çözmek, takipleri kolaylaştırmak, ihtiyaçları belirlemek ve bu ihtiyaçların karşılanmasını tek bir merkezden sağlamak amacıyla kişinin kimlik bilgileri adresi, mesleği gibi temel bilgilerin yanı sıra ailesi ve yaşadığı çevreye ait bilgilerin yer aldığı SUKOM yazılımı mevcuttur. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü Anadolu Yakası Koordinasyon Birimi toplum merkezinde bulunmaktadır. Toplum merkezinin bütüncül bir yapıya kavuşmasını sağlayan kurum ve kuruluşlar şunlardır:

Ulusal Destekçiler

Sultanbeyli Belediyesi, Sultanbeyli Kaymakamlığı, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Halk Eğitim Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmet Merkezi, Mavi Hilal, Hüdayi Vakfı, Kızılay, Maya Vakfı, Yuva Derneği, Beşir Derneği, İKGV ve ASAM.

Uluslararası Destekçiler

Welthungerhilfe, GIZ, SEQUA, RELİEF, UNITED WORK, UNCHR ve HANAN.

Mülteciler Toplum Merkezi Hizmet Planı

-1. Kat: Atölye Alanı

Bu katta inşaat eğitimleri kapsamında Türk ve Suriyeli 40 öğrenci eğitim almaktadır. Kursa katılanlara teşvik amacıyla 30₺ ücret verilmektedir.

Giriş Kat: Kayıt ve Başvuru

Bu katta iki kayıt personeli bulunmakta ve SUKOM sistemi üzerinden kayıtlar alınmaktadır. Mültecilerin adres değişiklikleri çok sık olduğundan bilgiler sürekli olarak güncellenmektedir. Ayrıca berber, giyim vb. dükkanlar bulunmaktadır. İşletmeciler, bu dükkanları kendileri bina sahibinden kiralamaktadır. Kat içerisinde daha önce eczane de bulunmaktaydı; fakat prosedür gereği Sağlık Bakanlığı devralacağı için kapatıldı.

1. Kat: Mülteciler Sağlık Merkezi

Kat içerisinde doktorlar, laborant, hemşireler, tercümanlar, kayıt personelleri ve temizlik personelleri görev yapmaktadır. Alo 182 merkezi hastane randevu sistemi kullanılarak sağlık merkezinden randevu alınabilmektedir. Kadın doğum, ameliyat vb. gibi durumlarda devlet hastanelerine yönlendirme yapılmaktadır. Kulak burun boğaz, göz, nöroloji, dahiliye, çocuk cerrahi, çocuk hastalıkları, diş polikliniği ve laboratuvar günde ortalama 350 hastaya hizmet vermektedir. Bu kat en yoğun olan katlardan birisidir. En çok kullanılan diş ve kadın doğum poliklinikleridir. Mülteciler Sağlık Merkezi haftanın altı günü hizmet sunmaktadır.

2. Kat: Sultanbeyli Mülteciler Rehabilitasyon Merkezi

Bu kat içerisinde fiziksel engelli ve psikoloji desteğe ihtiyaç duyan mültecilerin tedavi edilmesi ve fiziksel, psikolojik ve sosyal destek sağlanması amacıyla fizyoterapistler, psikologlar ve sosyal çalışmacılardan oluşan bir ekiple rehabilitasyon merkezi hizmet vermektedir. Medikal malzeme, ortez (tekerlekli sandalye) ve protez ihtiyacı olan engellilere de destek verilmektedir.

3. Kat: Türkçe Eğitimi ve Mesleki Atölyeler

Bu katta 2 bilgisayar sınıfı, 4 dil sınıfı, müzik atölyesi, dikim atölyesi ve kuaförlük atölyesi bulunmaktadır. TOGEMDER ve Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı ile birlikte kurslar düzenlenmektedir.

Kuaförlük atölyesinde kadınlar hem kuaförlük eğitimi almakta hem de kişisel bakımlarını yapma imkanı bulmaktadır. Müzik atölyesinde eğitim alan öğrencilerden bir koro oluşturulmuş ve bu koro bir operatör şirketi tarafından düzenlenen müzik yarışmasında birinci olmuştur. En başarılı atölyelerden birisi de dikiş atölyesidir. Dikilen kıyafetler ihtiyaç sahibi olanlara bağışlanmaktadır.

4. Kat: Hukuki Danışmanlık, İstihdam ve Koruma Birimleri

Bu kat insan hakları ve koruma katı olarak geçmektedir. Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı ile birlikte kadın girişimciliği ile ilgili projeler yürütülmektedir. Kat içerisinde hukuki danışmanlık ofisi ve 2 avukat bulunmaktadır. Bu ofiste avukatlar, prosedürleri en hafif düzeye indirgeyip aile davaları, miras problemleri gibi hukuki süreçlerle ilgilenmektedir.

Ayrıca kat içerisinde çalışma izni ve ruhsatlandırma biriminde istihdam desteği, iş yeri açma ve ruhsatlandırma desteği sağlanmaktadır. SED (Sosyal ve Ekonomik Destek) görüşmeleri ve Kızılay yardımları da ilgili kurumların personelleriyle birlikte bu kat içerisinde yapılmaktadır.

5. Kat: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Bu katta Mültecilerle Dayanışma Derneği'nden bağımsız olarak İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü faaliyetlerini sürdürmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yakın zamanda binadan taşınacaktır.

6.Kat: Yemekhane ve Sosyal Alanlar

Bu kat personel yemekhanesi olarak kullanılmakta ve sosyal alanlar yer almaktadır.

Sultanbeyli Mülteciler Anaokulu ve Çocuk Dostu Alan

Binanın dışında bulunan bahçeli bir alanda yer alan anaokulundan 55 Suriyeli öğrenci faydalanmaktadır. Anaokulu 2017 Haziran ayında ilk mezunlarını vermiştir. Okul öncesi 3-6 yaş aralığındaki çocuklara hizmet verilmektedir.

Ayrıca çocuk dostu alanda; merkezden hizmet almaya gelen mültecilerin 0-10 yaş aralığındaki çocuklarını emanet edebilecekleri bebek odası, oyun odası ve bahçesi bulunan bir alanda günde ortalama 100 çocuğa destek verilmektedir.

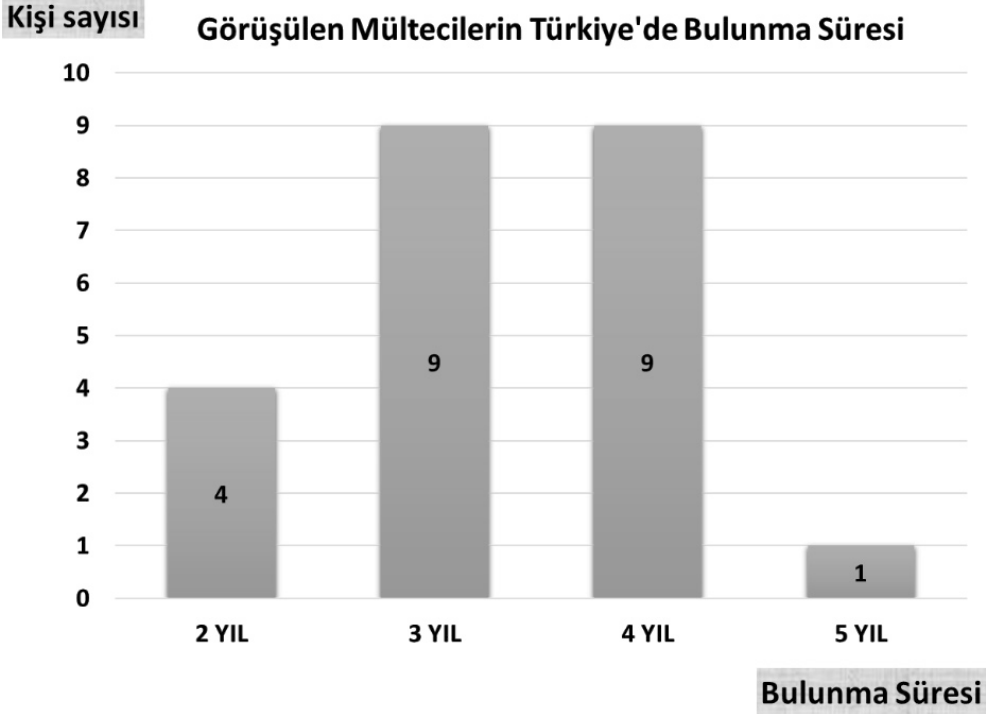
Mülteci Meclisleri

Olayın ana aktörleri olan mültecileri de sürecin içine dahil etmenin yerinde olacağı düşüncesi ile mülteci meclisleri oluşturulmuştur. Toplum Merkezi çatısı altında gençlik meclisi, kadınlar meclisi ve erkekler meclisi haftanın belirli günleri toplanmaktadır. Sadece mültecilerden oluşan bu meclislerde ayrımcılık ve siyaset yapmadan ortak sorunlar ve çözüm önerileri konuşulmaktadır. Mültecilerin fikirlerinin önemsendiği ve birlikte neler yapılabileceğine dair istişarelerin yapıldığı meclisler iyi bir yönetim örneğine zemin hazırlamaktadır.

B) Görüşmelere İlişkin Bulgular

1- Türkiye’de Bulunma Süresi

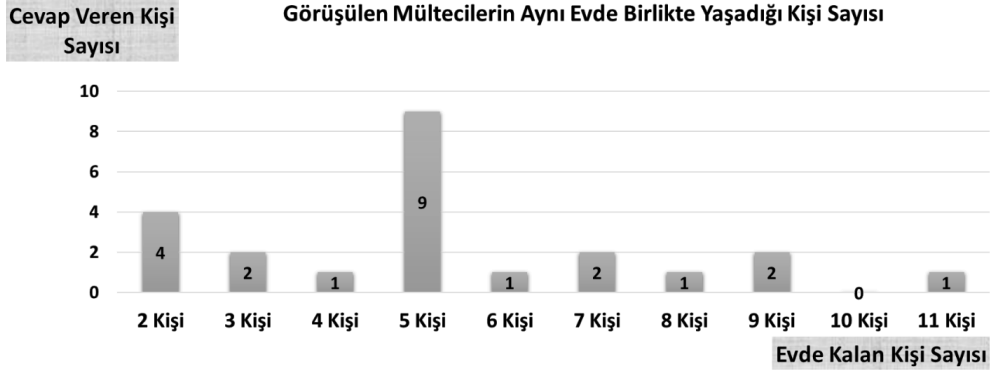
“Kaç yıldır Türkiye’de yaşıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Görüşülen mültecilerin en az 2 yıl süreyle, en çok 5 yıl süreyle, çoğunlukla ise 3 veya 4 yıl süreyle Türkiye’de bulunduğu tespit edilmiştir. Sıralı oranlar şu şekildedir: **3 yıl: %39, 4 yıl: %39, 2 yıl: %17, 5 yıl: %5.**

2- Ev Durumu

“Evinizde kaç kişi kalıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Görüşülen mültecilerin en az 2 kişi, en fazla 11 kişi, çoğunlukla 5 kişi aynı evde yaşadığı tespit edilmiştir. Sıralı oranlar şu şekildedir: **5 kişi: %39, 2 kişi: %17, 9 kişi: %8, 7 kişi: %8, 3 kişi: %8, 11 kişi: %4, 8 kişi: %4, 6 kişi: %4, 4 kişi: %4.**

Ortalama bir dairede yaşayan kişi sayısı 5.2’dir. 2015 yılında yapılan Sultanbeyli’deki Suriyeliler Kişi ve Aile Veri Tabanı Araştırmasına göre bu oran 6.5 kişidir (Erdoğan, 2017).

3- İş Durumu

“Suriye’de ne iş yapıyordunuz? Burada ne iş yapıyorsunuz?” soruları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar üç şekilde gruplanmıştır:

a) Suriye’de bir mesleğe sahip olup burada kendi mesleğini devam ettirenler

Terzi, marangoz, berber, öğretmen, elektrik elektronik mühendisi, matbaa çalışanı, tel örgü işçisi, üretici ve öğrenci.

b) Suriye’de bir mesleğe sahip olup burada mesleğinden daha farklı bir meslekte çalışanlar

Avukat olup mermercilik yapan bir kişi, sınıf öğretmeni olup marangozluk yapan bir kişi, ev hanımı olup kreşte öğretmen yardımcısı olan bir kişi, fabrikada çalışıp kargoda çalışan bir kişi.

c) Çalışmayanlar ve eğitime devam etmeyenler

Bu grupta ev hanımı olan kişiler ve üniversite öğrencisi olup eğitimine devam etmeyen kişiler yer almaktadır.

Mültecilerin genellikle düşük ücretli işlerde çalıştığı görülmektedir. Kendi işini devam ettirenlerin sayısının oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgunun aksine 2015 yılında yapılan Sultanbeyli’deki Suriyeliler Kişi ve Aile Veri Tabanı Araştırmasına göre çalışanların içinde kendi işini devam ettirenlerin oranının %1 olduğunu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2017).

4- Çevreyle İletişim Durumu

“Dilini bilmediğiniz yeni bir ülkede yaşamamanın ne gibi zorlukları oldu?” sorusu sorulmuştur. Görüşülen mültecilerin neredeyse hepsi dilini bilmedikleri bir ülkede yaşamamanın zor olduğu şeklinde cevap vermiştir. Hastanede, günlük

yaşamda ve yaşadıkları çevrede iletişim problemi yaşadıklarından dolayı zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte iletişim kurmada zamanla daha iyi duruma geldiklerini ifade etmişlerdir. “Zorlanmadım” ve “eşim Türk olduğu için zorlanmadım” gibi farklı cevaplar da verilmiştir.

5- Alınan Hizmet, Memnuniyet ve Güvende Hissetme Durumu

Görüşülen mültecilere çeşitli sorular yöneltilerek; şu an toplum merkezinden ve bölgeden aldıkları hizmetler, daha önceden aldıkları hizmetler, aldıkları hizmetlerden memnun olma durumları ve hizmetlere nasıl ulaştıkları, yaşadıkları bölgeden memnun olma ve güvende hissetme durumları sorgulanmaya ve tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mülteciler çoğunlukla dernekte bulunan hastane ve fizik tedavi merkezinden yararlanmaktadır. Meslek edindirme kurslarına, çalışma izni ve ruhsatlandırma birimine ve kimlik işlemlerini yapmak için 5. katta bulunan Göç İdaresi’ne gelenler de vardır.

Mültecilerin çoğunluğu daha önceden yardım almadığını belirtti. Belli bir kesim ise Kızılay ve belediyelerden yardım aldığını ve acil ihtiyaçlarının karşılandığını ifade etti. İçlerinden bir kişi ise sağlık alanında Marmara Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nden bir yardım aldığını belirtti.

Mültecilerin çoğunluğu sunulan hizmetlerden akrabaları aracılığıyla haberdar olduğunu belirtti. İnternet bağlantıları ve komşuları sayesinde hizmetlerden haberdar olduklarını belirtenler de mevcuttu. Bu cevaplardan hareketle mültecilerin birbirlerine destek sağlama konusunda kendi aralarında işlevsel bir ilişki ağı (network) kaynağı olduğu sonucuna varılabilir.

Görüşülen mültecilerin büyük çoğunluğu aldıkları hizmetlerden memnun olduğunu ifade etti ve özellikle sağlık alanında aldığı yardımları yeterli bulduğunu belirtti. Olumlu yanıtları değerlendirirken; görüşmenin bölgede bulunan dernek içerisinde gerçekleştirilmesi ve bu yüzden mültecilerin çekingen davranıp olumsuz cevap vermekten kaçınmış olabileceği fikri göz ardı edilmemelidir. Görüşme esnasında alınan hizmetlerden memnun olma durumu sorulduğunda, birkaç mülteci memnun olmadığını ve hizmetleri yetersiz bulduğunu ifade etti. Alınan hizmetlerin yetersiz olduğunu ifade edenler arasında para ve erzak yardımı isteyen mülteciler mevcuttu.

Görüşülen mültecilerin çoğunluğu Türkiye’de kendilerini güvende hissettiğini ifade etti. Mülteciler genel olarak komşuları, ev sahipleri ve çevrelerindeki

insanların kendilerine karşı sıcak, samimi ve güler yüzlü davrandığını belirtti. 2017 yılında yapılan Sultanbeyli Belediyesi ve Mülteciler Derneği Suriyeli Mülteciler Araştırmasına göre de Suriyelilerin çok önemli bir bölümü Türklerle bir sorun yaşamadıklarını ifade etmektedir (Erdoğan, 2017).

Sonuç ve Öneriler

Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında kaynaklar ve hizmetler yetersiz kalmaktadır. Türkiye’de insani yardım çalışmalarını ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşları yürütmekle birlikte, AFAD ve İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün hizmetleri önem arz etmektedir. Sultanbeyli ilçesinde mültecilere yönelik çalışmalar bütüncül bir yapıda oldukça başarılı yürütülmektedir. Mülteciler Derneği bünyesinde kurulan Mülteciler Toplum Merkezi’nde insani yardım çalışmalarını kapsayan eğitim, sağlık, hukuk, istihdam, sosyal hizmet, rehberlik ve psikolojik destek, rehabilitasyon ve fizik tedavi, barınma, bireysel ve grup terapisi, ekonomik destek ve sosyal uyum hizmetleri sağlanmaktadır. Welthungerhilfe, GIZ, SEQUA, RELIEF, UNCHR gibi uluslararası kuruluşlarla birlikte Sultanbeyli Belediyesi, Kızılay ve Hüdayi Vakfı gibi ulusal kuruluşlarla iş birliği halinde işleyen iyi bir model mevcuttur.

Mültecilerin sağlık ihtiyacı başta olmak üzere, temel ihtiyaçların karşılanmasında ve hizmetlerin sunumunda dil ve iletişim sorunu önemli bir engel teşkil etmekte ve aksaklıklara neden olmaktadır. Merkezde hastane hizmeti çok başarılı bir şekilde yürütülmekle birlikte Sultanbeyli’de sağlık alanında yaşanan dil ve iletişim sorununa çözüm niteliğindedir. Bu modelde olduğu gibi mültecilere hizmet veren kurum ve kuruluşlarda özellikle hastanelerde daha fazla tercüman istihdam edilmelidir. Mültecilerle Dayanışma Derneği bünyesinde mültecilere ve bölgede bulunan insanlara yönelik bilinçlendirme, sosyal uyum ve eğitim çalışmaları başarılı bir şekilde yürütülmektedir. Dezavantajlı konumda bulunan mültecilere dil ve mesleki kurslar yoluyla hayatlarını başarılı bir şekilde devam ettirebilecek beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Toplum Merkezi modeli sosyal hizmet açısından iyi bir örnektir Türkiye’de ve mültecilerin yoğun bulunduğu ülkelerde toplum merkezi modelinin yaygınlaştırılması, temel ihtiyaçların karşılanması için önem arz etmektedir. Mülteci meclislerinde; mültecilerin, kendileri ile ilgili sorunlar hakkında fikirlerini dile getirmeleri ve çözüm önerilerini konuşmaları kendileriyle ilgili konularda söz sahibi olmaları bakımından önemlidir. Bu nedenle mülteci meclisleri ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

Sosyal hizmet disiplini açısından ele alındığında; mültecilere misafir gözü ile değil de toplumda yer alan bir birey oldukları algısıyla bakılmalı, hak temelli hizmetler sunulmalı ve bu algının toplum tarafından benimsenmesi için eğitim yoluyla bilinçlendirme ve sosyal uyum çalışmaları yapılmalıdır. Sunulan hizmetlerle mültecilerin yalnızca asgari yaşam standartlarını temin etmeye yönelik çalışmalar yapılmamalı; mültecilerin güçlendirilmeleri ve kendi potansiyellerinin farkına varmaları sağlanıp fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan tam bir iyilik halini ifade eden sağlıklı yaşam koşullarına ulaşmaları için çabalanmalıdır.

Kaynakça

- Erder, S. (2017). Suriye Göçü ve Sonrası. N. Ş. Taşgın, U. Tekin, & Y. Ahi içinde, Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar (s. 114). Ankara: Nika Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2017). 6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği. (s. 17). Sultanbeyli Belediyesi, İstanbul. 5 Nisan 2018 tarihinde <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeliler-sultanbeyli-ornegi/>
- İçişleri Bakanlığı. (2018). Göç İstatistikleri Geçici Koruma. 8 Mayıs 2018 tarihinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sitesi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713/

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hukuki Statüleri ile Kayıt ve Kimlik İşlemleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme

**Kamil ALPTEKİN¹, Demet AKARÇAY ULUTAŞ²,
Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ³, Elmas AKIN ALTINCI⁴**

Öz

2011 yılının Mart ayında Suriye’de başlayan ve hâlen devam eden iç savaş sonucu bugüne kadar altı milyonun üzerinde Suriyeli can güvenliğini korumak üzere ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve sadece Ortadoğu’yu ve Avrupa’yı değil tüm dünyayı siyasi ve ekonomik yönden derinden etkileyen dünyanın en büyük kitlesel göç hareketine dönüşmüştür. Bu göç dalgasının büyük çoğunluğu (yaklaşık üç buçuk milyon Suriyeli) Türkiye’ye sığınmıştır. İç savaşın beklenilenin aksine uzaması nedeniyle Suriyelilerin önemli bir kısmının gün geçtikçe ülkemizdeki pozisyonlarının kalıcı bir duruma dönüştüğü ve böylece giderek daha da belirginleşen toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sosyal uyum ihtiyacı ve beklentisiyle karşılaşıldığı görülmektedir.

Geride kalan yedi yıllık süreçte Türkiye’ye gelen Suriyelilerin sosyal ve ekonomik uyumunda en önemli engeller; dil sorunu, istihdam, barınma sunulan hizmetlerin koordinasyonsuzluğu, kültürel farklılıklar, hukuki belirsizlikler ve çocukların eğitimsizliği gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Suriyelilerin sosyal ve ekonomik uyumunda karşılaşılan tüm sorunlar bir ölçüde Suriyelilerin hukuki statüleri, kayıt ve kimlik işlemleriyle yakından ilişkilidir.

Suriyelilere, 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile ‘geçici koruma’ statüsü tanınmıştır. “Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancı” hukuksal statü kavramsallaştırması halk arasında daha çok ‘misafir’ ya da ‘konuk’ algısına neden olmakta, köklü çözüm üretecek yüzü geleceğe baklan politikaları geciktirmektedir. Bu çalışmada hukuki statüsü ‘geçici koruma’ olarak belirlenen Suriyelilere yönelik

¹ Prof. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, kamil.alptekin@karatay.edu.tr

² Öğr. Gör., KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, demetakarcay@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, dilara.ustabasi@karatay.edu.tr

⁴ Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, elmasakin91@gmail.com

düzenlenen mevzuat, Suriyelilere tanınan haklar, kayıt ve kimlik işlemleri üzerinde durulacak olup; bunların kendilerine ve topluma yansımaları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hukuki Statü, Geçici Koruma, Kayıt ve Kimlik, Suriyeliler

Giriş

Tarihin her evresinde insanlar yeni umutlar, yeni arayışlar için yoksulluk, çatışma ve savaşlardan kaçmak için buldukları yerden başka bölgelere sürekli hareket halinde olmuşlardır (Castles, de Haas ve Miller, 2014). Göç olarak adlandırılan bu sosyal hareketlilik birey ya da grupların eğitim, sağlık, ekonomik, siyasi nedenlerle farklı kültür ve yerleşim yerlerine zorunluluk nedeniyle gitmeleri ya da istekleri dâhilinde geçici süreliğine ya da kalıcı olarak gittikleri yerde kalmalarını ifade etmektedir (Kolukırk, 2006, s. 1). Göç olgusu özellikle 1980’li yıllarda yaşanan insani krizlerle birlikte farklılaşmaya başlamış, günümüzde politik nedenlerle yapılan göçler ve kitlesel göçlerde çarpıcı bir şekilde artış gözlenmiştir (Castles, vd., 2014). Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaşla birlikte bölgede yaşayan Suriyelilerin güvenli yaşam alanlarına yönelmeleriyle başlayan kitlesel göç bu duruma en iyi örneklerden biridir. Savaştan kaçan Suriyeliler ilk olarak sınırlarındaki komşu ülkelerden Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye’ye göç etmişlerdir. Son verilere göre Lübnan’da 976.002, Ürdün’de 670.429, Irak’ta 249.123, Mısır’da 130.300, Kuzey Afrika’da 33.545 ve Türkiye’de 3.552.303 Suriyeli barınmaktadır (UNHCR Operational Portal Refugee Situations, 2018).

Türkiye, savaştan kaçarak sınıra gelen Suriyelilere açık kapı politikası izlemiştir. Açık kapı politikasının kısa vadeli sorunlara çözüm olacak şekilde hızlıca hayata geçirilmesi sınır illerde kampların kurulmasıyla başlamıştır. Kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyeliler için ileri vadede çözüm sunacak bir yapılanma göçlerin başladığı ilk dönemde planlanamamıştır. Bu plansızlık kamplardaki ve şehirlere yerleşen Suriyelilerin kayıt altına alınmasını zorlaştırmıştır. Hukuki anlamda önlemler fiili koruma uygulamalarından daha sonra alınmıştır. Bu süreçte ülkemize gelen Suriyelilerin hukuki statülerinin nasıl konumlandırılacağı önemli sorun haline gelmiştir. Sosyolojik olarak göçmen, mülteci, sığınmacı gibi sıfatlarla anılsalar da bu terimlerin hukuktaki karşılıklarının farklı anlamları barındırması sebebiyle bu kavramların kullanılmasının doğru olmadığı açıkça görülebilmektedir.

Suriye'deki iç savaşın beklenilenin aksine uzaması nedeniyle Suriyelilerin önemli bir kısmının gün geçtikçe ülkemizdeki pozisyonları kalıcı bir duruma dönüşmekte ve böylece giderek daha da belirginleşen toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sosyal uyum ihtiyacı ve beklentisiyle karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla geride kalan yedi yıllık süreçte Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sosyal ve ekonomik uyumunda baş gösteren sorunlar (dil sorunu, istihdam, barınma sunulan hizmetlerin koordinasyonsuzluğu, kültürel farklılıklar, hukuki belirsizlikler, çocukların eğitimsizliği vb.) üzerinde günü birlik çözümler yerine kalıcı çözümlere ve politikalara ulaşmak gerekmektedir. Suriyelilerin sosyal ve ekonomik uyumunda karşılaşılan tüm sorunların bir ölçüde Suriyelilerin hukuki statüleri, kayıt ve kimlik işlemleriyle yakından ilişkili olması bizi öncelikle bu sorun alanlarına yönelmektedir.

Suriyelilerin Hukuki Statülerinin Tanımlanmasında Yasal Zemin

Mültecilerle Dayanışma Derneği tarafından 2010 yılında hazırlanan “Basın Mensupları için El Kitabı”nda 1951 yılı Temmuz ayında, İsviçre'nin Cenevre kentinde yapılan bir konferans sonrası kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'nin, iltica hukukunun temel taşı oluşturduğu belirtilmektedir. Mülteci teriminin tanımlandığı, hakların ve sorumlulukların belirtildiği ve uluslararası korumanın çerçevesinin çizildiği sözleşmeye günümüzde 144 ülke taraf olmuştur. Türkiye de uluslararası göçle ilgili kabul edilen ilk belge olma özelliğini taşıyan bu sözleşmeyi, mekan bakımından seçme hakkını kullanarak ‘coğrafi kısıtlama’ ile kabul etmiştir (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 3).

Ülkemizin coğrafi yapısının, Asya-Avrupa arasında köprü konumunda bulunması ve bölgenin her zaman için sıcak gelişmelere açık olması nedeniyle Cenevre Sözleşmesi'ne coğrafi çekince koyma ihtiyacı duyulmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, İran-İrak savaşı, 1989 yılında Bulgaristan'da bulunan soydaşların zorunlu olarak ülkemize göçe tabi tutulmaları ve körfez krizi gibi gelişmeler, sorunu sürekli gündemde tutmuştur (Tekin, 2009, s. 11). Bu kısıtlamaya göre, Avrupa ülkeleri dışından gelen sığınmacılara Türkiye'de mülteci statüsü tanınmamaktadır. Bunun yerine, Sözleşme hükümlerine göre mülteci statüsü taşıyan kişileri “sığınmacı” olarak tanımlamakta ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene dek geçici koruma sağlamaktadır (Sediyani, 2016).

Suriyelilere sınırdan ilk geçişlerinde misafir tanımlaması yapılsa da bu tanımın hukuki anlamda bir karşılığı olmadığından bu kabulün yasal bir zemine oturtulması zaman almıştır. Bunun için 2011 yılında başlayan kitlesel göçle gelen Suriyelilere yönelik ilk olarak 2012 yılında, İçişleri Bakanlığı'nca

“Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” yayınlanmıştır. Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde tek bir mülteci mevzuatı oluşturulması çalışması kapsamında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013 yılında çıkarılmıştır. Bu Kanun’un 91. Maddesi’ne göre “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” ifadesi yer almaktadır. Bu kanunda mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma gibi hukuki terimler bireysel korumaya işaret ederken, geçici koruma kitlesel göç hareketiyle gelenlere yönelik korumayı ifade etmektedir (Ekşi, 2016, s. 19). Kanunun 91. Maddesi’ne dayanılarak Geçici Koruma Yönetmeliği 13 Ekim 2014 tarihinde çıkarılmış, 22 Ekim 2014 tarihinde ise Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Suriyelilerin Hukuki Konumları

Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti devleti taraf olduğu Uluslararası Göç Hukuku’na göre Avrupa dışından gelen kişileri mülteci olarak kabul etmemektedir. Dolayısıyla, Türkiye’ye sığınan Suriyelilere hukuki statü belirlemede bir süre kavram kargaşası yaşanmış, hakları ve yükümlülükleri hakkında belirsizlikler oluşmuştur (Çiçeksoğüt, 2017).

Hukuki statü belirlemede bir diğer belirsizlik Suriye’deki savaşın seyrinin ne yönde değişeceğinin belli olmamasından kaynaklanmıştır. Bu belirsizlik süresince Suriyelilerin sağlık, gıda, barınma gibi temel hizmetlerden faydalanabilmelerine engel olan hukuki belirsizliğin önüne geçmek amacıyla Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) çıkarılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nde “28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar” ifadesiyle Suriyelilerin hukuki statüleri açıkça belirlenmiştir. Bu yönetmelik geçici korumayı: “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde ifade etmektedir. Yönetmeliğe göre geçici koruma altındaki Suriyeliler kayıt altına alınıp, geçici koruma kimlik belgesi alabilecek,

kamplarda veya illerde kalabilecek, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanabileceklerdir.

Geçici koruma statüsü, Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa ülkelerinin vatandaşlığına sahip olmayan ve kendi ülkelerine dönmeleri mümkün olmayan bireylerin yer değişim hareketlerinde hızlıca ve geçici koruma sağlayan istisnai bir önlem olarak tanımlanmaktadır (European Commission, 2018). Bu statünün geçerliliği 2001 tarihli Avrupa Konseyi Yönergesi doğrultusunda 1 yıl ve 6 aylık sürelerle en fazla 3 yıl uzatılabilmektedir. Hâlihazırda Suriye’de devam eden iç karışıklıkların ne zaman sona ereceği tahmin edilemediğinden Suriyelilerin mağdur edilmemeleri amacıyla Geçici Koruma Yönetmeliği’nde herhangi bir süre belirtilmemiş ve geçici korumanın yürürlükten kaldırılması yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Suriyeliler resmiyette “geçici korunan” (veya geçici koruma kapsamındaki yabancılar) olarak nitelendirilmektedir (Konya’da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017).

Bazı akademik çalışmalarda ve kimi yetkililer tarafından Türkiye’de bulunan Suriyeliler için “mülteci” kavramının kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ancak Türkiye’de bulunan Suriyeliler iltica hukukuna göre mülteci olarak tanımlanamazlar (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014). Mülteci ile geçici koruma altında olma arasında elbette farklılıklar vardır. Tunç’a (2015) göre temel fark, her iki grubun kazanımlarında görülmelidir. Türkiye’deki Suriyelilere evrensel mülteci hakları içerisinde yer alan insani standartlarda muamele görme hakkı, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı ve seyahat edebilme hakkı bir hak olarak değil ama “imkan” olarak sağlanmaktadır (Tunç, 2015).

“Geçici Koruma Yönetmeliği” ile birlikte, Suriye’den zorunlu göçe maruz kalarak ülkeye giriş yapan kişilerin hukuki statüleri, hakları ve sorumlulukları da detaylı olarak düzenlenmiştir. Suriye’den zorunlu göçe maruz kalarak göç edip, Türkiye’de geçici koruma statüsü kazanmış kişilerin hakları, Geçici Koruma Yönetmeliği’nin “Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlıklı bölümünde düzenlenmiştir. Bu bölümdeki 26. maddeye göre, yönetmelik kapsamındaki yabancılarla; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık hizmetleri sağlanabilmektedir (Çiçekşöğüt, 2017: 13-14). Geçici koruma statüsü devam ettiği müddetçe diğer uluslararası koruma statülerine müracaat edilememektedir. Ancak bu statünün sona ermesi üzerine diğer statülere müracaat söz konusu olabilecektir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014).

Geçici koruma kavramının kullanımı kalıcı olmadıkları varsayımıyla ülkemizdeki Suriyelilerin savaş sona erince kendi ülkelerine döneceği yönünde adeta bir “misafir” algısı yaratmış; temel ihtiyaçların karşılanması (yiyecek, sağlık, güvenlik, barınma eğitim hizmeti vb.) izlenen öncelikli politika olmuştur. Misafir algısı ülkemize gelen Suriyelilerin yaşadıkları sorun ve ihtiyaçlara yönelik çözümlerin köklü ve kalıcı olmasını geciktirmiştir.

Kayıt Altına Alınma ve Kimlik İşlemleri

Suriye’deki iç savaşın başlamasından kısa bir zaman sonra ülkesini terk edip Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısı zamanla hızla artış göstermiş, Türkiye, dünyada eşi benzeri görülmemiş bu kitlesel göçü yönetmekte ve kayıt altına almada ilk başlarda zorlanmıştır. İzlenen ‘açık kapı politikası’ gereği sınır geçişlerinde kayıt ve kimlikle ilgili hususlarda esnek bir yaklaşım sergilenmiştir. Nitekim bu hususta Geçici Koruma Yönetmeliği’nde kitlesel akın dönemlerinde ya da bireysel olarak geçişlerde Suriyelilerin geçerli ya da geçersiz belgelerle sınırlarımıza ulaşmalarına bakılmaksızın ülkeye girişlerinin kabul edileceği ifade edilmiştir. Yönetmeliğin 17. Maddesinde “Türkiye’nin kara sınırlarına veya karasularına acil ve geçici koruma bulmak amacıyla gelen yabancıların, Türkiye’ye kabul edilecekleri ve Türkiye’den çıkış yapacakları sınır kapıları ile sınır geçiş yerleri, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.” ifadesi yer almaktadır.

Konya’da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporunda(2017)da belirtildiği gibi Suriye’den gelen göç yoğunluğunun bugünkü düzeyde artacağı önceden tahmin edilememiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve illerdeki taşra teşkilatı (İl Göç İdaresi Müdürlükleri) kuruldukları günden itibaren çok yoğun bir tempoda çalışmaktadır. Genel Müdürlük, kurumun yeni yapılandırılmasından kaynaklı olarak bu yoğunluk içinde özellikle kayıt sürecinde yaşanan zorlukların üstesinden gelebilmek için büyük bir çaba göstermektedir. Artan göç yoğunluğuna karşılık Göç İdaresi’nin personel sayısının artmaması Suriyelilerin kayıt randevularının gecikmesine hatta ertelenmesine neden olabilmektedir. Suriyelilerin ikamet ettikleri illerden ayrılmama yükümlülükleri bulunmasına rağmen, başlangıçta kitlesel bir akımla yoğun bir nüfus hareketliliği oluşturan Suriyelilerin Türkiye’de yaşadıkları süre içinde de doğal nüfus artışları devam etmiş ve bu sonuçla bağlı nedenlerle iller arası hareketliliklerinin de arttığı gözlenmiştir. Kasım 2017’ye kadar 295.000’nin üzerinde yeni doğum yapan Suriyelilerin 2017 yılında günde 306 doğum gerçekleştirerek nüfuslarının giderek arttığı kayıtlarda yer almaktadır (Erdoğan, 2017, s. 3).

Kayıt ve kimlikle ilgili işlemlere ilişkin sürecin başlarında yani Suriyeliler sınırdan ilk geçtiklerinde, sınırlarda yabancılar polisi tarafından ön kayıtları yapılarak kendilerine 98 numara ile başlayan geçici bir kimlik verilmiştir. Bu kimlik edindirme işlemi daha sonra aile kütüğü oluşturulabilmesi için yenilenme ihtiyacı duyulmuştur. Bu nedenle 98’li kimliklerden sonra 99’lu kimlikler vermeye başlanmıştır. Suriyelilerin ön kayıt işlemlerinin tamamlanmasından sonra 30 günlük süre içinde, bireylerin buldukları ilin Göç İdaresi Müdürlüğüne başvurarak 99 numaralı kimlik kartları için ilgili kayıtlarını tamamlamaları gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, yaşanan kitlesel akım nedeniyle Geçici Koruma Yönetmeliği ile kurulan İl Göç İdareleri bu yoğunluğu yönetmekte zorlanmış ve iş yükü nedeniyle kayıt işlemlerini uzun vadeli sürelerde tamamlamaya başlamıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 21. Maddesinde belirtildiği üzere kayıt işlemleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından Suriyelilerin ilgili kayıt formunu doldurması, fotoğraf, parmak izi ya da kimlik tespitine ilişkin diğer biyometrik bilgilerinin alınması ile yapılmakta ve doğum, ölüm, evlilik, boşanma, gönüllü geri dönüş gibi durumlarda ise güncellenmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Haziran 2018 itibarıyla Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Mardin, Hatay, Adana, Adıyaman, Osmaniye ve Malatya’da bulunan geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli bireylerin sayısı 216.890, barınma merkezleri dışında yaşayan bireylerin sayısı ise 3.353.462 olarak kayıtlara geçmiştir. Bunun yanında Genel Müdürlük, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle ilgili yaptığı çalışmalardan bahsettiği açıklamasında, ülkemize giriş yapan ve Geçici Koruma Kimlik Belgesine sahip olan Suriyelilerin sadece ülkemizde kalışlarına izin verildiğini altı çizilmiştir. Daha açık bir ifadeyle, bu belge ile Suriyelilerin sahip oldukları kalış hakkının ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelerle eşdeğer olmadığı ve uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımadığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, kalış süreleri ikamet izni dahilinde olmayan Suriyelilerin bireysel olarak Türk Vatandaşlığına başvuru hakkı bulunmadığı da ayrıca açıklanmıştır. Suriye uyruklu yabancıların iş ve işlemleri ilgili yönetmelik ve genelgeler çerçevesinde Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Malatya, Kahramanmaraş, Mardin, Şanlıurfa, Kilis ve Osmaniye illerinde bulunan 22 Geçici Barınma Merkezi, 12 ilde bulunan 24 Koordinasyon Merkezi ve Mobil Kayıt Merkezi (TIR) ile diğer illerimizde bulunan Kayıt İstasyonları vasıtasıyla devam ettirilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).

Ülkemizde bulunan Suriyeliler kendilerine düzenlenen yabancı kimlik numarasını da içeren Geçici Koruma Kimlik Belgeleri ile Geçici Koruma Yönetmeliği'nde belirtilen her türlü hak ve hizmetten herhangi bir sınırlama olmadan faydalanabilmektedir. Yeni doğan bebeklerin, sağlık ihtiyacı bulunanların, özel ihtiyaç sahiplerinin, hamile kadınların ve okul çağındaki çocukların bu haklardan mahrum olmamaları ve mağduriyet yaşamamaları için kayıt süreçleri mümkün olduğunca hızla tamamlanmaktadır. Ön kaydı alınan Suriyelilerin bir aylık değerlendirme sürecinde kayıt oldukları ilde bulunmaları gerekmekte olup geçici koruma kapsamına alındıktan sonra buldukları ilin İl Göç İdaresi Müdürlüklerini gerekçeleri ile birlikte bilgilendirmek kaydıyla seyahatleri ile ilgili herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir (Konya'da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu, 2017).

Sonuç

İç ve dış göç hareketliliklerinin sosyal, ekonomik ve psikolojik farklı yansımaları bulunmaktadır. Özellikle savaş gibi bireyleri göçe zorlayan durumların varlığı halinde yaşanan öykü daha travmatik hale gelebilmektedir. Göç edenler için gidilen ülkenin hukuki, ekonomik, siyasi ve kültürel koşullarındaki farklılıkların her biri üzerinde durulması gereken sorun alanlarıdır. Bu çalışmada Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş sonrası kitlesel göç şeklinde Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin hukuki statüleri, kayıt ve kimlik işlemleri üzerinde durulmuştur. Derleme niteliğindeki bu çalışmada kendilerine 'açık kapı politikası' uygulanan Suriyelilerin göçün başlarında hukuki belirsizlik içerisinde kaldığını, kayıt ve kimlik işlemlerinde ciddi zorluklarla karşılaştığı üzerinde durulmuştur.

Hukuki belirsizliklerin aşılmasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından özellikle 2013 ve 2014 yılında mevzuat bağlamında ciddi adımlar atılmış, sonuç olarak da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na dayandırılarak 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde Suriyelilerin hukuki açıdan geçici koruma içerisinde ele alınacağı ve "geçici koruma kapsamındaki yabancı" olarak nitelendirileceği belirtilmiştir. Hukuki statünün belirlenmesinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne (1951) getirilen coğrafi kısıtlılık ve göçün kitlesel karakteri etkili olmuştur. Uygulamaya bakıldığında Türkiye mültecilere tanınan pek çok hizmeti, geçici koruma altında yaşayan Suriyelilere bir 'hak' yerine 'imkan' olarak sunabilmiştir.

Suriyelilerin kitlesel göçü kayıt ve kimlik işlemlerinde de birtakım güçlükler neden olmuştur; ancak bu güçlükler zaman içerisinde epeyce aşılmış, ilgili mevzuat çerçevesinde çalışmalar devam ettirilmiştir. Kuşkusuz Çiçeksoğüt'ün (2017) belirttiği gibi Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin tamamı kayıt altına alınmalıdır. Suriyelilerin Türkiye'de kayıt dışı yaşamaları yerel halk üzerinde güvenlik sorununa neden olabilir. Bununla birlikte, Suriyelilerin Türkiye'de kayıt dışı yaşamaları, kayıt dışı istihdam edilmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla, Suriyeliler kötü koşullarda ve düşük ücretle çalışmak zorunda kalırken, işverenlerin düşük ücretle işçi istihdam etmek istemeleri nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının aleyhine bir durum söz konusu olmaktadır. Kayıtların düzgün bir şekilde tutulması, uygun bir şekilde muhafaza edilmesi kendilerine sunulan hizmetlerin önünü açacak, yeni hizmetlerin planlamasını kolaylaştıracaktır.

Geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin önemli bir kısmının kalıcı olduğu düşünüldüğünde ilgili mevzuatta da ifade edilen geçici koruma yaklaşımı terk edilmelidir. Geçici koruma altında yaşayan Suriyelileri "misafir" olarak görme anlayışından vazgeçilmeli, önümüzdeki sosyal uyum sürecinde kamu, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin ortak çabasıyla bu kitlesel göçü akılcı bir şekilde yönetmemiz gerekmektedir.

Kaynakça

- Castles, S., de Haas, Miller, M.J. (2014). The age of migration: International population movements in the modern world. Fifth edition. New York: Palgrave MacMillian.
- Çiçeksoğüt, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki statüsü. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 1-20.
- Ekşi, N. (2016). "Suriyelilerin hukuki statüsü ve Suriyelilere sağlanan hizmetler" Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu (içinde), ss. 19-33, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y., Çetinkaya, T. (2017). Türkiye'de yaşayan Suriyeli Mültecilere yönelik medya algısı, Liberal Perspektif: Analiz, 5, 5-27.

- European Comission (2018). Migration and home affairs: Temporary protection. Erişim 10.09.2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection_en
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). Erişim 12.09.2018, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018). Geçici koruma kapsamında Suriyelilerle ilgili çalışmalarımız. Erişim 12.09.2018, [http://www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_alan%C4%B1nda_yap%C4%B1lan_cal%C4%B1m%C5%9Fmalar%C4%B1m%C4%B1z_ek3\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/gecici_koruma_alan%C4%B1nda_yap%C4%B1lan_cal%C4%B1m%C5%9Fmalar%C4%B1m%C4%B1z_ek3(1).pdf)
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Eskişehir yerel basınında “mülteciler” ve “Suriyeliler”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 1-40.
- Kaya, İ., Yılmaz Eren, E. (2014). Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri. İstanbul: Seta / Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Kolukırcık, S. (2006). Bulgaristan’dan göç eden Türk göçmenlerin dayanışma ve örgütlenme biçimleri: İzmir örneği. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 1-13.
- Konya’da Yaşayan Suriyeliler: Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Sonuç Raporu (2017). K. Alptekin, D. Akarçay Ulutaş ve D. Ustabası Gündüz (raporu hazırlayan). Konya: KTO Karatay Üniversitesi.
- Sediyani, İ. (2016). Suriyeli sığınmacılara karşı Avrupa ülkeleri mi daha ırkçı, Türk devleti mi? Erişim 10.09.2017, <http://avrupasurgunleri.com/suriyeli-siginmacilara-karsi-avrupa-ulkeleri-mi-daha-irkci-turk-devleti-mi/>
- Tekin, M. (2009). Türkiye’de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonunda yaşanan sorunlar ve Avrupa Birliği uygulamaları bağlamında çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- UNHCR Operational Portal Refugee Situations (2018). Erişim 13.09.2018

Ortaöğretim Okullarında Suriyeli Çocuklar İçin Oluşturulan Kaynaştırma Sınıflarına Genel Bir Bakış: Sorunlar ve Çözüm Önerileri

**Kamil ALPTEKİN¹, Kemal YEĞİN²,
Gizem AKBABA², Arzu TEKELİ²**

Öz

Suriye’de 2011 yılının Mart ayında iç savaşın başlamasından itibaren günümüze kadar altı milyondan fazla Suriyeli ülkesini terk etmiş, bunların üç buçuk milyona yakını Türkiye’ye sığınmıştır. Türkiye’ye yerleşen Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun kalıcı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik uyum (sosyal entegrasyon) sürecinin hızlandırılması gerekmektedir. Toplumsal ve ekonomik uyumun sağlanmasında “eğitim” kuşkusuz önemli araçlardan bir tanesidir. Türkiye’deki Suriyelilerin yaklaşık bir buçuk milyona yakın kısmının okul çağındaki çocuklardan ve gençlerden oluşması toplumsal ve ekonomik uyumun sağlanması çabalarında can güvenliği, barınma, gıda, giyinme gibi birincil ihtiyaçların yanında eğitim ihtiyacının da önemini artırmaktadır.

Suriyeli çocuklara yönelik halihazırda eğitim faaliyetleri farklı düzeylerde ve okullarda devam etmektedir. Kaynaştırma tarzı, Türk ve Suriyeli çocukların birlikte öğrenim gördüğü devlete ait ortaöğretim okulları bunlardan biridir. Bu okullarda Milli Eğitim Bakanlığı’nın müfredatı izlenmektedir. 2016-2017 yılından itibaren faaliyete geçen bu karma sınıfların önemli bir kısmında; kaynaştırmanın mantığıyla uyuşmayacak ölçüde fazla sayıda Suriyeli öğrenci bulundurulması, Türk öğrencilerle yeterince kaynaşamama, alt gruplaşmalar, Türkçeyi yeterince öğrenememe, okul kurallarına uyum sağlamada zorlanma, öğrencilerin ekonomik zorlukları, okula ulaşımında güçlük ve okul devamsızlığı gibi pek çok sorun yaşanmaktadır.

Suriyeli öğrenciden eğitim politikalarına kadar varan yelpazede çeşitlilik gösteren sorunlar acil olarak çözüm beklemektedir. Soruna okul odaklı bakıldığında çözümü sadece okullarda görev yapan psikolojik danışmanlardan ve okul yöneticilerinden beklemek yerine farklı meslek gruplarının da desteğini almak ve soruna çok sektörlü yaklaşmak kaçınılmazdır. Bu bildiride, ortaöğretim okullarında Türk ve Suriyeli çocukların birlikte

¹ KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı,
Prof. Dr. kamil.alptekin@karatay.edu.tr

² KTO Karatay Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Lisans Programı

öğrenim gördükleri sınıflarda yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine odaklanılmaktadır. Bildiride, okul sosyal hizmet uygulamalarının bu sınıflarda yaşanan sorunların çözümünde farklı bir olanak ve fırsat olduğu tezi somut örnekleriyle savunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Çocuk, Ortaöğretim Okulu, Sosyal Uyum, Okul Sosyal Hizmeti

Giriş

Suriye’de 2011 yılının Mart ayında iç savaşın başlamasından itibaren günümüze kadar altı milyondan fazla Suriyeli ülkesini terk etmiş, bunların üç buçuk milyona yakını Türkiye’ye sığınmıştır. Geçici koruma kapsamındaki Türkiye’de Suriyeli sayısı 2.841.036 bulmuştur, ancak kayıt altında olmayan Suriyeli sığınmacıları dikkate alındığında bu sayının 3,2 milyon civarında olduğu düşünülmektedir (Tanrıkulu, 2016). Türkiye, Suriyeli sığınmacılara yönelik başından beri “açık sınır kapısı politikası” uygulamıştır. Suriyeliler daha çok “misafir” çağrışımı uyandıran “geçici koruma altında kişi” olarak tanımlanmıştır. Geride kalan altı yıllık süreçte çeşitli aksaklıklar ve zor dönemler geçirilmiş olsa da Türkiye, bugüne kadar dış yardımın oldukça az olduğu bir insani yardım programını tek başına yürütebilmiştir.

Suriye’deki iç savaşın uzamasıyla birlikte belirsizlik de devam etmektedir. Bu tablo Türkiye’ye yerleşen Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun kalıcı olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik uyum (sosyal entegrasyon) sürecinin hızlandırılması kaçınılmaz olarak karşımızda durmaktadır. Toplumsal ve ekonomik uyumun sağlanmasında “eğitim” kuşkusuz önemli bir araçlardan bir tanesidir.

Ağustos 2016 tarihli UNICEF verilerine göre Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin tahmini rakamı 1.500.000’dir. Türkiye, yalnızca Suriyeli çocuklara değil, Irak ve Afganistan gibi ülkelere gelen çocuklara ev sahipliği yapmaktadır. Bu kesimdeki çocukların sayısının 200.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Verilen rakamlar, insani gerçeklikten yalıtılmış olarak düşünüldüğünde dahi olağanüstü bir büyüklük ortaya çıkmaktadır (Öztürk vd., 2017). Bu veri aynı zamanda, ülkelerinde eğitimlerini yarıda bırakarak gelen ve eğitimine devam etmesi gereken yüz binlerce Suriyeli çocuğun olduğunu göstermekte Türkiye’nin Suriyeli çocuklara yönelik uzun vadeli eğitim politikaları geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Tanrıkulu’nun (2017) belirttiği gibi sığınmacı nüfusun büyük oranda gençlerden oluşması, hem eğitim hem de

uyum açısından avantajlara işaret ettiği kadar, iyi yönlendirilmemesi halinde risklere de işaret etmektedir.

Suriyeli çocuklara yönelik hâlihazırda eğitim faaliyetleri farklı düzeylerde ve okullarda devam etmektedir. Bahse konu okulların bir kısmı tamamen Suriyeli öğrencilerin bir kısmı ise karma şekilde hem Suriyeli hem Türk öğrencilerin yer aldığı sınıflardan oluşmaktadır. Az sayıda da olsa Suriyelilere ait özel okullar da mevcuttur. Bu okullar içerisinde yoğun bir nüfus barındıran, benzetmek yerindeyse kaynaştırma modeliyle eğitim veren ve bu özelliğiyle sosyal uyum ve bütünleşmeye hız kazandırma potansiyeli taşıyan devletin ortaokulları önemini giderek artırmaktadır. Bununla birlikte, ilgili literatürün yanı sıra Konya’da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü himayesinde “Okul Sosyal Hizmeti Projesi” çerçevesinde kapsama alınan okulların yanı sıra diğer ortaöğretim okullarında da yaptığımız gözlemler, görüşmeler ve diğer çalışmalar bu ortaokullarda dil problemi, ekonomik güçlükler, okula uyum, değişime direnç, akran çatışması vb. sorunların yaşandığını göstermiştir.

Okuldaki tekil Suriyeli öğrenciden makro eğitim politikalarına kadar varan yelpazede çeşitlilik gösteren sorunlar acil olarak çözüm beklemektedir. Sorunların kaynağı ve çözümleri eğitim politikalarıyla oluştuğu kadar okul ortamlarıyla da yakından ilgilidir. Sorunlara okul odaklı bakıldığında çözümü sadece okullarda görev yapan psikolojik danışmanlardan ve okul yöneticilerinden beklemek yerine farklı meslek gruplarının da desteğini almak ve soruna çok sektörlü yaklaşmak kaçınılmazdır.

1. Suriyeli Çocuklara Yönelik Eğitim Politikaları

Türkiye’nin yabancı uyruklu çocuklar konusunda üstlendiği sorumluluk yalnızca büyük değil aynı zamanda karmaşıktır da. Yetişkinler için yeterli sayılabilecek düzenlemeler çocuklar için hem hukuki hem de insani açıdan yeterli olmayabilmektedir. Onların yetişkinlerden daha fazla ve daha “özel” bakım ve ilgi biçimlerine ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla barınma, beslenme gibi temel insani ihtiyaçların yanı sıra eğitim, psikolojik destek, meslek edindirme, uyum gibi konularda da destek görmeye ihtiyaçları vardır (Öztürk vd., 2017).

Türkiye, göç dalgasının yeni geldiği dönemlerde Suriyelilerin geri dönecekleri varsayımından hareketle öncelikle kamplarda yaşayan Suriyeli çocuklara yönelik kısa vadeli ve dar kapsamlı eğitim politikaları geliştirmiştir. Göçün ilk yıllarında öncelik temel ihtiyaç ve sorunlarına ayrılmıştır. İlk etapta Emin’in (2016) de öne sürdüğü gibi 2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı

(MEB), Suriyelilere Türkçe öğretmek yerine Arapça müfredat ile eğitimlerini desteklemiştir. Böylelikle Suriyelilerin geri döndüklerinde herhangi bir sorun yaşanmaması hedeflenmiştir.

26 Nisan 2013 tarihinde MEB tarafından “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” başlıklı ilk genelge yayınlanmıştır. Genelgede kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitimleri için çözüm içerikli bir politikadan ziyade, bu çocuklara eğitim veren veya verebilecek mekânların tespit ve tedarik edilmesine yönelik hükümler yer almıştır. Genelge valiliklerden kamp dışı eğitimle ilgili teftiş ve tespit talep etmekte, ancak sorunun çözümüne yönelik önemli bir uygulamayı içermemektedir. 26 Eylül 2013 tarihinde yayınlanan “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” başlıklı ikinci genelge daha kapsamlıdır. Bu genelge uygulamada var olan faaliyetleri bir standarda bağlaması, ortak hareket etmeyi gerektirmesi, kamp içiyle birlikte kamp dışını da kapsamı ve üniversite öğretimine de değinmesi bakımından önem taşımaktadır (Seydi, 2014; Emin, 2016).

2014 yılı Suriyelilerin eğitimine yönelik önemli ve somut adımların atıldığı, sorunun daha sistematik bir şekilde ele alındığı yıl olmuştur. Bu yılda yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyeliler sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişim hakkı elde etmişlerdir. 23 Eylül 2014 tarihinde “Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı yeni bir genelge ile Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmış, Suriyeli çocukların MEB’e bağlı okullarda ya da Suriyelilere yönelik olarak oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim hizmeti alması sağlanmıştır (Emin, 2016). MEB’in bu genelgesiyle aynı zamanda Suriyeli öğrencilere devlet okullarına kayıt yaptırabilme olanağı sağlanmıştır. Böylece Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilere sunulan eğitim hizmetlerinden de faydalanmaya başlamışlardır. Öğrencilerin yabancı kimlik numarası ile e-okul otomasyon sistemine dâhil olmasının yolu açılmıştır (Tanrıku, 2016).

MEB, 8 Eylül 2015’te yayımladığı “2015-2019 Stratejik Plan”da da Türkiye’deki sığınmacıların eğitimleri hususunu ele almış ve bu kapsamda sığınmacı öğrencilerin eğitim sistemine uyumlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. MEB’in daha önce yayımlamış olduğu stratejik kalkınma planlarına bakıldığında, ilk defa mültecilerin eğitimlerine yönelik planlamaların yer aldığı görülmektedir. Bu durum, uzun vadede Türkiye’nin göçmenlere yönelik eğitim politikası geliştirebilmesi açısından oldukça önemlidir (Emin, 2016).

2. Suriyeli Çocukların Devlet Ortaokullarına Kayıtları

Halen Suriyeli çocuklara sunulan eğitim hizmetleri, kamp içi eğitim, kamp dışı eğitim ve Suriyelilerin açtığı özel okullarda eğitim olmak üzere üç koldan sunulmaya devam etmektedir. Kamp dışı eğitim; biri GEM’lerde, diğeri Devlet Okullarında olmak üzere iki türlü verilmektedir. GEM’ler iki yıl içerisinde kademeli olarak kapatılarak, buralarda eğitim gören Suriyeli öğrenciler, Türk Eğitim Sistemine dahil olacaktır. 2016-2017 öğretim yılından itibaren 1., 5. ve 9. sınıf çağındaki çocukların kaydının GEM’ler yerine devlet okullarına aktarılmaya başlanmıştır. Suriyeli çocukların devlet okullarına kayıtları yürürlükteki mevzuata (MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2014) uygun bir şekilde Ulusal Adrese Dayalı Veri Tabanındaki yerleşim yeri adres bilgileri esas alınarak yaptırılmaktadır. Uygulamaya bakıldığında sadece imam hatip okullarına kayıtların isteğe göre yapıldığı gözlenmektedir.

Devletin ortaokullarında Suriyelilerin eğitimi “kaynaştırma” modeline benzeyen bir tarzda sağlanmaktadır. 5.-8. Sınıflara devam eden Suriyeli çocuklar Türk akranlarıyla beraber aynı sınıf ortamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe müfredatta belirlenen dersleri işlemektedirler. Bu yönüyle benzetmek yerindeyse kaynaştırma sınıfları doğrudan Suriyelilerin sosyal ortama intibak etmesi ve sınıf ile okulla bütünleşmesi için önemli bir fırsattır.

Beklenti ve öngörülerin dışında işleyişe baktığımızda nasıl bir tablo ortaya çıkmaktadır? Bu sorunun gerçekçi yanıtını almak için kuşkusuz biraz daha zamana ve çok yönlü bir analize ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda baş gösteren sorun alanlarının tespiti hayati önem taşımaktadır.

3. Öne Çıkan Başlıca Sorunlar

Ortaokullarda yaşanan sorunlara dair tespitlerimiz 18 Eylül 2017 tarihinden itibaren Konya’da, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü himayesinde yürüttüğümüz “Okul Sosyal Hizmeti Projesi” kapsamında yaptığımız çalışmalar, gözlemler ve görüşmelere (öğretmenler ve öğrencilerle) dayanmaktadır. Bahse konu çalışmaların yapıldığı okullar Meram ilçe sınırları içerisinde; alt ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip bir bölgededir. Bölgeye son zamanlarda çok sayıda Suriyeli sığınmacı yerleşmiştir. Bölgede bir süre önce başlatılan kentsel dönüşüm çalışmaları devam etmekte, kentsel dönüşüme bağlı olarak nüfusun demografik yapısında da değişimler başlamış durumdadır. Öne çıkan başlıca sorunla şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye'nin eğitim sistemi Suriye'nin eğitim sisteminden farklıdır. Türk eğitim sistemi Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında geçen hükümleri dikkate alarak kesintisiz 12 yıl zorunlu eğitimi (birinci kademe 4 yıl süreli ilkokul, ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise) öngörmektedir. Suriye'de ise zorunlu eğitim 8. Sınıfa kadardır. Suriyeli aileler, çocuklarını Türk eğitim sistemine adapte etmede isteksiz ve dirençlidir.
- Okul yöneticileri ve öğretmenler Suriyeli ailelere ulaşmakta ve işbirliği kurmada zorlanmaktadır. Bu tablonun ortaya çıkışında ailelerin dil bilmemeleri ve başta ekonomi ve sağlık olmak üzere iç içe çok çeşitli sorunlar yaşıyor olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir.
- Ülkemizde daha önce değinildiği gibi okul kayıtlarında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi referans alınmaktadır. Sadece İmam Hatip Okullarına kayıtlarda tercih yapılabilmektedir. Suriyeliler Konya'ya homojen bir şekilde dağılmamış olup kendileri için uygun gördükleri belli başlı semtlere yerleşmektedirler. Dolayısıyla çocukların okul kayıtları yerleşilen semtlerdeki okullara yapıldığından bu okullardaki sınıflarda Suriyeli öğrenci sayısı neredeyse sınıf mevcudunun yarısına ulaşmaktadır. Kuşkusuz ortaya çıkan bu tablo "kaynaştırma" mantığına hiç de uygun değildir.
- Suriyeli ailelerin çocuklarını (sınıf düzeninde kız – erkek ayrımı gözetildiği için) yalnızca imam hatip okullarına yazdırmak istemesi de bazı okullarda Suriyeli öğrenci sayısının artmasına neden olmaktadır.
- Bazı okulların Suriyeli öğrencileri kayıt etmede isteksiz davranması diğer okullardaki Suriyeli öğrenci sayısının artmasında önemli bir diğer etkidir.
- Kaynaştırma olarak düzenlenen özellikle erkek Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda sorunlar daha belirgindir. Suriyeli öğrenci sayısının fazla olması sınıf içerisinde gruplaşmalara ve doğal olarak da çatışmalara zemin hazırlamakta sınıf ortamının huzurunu bozmaktadır.
- Her iki okulda eğitim-öğretim faaliyetinin yürütülmesinden sorumlu personelin çoğunluğu ilk kez bu kadar fazla yabancı çocukla karşılaşmıştır. Öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin fazla sayıda bulunduğu bu sınıflarda eğitim-öğretim için gerekli faaliyetleri (iletişim kurma, ders içeriğini düzenleme, uygun eğitim-öğretim materyali kullanma, ölçme ve değerlendirme vb.) yürütmede zorlanmaktadır.
- Erdem'in (2017) de belirttiği gibi tek kültürlü, tek dilli sınıflarda öğretmenlik yapmak için yetiştirilmiş öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde ortaya

çıkan sorunlarla baş etmek konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları gözlenmektedir.

- Sınıflarda Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrencilerin sayısı da fazladır. Aslında okuldaki tüm sorunların kaynağında dil probleminin geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek eğitim-öğretimin veriminin düşmesi gerekse ayrımcı tutumlara varan tüm olumsuz gelişmeler bir şekilde dil problemiyle bağlantılıdır.
- Suriyeli öğrencilerin asimile olmaktan korktukları için Türkçe öğrenmek konusunda dirençli oldukları, bu doğrultuda örneğin evlerinde Türk televizyon kanallarının hiç izlenmediği gözlenmektedir.
- Suriyeli öğrencilerin ortaokullara kayıtları dönem içerisinde de yapılmaktadır. Dönem içerisinde okula kayıt yaptıran öğrencilerin ders materyalleri temin edemediği görülmüştür.
- Suriyeli öğrencilerin büyük bir kısmının okula ve eğitime karşı ilgisiz olduğu göze çarpmaktadır. Suriyeli öğrencilerin çoğunluğu eğitimi bir külfet olarak görmektedir ve bir an önce okul ortamını terk etme eğilimi içerisinde. Türkçeyi konuşamama veya yeterince konuşamama, ekonomik zorluklar, sosyo-kültürel farklılıklar, okul motivasyonunun düşük devamsızlığının yüksek oluşu, ders materyallerinin temininde zorluklar okula ilgisizliği artıran başlıca faktörlerdir. Okula ilgisizlik doğal olarak akademik başarıyı da olumsuz etkilemektedir.
- Suriyeli öğrencilerin kendi aralarında Arapça konuşuyor olmasından Türk öğrenciler huzursuz olmaktadır.
- Suriyeli öğrencilerin okul kurallarına uymakta zorlandıkları (örneğin okula geç gelme ve okuldan erken çıkma, okul kıyafetlerinin temini konusunda kendilerine sosyal yardımlar yapılmasına karşın okul kıyafetlerini giymemekte direnme vb.) ve sıkça hem Türk öğrencilerle hem de kendi aralarında kavga çıkardıkları gözlemlenmiştir. Kendi aralarında çıkan kavgaların önemli bir kısmı etnik ve mezhep ayrılıklarına dayanmaktadır.
- Dil problemi yaşayan, okul ve ders ortamına uyum sağlayamayan, okula ilgisiz kalan Suriyeli öğrencilerin çoğunluğu derslerde korkusuzca ve oldukça rahat bir şekilde sınıf ortamını bozmaya yönelik disiplin cezası gerektirecek davranışlar sergilemektedirler. Ders dinlememe, verilen ödevleri yapmama davranışları da Suriyeli öğrencilerde yaygındır.
- Kaynaştırma amacıyla bir arada öğrenim görmesi istenen Suriyeli ve Türk öğrenciler karşılıklı derin bir ayrışma ve çatışma içerisinde. Suriyeli

öğrenciler de en az Türk öğrenciler kadar dışlayıcı ve ayrıştırıcı bir tutum sergilemektedir.

4. Öneriler

İlgili literatüre bakıldığında Konya’da “Okul Sosyal Hizmeti Projesi” kapsamında ele aldığımız ortaokullardaki sorun kümelerinin Türkiye’nin bu tipteki diğer ortaokullarında yaşanan sorunlarla benzer olduğu görülecektir. Sorunların çözümü noktasında makro eğitim politikaları ile bölge ve okul bazlı mikro eğitim politikaları arasında senkronizasyon (uyum) sağlanması hayati bir öneme sahiptir. Makro düzeyde ele alındığında öncelikle izlenmesini önerdiğimiz iki stratejiden bahsedebiliriz. Birincisi öne sürülen politikaların diğer alanlardaki adımlarla (sağlık, sosyal hizmetler, istihdam, konut vb) desteklenmesi ve bütünleştirilmesi; ikincisi “kapsayıcı eğitim modeli”ne bir an önce geçiştir.

Kapsayıcı eğitim, Öztürk vd. (2017) belirttiği gibi tüm öğrenenlerin tercih ettikleri okullarda kendi akranları ile eğitim almasını, okul hayatına tam anlamıyla katılmasını, eğitim politikalarının, öğretim programlarının, okul kültürünün, öğretim uygulamalarının ve öğrenme ortamlarının öğrenenlerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değiştirilmesini öngörür. Kapsayıcı eğitim sığınmacıların eğitimine bakış açımızda köklü değişimleri gündeme taşımaktadır. Türkiye’deki okullar henüz tam anlamıyla böyle bir eğitim için alt yapı bakımından hazır değildir. Bir yandan alt yapı hazırlıkları tamamlanırken diğer yandan mikro düzeyde (yani daha küçük ölçekte bölgesel ve okul bazlı) düzenleme ve değişimlerin başlatılması kaçınılmazdır. Bu doğrultudaki düşünce ve önerilerimiz aşağıda yer almaktadır:

- Eğitim-öğretim sürecinin önemli paydaşlarından biri öğretmenlerdir. Şeker ve Aslan, (2015) mülteci öğrencilerin kültürel kodları öğrenmesinde, değişiminde, okuma yazma becerilerinin kazandırılmasında, dili öğrenmesinde yani kısaca bu çocukların topluma hazırlanmasında kilit öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmenlerin karşılaştıkları eğitim-öğretim sürecindeki sorunlara yerinde ve zamanında etkili müdahaleler gerçekleştirebilmeleri için kapsayıcı eğitimin mantığına da uygun olarak kültürel yeterlilik kazanmaları; bu doğrultuda hem bilgilendirici hem de beceri kazandırıcı bir eğitimden geçirilmeleri gereklidir.

- Eğitim-öğretim sürecinin bir diğer paydaşı ailelerdir. Okul sosyal hizmeti projesi kapsamında yaptığımız çalışmalar özellikle Suriyeli çocukların aileleri ile kendi ortamlarında çok yönlü çalışma ve düzenlemeler yapılmadıkça, atılacak her türlü adımın başarı şansının olmadığı veya zayıf

olduğunu göstermiştir. Ailelerin önyargıları ve entegrasyona ilişkin dirençleri kendilerine gösterilecek ilgi ve yardımlarla kırılabilir. Ailelerle çok yönlü çalışma konusunda özellikle Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüyle işbirliği yapılmalı, hatta bizzat sosyal hizmet uzmanları bu okullarda istihdam edilmelidir.

- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi nedeniyle belirli okullarda yoğunlukta olan Suriyeli öğrenciler kaynaştırma eğitimi mantığına uygun, dengeli bir şekilde şehir içerisindeki diğer okullara dağıtılmalı, her bir sınıftaki Suriyeli öğrenci sayısı dörtten fazla olmamalıdır. Bu noktaya gelindiğinde Milli Eğitim İl Müdürlüğü Suriyeli öğrencilere ücretsiz servis hizmeti vermelidir.
- Ücretsiz servis hizmetiyle okullara kaynaştırma eğitimi mantığına uygun bir şekilde dağıtılan Suriye öğrencilere ders materyalleri, beslenme ve giyim-kuşam konularında da yardımcı olunmalı; entegrasyon sürecinde oldukları göz önünde bulundurularak öğrencilere yönelik okul rehber öğretmenleri ve (okullarda istihdam edilecek) sosyal hizmet uzmanları tarafından psiko-sosyal destek programları yürütülmelidir. Bu destekleyici çalışmalar Suriyeli öğrencilerin sınıf içerisindeki uyum sürecini daha az sancılı atlatması açısından önemlidir.
- Suriyeli öğrencilerinin çoğunluğu Türkçe konuşma konusunda problem yaşamaktadır. Yakın bir zamanda GEM'lerin de kapatılacağı göz önünde bulundurulacak olursa ilave dil desteği kaçınılmazdır. Türkçe dil desteğine benzer bir destek, eğitim-öğretim müfredatında yer alan diğer dersler (matematik, fenbilgisi, sosyalbilgiler vb.) içinde düşünülebilir. Ortaokullardaki ilave destek programı kurs veya proje şeklinde yapılandırılabilir. Programın yürütülmesinde stajyer öğretmenler veya üniversitelerin ilgili bölümlerinde öğrenim gören gönüllü öğrencilerden yararlanılabilir. Suriyeli öğrenciler için yürütülecek ilave destek eğitim programları, onların Türk eğitim sistemine alışmasına ve akademik başarılarının yükselmesine olanak sağlayacaktır.

Kaynakça

- Emin, M.N. (2016). Türkiye’de Suriyeli çocukların eğitimi ve temel eğitim politikaları. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Dergisi, 153, 12-15.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1,(1), 26-42.
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014). Resmi Gazete, Sayı: 29072. Erişim, 10.04.2018, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/yonetmelik.pdf
- Öztürk, M., Tepetaş Cengiz, G.Ş., Köksal, H. ve İrez, S. (2017). Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı. S. Aktekin (editör). Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayını.
- Seydi, A.R.(2014). Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31, 267-305.
- Şeker, B. D. ve Aslan, Z. (2015). Refugee children in the educational process: A social psychological assessment. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 8(1), 86-105.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. Liberal Düşünce Dergisi, 22(86), 127-144.

Zorunlu Göç ve Mülteci Politikaları

Ahmet Melihşah ÇEVLİK¹

Öz

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre 2017 itibarıyla 68,5 milyon insan zorla yerlerinden edildi, bu sayının 25,4 milyonu mülteci statüsü ile uluslararası koruma altında. Uluslararası rejimin egemen güçleri olan devletler insan haklarını ilgilendiren bu meseleyi çözecek geniş çaplı politikalar üretmek yerine ulusal çıkarları doğrultusunda hareket ediyor. Bu bildiri uluslararası insan hakları ve mülteci hukukunun, kuzu olan kurt misali ulus devletlere hizmet eden yapısını sorgulamaya ve bu yapının değiştirilmesi için gereken doğru yaklaşımı ortaya koymaya odaklanıyor.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Zorunlu Göç, Uluslararası Koruma

Giriş

Bu bildiri, bir saha araştırması sonucu ortaya çıkmamakla birlikte bildiride ortaya konan görüşler; mülteci hukukuna ilişkin ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinin, uluslararası görüşmeler sonucu ortaya çıkan politik belgelerin ve politik söylemin, etik ve insan hakları hukukuna uygunluğunu sorgulama amacıyla yapılan gözlem neticesinde ortaya çıktı.

İnsan hakları, çağdaş felsefenin ve liberal demokrasinin “evrensel” arayışının en üstte konumlanan değeri; Costas Douzinas'ın deyişiyle (2017: 187) “siyaseti etik normlara göre sürdürmenin bir aracı olarak, uluslararası ilişkilerin itici gücü(dür)”. Tarihin sonu² ile yeni düzenin geriye kalan tek değeri; etik muamele ilkeleridir... Birçok felsefecinin üzerinde uzlaştığı tanım ile insan hakları, bütün insanların eşit olduğu ve her kişinin sırf insan olduğu için sahip olduğu haklardır (Kuçuradi, 2016: 13).

Böyle bir retoriğin dikkat etmesi gereken bir husus vardır ki insan haklarının korunması çok yönlü bir kavram olan insan haklarının hem felsefi – etik bir sorun olarak hem de siyasi – hukuki bir sorun olarak dikkate alınmasını gerektirir. Felsefe ve etik, insan hakları kavramının ne olduğunun sorgulanması ve ortaya konması açısından önemliyken; siyaset ve hukuk,

¹ Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi lisans öğrencisi. melihcevlkk@gmail.com

² SSCB ile “komünizmin çöküşü”, Francis Fukuyama başta olmak üzere liberal demokrasi savunucuları tarafından 1950’den beri devam eden *ideolojinin sonu* iddialarına ek olarak - *tarihin sonu* diye iddia edilmiştir; takdir edersiniz ki bu yazarlara göre, yeni düzenin galibi “insanları yönetme biçiminin nihai hali” olan *liberal demokrasidir*.

herkes için insan olarak kendisini gerçekleştirip geliştirebileceği olanakların yaratılması ve bireylerin zulüm korkusundan ve yoksunluktan uzak özgür bir yaşam sürebilmeleri için gerekli önlemlerin alınmasını sağlayacak olan disiplinlerdir.

Etik ve ahlaki normlar insan olanla ilgilidir; dolayısıyla ‘insan’ hakları bunların konusudur, ancak insan hakları modern ulus devletlerin egemen olduğu dünyada politik olarak bir statü içerisinde bulunan kişileri koruyabilme potansiyeline sahiptir. Bireyin kendisini hukuki bir topluluğun – verili ulus devletin bir parçası olarak görmesi ve hukuki topluluğun – verili ulus devletin de onu kendisinin bir parçası olarak kabul etmesinin; yani politik üyeliğin en doğal, sıradan biçimi, ulusal bir devletin vatandaşı olmaktır. Modern devletin bir ürünü olan modern vatandaşlık; bir yönüyle içeren ama aynı zamanda dışlayan bir niteliğe sahiptir (Üstel, 2015: 123; Douzinas, 2017: 103). Şöyle ki, bu evrensel ideal “vatandaş” modeli, tarihsel olarak çeşitli sosyal kategorileri kapsar şekilde gelişirken, bazı grupları da “öteki” olarak göstermekte ve sistematik biçimde dışlama pratikleri geliştirmektedir. Şüphesiz bu grupların başında geniş anlamda göçmenler, daha spesifik haliyle zorunlu göç mağdurları - yerinden edilmiş kişiler yer alır.

Zorunlu Göç ve Uluslararası Koruma

Zorunlu göç (forced migration); insanların, temel ihtiyaçların karşılanamadığı ve/veya insan haklarının korunamadığı, kendilerini güvende hissedemedikleri yerlerden ayrılmaya zorlanması ve daha iyi bir yaşam için farklı bir bölgeye göç etmeleridir.

Devletler bireylere karşı koruma yükümlülüklerini yerine getirmedikleri zaman, insan olmaktan kaynaklanan hakları en üst seviyede yani vatandaş olarak kullanma durumundan mahrum kalan bireylerin, insan onuruna uygun yaşama olanağı da ortadan kalkar.

Devletlerin kendi vatandaşlarına ulusal koruma sağlayamaması ya da sağlamaması durumunda da egemen devletlerin kısmen ahlaki ve fakat çoğunlukla “kölfe” olarak görünen sorumluluk alma konusundaki siyasi kaygıları neticesinde – aslında insan haklarını ilgilendiren bir problem olan – sığınma arama, uluslararası rejimin ilgilenmesi gereken bir durum olarak belirir. Özellikle iki dünya savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan kitlesel göç hareketleri sonucunda zorunlu göç ve mülteciler uluslararası toplumun gündemine girmiştir.

Göç çalışmalarının ortaya koyduğu birçok inceleme modeli mevcut olsa da kendilerini dış tehditlere karşı korumaya yönelik ve nispi çıkarları için hareket eden egemen aktörler³den (devletlerden) oluşan uluslararası rejim, zorunlu göçün kavramsallaştırılmasında “yasal kurumsal model (legal institutional model)” adı verilen modeli kullanmaktadır.

Bu modelin bir ürünü olarak uluslararası hukukta zorunlu göçün mağdurları mülteci, sığınmacı, IDPs (internally displaced persons, ülkesinde yerinden edilmiş kişiler) gibi sınırları belirli yasal statüler altında tanımlanmakta ve her biri farklı hukuki rejime tabii tutulmaktadır. Yine kimlerin bu statülerden yararlanacağı uluslararası rejimin egemen ulus devletleri ve Birleşmiş Milletler’in takdirine kalmaktadır.

Başka ülkelere sığınma konusunda bütün devletleri bağlayıcı hukuki bir norm henüz ortaya konmuş değildir. Çağdaş insan hakları hukukunun ilk uluslararası kaynağı olan 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 13 ve 14. maddeleri bireylerin sığınma hakkına sahip olduğunu ortaya koysa da uluslararası toplumun egemen aktörleri olan devletlere, bu hakkın sığınma arayanlara tanınması konusunda bir yükümlülük getirmemiştir.

İHEB 13/2’ye göre “Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terk etmek ve memleketine dönmek hakkını haizdir.” ve madde 14’e göre, “Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.”.

Buradan anlaşılacağı üzere hakkın taşıyıcısı bireylerdir. Fakat uluslararası hukukun özneleri ülkesel egemenlik yetkilerinin bir sonucu olarak sığınma hakkının tanınması konusunda münhasıran yetkili olduklarını iddia etmektedirler. Bilginin, sermayenin, uluslararası şirketlerin sınır tanımadığı küreselleşme çağında sığınma arayanlara yönelik katı sınır politikaları son derece hayret vericidir... devletlerin kavraması gereken şey göç mağdurlarının ülkesel tehdit olmadığı; doğru göç ve uyum politikaları ile kriz gibi görünen durumun demokratik bir zenginliğe dönüştürülebileceğidir.

Uluslararası Mülteci Hukuku’nun Çerçevesi

Günümüz mülteci hukukunun yasal çerçevesi 1 Ocak 1950’de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin kurulması ve 1951’de

³ Realist teori, uluslararası ilişkileri çıkar kavramı etrafında incelerken; neoliberal teori çıkar yerine “işbirliği” kavramını tercih eder.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin kabul edilmesi ile oluşmaya başlamıştır.

Sözleşme'nin ortaya çıkmasına iki temel amaç öncelik etmiştir. İlk amaç mültecilerin hak sahibi olabilmesi ideali iken diğer amaç Sözleşme'nin başlangıcındaki ifadelerden anlaşılacağı üzere uluslararası sorumluluk paylaşımı ve işbirliği ile bazı devletlerin arasında çıkabilecek gerginliğin önlenmeye çalışılmasıdır⁴.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, 1951 Sözleşmesi her ne kadar mültecileri konu edinse de Sözleşme'de sığınmacı⁵lara değinilmemesi önemli bir eksikliklerdir. Fakat bu eksiklik 14 Aralık 1967'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen Ülkesel Sığınma Bildirisi ile kısmen giderilmiştir; buna rağmen bu bildiri de diğer BM Genel Kurulu kararları gibi bağlayıcı değildir.

1951 Sözleşmesine dair bir diğer unutulmaması gereken nokta ise tüm uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi bu sözleşmeye de taraf olmak, devletlerin takdirindedir. Başka bir ifade ile sözleşmeye taraf olmayan devletler uluslararası koruma arayan yerinden edilmiş kişilere karşı hiçbir sorumluluk almamaktadır...⁶

1967'de gerçekleşen önemli bir gelişme de 1951 Sözleşmesi'ne ek Protokol'ün kabul edilmesi olmuştur.

1951 Sözleşmesi'nin 1/A-2. maddesine göre mülteci;

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek

⁴ “Considering that the grant of asylum may place unduly heavy burdens on certain countries, and that a satisfactory solution of a problem of which the United Nations has recognized the international scope and nature cannot therefore be achieved without international co-operation...” <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>

⁵ Uluslararası koruma arayan fakat hukuki statüsü tanınmamış kişilere sığınmacı denir.

⁶ Hemen belirtelim ki sözleşmeye taraf olmasa bile uluslararası teamül gereği tüm devletlerin sığınma arayanlara karşı bazı yükümlülükleri vardır. Bunlar arasında en önemlisi uluslararası hukukta *non – refoulement* olarak geçen *geri gönderme ilkesi*'dir. İlkeye göre sığınma arayan kişiler *hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri gönderilemez*. 1951 Sözleşmesi de bu ilkeyi 33. maddesi ile yazılı hale getirmiştir. Diğer bir önemli ilke de *yasadışı yollarla ülkeye giren kişiyi cezalandırmama ilkesidir*.

istemeyen...” kişidir ve taraf devletlerin takdirine göre “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ifadesi, “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” ya da “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka yerde meydana gelen olaylar” şeklinde anlaşılacaktır.

Buradaki zamansal ve takdiri coğrafi sınırlama, Sözleşmenin ortaya çıktığı 2. Dünya Savaşı sonrası konjonktürle ilgilidir. Zaman sınırlaması ile amaçlanan, taraf devletlerin; öngörülemez - gelecekte yaşanacak olaylardan dolayı sorumluluk almaktan kaçınmalarıdır. 1951’den sonra yaşanan olayların ardından, 1967’de imzalanan ek Protokol ile zaman sınırlaması kaldırılmış fakat devletlerin coğrafi sınırlama hakkı korunmuştur.⁷

1951 Sözleşmesi’nin mülteci tanımına dair bazı önemli hususlar

Tanımda geçen “zulüm”, “haklı sebep”, “belirli bir toplumsal gruba mensubiyet” kavramlarının açıklanmaması ve anlamlarının muğlak olması; uluslararası koruma talep edilen devlet tarafından tanımın dar yorumlanmasını olanaklı kılmıştır (Güler, 2016; Saraçlı, 2011: 109).

Bir diğer husus da; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkunun mülteci statüsünün özünü oluşturmasıdır. Böylelikle “insani ihtiyaçların karşılanamadığı” ve dolayısıyla insan onuruna uygun bir yaşam sürülemediği koşullara sebebiyet veren; birçok insanı etkileyen doğal afet gibi olaylar nedeniyle yerinden ayrılmaya zorlanan insanlar bu statüden yararlanamayacaktır (Saraçlı, 2011: 106).

1951 Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımından anlamamız gereken, bu statünün her somut olayın niteliğine bakılarak ve bireysel bir değerlendirme sonucunda ortaya çıkabileceğidir. Bu demek olur ki grup olarak bu statüden yararlanılamaz. Oysa savaş ve çatışma gibi ani ve öngörülemez insan hakları ihlalleri durumunda insanlar kitlesel olarak yer değiştirmekte ve sığınma aramaktadır. Bu durumun en yakın örneği 2011’de Suriye’de başlayan çatışmalar nedeniyle milyonlarca insanın ülkesini terk etmesidir.

Kitlesel sığınmayı düzenleyen herhangi bir uluslararası antlaşma yoktur ve fakat 2001 Avrupa Konseyi Geçici Koruma Yönergesi ve uluslararası teamül

⁷ Türkiye halen coğrafi çekincesini devam ettirmektedir. Bu nedenle yalnızca Avrupa’dan gelenler mülteci statüsünü kazanabilirken 2014 tarihli, 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*’na göre uluslararası koruma arayan kişi Avrupa dışından geliyorsa “şartlı mülteci” olarak üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalabilir.

ile şekillenen bir uygulama olarak; uluslararası koruma talebinin bireysel olarak yapılamadığı ya da değerlendirilemediği bu gibi ani kitlesel göç olaylarında uygulamak üzere “geçici ve esnek” koruma mekanizması olarak “geçici koruma statüsü” mülteci hukukunda ortaya çıkmıştır.

Türkiye de 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesine dayanarak 2014 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Geçici Koruma Yönetmeliği’ni çıkarmıştır⁸. Yönetmeliğin 7. maddesine göre;

“Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır...

Geçici korunanlar, Kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz.”

Geçici koruma statüsü, non – refoulement ilkesinin uygulanmasına olanak tanıyan ve sığınma arayanlara geçici koruma sağlayan bir uygulama olsa da yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere uluslararası koruma ve mülteci statüsünden bir sapma; ulusal çıkarların ön planda tutulduğu bir uygulamadır...

Sonuç Yerine

Postmodern teorinin söylediği gibi dünya gerçekten kriz halinde olabilir mi? Gerçek ve mutlak bir doğrunun olmadığı savına katılmasak da dünyanın kriz içinde olduğu düşüncesine katılıyoruz. Yaşanan zorunlu göç ve sığınma arama olgusu “ideal yeni düzen” olarak görülen liberal - modern dünyanın, insan haklarına bağlılık ile ulus devlet çıkarlarına hizmet arasında kalan ve sıklıkla tercihini ulusal devlet çıkarlarından yana kullanan ikilemini bir kez daha ortaya koydu.

Egemen devletlerin katı mülteci politikaları ile sığınma hakkını tanımak istememeleri; kitlesel akınlarda sınırları kapatmaları; sığınma arayanları ulusal çıkarları doğrultusunda etik olmayan biçimde uluslararası pazarlık

⁸ Suriyeli sığınmacılar bu yönetmeliğe tabi olup geçici koruma altındadırlar. Yönetmelikte sağlık, eğitim, çalışma hakkı gibi birçok temel hak, “hizmet” olarak tanımlanmış ve madde 26/1’de geçen ifadeyle “Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir”. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf>

malzemesi yapmaları⁹; zorunlu göç mağdurlarının topluma entegrasyonu için çalışmak yerine mültecilere “misafir” muamelesi yapmaları; mültecilerin temel insan haklarına dahi erişimini engellemeleri¹⁰; ve hatta en vahimi bu kişiler ülkelerine ulaşış uluslararası koruma elde edemesinler diye doğrudan onları ortadan kaldırmaya çalışmaları¹¹...

Uluslararası insan hakları rejiminin belirsiz hükümler içermesi, uluslararası toplumun özneleri olan devletlere insan haklarını korumayı amaçlayan hükümleri kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayabilme olanağı tanıyor. Bazı düşünürlere göre bu durum, devletler tarafından bilinçli olarak yaratıldı...

Ne olursa olsun; her bireyin insan haklarını ilgilendiren konularda etik bir kaygı içerisinde olması ve zorunlu göç olgusunu kendilerine dert edinmesi gerekir. Uluslararası toplumun egemen güçlerine politikalarını değiştirmeleri konusunda baskı yapabilecek aktörler; insanın değeri bilgisi ile donatılmış, insan onuru kavramını bilen ve insan haklarını etik boyutuyla kavrayan sivillerdir.

Zorunlu göç mağdurlarının topluma entegrasyonu zorunlu göç mağdurunun tek yönlü olarak göstereceği çabayla değil ancak entegre olacağı toplumun da göstereceği çabayla mümkündür. Başta medya olmak üzere bu durumu engellemeye çalışan ve zorunlu göç mağdurlarını misafir olarak tanımlayan ideolojik aygıtlara karşı, doğru söylem ve politika üretilmesinde; nihai hedef olarak zorunlu göç mağdurunun – mültecilerin öteki konumundan sıyrılarak hedef ülkenin toplumu ile karşılıklı güven ve içselleştirme sonucunda bütünleşebilmesinde, sosyal hizmet uzmanlarına büyük görev düşüyor.

Uluslararası toplumun egemen aktörlerine gelecek olursak yapılması gereken ilk şey iltica ve sığınma hakkını düzenleyen fakat zorunlu göç olgusunu bölmeden, bütünleyici bir yaklaşımla ve sığınma hakkını temel bir insan hakkı olarak ele alan; devletlerin egemenliğini bu anlamda kısıtlayan uluslararası bağlayıcı bir mülteci hukukunun inşa edilmesidir.

İkinci aşamada devletlerin sorumluluklarına ve sığınma hakkının amacına uygun olarak hareket edip etmediğini denetleyen; devlet politikalarına yön verebilen, etkili bir uluslararası denetim ve işbirliği mekanizmasının oluşturulmasıdır. Aynı zamanda bu mekanizma ile yerinden edilen kişilerin

⁹ Bkz: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160318_ab_turkiye_anlasma_sonuc

¹⁰ Bkz: <http://sinirtanimayandoktorlar.org/yayinlar/italyada-multeciler-gocmenler-toplumun-disina-itoluyor/>

¹¹ Bkz: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yunan-sahil-guvenlik-multeci-botunu-boyle-patlatti-40016425>

mevcut sorunlarına çözüm bulmanın yanında asıl kriz olan yerinden edilme durumunu yaratan koşulların düzeltilmesine yönelik politika üretilmesi, sorunun çözümünde daha etkili olacaktır (Saraçlı, 2011: 51).

“Mülteci krizi”nin – gerçek kriz bu durumu yaratan koşullardır – çözümünde geniş çaplı politikalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

DOUZİNAS, C. (2017), İnsan Hakları ve İmparatorluk, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

GÜLER, A. (2016), “Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi”, Uluslararası İlişkiler, 13 (51), s. 41-61.

HSK, İnsan Hakları Evrensel Beyanname, <http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> (Erişim Tarihi: 30.08.2018)

KUÇURADİ, İ. (2016), İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Mevzuat Bilgi Sistemi, Geçici Koruma Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf> (Erişim Tarihi: 30.08.2018)

Mevzuat Bilgi Sistemi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim Tarihi: 30.08.2018)

SARAÇLI, M. (2011), Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler, Ankara: Adalet Yayınevi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM__d00/c002/km__00002024ss0053.pdf (Erişim Tarihi: 30.08.2018)

UNHCR, Convention and Protocol Relating to The Status of Refugees, <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10> (Erişim Tarihi: 30.08.2018)

ÜSTEL, F. (2015), Vatandaşlık, G. Atılğan ve E. A. Aytekin içinde, Siyaset Bilimi (123 – 135), İstanbul: Yordam Kitap.

Suriye Krizinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda Çerçevesinde Analizi

Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN¹

Öz

Sosyal hizmet uzmanlarının etkinlik odağı daima insan ve toplum etkileşimi ve bu etkileşimin hemen her boyutunu kapsayacak şekilde olmuştur. Bu açıdan bakıldığında sosyal hizmetin temel hedefi tüm dünya için sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanması ve refahın tesis edilmesidir. Bir başka deyişle sosyal hizmetin uygulama alanı yerelden, ulusala, ulusaldan da globale kadar olan tüm düzeyleri kapsamaktadır. Özellikle de küreselleşmenin etkisiyle artık neredeyse tek bir bölgeyi etkileyen bir sorundan söz etmek olanaklı olmamaktadır. Küreselleşme olgusu son kırk yılda farklılaşmış ve biçim değiştirmiştir ancak küreselleşmenin bireyler, gruplar ve toplumlar üzerindeki etkisi azalmamış aksine artarak devam etmiştir. Bu etkilerden belki de en önemlisi devletlerin sosyal yardım, bakım, koruma ve sosyal hizmetlere ilişkin sorumluluk alanından çekilmesi ve bu alanı bireylere veya sivil toplum örgütlerine bırakmasıdır. Bu durum ise yoksulluğun, sosyal eşitsizliğin artmasına ve derinleşmesine yol açmaktadır. Değişen bu koşullardan ise savunmasız gruplar daha çok etkilenir hale gelmişlerdir. Yoksullar, kadınlar, çocuklar, engelliler ve göçmenler bu gruplar arasında ilk akla gelenler olmaktadır.

Tüm dünyayı etkileyen bu olumsuz koşullar uluslararası örgütlerin de dikkatini çekmiş ve uluslararası düzeyde bu sorunların çözümüne yönelik harekete geçilmesinin önemi vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) 2000 yılında tüm dünya için acil olarak çözülmesi gerek alanları kapsayan Bin Yıl Kalkınma Hedeflerini belirlemiştir. Bu alanlar sosyal hizmetin de yakından ilgilendiği hatta bizzat içinde çalıştığı alanlardır. Buradan yola çıkarak sosyal hizmet uzmanları uluslararası düzeyde BM'in bu hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkı vermek amacıyla 2010 yılında Hong Kong'ta düzenlenen konferansta dünya çapında insanları en çok zorlayan konular karşısında ortak bir duruş ve çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamış ve Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda'yı kabul etmişlerdir. Gerek BM tarafından 2015 yılında güncellenen "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde" gerekse bu hedefler temelinde oluşturulan Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global

¹ Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, aicoban@baskent.edu.tr

Ajanda hedeflerinde “insan ilişkilerinin önemini kavrama ve iyilik halinin arttırılması” teması önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda'nın temel ilkeleri çerçevesinde ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların durumunun analizinin yapılmasıdır. Çalışmada öncelikle Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda'nın ortaya çıkış amacı tartışılacak sonrasında ise Ajanda doğrultusunda Suriyeli sığınmacılar açısından sosyal hizmet alanında yapılması gerekenlerin ne olduğu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda, Suriyeli Sığınmacılar, Sosyal Hizmet

Giriş

Sosyal hizmet, gönüllüğe dayanan yardım çabalarının sonucunda ortaya çıkan bir meslektir. Başlangıçta yoksul birey ve ailelere yardım ederek bireysel doyum sağlama motivasyonu, bireyin yaşam kalitesini arttırmak kadar toplum yaşamının da kalitesinin yükseltilmesi amacına evrilmiştir. Günümüzde ise sosyal hizmetin nihai amacının toplumdaki her birey ve grup için sosyal adaletin sağlanması ve bir bütün olarak toplumun refahının arttırılması olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal hizmet bu amacını gerçekleştirirken de hak temelinden hareket etmekte ve özellikle de kolay incinebilir gruplar için daha özenli davranmaktadır.

Mesleğin ilk ortaya çıktığı dönemlerden bu yana insanların ve toplumların ihtiyaçlarında değişimler olmuş, sosyal sorunlar ve ihtiyaçlar farklılaşmıştır. Bu değişime karşın dünya tarihinde hemen hemen hiç değişmeyen bazı sorunlar da varlığını sürdürmektedir. Bu sorunların belki de ilk sırada yer alanı yoksulluktur. Yoksulluk sorunu etkilerini arttırarak devam etmektedir. 1980'li yıllarda dünya gündemine gelen küreselleşme kavramı yoksulluk sorununa başka alanlarda da sorunlar eklenmesine neden olmuştur. 2000'li yıllara geldiğimizde artık küreselleşmenin pek çok alanda tüm toplumlar üzerinde ciddi etkilere sahip olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin bilgi ve teknoloji akışını geliştirmesi ve hızlandırması, bireylerin mobilizasyonunu arttırarak iş imkanlarını genişletmesi, eğitim olanaklarını arttırması gibi olumlu yönleri olduğu vurgulansa da (Adesina, 2013; Guogi, 2013) dünya genelinde gelir adaletsizliğini arttırması ve yoksulluk sorununu derinleştirmesi, su, toprak, orman, tarım arazisi, yer altı kaynakları gibi ekosistem unsurlarındaki dengeyi bozması ve ekosistemde geri dönülemez kayıplara neden olması gibi olumsuz etkileri olduğu da bir gerçektir (Adesina, 2013; Guogi, 2013).

Örneğin, Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Tahmini Raporu (2017)'ye göre, dünyadaki 7,6 milyar kişi arasında en zengin sekiz (rakamla 8!) kişinin serveti, dünyadaki en yoksul 3,6 milyar insanın toplam servetine eşittir.

Bugün artık dünyadaki tüm ülkeler, toplumlar hatta topluluklar daha önce hiç olmadığı kadar ekonomik, sosyal, kültürel, çevre gibi alanlarda görünmez bağlarla birbirine bağlıdır. Bir ülkede yaşanan ekonomik kriz, çevre felaketi gibi olaylar doğrudan ya da dolaylı diğerleini de etkilemektedir. Örneğin bir bölgede yaşanan çevre sorunları o bölgedeki halkın geçimini sağlayamamasına ve göç etmesine yol açabilmektedir (Dominelli, 2018). Dünyayı Koruma Vakfı (World Wide Fund-WWF) 2017 yılında yayınladığı “Ataletin Bedeli Raporu”na göre Türkiye’de “İklim değişikliği kaynaklı ısınma 1,5 – 2,5oC’ye ulaşırsa 2050 yılında GSYH>deki kayıp düzeyi %9,8 ile %26,8 arasında seyredilebilir. Düşük gelirli bölgelerde kırganlık daha yüksek olacaktır. Bu bölgelerde toplam istihdam düzeyinde %28’e varan bir azalma görülebilir. Bu, düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere göçü tetikleyebilir”. Bu durumda yaşanabilecek bir göç hareketi ise gerek göç edenler gerekse göç alan bölge açısından ciddi sorunlar ortaya çıkarabilecektir.

Dünya gündemindeki bu sorunlar konuyla ilgili çalışan bilimsel çevreleri, devletleri bir araya getirmiş ve çözüm aramaya yöneltmiştir. Sosyal hizmet uzmanları da bu sürecin dışında kalmamışlar ve çözüm için bireysel, ulusal ve uluslararası düzeyde girişimlerde bulunmuşlardır.

Sosyal Hizmetin Küresel Sorunlara Yanıtı: Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda

Sosyal hizmet uzmanlarının çalıştığı gruplar çoğunlukla yoksulluk ve yoksunluk içinde bulunan, bireysel ve toplumsal krizlerden etkilenme potansiyeli yüksek olan, hak ihlalleri ile karşılaşan gruplar olmaktadır. Bu açıdan yukarıda sözü edilen ve küreselleşme ile derinleşen sorunların sonuçlarının görüldüğü gruplar sosyal hizmetin birincil çalışma alanları olarak karşımıza çıkmıştır. Eğitimleri gereği sorunları ve durumları geniş bir perspektiften, eleştirel biçimde ele alma, sorunlar ve durumlar arasındaki bağlantıları görme, analiz etme becerisine sahip olan sosyal hizmet uzmanları, yaşanan sorunların (örneğin yoksulluğun, göçün) yalnızca karşılaştıkları müraccatçıların sorunu olmadığı, bu soruna yol açan arka plan olayların da (gelirin adaletsiz dağılımı, çevre felaketleri) etkili olduğunu bildiklerinden, sorunun çözümü için uluslararası düzeyde çalışmanın önemli olduğu kabul etmişlerdir. Bu açıdan gerek Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin çalışmalarına gerekse kendi oluşturdukları uluslararası örgütlenmelerle sorunların çözümüne katkı vermek konusunda harekete geçmişlerdir.

Yukarıda sözü edilen sorunların çözümüne yönelik önemli bir uluslararası çaba 2000 yılında kabul edilmiş olan “Birleşmiş Milletler Binyıl (Millennium) Bildirgesi”dir. Bu Bildirge, dünyadaki dengesiz büyümenin sosyal eşitsizliğe, doğal ve çevresel kaynaklar üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açtığını, bunun için de hedef koyarak bu hedefler doğrultusunda çalışılması gerektiğini iletmektedir (<http://www.habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/129-bm-binyil-bildirgesi.html>). Bu Bildirge’den sonra 2012 yılında Rio de Janeiro’da toplanan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) “dünyayı daha sürdürülebilir bir yörüngeye oturtmak için acil çağrı” olarak ortaya konmuş ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasından, kaliteli eğitimin yaygınlaştırılması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması, iklimin ve sudaki yaşamın korunmasına kadar 17 farklı alanda hedefler belirlenmiştir (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/background.html>). “Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda” da sosyal hizmet uzmanlarının uluslararası bu çabalara verilen bir destek olarak değerlendirebilir. Ajanda’nın temel amacı, “dünyanın pek çok bölgesinde ortaya çıkan küresel finansal kriz ve ciddi gıda sıkıntısı nedeniyle” ortaya çıkan sorunların çözülmesinde ve kaynaklara ilişkin sürdürülebilirliğin sağlanması için “yeni yollarını bulmak” biçiminde tanımlanmıştır (IFSW, 2014).

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş pek çok insanın zorunlu olarak yer değiştirmesi sonucunu doğurmuştur. Yaşanan bu kitlesel göç, göç edenleri de göç alan bölgelerdeki halkı ve fiziksel çevreyi de olumsuz etkilemiştir. Bu sorunların çözümünde sosyal hizmet mesleği önemli çabalar göstermektedir. Ancak bu çabaların daha sistemli hale getirilmesinde BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Global Ajanda önem taşımaktadır. Global ajanda “insan ilişkilerinin tanınmasının güçlendirilmesi gerektiğini önermektedir. Bunu yapabilmek için ise

- İnsan onurunu ve haklarını temel alan uygulamalar gerçekleştirme
- Sosyal dışlanmanın farkında olma ve bunu engelleyecek sistemler oluşturma
- Çatışma çözümüne ve birlikte yaşamaya odaklanma
- Yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası işbirliği yapacak olasılıkları arttırmanın gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç

Günümüzün dünyası pek çok açıdan geçmiş zamanlara göre pek çok açıdan daha iyi durumdadır. Ancak teknolojideki hızlı ve kontrolsüz ilerleme, nüfus artışı, kapitalist temelli uygulamalar sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların çözümü için bir araya gelen uluslararası örgütlerin çabaları sosyal hizmet uzmanlarının da ilgi alanında olmuştur. Son dönemde ülkemizde yaşanan Suriye göçü daha önce hiç olmadığı kadar farklı sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların çözümünde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Global Ajanda'nın hedeflerinin temel alınması, sorunun çözümünün daha etkili olmasına katkıda bulunabilir.

Kaynakça

- Adesina, O. S. (2013). "The negative impact of globalization on Nigeria." *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(15):193-201.
- Dominelli, L. (2018). Yeşil sosyal hizmet-çevre krizlerinden çevresel adalete. Çeviri Editörü: A. İçağasıoğlu Çoban. Ankara: Nika Yayınevi.
- Global Agenda for Social Work and Social Development (2014). "Global Agenda for Social Work and Social Development: First report – promoting social and economic equalities", *International Social Work* 57 (4): 3-16.
- Guogi, A (2013). "Considering the negative impacts of globalization on the social sphere and the alternative of the new governance". *Sveikatos Politika Ir Valdymas Health Policy and Management*, 1(5): 7–14.
- HABİTAT İnsan Yerleşimleri, Çevre, Eğitim Ve Sağlık Derneği (tarihsiz). "BM Binyıl Bildirgesi" <http://www.habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/129-bm-binyil-bildirgesi.html> Erişim tarihi: 13 Temmuz 2018.
- UNDP (tarihsiz). "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>. Erişim tarihi: 11 Temmuz 2018.
- WWF (2017). Ataletin Bedeli http://d2hawiiim0tjbd8.cloudfront.net/downloads/turkiye_ye_maliyeti_infografik_1.pdf

Geleceği İnşa Etmek: Uyum, Bütünleşme, Kültürleşme Suriyeli Mülteciler Örneğinde Kavramsal Bir Tartışma

Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN¹, Ayşe Deniz TURŞUCU²

Öz

Tarihin başlangıcından bu yana göç olgusu insan ve toplum yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur. Kimi zaman insanlar ve topluluklar kendi istekleri ile fakat çoğu zaman da doğal afetler, savaşlar, yoksulluktan kurtulmak gibi nedenlerle zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmışlardır. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana insanlığın gördüğü en büyük kitlesel yer değiştirme 2011 yılında Suriye'de başlayan savaş nedeniyle savaştan kaçan grupların oluşturduğu göç olmuştur. UNCHR 2018 verilerine göre Türkiye bu büyük göçün %63'üne ev sahipliği yapmaktadır. Resmi kayıtlara göre yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli sığınmacı şu anda ülkemizde ikamet etmektedir. UNICEF 2018 verilerine göre ise bu sığınmacıların 1,6 milyonu çocuktur. Suriyeli sığınmacıların şuan ki koşullar düşünüldüğünde geri dönüşlerinin sağlanması yakın bir zamanda mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle sosyal bütünleşme olgusunun ve buna yönelik politikaların hızla oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Göç literatürüne bakıldığında göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki pozisyonları her zaman sorunlu olarak algılanmıştır. Göçmenlerle yerel halk arasındaki ilişkinin nasıl inşa edileceği bu durumun nasıl tanımlandığı ile yakından ilişkilidir. Literatürde bu ilişki sosyal uyum, adaptasyon, kültürleşme gibi farklı kavramlarla yer almaktadır. Bu kavramlar arasındaki temel fark göçmenlere ilişkin bakış açısını oluşturmaktadır. Sosyal hizmet mesleği özellikle dışlanmış grupların hak savunuculuğunun yapılması konusunda ve bu grupların toplumla bütünleşmesi noktasında önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacılar odağında sosyal bütünleşme kavramının neden önemli olduğu, sosyal bütünleşmenin sağlanmasında sosyal hizmetin rol ve işlevlerinin neler olduğu analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bütünleşme, Sığınmacı, Sosyal Hizmet

¹ Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı, aicoban@baskent.edu.tr

² Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Lisans Programı, deniztrucu@gmail.com

Giriş

Tarihin başlangıcından beri göç olgusu çoğunlukla; kuraklık, deprem, erozyon gibi doğal nedenler veya iş imkânları, gelir dağılımındaki eşitsizlikler ve tarım topraklarının bölünmesi gibi ekonomik nedenlerle meydana gelirken; iki büyük dünya savaşından sonra savaşlar ve sınır değişiklikleri nedeniyle zorunlu göç durumlarının oluşması, bu alanda yeniden düşünmeye ve kavramların çerçeveselendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yayıgın şiddet hareketlerinden sonra koruma bulmak amacıyla güvenli bir üçüncü ülkeye göç etmek birçok olguyu beraberinde getirirken ev sahibi ülkeler açısından da yeni krizlerin oluşmasına neden olmaktadır. Özellikle Suriye İç Savaşından sonra Suriyelilerin Avrupa'nın her yerine göç etmesi ve özellikle bu göçün yüzde altmış beşine Türkiye'nin ev sahipliği yapıyor oluşu, Suriyeli göçmenleri ve yerel halklar arasındaki ilişkilerin nasıl olacağını ve anlamlandırılacağını düşünmeye itmektedir.

Göç literatürüne bakıldığında göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki pozisyonları her zaman sorunlu olarak algılanmıştır. Göçmenlerle yerel halk arasındaki ilişkinin nasıl inşa edileceği bu durumun nasıl tanımlandığı ile yakından ilişkilidir. Literatürde bu ilişki sosyal uyum, adaptasyon, kültürleşme, bütünleşme gibi farklı kavramlarla yer almaktadır. Bu kavramlar arasındaki temel fark göçmenlere ilişkin bakış açısını oluşturmaktadır.

Kavram Tartışması

Yerel halk ile göçmenler arasındaki ilişkinin nasıl olacağına dair literatürde ki tanımlamaların büyük çoğunluğu; bu ilişkiyi tek yönü ile ele alırken, çalışma alanlarına göre değişen tanımlamaların varlığı, çok çeşitli anlamların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle bu alanda ortak vurgulara sahip olan; uyum, sosyal uyum, adaptasyon gibi kavramlar; tanımları itibariyle göç edenlerin yerel halklara uyum sağlayarak, tek taraflı bir değişmeyi içermektedir. Göç edilen bölgedeki yerel halkın kültürel, sosyal, politik ve vb. normlarına göre yaşamayı yani uyum sağlamayı anlatmaktadır. Adaptasyon kavramı ise biyoloji bilimine özgü bir kavram olması özelliği ile daha çok yaşanan bölge, içine girilen topluma göre davranış şekilleri geliştirmeyi, bireyin kendisini topluma göre biçimlendirmesini sağlayarak hayatta kalmasını, diğer türlü oluşabilecek krizler sonucu zarar görebileceğini ifade eden bir kavramdır. Bu tek tip dönüşümü içeren kavramların göç eden halk için zorlu ve pek de mümkün olmayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer yandan hem yerel halkın hem de göç eden topluluğun değişimini ve dönüşümünü içeren, diğer kavramlara göre daha olumlu bir algıya sahip olan “Kültürleşme ve Bütünleşme” kavramları halklar arasındaki bu ilişkiyi açıklamakta daha

sağlıklı olacaktır. Kültürleşme kavramı, Prof. Dr. İsmail DOĞAN (2014), kültür edinme veya kültürleşme kavramı “acculturation” kelimesi ile ifade edilirken bu terimin anlamı kültür değişmesinin özel bir şeklini bazen de bir kültüre intibakını ifade etmektedir, şeklinde tanımlamaktadır. Ralph Liton’a göre ise; “bu kavram iki çeşit değişim durumunu ifade eder. Bunlardan biri baskı ve zorla olan değişmeyi diğeri ise “social-cultural diffusion” (sosyo-kültürel yayılma, serbest değişme)dir.” Literatüre bakıldığında kavram hakkında çeşitli olumlu ve olumsuz tartışmalar bulunurken, kelime Türkçe de işteş bir duruma vurgu yaparak; hem yerel halkın hem de göç eden halkın birbirinden etkilenmesini, toplumların karşılıklı olarak birbirlerini etkilemelerini içermektedir. Daha çok sosyoloji alanına ait bir kavram olarak kullanılan kültürleşme kavramı tartışmalara yol açarken asıl anlamı itibariyle bütünleşme kavramı, halklar arasındaki bu ilişkiyi açıklama da oldukça isabetli olacaktır. Sosyolog Meissner’e göre, bütünleşme kavramı; farklı parçaları, özelliklerini kaybetmeden yeni bir bütün haline getirmektir. (akt. Mamudo, 2016) Azınlık ve çoğunluğun birbirine uyum sağlamasıdır. Bütünleşmenin hedefi, azınlığın ve çoğunluğun aynı haklara sahip olduğu bir toplumu oluşturmaktır. Kavram olumlu algısı ve bir asimilasyonu içermemesi sebebi ile yerel halk ve göç eden topluluklar arasındaki ilişkinin nasıl tanımlanacağına dair daha anlamlı bir durumu ortaya koymaktadır.

Yerel Halk ve Göç Eden Topluluk Arasındaki İlişki: Bütünleşme

Bütünleşme kavramı, yeniden tanımlanan bir bütün olabilmeyi anlatırken, halkların uzlaşmalarını da içermektedir. Uzlaşma ise her iki topluluğun yeni bir bütün etrafında buluşmasını ifade etmektedir. B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin (2015) ‘e göre; “İlk kültürleşme çalışmalarında göçmenlerin köken kimliğinden vazgeçerek, yavaş yavaş baskın toplumun kültürel norm, değer, tutum ve davranışlarını benimsediğini ifade eden tek boyutlu yaklaşımın etkili olduğu görülmektedir. 1980’lerden itibaren ise kişinin köken kültür ile yeni geldiği kültür arasında bir denge kuran modelin benimsendiği ortaya konulmuştur.” Tarihsel sürecin getirdiği bu tanımlamalar ile Türkiye ve Suriye halklarının uzun vadede birlikte yaşamalarının nasıl sağlanacağına dair önemli pratikleri anlatmaktadır. Avrupa Madde ve Madde Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA), toplumla yeniden bütünleşmeyi, bireyin, eğitim, iş, barınma ve sosyal ilişkiler/çevre aracılığıyla toplumun yeniden ve tam bir üyesi olmasına yardımcı olacak müdahaleler olarak tanımlamıştır (akt. Polat, 2015). Tanım Madde Bağımlılarına yönelik açıklansa da göç olgusundaki yabancılarında yerel halkla temasında bütünleşmenin sağlanması için önemli bazı olguların oluşması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Bu gerekliliklere bütünleşmenin araçları da denebilir. Yani bütünleşme için, bireyin fırsatlara ihtiyacı olduğu görülmektedir. Bütünleşmenin araçları, göç eden bireylerin yaşadıkları olumsuz hayat deneyimleri ile başa çıkabilmek adına rehabilitasyon sürecinin de bir parçasıdır. Özellikle sosyal hizmetin birey ve toplum ile çalışmada kullandığı müdahale araçlarından olan Sosyal, Mesleki ve Toplumsal Rehabilitasyon çalışmaları göçmenler ve yerel halk arasındaki bütünleşmeyi de içerecek adımları içermektedir.

Bütünleşmenin Araçları:

Eğitim, iş, barınma ve sosyal ilişkilerdeki uyum süreci yerel halk ve göçmenler arasındaki ilişkinin anlamlılığını her geçen gün değiştirecektir. Bir diğer ifade ile “uyum süreci sağlık durumu, iletişim yeterlilikleri, farkındalık, kabul duygusu, kültürel davranış becerileri, ekonomik yeterlilikler vb. olarak ifade edilen çok boyutlu bir yapıdır. Uyum, birey ve çevresi arasındaki artan veya azalan uygunluğun değerlendirmesinin bir göstergesidir.” (Hernandez, 2009; Sam ve Berry, 2010, akt. B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin, 2015). Göç eden bireyler açısından bütünleşmenin sağlanması amacıyla iş ve istihdam alanında atılacak her adımın büyük önemi bulunmaktadır. Göç ettiği ülkede ekonomik kaygılar içerisinde yaşayan bireyin bütünleşme açısından çaba sarf etmesi de doğal olarak beklenemez. Ekonomik kaygıların; varsa ailesi ve bireyin üzerinde neden olduğu stres ve endişenin bireyin tüm sosyal alanlarını da etkilediği bir gerçektir. Ekonomik kaygıların bir uzantısı olan barınma için oluşan endişeler de diğer bir engeli oluşturmaktadır. Bu anlamda birbirleriyle yakından ilişkili olan istihdam ve barınma alanlarında düzenlenecek hizmet ve programlar bütünleşmenin gerçekleşmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Eğitim alanında ise durum bambaşka sorunları beraberinde getirmektedir. Yapılan alan çalışmalarında Suriye ve Türkiye eğitim sistemlerinin uyumsuzluğundan dolayı oluşan sorunlar gözlemlenmektedir. Bu uyumsuzlıktan en çok etkilenenler ise göçmen çocuklar olmaktadır. Yaşça 8. Sınıfa gitmesi gereken Suriyeli bir çocuğun, ilkokul 3. Sınıflarda eğitim-öğretime devam etmesi gerekliliği, çocukları utanma, kaygı ve dalga geçme korkusu ile okuldan uzaklaştırıp, sosyal ilişkilerindeki uyumu da zorlaştırmaktadır. Özellikle eğitim de dil bariyerlerinin okuldan uzaklaşma da bir diğer önemli etken olduğu düşünülmektedir. UNICEF’in Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar Bilgi Notu Ocak 2017 raporunda, eğitimin, çocuk koruma alanındaki önemine vurgu yapılırken, 380 bin Suriyeli çocuğun okula gitmediğinin tahmin edildiği belirtilmektedir. Aynı raporda; eğitim ve koruyucu bir çevre haklarının yalnızca Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocuklar için değil, Suriye ve bölgenin

geleceği adına da hayati önem taşıdığı, çocukların kayıp kuşak Olmaması adına eğitimin, çocuk korumaya erişiminin, katılımın ve temel ihtiyaçların karşılanmasının çalıştıklarını bildirilmektedir. Bu anlamda sağlanamayacak bir bütünleşme, çocuk ve gençleri uca savrulmaya ve marjinalleşmeye iterek, kayıp kuşakların oluşmasına sebep olacaktır. Bütünleşmenin tanımında vurgu yapılan bir diğer önemli nokta yine karşımıza çıkarak, bireylerin kendi özelliklerini koruyarak, kayıp neslin önlenmesinde dikkat çekmektedir. Kendi kökenlerini ve kimliklerini bilen nesillerin kendi öz saygınlığını kazanması bu şekilde mümkün olacaktır. Yetişkin bir birey olduklarında oluşacak kimlik bunalımların önlenmesinde farklılıkları korumakta bu anlamda önem kazanacaktır.

Bütünleşme İçin Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi

Yerel halk ile göç eden topluluklar arasındaki bu ilişkinin bütünleşme ile kazanacağı yeni anlamın inşa edilmesinde sosyal hizmetin önemi yadsınamaz. Hem meslek hem de bir bilim dalı olan sosyal hizmetin, üç müdahale düzeyinde de (mikro, mezo, makro) yapacağı çalışmaların nihai hedefi; bütünleşmenin sağlanmasıdır. Özellikle toplumla çalışmada, bütünleşmeyi içeren tüm alanlarda (eğitim, istihdam, barınma ve sosyal ilişkiler) bu içeriğe katkı sağlayacak tüm adımları bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ise sosyal hizmetin uzmanın en önemli rolleri savunuculuk ve kolaylaştırıcılıktır. Çünkü bu alanlarda yapılacak düzenlemelerin hizmet temelli değil hak temelli ele alınması gerekmektedir. Türkiye'nin ulusal ve uluslararası taraf olduğu anlaşmalarda hak temeline olan vurgu göz ardı edilmemelidir. Bu hakkın göçmenlere ulaştırılmasında savunuculuk rolü ön plana çıkmaktadır. Özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi temelinde sığınma hakkının varlığı ve her ne kadar yeniden çerçevelenmeye ihtiyaç duyulsa da Cenevre Sözleşmesi bu alanda en güçlü yasal dayanaklardandır.

Bir diğer önemli nokta ise kolaylaştırıcılık temelinde kültüre duyarlı sosyal hizmet çalışmalarınıdır. Yerel halk ile göç eden topluluklar arasındaki bütünleşmenin sağlanması için her iki topluluğunda kültürel normlarına saygılı ve özenli çalışma yapabilmek süreci oldukça kısaltacaktır. Bu çalışmaların önemli vurgusu ise suç olgusunun kültürün bir parçası olarak değerlendirilememesi gerektiğidir. Bütünleşme için göç eden toplulukların kültürlerini korunmasına yardım ederken; elbette ki suç unsurları kültürün bir parçası olarak göz ardı edilemez. Yapılan alan çalışmalarında en sık rastladığımız sorun alanlarından biri olan Suriyeli çocuk evlilikleri, Suriye halkının kültürünün bir parçası olarak değerlendirilmeyecek bir olgudur ve bir suçtur.

İki farklı kültürün yeni bir bütünün parçası olabilmesi için, bu iki kültürün birlikte olabileceği yaşam alanlarının da düzenlenmesi gerekmektedir. Yine alan çalışmalarında gördüğümüz örneklerde mikro etnisite etrafında kenetlenen Suriyeli sığınmacıların, kendi yaşam tarzlarını sürdürebilmek için kendilerine ait kapalı mahalleler kurduklarını görmekteyiz. Adana’da, Hatay’da, Ankara’da oluşturulan neredeyse hepsi Suriyeli Sığınmacılardan oluşan mahaller küçük bir Suriye şehrini anımsatmaktadır. Bu anlamda yerel halk ile bağlantısı kesilen sığınmacıların bütünleşme sürecinin oldukça uzun olacağı ya da hiç tamamlanmayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Yerel halk ile göç eden halk arasındaki ilişkinin sürekli aktif ve sağlıklı kalması bu sürecin ilerlemesinde oldukça önemlidir. Halkların birlikte olabileceği alanların yaratılması da ya da var olan tüm alanlarda birliktelik sağlamak amacıyla çalışmaların başlatılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin (der.) (2015). Göç ve Uyum. London: Transnational Press London. [Courtesy of Transnational Press London
- Doğan, İ. (2014). Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ergenlerin, M. B., & Deneyimleri, T. S. T. Y. B. (2015). Post-Treatment Social Reintegration Experiences of Drug Addicted Adolescents: A Qualitative Study. Turkish Journal of Family Medicine & Primary Care, 9(4), 158-169.
- Mamudu, F. (2016). Milan’daki Ganalı Mültecilerin Topluma Entegrasyonu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar Bilgi Notu Ocak 2017, Mart,2018. http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf

Türkiye Ebeveyni Boşanmış Çocuk ve Gençler Literatürü: 2007-2017 Yılları Arasında Yapılan Çalışmalara Dair Bir İnceleme

Elif DEMİRBAŞ¹, Ömer Miraç YAMAN²

Öz

Ebeveyni boşanmış çocuk ve gençler üzerine 2007-2017 yılları arasındaki mevcut Türkçe literatüre ilişkin değerlendirme yapmak amacıyla yapılan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkiye'deki boşanma oranlarına yer verilirken ikinci bölümde ebeveyni boşanan çocuk ve gençlerin boşanma olayından nasıl ve ne derecede etkilendiğini inceleyen alan yazınındaki çalışmaların tasnifi yapılmıştır. Son bölümde ise bu alanda var olan boşluklara dikkat çekilerek alana yapılabilecek katkılara dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyni Boşanmış, Çocuk ve Genç, Bibliyografya, Türkiye

Giriş

Boşanma, kadın ve erkek arasındaki evlilik bağının yasal olarak sonlandırılması olarak tanımlanmaktadır. Ancak boşanma sadece çiftlerin aralarındaki bağı koparmaz, çiftlerin çocukları ile de aralarındaki bağı zedeleyen bir olgu olarak karşımıza çıkar. Son 10 yılda artan boşanma oranları konuya bir de çocuklar açısından bakılması gerekliliği dikkate alınarak alan yazınına kazandırılmış çalışmalara sahiptir ve bu çalışmalar bu yazının ana konusunu oluşturmaktadır. Literatür bize, çoğu durumda boşanma çocuklar için olumsuz olmakla birlikte bazen de çatışma halindeki aileden daha olumlu bir durum oluşturabildiğini ifade etmektedir.

Türkiye'deki Ebeveyni Boşanmış Çocuk ve Gençler Çalışmalarına Dair Öne Çıkan Temalar

Türkiye'deki ebeveyni boşanmış çocuk ve gençlere dair 2007-2017 yılları arasında yapılan çalışmalar incelendiğinde toplamda ulaşılabilen 59 tezin sadece dört tanesi doktora düzeyinde iken, 55 tanesi yüksek lisans düzeyindedir ve tezlerden dört tanesinin ise bilgisine ulaşılamamıştır. Erişime kapalı ya da ulaşılamayan tez sayısı ise 11'dir. Alan yazınında yer alan makale sayısı ise 35

¹ Arş. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, demirbaselif55@gmail.com

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, omermirac@gmail.com

tanedir. Bunun yanında bir çalıştay raporu ve bir araştırma projesi sonuçlarına erişilmiştir. Ayrıca 25 adet kitap basıldığı görülmüş ve bunlardan biri e-kitap olarak yayınlanmıştır.

Yapılan çalışmalara yıllar bazında bakıldığında 2007 yılında yapılmış 5 tezin ikisinin eğitim alanında doktora tezi olduğu, 3 tezin ise yüksek lisans düzeyinde psikoloji ve yine eğitim alanında olduğu görülmektedir. Aynı yıl yazılmış 4 makale, biri çeviri olmak üzere 2 kitap, Lüleburgaz Kaymakamlığı'nın yayınlamış olduğu bir e-kitap mevcuttur.

2008 yılında ise 3 yüksek lisans tezi, 3 makale ve 1 kitap boşanmanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkisini incelemiştir. Bir yıl sonra, 2009, yapılan tez çalışması 6'ya çıkmış, bunlardan üçü psikoloji alanında iken ikisi eğitim alanında yapılmıştır. 2 makale ve biri çeviri olmak üzere 2 kitap yine bu yılda yayınlanmıştır. 2010 yılında 3 tez, ikisi eğitim alanında, 1 makale ve bir kitap yayınlanırken ilk defa sosyal hizmet anabilim dalında boşanma konusuna çocuklar üzerinden bakan bir tez yayınlanmıştır.

2011 yılı itibari ile özellikle kitap sayılarında artış dikkat çekmektedir. Eğitim ve psikoloji anabilim dallarının ortak ilgisi ile 4 ayrı tez, 3 makalenin yanında 4 de kitap alan yazınına kazandırılmıştır. 2012 yılında benzer ilgi ile 3 tez, 4 makale ve üçü çeviri olmak üzere 4 kitap daha yayınlanmıştır. 2013 yılı dokuza ulaşan tez sayısını, 7 makale ve üçü çeviri toplam 4 kitap izlemiştir. 2014 yılına geldiğimizde de 4 tez, 2 makale ve 1 kitap ile alana katkı sunulmaya devam edilmiştir.

2015 yılı ile 8 tez, 2 makale ve bir kitap, 2016 yılında 15 tez ile en çok tez yazılan yıl, 5 makale, 2 kitap, 2017 yılında 6 tez, 2 makale ve ikisi çeviri 3 kitap şu ana kadar boşanmanın çocuk ve gençler açısından etkisini incelemiştir. Tez sayılarındaki artışın son yıllarda popüler olan aile danışmanlığı programlarının açılması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bunu da 2015 yılından itibaren aile danışmanlığı ve eğitimi anabilim dalında verilmeye başlanan tezler ile kanıtlamak mümkündür.

2007-2017 Yılları Arasında Yapılmış Çalışmalar

Tüm bu çalışmalar incelendiğinde ebeveyni boşanmış ya da parçalanmış aile bireyi olarak tanımlanan çocuk ve gençler üzerine yapılan ulaşılabilen 51 tez çalışmasının 8 farklı tema etrafında şekillendiği görülmektedir. Makalelerin ana temaları da benzer olduğundan ve çoğu tez çalışmalarından üretilmiş olduklarından ayrıca incelenmemişlerdir. Kitaplar ise, genelinde

boşanmaya odaklanıp, özelde çocuğun boşanma ile nasıl baş edeceği üzerine kurgulanmışlardır.

1. Benlik Değeri/Benlik Saygısı/Kaygı

Kuyucu (2007), İzmir ilinde 155 lise öğrencisi ile yapmış olduğu tez çalışmasında bilişsel çarpıtmaları azalan ergenlerin, benlik değerinin yükseldiğini, bilişsel çarpıtmaları artan ergenlerin ise eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım ve hayalperestlik düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Boşanmış ana babanın, boşanmış olmasından çok, tutumunun önemli olduğunu ifade eden yazar, demokratik ana baba tutumu ile yetiştirilen çocukların, daha girişken, kendini daha rahat ifade edebilen ve arkadaşlık ilişkilerinde daha aktif oldukları görülmüştür.

Yılmaz (2011), çatışma yaşayan ve boşanmış ailelerin 7-12 yaş çocuklarının benlik algıları ve kaygı düzeylerini çatışma yaşamayan çocuklarla karşılaştırdığı yüksek lisans tezinde 32'si boşanmış ailelerin, 33'ü evli-çatışmalı, 35'i evli-uyumlu ailelerden gelen 50's kız, 50'si erkek olmak üzere toplam 100 çocuk ile çalışmıştır. Araştırma, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının evli ve huzurlu bir ailede olan çocuklara göre daha düşük benlik saygısı ve daha yüksek kaygı düzeyine sahip olmasını önceki çalışmalar da olduğu gibi desteklemiştir. Çalışmanın özgün yanı evli fakat çatışma yaşayan çiftlerin çocuklarının boşanmış çiftlerin çocuklarına göre benlik algılarının daha düşük ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucudur ki burada yazar boşanma süreci sağlıklı bir şekilde yönetilirse çocuklar için çatışmalı (huzursuz) bir aile ortamından daha olumlu sonuçlar getireceğini ifade etmektedir. Araştırma, gelişim dönemlerine uygun olarak çocukların boşanmayı algılamaya başladıkları 7-12 yaş dönemini incelemiştir. Bu yaş dönemindeki çocukların olası tepkilerini ise yazar şu şekilde aktarmaktadır: "Kendisini aldatılmış hisseder. Anne babasından gidenin geri döneceğini umut eder. Gidenin onu artık istemediğini düşünür, arkadaşlarını görmezden gelir. Kimsenin onu okuldan almaya gelmeyeceğini düşünerek kaygı duyar. Baş ve karın ağrılarından şikâyet eder. Uyku düzeni bozulur. Uyuma güçlükleri yaşar. Boşanmadan sorumlu tuttuğu birlikte olduğu ana ya da babasını zaman zaman kum torbası gibi hırpalır. Ona karşı hırçınlaşır (Yavuzer, 2010; akt. Yılmaz, 2011)."

Demirbilek (2013), tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık ve benlik saygıları üzerine yürütmüş olduğu tez araştırmasında, İstanbul ili Sancaktepe İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 15 farklı ortaokulda öğrenim gören 435 öğrenci ile çalışmıştır. Öğrencilerin 223'ü tek ebeveynli,

212'si ise ebeveyn birlikteliği devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda anne-baba evliliği devam eden öğrencilerin olumlu benlik algılarının ve benlik saygılarının, anne-baba evliliği devam etmeyen öğrencilere göre daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Boşanmış ebeveynlere sahip öğrencilerin temel sevgi unsurlarından birini kaybetmesi nedeniyle suçluluk hissetmesi, kendisi hakkındaki değerlendirmelerinde yoksunluk ve eksiklik yaşaması, ebeveyn birlikteliğinin bozulmasını yargılanacak bir durum olarak görmesi benlik düzeyini ve benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Aynı şekilde atılganlık düzeylerindeki düşüşü de yazar, tek ebeveynli yaşamın ve anne-baba birlikteliğinin bozulmasının öğrencinin atılgan davranışını engelleyecek duygusal-ruhsal tükenmişlikleri yaratması ve bu durumun getirdiği sosyal yaşam ve iletişim sınırlılıkları ve eksikliklerinin bireyin kendi kabuğuna çekilmesine neden olması olarak gösterilebileceğini ifade etmektedir.

Kurt (2013), yapmış olduğu tezde, araştırmaya ebeveynleri boşanmış olan yaşları 14–18 arasında değişen 307 lise öğrencisini dâhil etmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler, Ankara, İstanbul, Konya, Zonguldak, Çanakkale illerindeki liselerden uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiş olup benlik saygısı çalışılan tezler arasında en geniş uygulama alanına sahip olan tez olmuştur. Araştırma sonuçları göstermektedir ki ebeveynleri boşanmış ergenlerin benlik saygıları ve başa çıkma tarzlarının yılmazlıklarını arttırırken yılmazlıklarının da psikolojik belirtilerini düşürdüğü aynı zaman da da benlik saygısı ve stresle başa çıkmanın yılmazlık aracılığı ile psikolojik belirtilerini düşürdüğü böylece psikolojik sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir.

Güler (2014), çocukların yanında yaşamadığı anne ya da babasıyla görüşme sıklığı, algıladığı anne ve baba kabul-reddi ve kontrolü, algıladığı anne ve baba tutumları, depresyon ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkileri inceleyen tez çalışmasında örneklem grubunu 9-15 yaşları arasındaki anne ve babası boşanmak üzere aile mahkemelerine başvuran 91 çocuk ile anne ve babası boşanma sürecinde olmayan 30 çocuk toplamda 121 çocuktan oluşturmuştur. Araştırma sonuçları; boşanma sürecinde özellikle baba-çocuk ilişkisinin azaldığını, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisinin birbirlerini etkileyebildiğini, birlikte yaşadığı annesi ya da babasıyla ilişkisinin, çocuğun benlik saygısı ve depresyonu üzerinde etkili olduğunu; birlikte yaşamadığı anne ya da babadan algılanan kontrolün artışının çocuğun depresyon düzeyiyle negatif yönlü ilişkili olduğunu; birlikte yaşadığı anne ya da babayla görüşme sıklığına göre algılanan kabul-red ve kontrolün farklılaşabildiğini göstermektedir.

Kayadibi (2015), parçalanmış ailelerdeki çocukların anne kabul red algılama ve benlik saygılarını incelediği yüksek lisans tezinde Konya’da parçalanmış aileye sahip ve anneleriyle birlikte yaşayan 7-14 yaş arası 252 çocukla tez çalışması yürütülmüştür. Araştırma sonucunda çocuğun anne tarafından kabul olduğu algısı arttıkça, özsaygı düzeyinin de arttığı, red algısı arttıkça ise benlik saygısı düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Ünlü (2015), aynı yıl Eskişehir’de yaşayan ebeveyni boşanmış 19 yaş ve üzeri bireylerin benlik saygısını incelemek üzere toplam 140 kişi ile görüşmüştür. Araştırmanın önemli sonuçlarından biri annesi babası boşandıktan sonra annesiyle kalanların benlik saygılarının daha yüksek olması ve babası tekrar evlenenlerin kaygılarının en yüksek düzeyde olmasıdır.

Canlı (2017), anne babası boşanmış 12-15 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve depresyon ilişkisini araştırdığı tezinde Bursa ili Nilüfer ilçesinde yaşayan 100 boşanmış aileye sahip ve 100 boşanmamış aileye sahip 200 çocuk ile çalışmıştır. Çocuğun yaşı arttıkça depresyon düzeyinin artmakta ve bunun nedeni çocuğun yaşı ilerledikçe algıladıkları sosyal destek azalmakta, ergenlik döneminde ebeveynlerle çatışmalı ilişkiler yaşanmakta olması olarak ifade edilmektedir.

2. Uyum/Sosyal Beceri/Tutum/Yaşam Doyumu/Yaşam Kalitesi

Meriç (2007), İstanbul Kadıköy’de yürüttüğü çalışmasında uyum düzeyi ve sosyal beceriler üzerine 9. sınıf düzeyinde öğrenim gören 15 yaşındaki 51 öğrenci ile görüşmüş, grup rehberliği uygulamasını ise 9 öğrenci ile yapmıştır. Araştırmacı, boşanmış ailelerdeki gençlerin duygusal davranışsal uyum sorunlarını azaltmaya, problem çözme ve sosyal becerilerini geliştirmeye, benlik algılarını yükseltmeye yönelik grup rehberliği çalışmalarının, bu çocukların ve ergenlerin psikososyal gelişimleri açısından yararlı olacağı katkısını sunmaktadır.

Aydın (2009), Ankara’da yaşayan, boşanma davaları sürecinde velayet ile ilgili anlaşmazlık yaşayan 93 ebeveyn ile bu kişilerin 9-12 yaş grubundaki 93 çocukla araştırmalarını yürütmüştür. Çocukların ebeveynlerinin boşanma sürecinde olmasından olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşmıştır.

Biçer (2009), yürütmüş olduğu tez çalışmasında parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerini incelemek üzere Adana’da 160 parçalanmış aileye sahip ve 190 tam aileye sahip toplam 350 lise öğrencisini değerlendirmeye almıştır. Araştırma sonucunda tam aileye sahip ergenlerin parçalanmış aileye sahip ergenlere göre daha atılgan

oldukları ve daha yüksek sosyal yetkinlik beklenti düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Dingiltepe (2009), yaşam doyumu ve yaşan kalitesini karşılaştırdığı araştırmasında Adana’da lise öğrencisi olan 232 (%61.2) kız ve 147 (%38.8) erkek, toplam 379 öğrenci ile çalışmıştır. Sonuçlar tam aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin boşanmış aileye sahip çocuklara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Uzun (2013), tez çalışmasında boşanmış, boşanmamış ve sıkıntılı aile yaşantısı olan İstanbul’daki 307 ortaokul öğrencisine anket uygulaması yapmıştır. Yazar, sosyal beceri düzeyi yüksek olan çocukların boşanmanın olumsuz etkilerinden çabuk sıyrılabildiği ve daha az depresyon belirtileri gösterdiği ya da hiç göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Pırtık (2013), Konya’da bulunan 22 okulda toplam 60 boşanmış aileden gelen 60-72 aylık okul öncesi çocuk ile aynı sınıfta bulunan her boşanmış aile çocuğu için bir tam ile çocuğu olmak üzere toplam 120 çocuğu çalışmasına dahil etmiştir. Araştırmacı, çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerini araştırdığı araştırmasında tam aileye sahip çocukların boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek beceri puanları elde ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Şentürk Aydın (2013), boşanmış aile çocuklarına uygulanan Yaşam Becerileri Psikoeğitim Programı ile boşanmaya olan uyumlarını arttırmak amacıyla deney ve kontrol gruplu 10’ar öğrenci ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda boşanmış aile çocuklarının boşanmaya uyumlarını arttırmada, programın çocukların kaygı ve depresyonlarını azaltmada etkili sonuçlar sağladığı görülmektedir. Ancak program çocukların boşanma karşısındaki çatışma ve kötü uyum düzeylerini azaltmaya yönelik bir katkısının olmadığı tespit edilmiştir.

Altundağ (2013), Bolu’da yaşayan 144 lise öğrencisi ile yaşam doyumu ve yaşam kalite düzeyleri üzerine yaptığı araştırmasında tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri parçalanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Yaşam kalitesi düzeyinde ise psikolojik ve sosyal ilişkiler alanı parçalanmış aileye sahip olanlarda düşük çıkmıştır.

Talibzade (2015), 127 boşanmış aile çocuğu olmakla birlikte toplamda 254 öğrenci ile yaptığı tez çalışmasında iletişim becerileri üzerine çalışmıştır.

Pek çok çalışmanın aksine yazar araştırmasında boşanmış aile çocuklarının iletişim becerileri puanlarını boşanmamış aile çocuklarının puanlarından yüksek bulmuştur. Yazar bunun boşanma süreci yaşayan çocuklara verilen destekten kaynaklandığını ifade etmektedir.

Dursun (2015), araştırmasında anne babası boşanmış ergenler için geliştirilen öznel iyi oluşu artırma programı ile öznel iyi oluşlarını arttırmak amacıyla deney ve kontrol gruplu 18 öğrenciden oluşan bir örneklem belirlemiştir. Çalışmada etkililiği incelenen programın ergenlerin olumlu duygularını ve yaşam doyumlarını artırdığını olumsuz duygu yaşamalarını azalttığını sonucuna ulaşmıştır.

Maden (2015), boşanmanın, üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarına olan etkisini incelediği araştırmasında oldukça geniş bir örneklem alanı seçerek İstanbul, Çanakkale, İzmir, Kütahya, Muğla, Antalya, Konya, Ankara, Zonguldak, Artvin, Elazığ, Gaziantep gibi farklı illerde bulunan on üç üniversitenin farklı fakülte ve bölümlerinde öğrenim gören 101'inin anne babası evli, 159'unun anne babası boşanmış olan toplam 260 öğrencinin cevaplarını değerlendirmiştir. Sonuçlar beklenildiği üzere anne babası boşanmış öğrencilerin evlilik ve aile yaşamına karşı tutumlarının daha olumsuz olduğu yönünde olmuştur.

Seyfik (2016), İstanbul'da bulunan özel bir kolejnin 17 farklı ilçesindeki şubelerinde okumakta olan kız ergenlerin arasından rastlantısal olarak seçilen 60 ergen ile daha spesifik bir konuda çalışarak boşanmanın yeme bozukluğu ile olan ilişkisine bakmıştır. Annesi babası ayrı olan ergenlerin annesi babası birlikte olan ergenlere oranla yeme tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır, yani ebeveyni birlikte olan ergenler daha normal beslenmektedir.

Demir (2017), İstanbul ili Bağcılar İlçesinde bulunan 23 lisede eğitim öğretim gören 317 öğrenci ile yaptığı çalışmada ergenlerin yaşı küçüldüğünde yaşam kalitelerinin daha iyi olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

3. Öfke/Dürtüsellik

Fiyakalı (2008), Denizli il merkezinde 19 resmi liseye devam eden 816 öğrenci ile yaptığı çalışması ile alanın en geniş örnekleme sahip araştırmasını gerçekleştirmiştir. Bu öğrencilerden 383'ünün ebeveyni boşanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda anne-babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sadece algılanan anne ve baba tutum bazında sürekli öfke düzeyi ve öfke kontrol tarzında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Altuntaş (2012), öfke ifade tarzı, benlik saygısı ve anksiyete düzeyini incelediği çalışmada 200 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma bulguları literatüre uygun olarak boşanmış ebeveynlere sahip ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin, boşanmamış ebeveynlere sahip ergenlerin benlik saygısı düzeylerine göre daha düşük olduğu sonucunu kanıtlamaktadır. Bunun yanında anksiyete ve sürekli öfke düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bayraktar (2016), yalnızlık düzeyi ve öfke ifade tarzları üzerinden yaptığı çalışmada İstanbul ile Anadolu yakasındaki ilçelerden 200 tek ebeveynli öğrenci ile çalışmış, bunlardan 80'i ebeveyni boşanmış olan çocuklardan oluşturulmuştur. Ergenlerin yalnızlık düzeyleri arttıkça öfke düzeylerinin de arttığını ifade eden araştırmacı öfke durumunun kişiyi yalnızlaştırdığını ya da yalnız hisseden ergenler öfkelerini dışarı vurarak ya da içe atarak bir şekilde yansıttıkları sonucuna varır.

Alkış (2016), denetim odağı ve öfke ifade tarzlarını incelemiş Bağcılardaki 8 farklı resmi ortaokula devam eden 299 kız ve 261 erkek olmak üzere toplam 560 öğrenci ile çalışarak geniş bir örnekleme sahiptir. Ancak araştırma sonucunda ailelerinin boşanma durumunun ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Denetim odağı açısından bakıldığında da aile ile ilgili konularda boşanmamış ailedeki ergenlerin boşanmış ailedeki ergenlere oranla daha içten denetimli oldukları sonucu elde edilmiştir.

Gedikli (2017), Osmaniye ili ilçe ve köylerinde yaşayan 12-17 yaş öğrencilerden kontrol ve deney grubu olarak 100'er öğrenci ile yaptığı çalışmada boşanma olgusunun yaşandığı ailelerde boşanma döneminde çocuğun yaşı ve boşanma üzerinden geçen sürenin artması ile çocuklarda ergenlik döneminde dürtü denetim sorunlarının anlamlı olarak arttığı gözlenmiştir. Özellikle 0-6 yaş arasında gerçekleşen boşanma olgusunun ergenin dürtü denetimine olumsuz etki edebileceği ifade edilmiştir.

4. Bağlanma

Cebeci (2009), 7-12 yaş arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve kaygı durumları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere İstanbul'un Kartal ilçesinde ilköğretim 1-5.sınıf öğrencilerinden oluşan 100 kişilik bir örneklem grubu ile çalışmıştır. Tek ebeveynlere sahip çocukların bağlanma durumları ile tam aileye sahip çocukların bağlanma durumları arasında fark bulamayan yazar, bunun nedeninin geleneksel aile yapısının geniş aile olması, anne ya da babanın yokluğunda sevgi ve şefkat aktarımının başka aile üyelerince karşılanması

olabileceğini ifade etmiştir. Tek ebeveyne sahip çocukların literatüre uygun olarak kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güvenli bağlanma boşanma durumunda çocukların kaygılanmasını, boşanma ile ilgili belirsizliklerden korkmasını azaltacağı yönünde sonuçlar yorumlanmıştır.

Yıldız (2016), Mersin ilinde 7. ve 8. Sınıf öğrencisi olan 230 öğrenci ile yaptığı çalışmada bağlanma ve akılcı olmayan inançlar ilişkisini incelemiştir. Babaların eğitim düzeylerine göre akılcı olmayan inançlarının toplam puanda ve alt boyut puanlarından başarı talebi ve rahatlık talebinde negatif yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bu durum, babanın eğitimi arttıkça ebeveyn çocuk etkileşimi olumlu yönde farklılaşacak ve çocuğun davranış problemlerine duyulan hassasiyet de o oranda iyileşecek şekilde yorumlanmıştır. Bunun yanında anneleriyle kalan çocukların daha az akılcı olmayan inanç geliştirdikleri sonucu elde edilmiştir. Çocuk ebeveynin yeniden evlenmesi durumunda ise uyum ve davranış problemleri yaşamakta, mantıklı olmayan düşünceler üretmektedir. Boşanmış ailede yaşayan çocukların ayrı ayrı anneye güvenli bağlanma ve babaya güvenli bağlanma düzeyleri artıkça da akılcı olmayan düşüncelerin azaldığını göstermektedir.

Kotan (2016), reddedilme duyarlılığı ve bağlanma stillerinin incelendiği araştırmasında 118 ilkokul düzeyinde öğrenci ile çalışmıştır. Boşanmamış ailelere sahip bireylerin reddedilme duyarlılığının boşanmış ailelere sahip bireylerin reddedilme duyarlılığı düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan araştırmacı aile terapisti desteği önerisinde bulunmuştur.

Gümüş (2017), araştırmaya ebeveynleri boşanmış 21 yaş ve üzeri 151 yetişkin bireyi dahil etmiştir. Bağlanma ve ayrılma kaygıları üzerine çalıştığı bireyler arasında, kadınların ayrılma kaygısı düzeyinin erkeklere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sadece babaların boşanma sonrasında çocuklarıyla ilgisinin niteliğinin değişmesine göre yetişkin bireylerin kayıtsız bağlanma modellerinde anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

5. Okul Başarısı

Erürker (2007), İstanbul ilinde okulöncesi eğitim düzeyinde 5- 6 yaş aralığında olan 100 çocuk ile gerçekleştirdiği araştırmasında çocukların bilişsel düzeylerini aile yapıları açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda parçalanmış aile olmanın getirdiği bilişsel süreçlere ilişkin yaşantıların etkilerinin kızlara oranla erkekler üzerinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Planlama, dikkat, bilişsel işlevler beceri düzeylerinin bütünlüğünü

koruyan ailelere mensup çocukların puanlarının parçalanmış aileye mensup çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Altunkaya (2010), İstanbul, Kadıköy’de gerçekleştirdiği araştırmasında 4-8. sınıf öğrencilerinden oluşan 33 kişilik bir öğrenci grubu ve onların öğretmeni olan 20 kişi ile çalışmıştır. Araştırmacı, örneklem grubunun yarısında anne babaları boşandıktan sonra okullarına devam etme isteklerinde ve derslerine ilgilerinde değişme olduğunu saptamıştır. Anne baba boşanmasından olumsuz etkilenen grupta, anne baba arasındaki çatışmalardan ve evlerinde süregelen huzursuz, sıkıntılı ortamdan çok etkilendikleri ve bu endişeli hallerini okul hayatlarına da yansıttıkları ortaya çıkmıştır. Bu durumdan olumsuz etkilenmeyen gruptaki genel görüş ise, aile içinde yasadıklarından dolayı gelecek kaygısı duyup okuluna ve derslerine daha fazla önem verme şeklinde ortaya çıkmıştır.

Altunbulak (2011), yaptığı araştırmanın örneklemini, Kayseri şehir merkezindeki 16 farklı ilköğretim okuluna devam eden, 217’si tam aileye, 214’ü boşanmış aileye sahip, 6., 7. ve 8. sınıflara devam eden toplam 431 öğrenciden oluşturmuştur. Literatüre uygun olarak araştırmadan elde edilen sonuç boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, tam aileye sahip öğrencilerin okul başarılarından düşük olduğu şeklindedir. Tam ve boşanmış aileye sahip çocukların okul başarıları, anne babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, annesi ve babası üniversite ve üstü mezunu olan boşanmış aileye sahip öğrencilerin okul başarılarının, annesi diğer eğitim düzeyindeki öğrencilerin okul başarılarından yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kahraman (2016), alana kazandırdığı nitel araştırmasında Afyon ili geneli orta öğretim kurumlarında eğitim gören 18 boşanmış aile çocuğu (ortaokul ve lise düzeyinde) ve 17 boşanmış ebeveyn ile derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Yazarında belirttiği gibi boşanma sonrasında boşanmış ebeveynlerle çocuklarının ilişkileri, boşanmış aile çocuklarının akademik başarıları üzerine bugüne kadar nitel bir araştırmaya rastlanmadığından bir ilki temsil etmektedir. Boşanmış ebeveynlere sahip çocuklar yeni aile sistemi ile mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Boşanmayla birlikte ortaya çıkan yeni yaşam şartları, gençlerde, hayata karşı güven problemi ve gelecek tasavvurunda baskı oluşturmaktadır. Güven duygusundaki boşluk ve kendini garantiye alma zorunluluğu, gençler üzerinde iki yönlü etki bırakmakta, ya akademik bir motivasyon oluşturmakta ya da oluşturduğu kaygıyla gençlerin kendilerini derslere verememelerine neden olmaktadır.

6. Sosyal Destek/Yalnızlık/ Aile Algıları

Pancar (2009), ergenlerin yalnızlık düzeyleri ile ilgili yürüttüğü çalışmasında Adana ili Seyhan İlçesi'nde resmi liselerde okuyan, 226 parçalanmış ve 226 tam aileye sahip toplam 452 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırmacı, akademik başarı durumları ve aile yapılarına göre ergenlerin yalnızlık puanlarına bakıldığında, parçalanmış aileye sahip akademik başarı düzeyi düşük ergenlerin yalnızlık düzeyinin de diğer gruplardan daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Bunun yanında yakın arkadaş sayısı ve aile ile arkadaş ilişkilerinden duyulan memnuniyet arttıkça da ergenlerin yalnızlık puanı düşmektedir.

Büyükşahin (2009), örneklem grubunu İstanbul, Kadıköy ilçesinde eğitim gören 11-13 yaş arasındaki öğrencilerden anne babası boşanmış 29 erkek ve 46 kız ile anne babası boşanmamış 41 erkek ve 44 kız toplam 160 öğrenciden oluşturmuştur. Çocukların algıladıkları anne baba tutumu ile sosyal uyumları arasındaki ilişkiye bakan araştırmacı boşanmış ailelerden gelen erkek çocukların, annelerinden daha fazla davranışı yönlendirme tutumu algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Sosyal uyum açısından ise, kızların sosyal uyum düzeyleri erkeklere göre ve evli aileden gelen çocukların sosyal uyum düzeyleri boşanmış aileden gelen gruba göre daha yüksek bulunmuştur. Aynı zamanda yazar anne babadan algılanan tutumlar ve çocuğu nasıl etkilediği konusunda toplumsal değerlerin etkili bir faktör olduğu tespitinde bulunmuştur.

Kabaoğlu (2011), anne ve babadan algılanan kabul-red düzeyi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeye almış, İstanbul 1. ve 2. Aile Mahkemesi'nde boşanma davaları süren ve velayet konusunda pedagoga sevk edilen toplam 144 çocuk ve ergenler ile İstanbul Beykoz ve Güngören ilçesinde eğitim gören öğrencilerden anne-babası evli ve aile içinde problem yaşamadıkları tespit edilen öğrencilerden toplam 144 çocuk ve ergeni çalışmaya dahil etmiştir. Araştırmanın dikkat çeken bir sonucu, anne-babası boşanmış ama çatışmayan çocuklar, evli ama çatışan anne babası olan çocuklara göre, anne-babalarını çok daha soğuk, saldırgan, ihmalkar, ve reddedici anne-babalar olarak algıladıkları yönündeki bulgulardır.

Sağlam (2011), Ankara, 9. Aile Mahkemesinde boşanma davaları devam eden ebeveynlerin 7-14 yaş grubundaki 45 çocuğu ile aileleri ile birlikte yaşayan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 45 çocuk olmak üzere toplam 90 çocuk ile örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmacı çocukların aile algıları ve sorunlarını resimler aracılığı ile incelemiş ve çalışma sonucunda ailesi boşanma sürecinde olan çocukların annelerine göre babaları ile daha

az görüştükleri, boşanma olayını anneden öğrendikleri ya da süreç içinde kendilerinin fark ettiği ve boşanmanın çocuklar üzerinde genelde üzüntü ve ağlamaya neden olduğunu belirlemiştir. Yazar alana farklı bir çalışma ile katkı sunmuş olmakla birlikte çalışmasında çocukları tanıma tekniği açısından sadece resmin yeterli olmayacağı vurgusunu da yapmıştır.

Akdoğan (2012), ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri üzerine yaptığı araştırmasında Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan 20 ilköğretim ve ortaöğretim okulunda 8.-9.-10. sınıflarında öğrenim gören 272 kız, 196 erkek olmak üzere toplam 468 ergen ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda yazar, ergenlerin aile yapılarının algıladıkları sosyal desteği etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Hatun (2012), İstanbul'un Fatih ilçesinde 151 ebeveyni boşanmış ve 240 ebeveyni birlikte olan toplam 391 ortaokul öğrencisi ile algılanan aile işlevleri üzerine araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yazar, anne-babası boşanmış çocukların aile içi iletişimi kapalı ve dolaylı olarak nitelendirdiklerini, aile üyeleri arasında etkili bir iletişim olmadığını ve aile üyelerinin her tür durumda hissettiklerini ifade etmede güçlük yaşadığı yorumlamasını getirmektedir. Aynı zamanda ailenin problem çözme ve iletişim işlevini 14 yaş ve üstündeki ebeveyni boşanmış çocukların daha sağlıklı değerlendirmesi ergenlik döneminin etkilerini olabileceği üzerinde durmaktadır.

Acar (2013), sosyal hizmet anabilim dalı altında yapılmış olan alan yazınına dair nadir örneklerden olan bu tez çalışmasında boşanmadan kaynaklı oluşan tek ebeveynli ailelere klinik sosyal hizmet açısından değinmiştir. Ancak çalışmanın örneklemini Yalova ilinde ikamet eden 113 boşanmış anne oluşturmaktadır, araştırmacı çocuklara dair olan bilgileri de anneler üzerinden elde etmiştir.

Akyol (2013), yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenleri üzerine yürüttüğü çalışmasında yer verdiği Isparta il merkezindeki 400 lise öğrencisinden 203'ü boşanmamış, 197'si boşanmış aileye sahiptir. Ulaşılan bazı sonuçlar şu şekildedir; boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre yalnızlık düzeyi daha düşüktür, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ise daha yüksektir.

Güney (2016), Karaman ilinde eğitim gören 262'si ailesi boşanmış, 322'si ailesi birlikte yaşayan olmak üzere toplam 584 lise öğrencisi ile yılmazlık ve

sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ebeveynleri boşanmış olan lise öğrencilerinin yılmazlık ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin yüksek olması ile ilgili bir sonuca ulaşan araştırmacı bu bireylerin anne ya da babanın olmamasından kaynaklı olarak daha güçlü olmak, tek başına ayakta kalmak ve çevrelerindeki bireylerin koruyucu ve destekleyici çabaları ile bunu sağlamış olabileceklerini ifade etmektedir.

7. Hukuk

Arabacı Pişken (2008) ve Solak (2014) boşanmanın çocuklar açısından hukuki sonuçları üzerine doğrudan çalışmışlar, çocuklar üzerindeki psiko-sosyal etkilerini değerlendirmemişlerdir. Bu nedenle bu araştırmaların detaylarına bu çalışmada yer verilmemiştir. Aynı şekilde Atar (2016) da yapmış olduğu tez çalışmasında İslam hukuku üzerinden değerlendirmeye gitmiştir.

Koçyıldırım (2010) ise sosyal hizmet anabilim dalı altında yapmış olduğu tez çalışmasında ki alandaki 3 çalışmadan birisi, sosyal hizmet bakış açısıyla çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilamların icrası uygulamalarına yer vermiştir. Literatürün bu konuda eksik olması yazarı kuramsal çerçevenin sosyal hizmet boyutunda, öncelikle çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının icrası uygulamalarının temel kavramları bir de sosyal hizmetin perspektifinden incelemiş ve hem kavramların hem de olgunun tamamının bütüncül olarak anlaşılabilmesi için uygun bir yaklaşım olan genel sistem ve ekolojik sistem yaklaşımları üzerinde durmuştur. Araştırmacı Ankara İcra Daireleri'nden seçtiği 2008-2010 yıllarında açılan toplam 10 dosya tespit edilebilmiştir. Tespit edilen 10 dosya üzerinde icra uygulamasına konu dosyalarda çocukların yaş ortalamasının (4,36) olması nedeniyle çocuklar ile görüşme yapılmamış, bunun yerine 4 anne/baba, 12 avukat, 4 icra memurlu ve dosyalar ile çalışmış olan 12 uzman (psikolog, pedagog, sosyal hizmet uzmanı) ile nitel görüşmeler yapmıştır. Sosyal hizmet uzmanları açısından araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kişilerin deneyimleri sistem içerisinde kendilerini ve yetkilerini tanımlamakta güçlük çektiklerini göstermiştir. Çalışma alana kazandırılmış önemli araştırmadır ancak bu yazının konusu olan çocukların boşanmadan etkilenmeleri üzerine bilgi verici nitelikte değildir.

8. Boşanma Süreci//Travma/Depresyon/Kişilik

Özağı (2007), İzmir Konak'taki ilköğretim okullarında 3. ve 4. sınıf düzeyleri arasında öğrenim gören, depresyon düzeyi yüksek parçalanmış aile çocukları arasından 10 kız, 8 erkek deney ve kontrol grubu olarak 9'ar öğrenci ile çalışmıştır. Çalışma sonrasındaki çocuklarda yaşandığı söylenen

değişimlerin bilgisine veliler üzerinden ulaşılmıştır. Eğitsel grup oyunlarının çocukların depresyon düzeylerine olan etkisini incelediği araştırmada yazar depresyon düzeyi yüksek parçalanmış aile çocuklarıyla yapılan eğitsel oyun çalışmalarının, çocukların depresyon düzeylerinin azalmasında etkili olduğunu tespit etmiştir.

Sancaklı (2014), boşanma sürecine ilişkin yaşantıları incelemek üzere İstanbul'un Maltepe ilçesinde yaşayan en az 1 yıl önce boşanmış ve çocuklarının velayetine sahip olan 10 anne ve onların yaşları 10 ile 13 arasında değişen ortaokul öğrencisi 10 çocuğu ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile yüz yüze görüşmeler yapmıştır. Yapılan nitel görüşmeler sonucunda değişkenler farklılaştıkça, her birey için boşanma sürecine ilişkin yaşantının da farklılaştığını dolayısıyla boşanmanın her boşanmış anne ve çocuk için özgün bir yaşantı olarak kendini gösterdiğini ifade etmiştir.

Vural (2015), ergenlerin yalnızlık ve travmatik yaşantılarını karşılaştırmış olduğu çalışmada İstanbul ili içerisinde rastlantısal olarak seçilen 53 anne veya babasını kaybetmiş çocuk ve ergenler ile 53 anne ve babası boşanmış çocuk ve ergenler ile örneklemi oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre anne babanın boşanması çocuklarda ağır düzeyde bir travma yaratmakta ve çocuklar bundan olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Araştırmanın ilgi çekici sonuçlarından biri anne ve babası boşanmış çocuk ve ergenlerin travma sonrası stres düzeylerinin, anne veya babası vefat etmiş çocuk ve ergenlerin travma sonrası stres düzeylerinden daha yüksek olduğudur, ancak her iki grubun da yalnızlık düzeyleri orta derecede çıkmıştır.

Tezcan (2017), İstanbul' da yaşayan anne babası 18 yaşından önce boşanmış ve anne babası boşanmamış rastlantısal olarak 20-27 yaş arasında üniversitede okuyan ya da üniversiteden mezun olmuş 70 kadın ve 70 erkek toplam 140 kişi ile görüşmüştür. Literatüre uygun sonuçlar elde edilen araştırmaya göre ebeveynleri 18 yaşından önce boşanmış 20-27 yaş arasındaki bireylerin hipokondriasis (hastalanma korkusu), depresyon, histeri, psikotik sapma, paranoya, psikasteni(kuşkuculuk), şizofreni ve sosyal içe dönüklük düzeyleri, anne babası boşanmamış 20- 27 yaş arasındaki bireylere göre yüksek bulunmuştur.

Sonuç ve Değerlendirme

2007-2017 yılları arasındaki alan yazını tarandığında ebeveyni boşanmış çocuk ya da gençler üzerine yapılan çalışmalar boşanma alanında yapılan çalışmaların %9-10 gibi bir oranına karşılık gelmektedir. Bu da bize boşanma

olgusunun daha ziyade yetişkinler üzerinden incelendiğini göstermektedir. Oysa boşanmalardan etkilenen önemli bir kesim de çocuk ve gençlerdir. Bu yöndeki çalışmaların sayısının az olmasının nedenini yapılan alan yazını taramasından şu şekilde çıkarmak mümkün görünmektedir: “Boşanma, sanıldığı kadar kötü değildir.” Alan yazınının yapılan araştırmalar neticesinde çatışmalı (huzursuz) aile yapısından ebeveynlerin boşanmasını daha sağlıklı bulduğu görülmektedir. Ancak tüm araştırmalar göstermektedir ki çocuk ve gençler hangi yaş döneminde olurlarsa olsunlar boşanma yaşantısından olumsuz etkilenmektedirler. Bu da bu konuda çalışmaların sürdürülmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, çalışmaların tamamına yakını boşanmanın olumsuz sonuçlarına odaklandığından yeni çalışmaların durum tespitinden çok çözüm getirci uygulamalar sunması gerekmektedir. Getirilecek önerilerin bütüncül ve uzun soluklu takip edilerek sunulması boşanmanın getirdiği olumsuz etkileri azaltacaktır.

Ebeveyni boşanmış/parçalanmış aile/tek ebeveynli aile çocuğu yeni çalışmalar yapılması için hala kaynağa sahip görünmektedir. Yapılan çalışmaların tamamına yakını psikolojik etkenler üzerine çalışırken, yeme bozukluğu çalışması ile Seyfik (2016) boşanmanın çocuk ve gençleri fiziksel bütünlükleri açısından da etkileyebileceğini göstererek önemli bir katkı sunmuştur. Karaman (2016) yürütmüş olduğu çalışma ise alanda nitel araştırmanın ilk örneğini oluşturmakla birlikte, bu yöndeki eksikliği de göstermektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal bilim açısından nicel çalışmaların tatmin ediciliği soru işareti oluşturmaktadır. Çocuk ve ergenlerin yaşları, cinsiyetleri, kardeş sayıları gibi değişkenler sürekli olarak ele alınmış, çevresi içerisinde birey dikkate alınmamıştır. Bu noktada akran desteği ya da diğer aile bireyleri ile olan ilişkiler üzerine de çalışmaların alana kazandırılması gerekmektedir. Yapılan çalışmaların tamamına yakını nicel araştırma şeklinde gerçekleştirildiğinden nitel çalışmaların alan yazınına kazandırılmasının yanında çalışmaların boylamsal olarak yapılması ve vaka incelemeleri de teşvik edilmelidir.

Çalışmaların tamamı incelendiğinde konuya bütünsel yaklaşmanın güçlüğünden dolayı belli alanlar üzerinde yoğunlaştığı görülmekte ancak bu da özellikle çevresi içerisinde bireyin içinde yer aldığı sistemlerin geneli yaklaşım ile değerlendirilmesinde eksiklik olduğu kanısı oluşturmaktadır. Yazarların da dikkat çektiği birkaç nokta ile bu alanda yapılabilecek yeni araştırma konuları aşağıdaki gibidir:

- Boşanma süreci devam eden ya da yeni ayrılmış ebeveynlerin çocukları ile çalışma,
- Boşanmış ebeveyne sahip çocuk ve baba ile ilişkisi,
- Boşanmış ebeveyne sahip çocukların, tek ebeveynli ailelerinde eksik kalan rol modelleri,
- Boşanmış ebeveyne sahip çocukların evden/okuldan kaçma davranışı,
- Anne ve babası boşanmış yetişkinler,
- Boşanmaya uyum süreci eğitim programları geliştirme ve uygulama,
- Tek ebeveynlik ve ergenlik

Sosyal hizmet anabilim dalının boşanmış ebeveyne sahip çocuk ve ergenler üzerine doğrudan yapılmış bir tez çalışması bulunmamaktadır. Alandaki bir doktora çalışması Bülent (2013) boşanma ve arabuluculuk üzerineyken yapılmış olan 2 yüksek lisans çalışmasından biri Acar (2013), boşanmış anneler üzerinden çocuklara dair verilere ulaşılmış bir diğeri de Koçuyıldırım (2010) ebeveynler, avukatlar ve uzmanlar ile görüşerek çocukların teslimi ve icrası üzerine çalışmıştır. Bu nedenle ailelerin ve çocukların boşanma öncesi, süreci ve sonrasında ihtiyaç duydukları sosyal hizmet desteğinin sağlanması adına sosyal hizmet uzmanlarının daha çok katkı sunarak, alanda görünür olmaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Acar, İ. (2013), Tek Ebeveynli Ailelerde Psikolojik Tepkiler ile Psikolojik Destek Almanın Klinik Sosyal Hizmet Açısından Analizi: Yalova Örneği (Yüksek Lisans), Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yalova.
- Akdoğan, S. D. (2012), Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Akyol, S. U. (2013), Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Denizli.

- Alkış, L. (2016), Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerde Denetim Odağı ve Öfke İfade Tarzlarının Karşılaştırılması (Yüksek Lisans), İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Altunbulak, C. (2011), İlköğretim İkinci Kademedeki Boşanmış ve Tam Aileye Sahip Öğrencilerin Okul Başarıları ve Okulda Karşılaştıkları Problemlerin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri.
- Altundağ, Yunus (2013), Anne-Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Yordayıcı Değişkenler Olarak Yaşam Doyumu ve Yalnızlık (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Bolu.
- Altunkaya, E. (2010), Anne Babası Boşanmış İlköğretim Öğrencilerinin Okul-Aile ve Sosyal Ortamlarda Yaşadıkları Problemlere İlişkin Görüşler (Yüksek Lisans), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Bolu.
- Altuntaş, G. (2012), Boşanmış Ebeveynler ile Boşanmamış Ebeveynlerin Lise Birinci, İkinci, Üçüncü Sınıflarında Okuyan Çocuklarının Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı, Benlik Saygısı ve Anksiyete Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yüksek Lisans), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Arabacı Pişken, G. (2008), Boşanmanın Çocuklar Bakımından Sonuçları (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı.
- Aydın, O.(2009), Boşanma Sürecinde Velayet İle İlgili Anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına İlişkin Düşünceleri Ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Bayraktar, E. (2016), Tek Ebeveynli, Lisede Okuyan Ergenlerde Algılanan Yalnızlık Düzeyleri İle Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, İstanbul.

- Biçer, E. (2007), Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Büyükşahin, G. (2009), Boşanmış ve Boşanmamış (Tam) Ailelerden Gelen 11-13 Yaş Arası Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimlerinin Sosyal Uyum Düzeyleri İle İlişkisi (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Canlı, Y. (2017), Anne-Babası Boşanmış 12-15 Yaşındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cebeci T., S. C. (2009), Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Demir, H. (2017), Anne Babası Ayrı Olan Ergenlerin Yaşam Kalitesinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi(Bağcılar İlçesi Örneği) (Yüksek Lisans Tezi), Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Demirbilek, M. (2013), Tek Ebeveynli Olan ve Olmayan Ergenlerin Atılganlık Düzeyleri İle Benlik Saygılarının İncelenmesi (İstanbul İli Sancaktepe Örneği) (Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Dingiltepe, T. (2009), Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Dursun, A. (2015), Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Öznel İyi Oluşunu Arttırma Programının Etkililiğinin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eskişehir.

- Erürker, B. (2007), Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji, İnsan Bilimleri ve Felsefe Anabilim Dalı, İstanbul.
- Fiyakalı, N. Ceren (2008), Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Denizli.
- Gedikli, H. (2017), Evli ve Boşanmış Ebeveynlerin Ergen Çocuklarında Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanlarının Sosyodemografik Verilere Birlikte Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans), Çaç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Güler, F. (2014), Boşanma Sürecinde Çocukların Benlik Saygısı, Depresyon ve Kabul-Red Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Gümüş, C. (2017), Ebeveynleri Boşanmış 21 Yaş Ve Üzeri Yetişkin Bireylerin Kişilerarası İlişkilerindeki Bağlanma Modelleri Ve Ayrılma Kaygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans), Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güney, E. (2016), Ebeveynleri Boşanmış ve Boşanmamış Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Hatun, O. (2012), Anne Babası Boşanmış İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Fatih İlçesi Örneği) (Yüksek Lisans), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.

- Kabaoğlu, F. (2011), Anne-Babası Evli ve Boşanmakta Olan Çocuk ve Ergenlerin Anne ve Babalarından Algıladıkları Kabul veya Red Düzeyleri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karaman, S. (2016), Boşanma Sonrasında Genç-Ebeveyn İlişkilerinin Sürdürülmesi ve Öğrencinin Akademik Başarısına Etkisi (Afyon İli Örneği) (Yüksek Lisans), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, Konya.
- Kayadibi, Y. (2015), Parçalanmış Ailelerdeki Çocukların Anne Kabul Red Algılama Düzeylerinin Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Koçyıldırım, G.(2010), Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası Uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Kotan, T. Ş. (2016), Boşanmış ve Boşanmamış Ailelere Sahip Üniversite Öğrencilerinde Reddedilme Duyarlılığının Bağlanma Stilleriyle İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans), Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurt, T. (2013),Ebeveynleri Boşanmış Ergenlerin Yılmazlık, Benlik Saygısı, Başa Çıkma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Yılmazlığın Aracı Rolü (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Kuyucu, Y. (2007), Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Maden, H. (2015), Anne Babası Boşanmış Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumu ile Anne Babası Evli Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumunun Karşılaştırılması (Yüksek Lisans), Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Meriç, B. (2007), Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özağı, A. (2007), Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Yapılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi (Yüksek Lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, İzmir.
- Pancar, A. (2009), Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Pırtık, Ş. (2013), Boşanmış ve Tam Aileden Gelen Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Akran Tepkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Sağlam, M. (2011), Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Algılarının ve Sorunlarının Resimler Aracılığı İle İncelenmesi (Yüksek Lisans), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı, Ankara.
- Sancaklı, D. (2014), Boşanmış Annelerin ve Çocuklarının Boşanma Sürecine İlişkin Yaşantıları (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Seyfık, G. (2016), Boşanmış Ailelerin Kız Çocuklarında Yeme Tutumu Bozukluğunun İncelenmesi (Yüksek Lisans), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Solak, Ö. E. (2014), Boşanmanın Çocuklar Bakımından Hukuki Sonuçları (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara.
- Şen, B. (2013), Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu (Doktora), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

- Şentürk A., R. (2013) , Yaşam Becerileri Psikoeğitim Programının Boşanmış Aile Çocuklarının Uyum Düzeylerine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.
- Talibzade, N. (2015), Boşanmış ve Evli Ebeveyne Sahip Olan Ergenlerin İletişim Becerilerinin Karşılaştırılması (Yüksek Lisans), Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tatar, C. (2016), İslam'da Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Hukuki Sonuçları (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tezcan, G. (2017) , Ebeveynleri 18 Yaşından Önce Boşanmış ve Boşanmamış Bireylerin Kişilik Örüntülerinin Karşılaştırılması ve Çeşitli Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Uzun, Ç. (2013), Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocuklarda Depresyon ve Sosyal Becerilerin Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Vural, G. (2015), Ebeveyn Kaybı Yaşamış Çocuk ve Ergenler İle Ebeveynleri Boşanmış Çocuk ve Ergenlerin Travmatik Yaşantılarının Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yıldız, M. C. (2016), Boşanmış Ailelerde Yetişen Çocukların Ebeveynlerine Bağlanma Düzeylerine Göre Akılcı Olmayan İnançlarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Mersin.
- Yılmaz, N. Deniz (2011), Çatışma Yaşayan ve Boşanmış Ailelerin İlköğretim Çağındaki 7-12 Yaş Çocuklarının Benlik Algıları ve Kaygı Düzeyleri Açısından Çatışma Yaşamayan Ailelerin Çocukları İle Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Mültecilere Yönelik Gönüllülük Çalışmaları

Yunus KARA¹

Öz

Giriş-Amaç: Gönüllülük; bireylerin toplumsal sorumluluk anlayışıyla, bir karşılık gözetmeksizin bilgi, zaman, beceri, deneyim ve kaynaklarını kendi özgür iradeleriyle bir amaç doğrultusunda kullanmasıdır. Mültecilere sunulan hizmet ve yardımların yeterli olamaması nedeniyle ulusal, yerel ve uluslararası organizasyonlar kendi hizmet alanlarında yararlı olmaya, mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadırlar. Söz konusu bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının mülteci ve sığınmacılara yönelik gerçekleştirdikleri projeler ve gönüllülük faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmanın amacı mültecilere yönelik gerçekleştiren gönüllülük faaliyetlerinin belirli bir çerçevede sunulmasıdır. **Gereç-Yöntem:** Sivil toplum kuruluşları ve dolayısıyla gönüllülük çalışmaları mültecilerin eğitim, sağlık ve işgücü piyasasına eşit erişime sahip olduğu kapsayıcı bir ortamın geliştirilmesi için hak savunuculuğuna katkı sağlamaktadır. Bundan hareketle mültecilere yönelik gönüllülük çalışmaları araştırılıp sunulacaktır. Böylece bilgi ve uygulama boyutunda hem alana hem de akademiye katkı sağlanacağı düşünülmektedir. **Sonuç:** Mültecilerin kendilerini güvende hissedecekleri, geleceklerini belirleyecek kadar güçlendirilmiş bireyler olarak değerlendirmeleri, yardım sürecinde şeffaflığın sağlanması, mevcut kaynakların daha eşit paylaşılması ve güçsüz kişilerin bu kaynaklar üzerindeki haklarını savunmalarında destek olunması hak temelli bir yaklaşım için önem arz etmektedir. Mültecilere yönelik saha tarama çalışmaları, bilgilendirme, eğitim, sağlık, sosyal etkinlikler ve özellikle sosyal uyum kapsamında gönüllülük çalışmaları şekillenmektedir. Sosyal hizmet ve diğer yardım edici mesleklerin bu çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekliliğini göz önünde bulundurmaları önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllülük, Mülteci, Sivil Toplum, Sosyal Hizmet

¹ Altınbaş Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, yunus.kara@altinbas.edu.tr

Giriş

Gönüllülük; bireylerin toplumsal sorumluluk anlayışıyla, bir karşılık gözetmeksizin bilgi, zaman, beceri, deneyim ve kaynaklarını kendi özgür iradeleriyle bir amaç doğrultusunda kullanmasıdır. Gönüllülüğün; gönüllü kişiye kendini geliştirme, özgüven ve kendini ifade etme, yeni projeler üretmek ve yaratıcılığını geliştirme, ekip çalışması becerilerini geliştirme ve yeni çevre edinme olanağı sağladığını söylemek mümkündür.

Mültecilere sunulan hizmet ve yardımların yeterli olamaması nedeniyle ulusal, yerel ve uluslararası organizasyonlar kendi hizmet alanlarında yararlı olmaya, mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadırlar. Söz konusu bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının mülteci ve sığınmacılara yönelik gerçekleştirdikleri projeler ve gönüllülük faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de söz konusu mültecilerle ilgili kamunun yanında önemli bir imkan olan sivil toplum potansiyeli dikkate alınarak mültecilere gönüllülük çerçevesinde hizmet veren organizasyonlar ve sundukları gönüllü hizmetler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mültecilere Yönelik Dünya’daki Organizasyonların Gönüllülük Faaliyetleri

Help Refugees (2017), Kuzey Fransa’da bulunan Calais’de, Mülteci Gençlik Servisi, Mülteci Topluluğu Mutfak, Mülteci Bilgi Otobüsü, Mülteci Kadın ve Çocuk Merkezi ve Okul Otobüsü Projesi ile birlikte çalışmalar yürütmektedir. Çalışmalar kapsamında mültecilere yönelik battaniyeler, kıyafetler, yiyecek, su, wifi, kadın ve çocuk hizmetleri gönüllüler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Help Refugees (2016), Yunanistan ve Sırbistan’da mülteci krizine yanıt veren 40’tan fazla altyapı projesini koordine etmek ve birbirine bağlamak için indiGO Gönüllüleri ile işbirliği içinde çalışmaktadır. indiGO, bağımsız gönüllüleri becerilerine göre kendilerine ihtiyaç duyulan taban projeler ile eşleştirmektedir. Bu taban projeler; temel yardım alanlarındaki boşlukların doldurulması, toplum merkezlerine destek sunulması, mobil tıbbi destek, sosyal destek, eğitim, eşya dağıtımı, yasal tavsiye ve çok daha fazlasını sunmaktadır.

Refugee Support Europe (2018), çocukların, bağışlanan el sanatları ve oyuncaklar ile her gün bir saat veya bir gün boyunca oynaması için ortak bir alan sağlamaktadır. Gönüllüler, çocukların çocuk olabileceği ve aynı zamanda kendilerinin de eğlenebileceği eğlenceli ve mutlu bir alan sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bununla beraber gönüllüler çocuklara dikkatlerini

verip onlarla birlikte oyuna odaklanarak; onlara paylaşma, sıraya girme ve birlikte oynama gibi hayati becerileri kazandırmaktadır. Ayrıca yapılan birçok çalışma ile çocuklar kendileri için yararlı olacak temel İngilizce ve Matematik becerilerini öğrenmektedir.

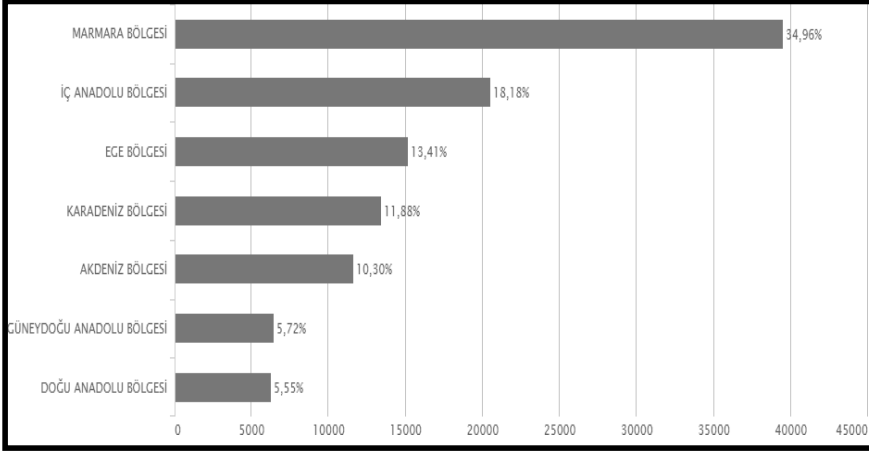
Relief and Reconciliation for Syria (2018)'nın uluslararası ve yerel gönüllüleri iki kategori altında değerlendirilmektedir. Uzun dönemli gönüllüler; yabancı dil öğretimine (Fransızca ve İngilizce) katkıda bulunarak, proje geliştirme ve gençlik animasyonu alanlarında uygulamalar gerçekleştirmektedir. Kısa dönemli gönüllüler ise; eğlence etkinlikleri (spor turnuvaları, dağ patikaları vb.), sanatsal atölye çalışmaları (fotoğraf, müzik, tiyatro vb.) veya beceri eğitimi (film, video vb.) düzenleyebilmektedir.

İtalya'daki mültecilere yönelik gerçekleştirilen Refugee Project, birçok gönüllüyü bünyesinde barındırmaktadır. Gönüllüler; İngilizce veya İtalyanca öğretmek, koşu sporu seansları (ağırlıklı olarak futbol) düzenlemek, oyunculuk sınıfları oluşturmak ve çalıştırmak, çocukları gezilere çıkarmak, mültecilerin ve göçmenlerin uyum sağlamaları adına kültürel atölye çalışmalarına (din, cinsiyet, çalışma kültürü ve genel yaşam becerileri ile ilgili tartışmalar) yardım etmek, müzik öğretmek, kadın topluluklarının yerel toplulukla etkileşim kurmalarına yardımcı olacak sosyal etkinliklere katılmak gibi çalışmalar gerçekleştirebilmektedirler.

Avrupa genelinde gönüllülerin organizasyonlar düzeyinde; kıyafetlerin sıralanması ve dağıtılması, yiyecek ve su hazırlanması ve bunların dağıtılması, tüm bu eşyaların ve malzemelerin temiz tutulması ve düzenlenmesi, gerekli durumlarda yol tarifi yapılması ve bilgi verilmesi, özellikle ve tercihen Farsça ve Arapça tercüme hizmetinin sağlanması, savunmasız veya hasta insanların tespit edilmesi ve onlara tıbbi bakım sunulması, asgari düzeyde ders öğretiminin sağlanması ve çalışma aktivitelerinin belirlenmesi, duygusal, lojistik ve yasal destek sağlanması gibi çalışmalar yer almaktadır (Support Refugees, 2018).

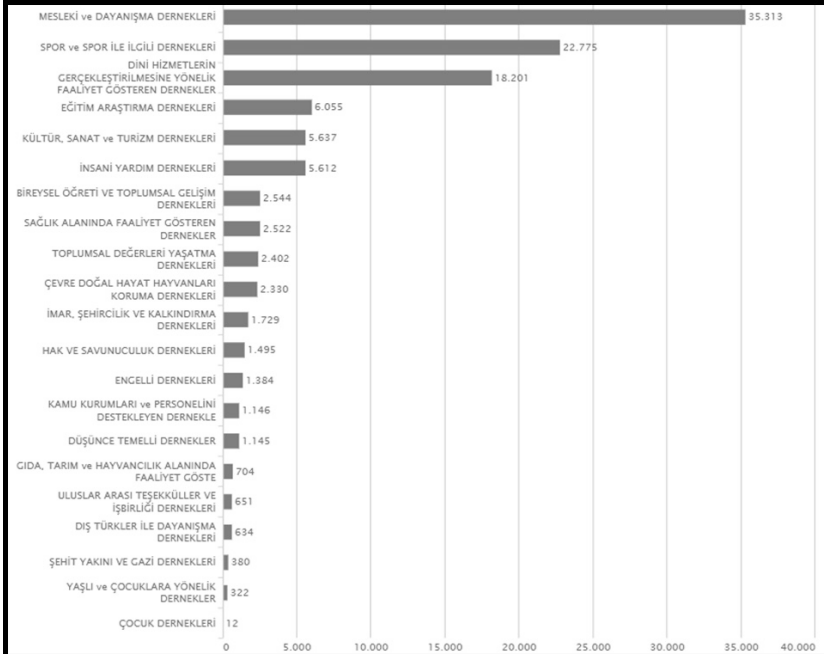
Türkiye'de Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşları

İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre 2018 Nisan ayı itibarıyla Türkiye'de aktif olarak faaliyet gösteren dernek sayısı 112,993'tür. Feshedilenlerle beraber sayı 290 bini aşmaktadır. İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre en fazla dernek Marmara bölgesinde, en az ise Doğu Anadolu bölgesinde hizmet vermektedir.

Şekil 1: Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı

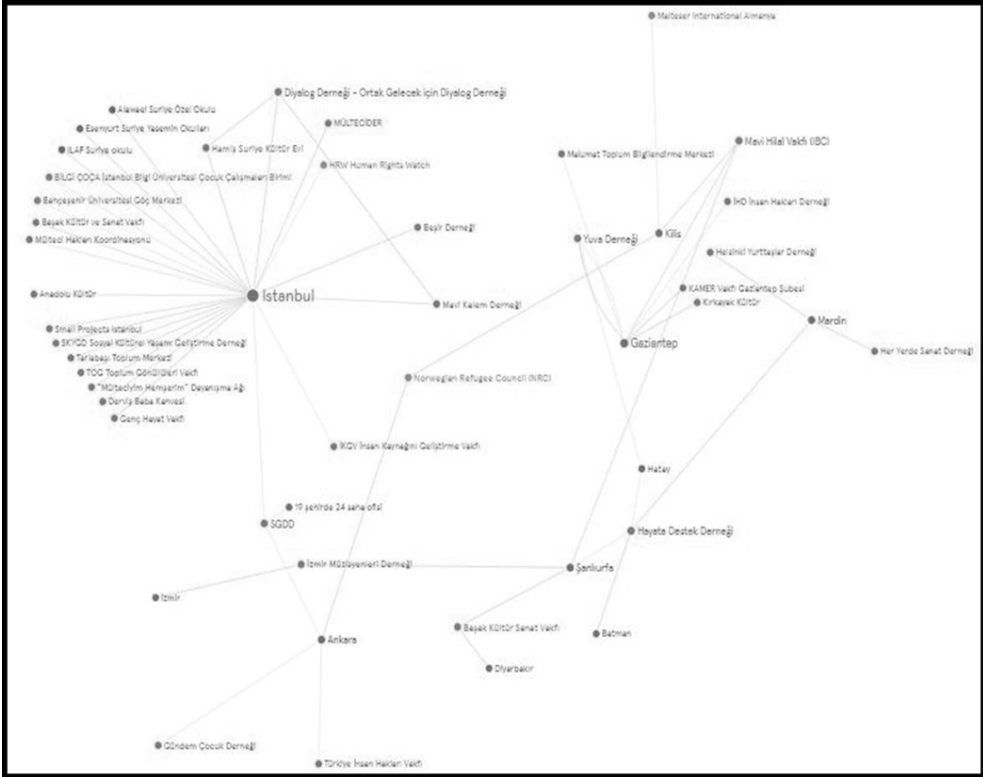
Yine İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre dernekler en çok “mesleki ve dayanışma” kategorisinde kurulmuş ve hizmet vermektedir. Bunu sırasıyla spor, din hizmetleri, eğitim, kültür sanat, insani yardım, bireysel öğreti, sağlık, toplumsal değerleri koruma, çevre, imar, hak ve savunuculuk dernekleri olmak üzere 21 ayrı kategoride kurulan dernekler izlemektedir.

Şekil 2: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Mültecilere Yönelik Türkiye’deki Organizasyonların Gönüllülük Faaliyetleri

Mültecilere sunulan hizmet ve yardımların yeterli olamaması nedeniyle ulusal, yerel, uluslararası sivil toplum kuruluşları kendi hizmet alanlarında yararlı olmaya, mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalışmaktadırlar. 2016 yılında Türkiye’de Suriyeli mültecilere yardım eden 48 ulusal ve 17 uluslararası sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır (Suriyeli Mülteciler ve STK’lar Ağ Haritası, 2018). İnsan Hakları Derneği (İHD), Sivil Düşün Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, Mavi Kalem Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Mülteci-Der, Hayata Destek Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği (SGDD), Tarlabası Toplum Merkezi, Yuva Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Small Projects İstanbul gibi sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmalar, etkinlikler ve hazırladıkları rapor ve broşürlerle hem devlet kurumlarını hem toplumu hem de mültecileri var olan süreçlerden haberdar etmektedir.

Şekil 3: Mültecilere Yönelik Hizmet Veren ve Ağa Kayıtlı Sivil Toplum Kuruluşları

Mültecilere yönelik organizasyonların faaliyet alanlarını ve gönüllülük çalışmalarını şu şekilde kategorileştirebilmek mümkündür:

Eğitim

Suriyeli çocuk ve gençler, hem ekonomik sıkıntılar hem de dil bilmeme nedeni ile eğitim alma konusunda engellerle karşılaşmaktadır. Suriyeli mültecilere yönelik sunulan eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2014/21 sayılı Yabancılarla Yönelik Eğitime ve Öğretme Hizmetleri Genelgesi ile düzenlenmiştir. Bu genelge ile Suriyeli ve resmi olarak kayıt altına alınmış çocukların MEB'e bağlı okullarda veya Suriyelilere yönelik oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim alabilecekleri belirtilmiştir. Bundan hareketle sivil toplum kuruluşları bu genelgeye uygun hareket etmekte ve çalışmalarını bu çerçevede planlamaktadır.

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, SGDD, Malumat, Yuva Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakıf (İKGV), Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, Hayata Destek Derneği, Mavi Kalem Derneği tarafından kurulan çok amaçlı toplum merkezlerinde Suriyeli çocuklara yönelik okul dışı eğitimi de kapsayan çalışmalar yapılmaktadır. Çocuk Dostu Alanlar ile savaş sonrası travma için psikolojik destek ve topluma uyum için Türkçe dersleri vermektedirler. Ayrıca Suriyeli kadın ve erkeklere yönelik kadına karşı şiddet, hijyen gibi konulara ilişkin eğitim, okuma yazma, Türkçe ve mesleki eğitim kursları ve meslek atölyeleri de kurularak hizmete geçirilmiştir.

Mesleki eğitimle ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak Suriyeli mültecilere hizmet vermek için farklı kurumlar tarafından açılan çok amaçlı merkezlerde yapılıyor. Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Malumat, Yuva Derneği, Hayata Destek Derneği açtıkları çok amaçlı merkezlerde İngilizce, Türkçe, Arapça dil öğretimi, bilgisayar ve mültecilerin taleplerine göre şekillenen mesleki eğitim kursları gerçekleştirilmektedir.

Small Projects İstanbul bünyesinde birçok gönüllüye sahip bir kuruluştur. Mültecilere yönelik boya, kırtasiye malzemeleri bulma ve Türkçe öğretmek gibi gönüllü faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Sağlık

Mültecilerin yaşam standartlarını düzeltmek adına sivil toplum kuruluşları, Sağlık Bakanlığı'nın onayı ve kamu kurumlarının yardımı ile sosyal sorumluluk çalışmaları düzenlemektedir.

Hayata Destek Derneği, Yeryüzü Doktorları, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı, Halkların Köprüsü Derneği, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Hayata Destek Derneği, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Mazlum-Der, Türk Tabipler Birliği, Psikiyatristler Dernekleri, Sınır Tanımayan Doktorlar (2016) kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere sağlık taraması, hastane hizmeti, psiko-sosyal destek veren sivil toplum kuruluşları olarak öne çıkmaktadır.

Halkların Köprüsü Derneği özellikle İzmir ve çevresinde yaşayan Suriyeli mülteciler için mahalle ziyaretleri aracılığı ile sağlık taramaları yapmaktadır.

Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD); beş yaş altı çocuklar için, çocuk gelişim uzmanları ve beslenme uzmanları tarafından beslenme yetersizliklerini tespit amacıyla düzenli kontroller ve boy-kilo ölçümleri yapmış, akut beslenme yetersizliğine sahip çocuklar Çok Yönlü Destek Merkezlerinde uzman personel tarafından tedavi edilmiştir. Suriyeli hamile ve emziren kadınlara emzirme, beslenme ve sağlık bilgisi konularında danışmanlık verilmiş, çocukların beraber oyun oynayabilecekleri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri, gelişimlerine katkı sağlayan etkinlikler de düzenlenmiştir.

Gezi Revir, toplumsal olaylarda ve olası acil durumlarında yardıma ihtiyacı olan bireylere; ilk yardım ve acil durum koordinasyonu desteği verebilmeyi amaçlayan, özellikle gönüllülük esasına dayalı olarak cankurtaran sertifikası olan, amatör veya profesyonel denizcilik ehliyeti, deniz taşıtı olan kişileri bünyesinde barındırmayı hedeflemektedir.

Hak ve Savunuculuk

Sivil toplum kuruluşları hem mültecilere Türkiye'deki hakları ve bu haklara erişimleriyle ilgili ücretsiz olarak hukuki destek vermekte hem de avukatlara mülteci sorunları ile ilgili izlemeleri gereken hukuki süreçle ilgili bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir (Kılıç, 2016).

Mülteci Hakları Merkezi gönüllüleri; mültecilere yönelik Türkiye'deki sığınma sistemi ve prosedürler hakkında ön bilgi ve danışmanlık vermek, danışanları ihtiyaçlarına göre ilgili devlet kurumları, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve diğer sivil toplum kuruluşlarına yönlendirmek, vakalar özelinde yürütülen destek çalışmaları çerçevesinde yapılan "kaynak ülke bilgisi" araştırmalarına destek vermek, gereken durumlarda danışanlara İstanbul'daki resmi kurumlar ve diğer sivil kuruluşlara giderken eşlik etmek gibi çalışmalar yürütmektedirler.

Göçmen ve mültecilerle dayanışmak için bir araya gelmiş sivil bir inisiyatif olan Göçmen Dayanışma Ağı, Ankara ve İstanbul'da faaliyet göstermektedir. Ağ ırkçılık, ayrımcılık ve yabancı düşmanlığına karşı kampanya, eylem ve etkinlikler düzenlerken yardımlaşmayı değil dayanışmayı temel aldığını ifade etmektedir.

Mazlum-Der, Mülteci-Der, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), SGDD, İnsan Hakları Derneği (İHD), Hayata Destek Derneği, International Catholic Migration Commission (ICMC), Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK), Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, Göç-Der gibi pek çok sivil toplum kuruluşu mültecilere prosedür hakkında verilen bireysel hukuksal danışmanlık ve destek; sınır/geri gönderme merkezleri izleme çalışması ve hak ihlallerinin tespiti, zorla sınır dışı, geri gönderme yasağının ihlali ve ilticaya erişim konusunda danışmanlık ve destek; temel hak ve hizmetlere erişim desteği; mülteci-göçmen hakları üzerine farkındalık oluşturma/geliştirme, savunuculuk lobicilik faaliyetleri, kapasite geliştirme çalışmaları konusunda Suriyeli mültecilere destek ve danışmanlık hizmetleri vermektedir (Kutlu, 2015).

Mültecilerin yaşadığı ve karşılaşılabilecekleri muhtemel hukuki problemlerle ilgili hizmet veren bir başka organizasyon ise dernek statüsünde merkezi Hatay'da bulunan Suriyeli Özgür Avukatlar Topluluğu'dur. Arapça olarak yayınlar yapan ve Suriyeli mültecilerin hukukî ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışan topluluğun Gaziantep'te de şubesi ve Suriye içerisinde irtibat ofisleri bulunmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyelileri ilgilendiren Türkiye kanunları hakkında Arapça yayınlar yapmaktadır.

Şanlıurfa'daki GAP Gençlik Derneği, ilde yaşayan Suriyeli sığınmacıları hakları konusunda bilgilendirmektedir.

Sosyal Uyum

Mültecilerin dil, kültür ve yaşam tarzlarının farklı oluşu, çalışma haklarının olmaması, kenar mahallelerde sağlıklı ve güvensiz ortamlarda yaşamaları, dil ve ekonomik sıkıntılar nedeni ile eğitim alamamaları gibi nedenler topluma uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır.

Hem iş hem de aile boyutlarıyla mültecilerin topluma uyumu için faaliyet yürüten çeşitli sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi olan SGDD, altı adet Çok Yönlü Destek Merkezi açarak mültecilere yönelik

psikolojik danışmanlık, temel sağlık hizmeti ve yasal ve sosyal danışmanlık hizmetleri vermiştir. Dernek ayrıca sosyal faaliyetler, yerel halk ve mültecileri bir araya getiren uyum faaliyetleri, dil kursları gibi etkinliklerle mültecilerin karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak ve temel hak ve hizmet erişimlerinde destek sağlamaktadır (SGDD, 2016). Türkiye'nin ilk Mülteci Film Günleri, 2015 yılında SGDD tarafından Ankara Büyüğü Fener Sineması'nda düzenlenmiştir. Etkinlikte filmler ve belgeseller aracılığıyla mülteciler konusunda toplumda oluşan olumsuz algıların kırılması, konunun insani boyutuna dikkat çekilmesi ve farkındalık yaratılması hedeflenmiştir.

Halkların Köprüsü Derneği, İzmir'deki Suriyeli mülteciler için barınma, sığınma, bilinçlendirme çalışmaları ve sosyal uyum kapsamında piknik etkinlikleri düzenlemektedir.

Hayata Destek Derneği, mülteci çocukların kişisel gelişimleri ve kendi hayatlarını fotoğraflamaları adına birçok etkinlik düzenlemektedir. Ayrıca çocukların topluma uyumunu sağlamak ve yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri için mülteci çocuklara yönelik olarak Türk çocuklar ile bir araya geldikleri geziler ve atölyeler düzenlemektedir.

Her Yerde Sanat Derneği Dernek mülteci çocuklara yönelik olarak kültürel ve sanatsal faaliyetler yürütmektedir. Dernek hâlihazırda "Sirkhane" Sosyal Sirk Okulu adında bir okul sürdürmektedir. Okul Irak'lı, Suriye'li ve Mardin'li çocuklar için bir sanat ve eğitim merkezi işlevi görmektedir.

Başak Kültür Sanat Vakfı, Mavi Kalem Derneği'nin desteğiyle, "Gezici Sanat Atölyesi'nin Çocuklarla Sokakta Sanat" çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bu çalışmayla birlikte, çocukların gönüllü sanatçıların rehberliğinde resim, seramik, kukla, heykel ve drama çalışmaları yapmaları, yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaları, el becerilerini, hayal güçlerini geliştirmeleri ve duygularını sanatla ifade etmelerine destek olunması hedeflenmiştir.

Tarlabaşı Toplum Merkezi, çocuk ve gençlik çalışmaları, görsel, işitsel, beden odaklı sanat atölyeleri ve gönüllülerin kendilerinin oluşturabileceği çeşitli atölyeler ile mültecilere destek olmaktadır.

Project Lift, savaştan kaçan çocukların sanat yardımıyla travmalarından bir nebze olsun özgürleşmeleri için etkinlikler yapan, travma ve şiddet döngüsünü kırabilmek için sağlıklı ve erken müdahalelere ihtiyaç olduğunu

ve bu müdahaleler ile travmayı yaşayan çocukların ileride suça ve şiddete meyil etme konusunda yüksek risk taşıyan yetişkinler olma ihtimallerinin azalmasını hedefleyen bir kuruluştur. Örneğin, gönüllülerin desteği ile mülteci çocuklar için çamurdan heykel atölyesi düzenlenmektedirler.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (Y-PEER Türkiye) ortaklığıyla Genç Mültecileri Destekleme Projesi yürütülmektedir. Proje; Hatay Kırıkhan, Diyarbakır, İzmir ve Ankara'da 18-30 yaş arasındaki Suriyeli genç mültecileri güçlendirerek uyum süreçlerini desteklemeyi ve bu yolla sivil alanda gençlik ve insani yardım çalışmaları temelinde sosyal etki oluşturmayı amaçlamaktadır.

Proje ile Suriye'den gelen 18-30 yaş arasındaki mülteci gençlerle Türkiyeli gençlerin bağının güçlendirilmesini, gençlerin sağlık hizmetlerine erişmesini ve başta cinsel sağlık ile üreme sağlığı olmak üzere çeşitli alanlarda doğru bilgiye ulaşması hedeflenmektedir. Bu kapsamda kurulan merkezlerde; genç dostu sağlık bilgisi, danışmanlık, yönlendirme, psikososyal destek hizmetleri, kişisel gelişim atölyeleri, mesleki, sanatsal, kültürel ve sportif çalışmalar, birlikte yaşam ve sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır.

İzmir Müzisyenleri Derneği özellikle çocuklara yönelik çalışmalar yürütmektedir. Derneğin mültecilere yönelik geliştirdiği en önemli ve büyük proje Suruç'taki mülteci çocuklar için Ekim 2014'te başlattıkları Oyuncak Köprüsü adlı kampanyadır. Bu kampanya kapsamında 10.000 oyuncak toplanmış ve Suruç'taki Suriyeli çocuklara iletilmiştir. İzmir'de mültecilere dikkat çekmek amacıyla 20'den fazla dernekte oyuncak yapım atölyeleri kurulmuştur. İzmirli bu atölyelerde oyuncaklar yapmış, hasarlı oyuncakları tamir etmişlerdir. Toplanan oyuncaklar Suruç'ta düzenlenen 1 haftalık bir çocuk şenliği ile Suriyeli çocuklara dağıtılmıştır. Bu çalışmaların tüm masrafları derneğin gönüllüleri tarafından ya da bağışlarla karşılanmıştır. Ayrıca İzmir Müzisyenleri Derneği, Halkların Köprüsü Derneği'nin de desteği ile çocuklara yönelik yüz boyama, balon katlama, müzik, resim, gibi atölyeler düzenlemeye devam etmektedirler.

Başak Kültür Sanat Vakfı, Suruç Amara Kültür Merkezi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Urfa Eğitim-Sen Şubesi İşbirliği ile Suruç'ta tiyatro, drama, oyuncak yapım atölyeleri yürütmektedir. Ayrıca, Diyarbakır Fidanlık kampında da tiyatro ve oyuncak yapım atölyeleri gerçekleştirmektedir.

Kırkayak Kültür, Antep'te faaliyet gösteren birçok farklı kültür-sanat etkinliğine ev sahipliği yapmakta ve Suriyeli-Türkiyeli çocuklara yönelik fotoğraf, tiyatro, el sanatları atölyeleri, Suriyeli fotoğrafçı ve ressamların sergileri, Zeugma Film Festivali'nde Suriyeli yönetmenlerin film gösterimleri gerçekleştirilmektedir.

BoMoVu Derneği'nin İstanbul'da yaşayan mültecilere erişen toplum merkezleri için geliştirdiği Hareketin Özgür Projesi, futbol, dövüş sanatları, fotoğraf, masal anlatısı, hip-hop, kontak doğaçlama, doğa yürüyüşleri, ritim, beden perküsyonu, jonglaj, drama, müzik veya video alanlarıyla ilgili bir becerisi olan amatör ya da profesyonel, eğitmen ya da değil, spor ve sanata dair bir becerisi olan ve bunu paylaşmak isteyen gönüllü sporcu ve sanatçılar ağı sayesinde, mülteci çocukların ve yetişkinlerin toplum merkezlerinden aldıkları eğitimsel ve psiko-sosyal desteğe eşlik edecek bedensel aktivite programı sunmuştur. Bu program vasıtasıyla göç etmek zorunda bırakılmış insanların yeni yaşam mekanları ve kendi bedenleriyle kurdukları ilişkilere/algılarına destek olmak amaçlanmıştır.

Mülteciyim Hemşerim Dayanışma Ağı, mahalle dernekleri ile birlikte kamu kurumlarının, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının, üniversitelerin ve bireysel gönüllülerin desteklediği, birlikte yaşama hallerini kurmaya odaklanmış bir ağıdır. Gönüllüler; dayanışma ağı için kurumsal destek bulabilir, bu kurumlarla iletişim kurulmasına yardım edebilir, çevreden gelebilecek destekleri organize edebilir, sahaya çıkabilir; ağda yer alan mahallelerde, dernekler ile birlikte tespit çalışmalarında ve dayanışma faaliyetlerinde yer alabilir, sahada Arapça veya Kürtçeden Türkçeye tercümanlık yapabilir, çeşitli konularda çocuk atölyeleri düzenleyebilir, kadınlara yönelik çalışmalar geliştirebilir ve bu çalışmalarını yürütebilir, Türkçe dersi veren gönüllü öğretmenlere destek olabilir ve uzmanlık alanlarına göre çeşitli hizmetler sunabilir, özgün fikirlerle çeşitli projeler, programlar geliştirebilmektedir. Mülteciyim Hemşerim Dayanışma Ağı'nın, Yarımburgaz Mahallesi Koruma ve Dayanışma Derneği ile ortaklaşa yürüttüğü, çeşitli gönüllü yürütücüler tarafından gerçekleştirilen Çocuk Atölyeleri de yaratıcı drama, Türkçe okuma-yazma, çizgi roman atölyesi, sanat ve mimarlık atölyesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Mülteci Destek Derneği ve Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nin yürütücüsü olduğu ve Uluslararası Alman İşbirliği Kurumu (GIZ)'nin desteklediği "Together We Stand / Birlikte Güçlüyüz" isimli liderlik,

gönüllülük ve proje yazma/yönetme çalıştayına bir sosyal hizmet öğrencisi katılım sağlamıştır. Çalıştay sonrası Sultanbeyli ilçesinde gerçekleşen Keçelerden Hayaller Projesinde iki oturumda Türk ve Suriyeli kadınlar ortaklaşa bir bahçe ve gökyüzü yaratmış, birlikte farklı şekil ve dokulardaki keçelerle hayallerini somutlaştırarak birlikte zaman geçirmişlerdir. Ortaya çıkan ürünler Mülteciler Derneğinde sergilenmiştir. Suriyeli çocuklar ve Türkiyeli gençlerin katılımıyla gerçekleşen Göçmen Kuşa Bir Ev Projesinde, göç imgelemi kullanılarak çocuklar ve gençler yeni bir yuva arayışında olan göçmen kuşlara atık plastik ve kartonları kullanarak bir yuva hazırlamışlardır. Maltepe Üniversitesi Sosyal hizmet Bölümü öğrencilerinin de gönüllü katılımları ve Suriyeli çocukların da katılımıyla gerçekleşen Parmaklarımda Dünya gönüllülük projesinde ise çocuklar ve geleceğin sosyal hizmet öğrencileri parmak boylarla “barış içinde dünya “ fikrinden yola çıkarak hayallerini somutlaştırmıştır.

Ankara Amerikan Büyükelçiliği desteği ile Ekim 2016’da İstanbul’da başlayan Genç Arabulucular Programı, İstanbul’da bulunan Türkiyeli ve Suriyeli gençlerin arabuluculuk becerileri üzerinden kapasitelerini ve liderlik becerilerini geliştirmeleri; böylelikle öncelikle programa katılan Suriyeli ve Türkiyeli gençlerin kendi aralarındaki sonrasında ise aldıkları arabuluculuk becerilerini buldukları ortam ve çevrelerde kullanarak toplumsal uyumsuzlukların barışçıl çözümünün desteklenmesi ve sosyal uyumun artırılması amaçlanmıştır. İlk aşamada 54 saatlik arabuluculuk eğitim çalışması gerçekleştirilmiş, ikinci aşamada ise izleme-değerlendirme süreci ile her katılımcının kendi yerel eğitimlerini, etkinliklerini ve atölye çalışmalarını planlaması ve uygulaması sağlanmıştır.

Kaos GL Derneği 2007 yılından bu yana İnsan Hakları Programı kapsamında mülteci hakları çalışmalarını yürütmektedir. Bu kapsamda LGBTİ mültecilere hukuki ve sosyal danışmanlık verilmekte, LGBTİ mültecilerin katılımcı olduğu ve sorunların tartışıldığı çalıştaylar gerçekleştirilmekte, alandan elde edilen bilgiler ışığında lobi ve savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir.

SPOD, LGBTİ mülteciler için öncelikle “güvenli bir alan” olmayı, sonrasında ise bu güvenli alanda psikososyal destek çalışmaları ile mültecileri birçok açıdan güçlendirerek yaşadıkları sorunların en aza indirgenmesine destek olmayı hedefleyen çalışmalar gerçekleştirmiştir. İstanbul’daki LGBTİ mültecilerin sadece sosyal ve ekonomik haklara değil; aynı zamanda temel haklara erişimi ve özellikle katılımcıların sık yaşanan sorunlara dair paylaşımlar yaptığı “Tea&Talk” etkinliklerine ev sahipliği yapmıştır. Bu

etkinlikler kapsamında topluluğun ihtiyaçlarına yönelik planlanan interaktif eğitimler, Türkiyeli LGBTİ'lerle ilişkileri güçlendirmeye dönük ortam zaman aktiviteleri, psiko- eğitim temelli grup çalışmaları, çeşitli konularda derneğe davet edilen konuklarla yapılan söyleşiler gerçekleştirilmiştir. Bunların dışında, mültecilerin faydalanabileceği web site ve broşür gibi yazılı materyal üretimi ve etkili bir kurum dışı yönlendirme/vaka takip hizmeti de sağlanmaktadır. Mültecilere yönelik faaliyetler, hem alanda çalışan deneyimli uzmanlar hem de gönüllüler ve aktivizm çalışma gruplarının aktif katılımlarıyla sağlanan çok yönlü bir destekle yürütülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Devletin hizmetlerinin yeterli olmadığı noktada elde edilen verilere göre 48 ulusal ve 17 uluslararası sivil toplum kuruluşu mülteciler için eğitim, sağlık, hak ve savunuculuk ve sosyal uyum alanlarında çalışmalar ve projeler yürütmektedir.

Türkiye'deki aktif dernek sayıları dikkate alındığında az sayıda sivil toplum kuruluşunun mültecilere yönelik hizmet verdiğini söylemek mümkündür. Yapılan kısa taramada gönüllülük kapsamında sunulan hizmetler ve bu hizmetlerin sivil toplum kuruluşları tarafından eğitim, sağlık, hak ve savunuculuk ve sosyal uyum kategorilerinde sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler kapsamında gönüllülük çalışmaları yürüten sivil toplum kuruluşlarına ve örneklerine yönelik bazı öneriler sunulacaktır.

Kayıd olmayan Suriyelilerin tespiti, kayıtlarının temini ve bu konuda kendilerine hukuki destek sağlanması sivil toplum kuruluşları tarafından yapılabilecek en önemli çalışmalardan biridir. Kayıtlı olmayan mülteciler hiçbir konuda devlet desteği alamamakla birlikte, çeşitli suistimallerle karşılaştığında hukuki olarak haklarını arayamamaktadır.

Bir diğer konu hem kamu hem özel hem de sivil alanda hizmet veren kurum ve kuruluşların çalışmalarına da temel teşkil edebilecek araştırmaların yapılmasıdır. Bu çerçevede Suriyeli mültecilere karşı yerel halkın tepkisini ölçecek araştırmalar yapılarak, halkı bilgilendirmeye ve mülteci algısını değiştirmeye yönelik projeler başlatılmalı ve devamlılığının sağlanması önem arz etmektedir.

Mülteciler konusunda hizmet veren kamu kuruluşlarının yerelerde çalışan personeli uygulamalar konusunda düzenli olarak bilgilendirmesi, bu gruptaki

kamu çalışanlarının yaşadıkları sorunları açıklıkla ifade edebilmelerinin sağlanması, sorun çözmeye yönelik geliştirdikleri yöntem önerilerinin dikkate alınması ve hizmet içi eğitimlerin sıklıkla gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Mülteci alanında geliştirilecek kamusal stratejiler oluşturulurken gerek mültecilerin gerek yerel halkın sorunlarını ve taleplerini aynı anda gözeten bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.

Türkiye'deki Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının tanınması, Türkiye genelinde faaliyet gösteren yerel Suriyeli girişimlerin gelişmeleri için gerektiğinde finansal destek sağlaması ve bu konuda yurt dışı ile ilgili bürokratik engellerin azaltılması sağlanmalıdır.

Sosyal uyum programları hem Suriyelilere hem ev sahibi ülkeye odaklanmalıdır. Türkiye toplumunun ötekileştirilmiş grupları da dahil edilmelidir.

Sivil toplum kuruluşlarının öneri ve fikirleri bakanlıklarda ve mecliste tartışılmalıdır. Önerileri yalnızca tavsiye olarak alınmamalı, aynı zamanda uygulanmalıdır.

Mültecilerin ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geleceğine ilişkin tartışmalar kamusal alanda yapılmalıdır. Tartışmalar tüm siyasi partilerin önünde, toplumun her kesiminden gelen temsilcilerle, yönetimin her düzeyinde yürütülmeli; böylece çeşitli sosyal gruplar ve vatandaşlar fikirlerini ifade edebilecek ortamı yakalayabilecektir. Bu durum daha kapsayıcı ve açık bir sığınma politikasının formüle edilmesinde temel oluşturması açısından dikkat edilmesi gereken bir noktadır.

Mültecilere yönelik sosyal hizmet politikaları açısından düşündüğümüzde ise güçlendirme ve savunuculuk kavramlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Güçlendirme

yaklaşımı çerçevesinde göçmen ve mültecilerin birey, aile, grup ve toplumlar içindeki baş etme ve uyum yeteneklerini arttırmaya odaklanması büyük önem taşımaktadır. Güçlendirmenin amacı hizmet alanların güçlü yanlarını fark edebilmeleri ve güçlü hale gelerek diğer sosyal sistemler ile "bağlantı kurma" kapasitelerini arttırmalarında yardımcı olmaktır. Mültecilere ve göçmenlere yönelik sosyal hizmetlerin planlanmasında savunuculuk, kişileri güçlendirme, kaynaklara odaklanma ve diğer hizmetlerin dilsel veya kültürel duyarlılık ile koordine edilmesi olarak gerçekleşmesidir. Savunuculuk

kapsamında mülteci temsilcilerinin ve mülteci gruplarının, politikaların oluşumunda söz sahibi olması, karar alma süreçlerinde etkili olabilmeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

Erdoğan Uçak, E. ve Tarlan, K. V. (2016). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması. Friedrich Naumann Stiftung, Açık Toplum Vakfı ve Yurttaşlık Derneği.

Halkların Köprüsü Derneği. (2017). Türkiye Mülteci Raporu.

<<http://www.halklarinkoprusu.org/2017/06/halklarin-koprusu-dernegi-turkiye-multeci-raporu/>> (Erişim Tarihi: 20.04.2018).

Hayata Destek Derneği. (2016). İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu. <http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/2016_istanbul_rapor.pdf> (Erişim Tarihi:26.04.2018).

Help Refugees. (2016). Volunteer in Greece and Serbia. <<https://helprefugees.org/volunteer/greece-serbia/>> (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

Help Refugees. (2017). Volunteer in Calais. <<https://helprefugees.org/volunteer/calais/>> (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

Her Yerde Sanat Derneği. (2018). Sirkhane Sosyal Sirk Ve Sanat Okulu. <<http://www.sirkhane.org/>> (Erişim Tarihi: 26.04.2018).

İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı. (2018). Derneklerin Bölgelere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı. <<https://www.dernekler.gov.tr/>> (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

Kılıç, T. (2015). İltica ve göç alanında barolarımızın ve avukatlarımızın hayati rolü ve bu alandaki güncel sorunlar. <<http://www.multeci.org.tr/haberler/iltica-ve-goc-alaninda-barolarimizin-ve-avukatlarin-hayati-rolu-ve-bu-alandaki-guncel-sorunlar/>> (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

Kutlu, Z. (2015). Bekleme odasından oturma odasına: Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme. Açık Toplum Vakfı ve Anadolu Kültür.

Mackreath, H., Sağnıç, Ş. G. (2017). Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler

(Yurttaşlık Derneği Raporu). İstanbul: Zer Matbaa.

- Mavi Kalem Derneği (2014). Suriyeli kadın ve çocuklarla atölyeler. (Erişim Tarihi: 20.04.2018).
- Refugee Support Europe. (2018). Volunteering with Refugee Support Europe. <<https://drive.google.com/file/d/11rqFfPW4rDW8wRLKjYali4vToyKhDKj/view>> (Erişim Tarihi: 01.05.2018).
- Relief and Reconciliation for Syria. (2018). Volunteer with us in Lebanon. <<http://www.reliefandreconciliation.org/volunteer-with-us.html>> (Erişim Tarihi: 01.05.2018).
- Sığınmacı ve Mültecilerle Çalışan STK'lar ve Sivil İnisiyatifler. (2018). TACSO E-Bülten Özel Sayı. <<https://madmimi.com/p/4d5ca6>> (Erişim Tarihi: 22.04.2018).
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD). (2015). Suriyeli Mülteci Çocuklara Yönelik Koruma ve Beslenme Projesi. (Erişim Tarihi: 20.04.2018).
- Sınır Tanımayan Doktorlar. (2016). Suriye 2015: Sınır Tanımayan Doktorlar'ın (MSF) Destek Verdiği Sağlık Tesislerinde Savaşla İlişkili Yaralanma ve Ölüm Vakalarının Belgelenmesi. (Erişim tarihi: 20.04.2018).
- Support Refugees. (2018). Volunteer in Europe. <<https://www.supportrefugees.org.uk/volunteering/volunteer-in-europe/>> (Erişim Tarihi: 01.05.2018).
- Suriyeli Mülteciler Ve Stk'lar Ağ Haritası. (2018). <<https://graphcommons.com/graphs/0711e621-a8c5-4651-a1d6-33106c7bb3f1>> (Erişim Tarihi: 22.04.2018).
- UNICEF. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar. <<https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar>> (Erişim Tarihi: 20.04.2018).
- Toplum Gönüllüleri Vakfı. (2018). Genç Mültecileri Destekleme Projesi. <<https://www.tog.org.tr/portfolio/genc-multecileri-guclendirme-projesi/>> (Erişim Tarihi: 26.04.2018).
- Türk, G. D. (2016). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. Marmara İletişim Dergisi, 25, 145-157.

Körfez, Bosna ve Suriye Krizleri Ekseninde Küresel Ölçekte Göç Hareketleri ve Göç Politikalarına Etkisi

Kasım KARATAŞ¹, Mehmet BAŞCILLAR²

Öz

Bu çalışma Körfez, Bosna ve Suriye Krizleri ekseninde küresel ölçekte göç hareketlerini ve bu hareketlerin göç politikalarına etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde küresel göçün bugünkü resmi ortaya konacaktır. Sonrasında küresel göç koridorlarına ilişkin sınıflandırmalara yer verilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde yakın tarih içerisinde önemli bir konuma sahip olan Körfez, Bosna ve Suriye Savaşları, göç olgusu penceresinden değerlendirilecektir. Sığınmacılar için cazip bir hedef noktası olarak kabul gören Avrupa ülkelerinin, Suriye Krizi sürecindeki göç politikalarına yer verilecektir. Avrupa ülkelerinin göç politikalarıyla neden oldukları temel hukuk normları ihlalleri insan hakları çerçevesinde tartışılacaktır.

Giriş

Uluslararası göç kavramı, tarihte ilk defa 19. yüzyıl son çeyreğinde, coğrafyacı Ernst Georg Ravenstein tarafından kullanılmıştır. Ravenstein, göçün net kuralları olmadığı tezine karşı çıkmış, 19. yüzyıl sonlarında gerçekleşen nüfus hareketlerinin sebep ve sonuçlarını 1885 yılında yayınladığı “Göçün Kuralları” adlı eseriyle açıklamaya çalışmıştır. Günümüzde gelinen nokta göstermektedir ki küresel göçün “büyük, karmaşık ve çok boyutlu yapısı” kavramı tek bir kuram ile açıklamayı olanaksızlaştırmaktadır (Martin, 2013). 19. yüzyıl sonlarında ilk defa alanyazında yer alan küresel göç kavramı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşının beraberinde getirdiği insani dramlarla yeniden şekillenmiştir. 20. yüzyıl ortalarında Nazım’ın “. . Çocuklar öldürülmesin/şeker de yiyebilsinler” dileğine karşın Bosna’da ve Irak’ta yaşanan acılarla, 20. yüzyıl geride bırakılmış ve 21. yüzyılda açılacak ‘yeni bir sayfa’ umudu Suriye kriziyle son bulmuştur.

¹ Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü, kkaratas@hacettepe.edu.tr

² Öğr. Gör. İstanbul Gelişim Üniversitesi SBYO Sosyal Hizmet (İngilizce) Bölümü, mehmetbascillar@gmail.com

Günümüzde Küresel Göç

Küresel göçe ilişkin sayılar genellikle küresel boyutta etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri tarafından yayınlanan raporlar aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Sayıları net bir şekilde ortaya koymak mümkün görünmediğinden tahminlere dayanmakta ve kuruluşlarla beraber açıklanan sayılar da değişkenlik gösterebilmektedir.

Göçmenlere ilişkin raporlarda göçmenler, mülteci, sığınmacı, ülkesi içerisinde yerlerinden edilen insanlar gibi kavramlara yer verilmekte ve sayılar bu kavramlar ışığında açıklanmaktadır.

UNHCR (2014)'ın açıklamasına göre İkinci Dünya Savaşından bu yana ilk defa 2012 yılında sığınmacı, mülteci veya ülkelerinde yerlerinden edilmiş insan sayısı rekor seviyeye ulaşarak 51,2 milyon olarak gerçekleşmiştir. Sayılar bu denli yüksek oluşunda Suriye'nin yanı sıra Güney Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki savaşlar da etkili olmuştur. Bu sayının 16,7 milyonunu mülteciler, 33,3 milyonunu ülke sınırları içerisinde yerinden olan ve 1,2 milyonunu ise sığınmacılar oluşturmaktadır. Yerlerinden olmuş insanlar bir araya gelerek bir ülke kursaydı dünyanın 26. büyük nüfuslu ülkesini oluşturacaktı. Mültecilere ilişkin nüfusun yaklaşık yarısını çocuklar oluşturmaktadır. UNHCR'dan hizmet alan mültecilerin %46'sını kişi başına düşen milli geliri 5000 doların altındaki ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Nüfusuna göre en çok mülteciyi Lübnan kabul etmiştir. Bu oran her 1000 Lübnanlı için 178 mülteci anlamına gelmektedir. 2006 yılından beridir tutulan kayıtlar incelendiğinde sığınma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuk sayısı 2013 yılında rekor seviyeye ulaşarak 25. 300 olarak gerçekleşmiştir. En çok mülteciye kaynaklık eden ülkeler arasında sırasıyla Afganistan, Suriye, Somali, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Myanmar, Irak, Kolombiya, Vietnam ve Eritre yer almaktadır. Yoğun bir şekilde sığınmacılık talep edilen ülkeler arasında sırasıyla Almanya, ABD, Güney Afrika, Fransa, İsveç, Malezya, Türkiye, Birleşik Krallık, İtalya ve İsviçre yer almaktadır (UNHCR, 2013).

1980-2010 yılları arasında küresel göçmen sayısı 103 milyondan 210 milyona ulaşmıştır. ABD ve Kanada dünya nüfusunun %5'ini oluşturmasına karşın küresel göçmenlerin dörtte birini; Avrupa dünya nüfusunun %10'unu oluşturmasına karşın küresel göçmenlerin dörtte birini; Asya dünya nüfusunun %60'ına sahip olmasına karşın küresel göçmenlerin %30'unu barındırmaktadır (Martin, 2013).

2017 yılına gelindiğinde uluslararası göçmen sayısı olağanüstü artış göstermiştir. 2000 yılında 173 milyon; 2010 yılında 220 milyon; 2013 yılında 232 milyon olan uluslararası göçmen sayısı 2017 yılında 258 milyona yükselmiştir. Göçmenlerin 80 milyonu Asya'da; 78 milyonu Avrupa'da; 58 milyonu Kuzey Amerika'da yaşamakta olup uluslararası göçmenlerin üçte ikisi 20 ülkede yaşamaktadır. En fazla uluslararası göçmen 50 milyon ile ABD'de yaşamaktadır. ABD'yi sırasıyla Suudi Arabistan, Almanya ve Rusya izlemektedir (UN, 2017).

Küresel Göç Koridorları

Dünya üzerindeki nüfus hareketleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de son derece karmaşıktır. Bu nedenle nüfus hareketlerini harita üzerinden net bir şekilde oklarla ifade etmek büyük güçlükler içermektedir. Tüm bu zorluklara karşın 21. yüzyılın başlarında sıkça kullanılan göç yollarının varlığından söz edilebilir.

Bir çalışmada birbirinden eşsiz özellikler gösteren dört farklı göç yolundan söz edilmektedir (Martin, 2013):

- Güneyden Güneye: En çok göçün gerçekleştiği koridor olup gelişmekte olan bir ülkeden başka bir gelişmekte olan ülkeye gerçekleşmekte ve küresel göçün %36'lık bölümünü oluşturmaktadır (Örneğin Suudi Arabistan'dan Kosta Rika'ya).
- Güneyden Kuzeye: Gelişmekte olan bir ülkeden sanayileşmiş bir ülkeye gerçekleşmekte ve küresel göçün %35'lik bölümü bu koridordan gerçekleşmektedir (Örneğin Meksika'dan ABD'ye).
- Kuzeyden Kuzeye: Sanayileşmiş bir ülkeden bir diğer sanayileşmiş ülkeye gerçekleşen göçü ifade etmekte ve küresel göçün %23'ü buradan gerçekleşmektedir (Kanada'dan Amerika'ya).
- Kuzeyden Güneye: Sanayileşmiş ülkeden gelişmekte olan ülkeye göçü ifade etmekte ve küresel göçün %6'lık bölümü buradan gerçekleşmektedir (Japonya'dan Tayland'a).

Başka bir çalışmada ise göç yolları şu şekilde sınıflandırılmıştır (Conant, 2015):

- Doğu Akdeniz Yolu: Suriye'deki çatışmalara bağlı gerçekleşen göçlerle beraber önem kazanmıştır. Suriye'den, Somali'den, Güney Sudan'dan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden Avrupa'ya ulaşmaya çalışan göçmenler tarafından yoğunlukla kullanılmaktadır.

- Akdeniz Yolu: Suriye, Afganistan, Eritre, Nijerya, Pakistan, Irak, Somali, Sudan, Gambiya, Pakistan, Irak, Somali ve Bangladeş gibi ülkelerden Avrupa'ya ulaşmaya çalışan göçmenler tarafından yoğunlukla kullanılmaktadır.
- Orta Amerika Rotası: Meksika ve Orta Amerika ülkelerinden ABD'ye ulaşmaya çalışan göçmenler tarafından yoğunlukla kullanılmaktadır.
- Güney Doğu Asya Rotası: Myanmar ve Bangladeş'ten güneye doğru yönelen göçmenler tarafından yoğunlukla kullanılmaktadır.

Göçmen Kabul Etme-Verme Politikalarına Genel Bir Bakış

Göçmen Kabul Etme Politikaları: 1996 yılında dünya ülkelerinin %40'ı göçü azaltıcı politikalar; %4'ü ise göçü arttırıcı politikalar izlemekteydi. 1996 yılı ile 2011 yılları kıyaslandığında dünya ülkelerinin %73'ünün mevcut göç politikasını sürdürdüğü, %16'sının göçü azaltıcı politikalar; %11'inin ise göçü arttırıcı politikalar izlediği belirtilmektedir. Göçmen kabul eden ülkelerin yüksek nitelikli bireyleri göçmen olarak kabul etme eğilimi 2005 yılında %22 iken bu oran 2011'de %39'a yükselmiştir. Ülkelerin entegrasyona yönelik politika izlemeleri 1996 yılında %44 iken bu oran 2011 yılında %62'ye yükselmiştir. Yine 2011 yılı verilerine göre gelişmiş ülkelerin %91'i, az gelişmiş ülkelerin %47'si ve daha az gelişmiş ülkelerin %29'u entegrasyona yönelik politikalar izlemektedir. Hakkında yeterli bilgiye sahip olunan 58 ülkenin 40'ı (32'si gelişmiş ülke) göçmenlerin eve dönüşlerini kolaylaştırıcı politikalar izlemektedir (UN, 2013). Son yıllarda devletlerin göçmen kabul etme yönünde yönelimlerini arttırırken göçü azaltıcı politika izleme yönelimlerini ise azalttıkları görülmektedir. Ayrıca ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça, entegrasyona yönelik politikaları da artış göstermektedir.

Göçmen Verme Politikaları: 2011 yılında devletlerin dörtte biri göç vermeyi azaltıcı politikalar izlemiştir. Ana vatana dönüşü destekleyen politikaların oranı 1990 ortalarında %43 iken bu oran 2011'de %63 olarak gerçekleşmiştir. Dünyadaki yaklaşık her iki ülkeden biri vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı tanırken, gelişmiş ülkelerin %88'i bu hakkı tanımaktadır. 144 ülkenin 114'ü diasporalarına ve ailelerine hizmet verecek kuruluşları desteklemiştir (UN, 2013). Son yıllarda devletler, diasporalarının ana vatana dönüşünü destekleyen politikalarını arttırmıştır.

1990 Sonrası: Körfez-Bosna-Suriye Göçleri

Körfez Savaşı ve Göç

Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından ABD öncülüğündeki koalisyon ordusu Irak'a saldırmış, güneyde Şiiler, kuzeyde ise Kürtler, Saddam Hüseyin'e isyan etmiştir. Bunun üzerine Şiilerin ve Kürtler, Saddam Hüseyin için bir hedef haline gelmiş ve büyük bir göç dalgası başlamıştır. Süreç boyunca yaklaşık 500 bin Iraklı Türkiye'ye; 1 milyon Iraklı ise İran'a sığınmıştır (Danış, 2009). Başka bir kaynakta ise Türkiye ve Irak sınırına yönelen Iraklı sayısı 2 milyon olarak belirtilmektedir (Özdemir, 2016).

Körfez Savaşı ve göç savaş öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç aşamada değerlendirilebilir. Savaş öncesi aşama olan Irak'ın Kuveyt'i işgalinde 1,5 milyondan fazla insan; savaş sırasında 65 bin; savaş sonrasında ise altı günden daha kısa bir sürede 2 milyondan fazla Iraklı yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmıştır (Nytimes, 1991). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) verilerine göre Körfez Savaşının ardından 467. 489 kişi Türkiye'ye gelmiştir.

Türkiye'nin bu dönemde terörle mücadele halinde olması nedeniyle Türkiye sınırına yönelen insanlara temkinli bir şekilde yaklaşmıştır. İnsani dramın önlenmesi adına Türkiye'nin güvenli bölge oluşturulması talebine Fransa'nın da destek vermesi ile Birleşmiş Milletlerin 688 sayılı kararıyla, Türkiye kapılarını açmış ve insani yardım hizmetlerine başlanmıştır (Özdemir, 2016).

Sığınmacı krizinin sürdüğü dönemde Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş ve diğer bakanların yer aldığı toplantıda, bütün dünya ülkelerinin Iraklı sığınmacılar konusunda dayanışma göstermeleri gerektiğini, aksi takdirde Ortadoğu'da yeni bir "çıbanbaşına" yol açılabileceğini belirtmiştir. Başbakan Yıldırım Akbulut Antalya'da yaptığı açıklamada, Türkiye'deki Iraklıların yardım merkezi oluşturulmasından sonra geri döneceğini belirtmiştir (BYEGM, 2013).

ABD Başkanı George Bush, basın toplantısında Iraklı mültecilere yönelik olarak yaklaşık 32000 ton yemeye hazır gıdanın hava araçlarından mültecilere bırakıldığını belirtmiştir. Bunun yanında mülteci sorununun asıl muhatabının Birleşmiş Milletler olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin mültecilere kapılarını kapalı tutmayı sürdürmesi durumunda ABD'nin Kürtlere sığınma sağlayıp sağlamayacağına ilişkin yöneltilen soruyu Bush politik bir şekilde elimizden gelen yardımı yapacağız şeklinde yanıtlamış ve bir taahhütte bulunmamıştır (APP, 1999).

Körfez Savaşı kitlesel göç akınlarını meydana getirmiştir. ABD askeri müdahalede bulunduğu coğrafyada meydana gelen göç akınlarına yönelik kalıcı çözümler üreten bir politika üretmek yerine sorumluluğun BM'ye ait olduğunu ifade ederek sorumluluk almaktan kaçınmıştır. BM tarafından alınan karar Türkiye tarafından uluslararası mekanizmaların soruna yönelik harekete geçişi olarak algılanmış ve Türkiye'nin insani drama yönelik etkin adımlarını tetiklemiştir.

Bosna Savaşı ve Göç

Bosna Savaşı, 1992-1995 yılları arasında Boşnak, Sırp ve Hırvatların yaşadığı Yugoslavya'da patlak veren etnik kökenli bir savaştır. Bu savaşta 200. 000 insanın hayatını kaybettiği, iki milyon insanın yaşadığı yeri terk etmek zorunda kaldığı tahmin edilmektedir. 1995 yılına gelindiğinde, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan güvenli bölgeler yine Birleşmiş Milletler tarafından korunamamış ve 7000'den fazla Boşnak erkek Srebrenitsa Katliamında öldürülmüştür (Lampe, 2017). Bu nedenle Srebrenitsa'da yaşananların sorumluları arasında temel hak ve hürriyetlerinin çiğnenmesine ve insanlık suçuna yeterli reaksiyon göster(e)meyen uluslararası toplumun bulunduğu söylenebilir.

Bosna Hersek'te, 1992-1995 yılları arasındaki savaşa bağlı olarak iki milyondan fazla insan yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalmıştır. 2004 yılında yapılan açıklamaya göre yaşadığı bölgeden ayrılmak zorunda kalanların 560. 000'i ülke içinde, 440. 000'i ülke dışından eski yerleşim yerlerine dönüş yapmıştır. Geri dönüş yapmayan insanlardan yaklaşık 313. 000'inin Bosna Hersek içinde yaşadığı; 500. 000'inin ise diğer ülkelerden vatandaşlık aldığı ve yerleştiği tahmin edilmektedir (UNHCR, 2004).

Savaş yıllarında Avusturya 86. 500, Hollanda 22. 000, Hırvatistan 17. 000, Kanada 20. 000, Almanya 320. 000, Slovenya 43. 000, İsveç 58. 700 ve Türkiye 23. 500 mülteciye ev sahipliği yapmıştır. 1,2 milyon mülteciye yaklaşık 500. 000'inin savaş sonrasında Bosna Hersek'e geri dönüş yaptığı tahmin edilmektedir (Valenta & Ramet, 2011). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) verilerine göre ise 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan Türkiye'ye 20. 000 kişi göç etmiştir.

TSK, savaşın sürdüğü 1993-1995 yılları arasında 1400 personelden oluşan bir alay ile Bosna-Hersek'te göreve başlamış ve insani yardım için güvenli bölgelerin korunması için görev almıştır (Hürriyet, 2006). Günümüzde ise TSK mensubu 246 personel Saraybosna'da konuşlu olarak barışın korunması faaliyetlerini sürdürmektedir (TSK, 2018).

Bosna-Hersek'te görevli TSK birlikleri tarafından bölgedeki eğitim ve sağlık kuruluşlarının bakımı ve onarımı gerçekleştirilmektedir. Bölge halkının ve kamu kurum-kuruluşlarının gereksinimleri askeri birlikler tarafından tespit edilmekte ve raporlar hazırlanmaktadır. Hazırlanan raporlar ışığında bölge halkının gereksinimleri TSK, TİKA veya sivil toplum örgütleri işbirliğiyle giderilmektedir. Bunun yanında yoksul bireylere aynı yardım sağlanmaktadır (Doğan,2014). Görüldüğü üzere düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip bireylerin belirlenmesi, sosyal yardım sağlanması, okul, hastane ve diğer sosyal refah kuruluşlarının bakımı, onarımı ve gereksinim duyduğu malzemelerin tedarik edilmesi, sivil toplum örgütleri ile işbirliğinin sağlanması ve bölge halkına eğitimler verilmesi esasında TSK'ya bağlı birlikler tarafından sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Suriye Krizi ve Göç

Suriye'de iç savaşın başladığı tarih, göstericilerin üzerine ateş açılan 15 Mart 2011 olarak ifade edilmektedir. Beşar Esad'ın istifası için eylem yapan insanların üzerine ateş açılıyor ve rejim, gösterilerin dış güçler tarafından yönlendirildiğini iddia ediyordu. 2011 yazında rejimden ayrılan subaylar tarafından Özgür Suriye Ordusu kurulmuş ve rejime silahlı direniş başlamıştır. Rusya, İran ve Çin, Suriye rejimini desteklerken; Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar muhalifleri desteklemiştir. Hatta Suriye'deki muhaliflerin siyasi temsilcisi olarak kabul edilen Suriye Ulusal Konseyi'nin merkezi İstanbul olarak belirlenmiştir (Sabah, 2012).

2012 yazına gelindiğinde Halep'te Esad karşıtı gösteriler başlamış, 2013 baharında Rakka'nın kontrolü muhaliflere geçmiştir. 2013 Ağustosunda Şam yakınlarında Guta'da kimyasal saldırı düzenlendiği iddia edilmiş, 1300 kişi hayatını kaybetmiş ve saldırının faili olarak rejim muhalifleri, muhalifler ise rejimi suçlamıştır. 2014'te rejim kontrolündeki bölgelerde sandık kurularak seçim düzenlenmiş ve Beşar Esad yeniden başkan seçilmiştir. 2014 yılında DAEŞ kontrolü altındaki bölgelerde halifelik ilan etmiş, hemen ardından önce ABD'nin ardından Rusya'nın Suriye'de askeri varlığını başlatmıştır. Suriye'de savaşın başladığı günden 2017 yılına dek 400. 000'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. 145. 000 kişiden ise haber alınamamaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık yarısı yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalmıştır (NTV, 2017).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) verilerine Temmuz 2018 itibariyle geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli sayısı 3.5 milyonu geçmiştir. Suriye'de yardıma gereksinim duyan 13. 1 milyon; ülke sınırları içerisinde

yerinden edilmiş 6. 1 milyon insan; kuşatılmış alanda yaşayan yaklaşık 3 milyon insan bulunmaktadır. En büyük Suriyeli nüfusu 3. 3 milyon ile Türkiye’de bulunmaktadır. Lübnan’da 1 milyondan fazla Suriyeli bulunmakta ve nüfusun yaklaşık %70’i yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürmektedir. Ürdün’de 655. 000; Irak’ta 246. 000; Mısır’da ise 126. 000 Suriyeli bulunmaktadır (UNHCR, 2018).

Avrupa Ülkelerinin Suriye Göçü Politikaları

Suriye’de yaşanan insanı dramın başlamasıyla beraber milyonlarca Suriyeli yüzünü Avrupa’ya dönmüş ve Avrupa’ya doğru büyük bir akın başlamıştır. Ancak Suriyelilerin Avrupa’ya ulaşma ve yaşantılarına yeni bir sayfa açma arzusuna karşın aynı tutkuyu Suriyelileri kabul etme noktasında Avrupa Birliği ülkelerinden görmek mümkün olmamıştır. Hatta Suriye krizinin patlak vermesi ile beraber Suriyelileri kabul etmek konusundaki AB ülkelerinin isteksizliği zaman zaman ülkelerin aralarının açılmasına bile neden olmuştur.

Örneğin Avrupa Birliği, üye ülkelerde bulunan mültecilerin adilane bir şekilde üye ülkelere paylaşılmasını sağlamak amacıyla mülteci paylaşım planı kararında büyük bir bölümü Yunanistan, İtalya, Macaristan, Hırvatistan ve Avusturya’da bulunan 120. 000 sığınmacının yeniden paylaşılması kararı alınmıştır (AljazeeraTurk, 2015). Buna karşın üye ülkelerin bir kısmı karara AB Adalet Divanında itiraz etmiştir.

Suriyelilerin önemli bir bölümü ilk olarak Yunanistan kıyılarına ayak basmıştır. AB ülkeleri Yunanistan’ı kasıtlı bir şekilde mültecileri kayıt altına almadığı konusunda suçlamış, Yunanistan ise tüm bu yükü yalnız baş edemeyeceğini bildirerek kendisini savunmuştur. AB tarafından Yunanistan’a göç kriziyle başa çıkabilmesi için 700 milyon avroluk yardım planlanmıştır (BBC, 2016). Makedonya ise güney sınırından Suriyelilerin ülkelerine geçişi önlemek adına tel örgüler inşa etmiş, zaman zaman Suriyelilerin Makedonya polisini taşlaması sonucu sert müdahaleler yaşanmıştır (The Guardian, 2015). Makedonya güney sınırı tel örgülerle kapatılmış, Yunanistan’dan ayrılmaya çalışan 20. 000 Suriyelinin geçişine Makedonya tarafından izin verilmemiş veya çok az sayıda geçişe izin verilmiştir. Makedonya mültecilere karşı ayrımcı bir politika izleyerek Afgan mültecilerin geçişine hiçbir şekilde izin vermemiştir (Independent, 2016). Macaristan da sınırına yüksek teknolojilere sahip elektrikli tel örgüler inşa etmiştir. Kameralarla desteklenen ses sistemleri aracılığıyla sürekli bir şekilde farklı dillerde tel örgülere zarar vermenin Macaristan’a karşı işlenen bir suç olduğu anonsları yapılmıştır. Macaristan Başbakanı Viktor Orban, “Afrika ve Ortadoğu’dan gelen dev göçler Avrupa

yaşam tarzına bir tehdittir. ” sözleriyle ülkesinin Suriye göçü politikasını özetlemiştir (Reuters, 2017). 2015’te Avusturya, Macaristan’dan gelen sığınmacı dalgasına başlangıçta karşı koymamış sonrasında ise kontrollerini arttırmıştır (BBC, 2016). Avusturya AB’ye yaptığı itirazda nüfusunun %1’lik dilimi kadar sığınmacıyı ülkesine zaten kabul ederek sorumluluklarını yerine getirdiklerini ve Suriyelilerin yeniden yerleştirilmesi planı kapsamında daha fazla sığınmacıyı kabul etmek istemediklerini ifade etmiştir (Telegraph, 2017). Merkel Ortadoğu’dan savaştan kaçan binlerce insanı kabul edebileceklerini, bunun ulusal bir görev olduğunu ve bunu başarabileceklerini 2015 yazında konuşmasında dile getirmiştir. 2015-2017 yılları arasında Almanya’ya yaklaşık 1 milyon sığınmacı ulaşmış ve sığınmacıların yaklaşık yarısını Suriyeliler oluşturmuştur. Almanya’daki sığınmacılara dil eğitimi, meslek eğitimi gibi sunulan hizmetlerin artan talebe bağlı olarak yetersiz kalması sığınmacıların kamplarda bekleyişlerine yol açmaktadır. Merkel, Suriyelilere kucak açan bir figüre bürünürken, açık kapı politikası Almanya’daki sağcılar tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir (Time, 2017). İtalya da Avrupa’nın kapısı özelliği göstermekte ve Libya’dan ayrılan sığınmacılar İtalya’ya hareket etmektedir. İtalya da tıpkı Yunanistan gibi sığınmacı yükünün adilane bir şekle AB ülkelerince paylaşılmadığı için tepkilidir (BBC, 2016). İtalya İçişleri Bakanı “İnanılmaz bir baskı altındayız” diye yakınarak 2014’ten bu yana ülkelerine gelen 500. 000’den fazla sığınmacıdan dolayı isyan etmiştir. İtalya’nın sığınmacılara sağladığı 200. 000 yatak kapasitesi doyuma ulaşmış, Avrupa Birliği İtalya’ya ekonomik desteği artırma kararı almıştır (Independent, 2017).

Suriye krizi noktasında, Türkiye Avrupa Birliği açısından hayati önem taşımaktadır. Buna karşın AB ile işbirliği için yüksek miktarda ekonomik destek talep etmekte ve 2016 yılına dek zaten 8 milyar avro harcama yaptığını dile getirmektedir. Bunun yanında Yunanistan-Türkiye arasındaki gerilim ve kıvrımlı Ege kıyıları, Yunanistan’a kaçak geçişlerin önlenmesini güçleştirmektedir (BBC, 2016).

Temel Hak ve Hürriyetler Bağlamında Avrupa Ülkelerinin Suriye Göçü Politikası

Tarihte ilk yazılı anayasa olarak kabul edilen, 1215 yılında İngiltere Kralı John’un kendi yetkilerinden vazgeçtiği ve hukukun üstünlüğünü tanıdığı Magna Carta, hukuk tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Yine 1948 tarihli ‘İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi de evrensel hukuk normlarının, İkinci Dünya Savaşının ardından tüm dünyaya ilan edilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

Magna Carta’da “hiçbir özgür insan yürürlükteki yasalara başvurmaksızın, tutuklanamaz, hapsedilemez, mülkü elinden alınamaz, sürülemez ya da yok edilemez” (md. 1) hükmüne yer verilmiştir. Yine Magna Carta’da “özgür hiç kimse kendi benzerleri tarafından ülke kanunlarına göre yasal bir şekilde muhakeme edilip hüküm giymeden tutuklanmayacak, hapsedilmeyecek, mal ve mülkünden yoksun bırakılmayacak, kanun dışı ilan edilmeyecek, sürgün edilmeyecek veya hangi şekilde olursa olsun zarara uğratılmayacaktır” (md. 39) hükmüne yer verilmektedir.

Oysaki 2016’nın başlarında Danimarka hükümeti sığınmacıların yaklaşık 1200TL’nin üzerindeki ziynet eşyalarına el konulmasına yönelik olarak hazırlanan tasarıya diğer siyasi partilerin destek verdiğini açıklamıştır (Euronews, 2016). Danimarka Meclisi “81 evet”, “27 hayır” ve “1 çekimser” oyla aldığı kararda sığınmacıların yaklaşık 4400TL ve üzerindeki para veya değerli eşyasına el koyma kararını kabul etti. Bunun yanında İsviçre’de 2016 Ocak ayında 100 kişinin 1000 dolar ve üzerindeki para veya değerli eşyasına el konuldu (Cnntürk, 2016). Yine aynı dönemde Almanya’nın Bavyera eyaleti sığınmacıların 750 avro üstünde; Baden-Württemberg eyaleti 350 avro üstünde nakit veya değerli eşyanın el konması kararı almıştır (Ensonhaber, 2016).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde “hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.” (md. 5) hükmüne yer verilmektedir. Çek Cumhuriyetine gelen sığınmacılar, kollarına sayılar yazılarak numaralandırılmış; İngiltere’nin Middlesbrough kentinde sığınmacıların kapıları kırmızıya boyanmış; Galler’in başkenti Cardiff’te ise sığınmacılara yemek alabilmeleri için sarı bileklik takma zorunluluğu getirilmiştir (Sabah, 2016).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde “yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır” (md. 3) ve “herkes, kendi memleketi de dâhil, herhangi bir memleketi terk etmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir” (md. 13) hükmüne yer verilmiştir. Oysa 2015 yılı sonlarında Yunanistan Sahil Güvenlik ekipleri içerisinde mültecilerin yer aldığı lastik botu patlatmış ve bölgeden hızla uzaklaşmıştır. 58 Suriyeli Türk Sahil Güvenlik Ekipleri tarafından kurtarılmıştır (Hürriyet, 2015).

Sonuç

Dünyadaki en büyük silah üreticisi ülke konumunda bulunan ABD’nin silah satışlarının en büyük payının Ortadoğu bölgesine yapıldığı, ABD’yi diğer

gelişmiş ülkelerin izlediği küresel bir gerçektir. Bu bağlamda sosyal hizmet meslek ve disiplinin önderliğinde, göçün sonuçlarından ziyade nedenlerini tartışmaya, şiddetin her türüsüne ‘amasız’ ve ‘fakatsız’ bir duruş sergilemeye hiç olmadığı kadar çok gereksinim bulunmaktadır.

Kaynakça

- AljazeeraTurk. (2015, Eylül 22). Mart 05, 2018 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abden-siginmaci-yerlestirme-plani> adresinden alındı
- APP. (1999). Mart 04, 2018 tarihinde <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19439> adresinden alındı
- BBC. (2016, Mart 04). Mart 05, 2018 tarihinde <http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886> adresinden alındı
- BYEGM. (2013, Temmuz). Mart 04, 2018 tarihinde <http://ayintarihi.byegm.gov.tr/KRjfZ/date/1991-04-26> adresinden alındı
- Cnntürk. (2016, Ocak 26). Mart 06, 2018 tarihinde <https://www.cnnturk.com/dunya/danimarkada-siginmaci-yasasi-meclisten-gecti> adresinden alındı
- Conant, E. (2015, Eylül 19). Mart 04, 2018 tarihinde <https://news.nationalgeographic.com/2015/09/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world/> adresinden alındı
- Danış, D. (2009). Irak’tan Uzağa: 1991 Sonrası Dışarı Göç. Ortadoğu Analiz, 1 (6), 15-22.
- Doğan, H. (2014). Türk Silahlı Kuvvetlerini Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. Güvenlik Bilimleri Dergisi , 3 (2), 67-90.
- Ensonhaber. (2016, Ocak 22). Mart 06, 2018 tarihinde <http://www.ensonhaber.com/almanya-da-siginmacilarin-parasini-alacak-2016-01-22.html> adresinden alındı
- Euronews. (2016, Ocak 12). Mart 06, 2018 tarihinde <http://tr.euronews.com/2016/01/12/danimarka-hukumetine-siginmacilarin-ziynet-esyalarına-el-konulmasi-tasarisinda> adresinden alındı
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018, Temmuz 19). Temmuz 26, 2018 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 adresinden alındı
- Hürriyet. (2006, Eylül 05). Mart 04, 2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/tsknin-uluslararası-gorevleri-5036108> adresinden alındı

- Hürriyet. (2015, Kasım 20). Mart 06, 2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/yunan-sahil-guvenlik-multeci-botunu-boyle-patlatti-40016425> adresinden alındı
- Independent. (2016, Şubat 27). Mart 05, 2018 tarihinde <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugee-crisis-macedonia-refuses-to-open-border-to-asylum-seekers-a6900726.html> adresinden alındı
- Independent. (2017, Temmuz 2). Mart 05, 2018 tarihinde <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/eu-crisis-refugee-migrant-italy-block-rescue-boats-paris-summit-a7819656.html> adresinden alındı
- Lampe, J. R. (2017, Kasım 30). Mart 04, 2018 tarihinde Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/event/Bosnian-conflict#ref281168> adresinden alındı
- Martin, P. (2013). The Global Challenge of Managing Migration. Washington: Population Reference Bureau.
- NTV. (2017, Mart 15). Mart 05, 2018 tarihinde https://www.ntv.com.tr/dunya/suriye-ic-savasinda-6-yilda-neler-yasandi,1k0VGc0sPUqbvDUE_EDsqA adresinden alındı
- Nytimes. (1991, Temmuz 16). Mart 04, 2018 tarihinde <http://www.nytimes.com/1991/06/16/weekinreview/the-world-displaced-in-the-gulf-war-5-million-refugees.html> adresinden alındı
- Özdemir, E. (2016). Türk Dış Politikası Açısından Bir Kriz Örneği: I. Körfez Savaşı ve Türkiye'ye Gelen Iraklı Kürt Sığınmacılar (1991). Bölgesel Çalışmalar , 217-249.
- Reuters. (2017, Mart 02). Mart 05, 2018 tarihinde <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-hungary-fence/hungary-builds-new-high-tech-border-fence-with-few-migrants-in-sight-idUSKBN1692MH> adresinden alındı
- Sabah. (2012, Kasım 21). Mart 05, 2018 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2012/11/21/ilk-saniyesinden-bugune-suriye-ic-savasinin-takvimi> adresinden alındı
- Sabah. (2016, Ocak 30). Mart 06, 2018 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/aktuel/2016/01/30/avrupadan-multecilere-insanlik-disi-uygulama> adresinden alındı

- Telegraph. (2017, Mart 28). Mart 05, 2018 tarihinde <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/28/austria-refuses-take-refugees-stalled-eu-scheme/> adresinden alındı
- The Guardian. (2015, Kasım 29). Mart 05, 2018 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/29/migrants-clash-with-macedonian-police-fence-goes-up-greek-border> adresinden alındı
- Time. (2017, Eylül 28). Mart 05, 2018 tarihinde <http://time.com/4960627/promised-land/> adresinden alındı
- TSK. (2018, Mart 04). Mart 04, 2018 tarihinde <http://www.tsk.tr/Uluslararasıİlişkiler/BarisiDestekleme> adresinden alındı
- UN. (2013). International Migration Policies:Government Views and Priorities. New York: Department of Economic and Social Affairs Population Division.
- UN. (2017). International Migration Report 2017:Highlights. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- UNHCR. (2004, Eylül 21). Mart 04, 2018 tarihinde <http://www.unhcr.org/afr/news/briefing/2004/9/414ffeb44/returns-bosnia-herzegovina-reach-1-million.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2014, Haziran 20). Şubat 28, 2018 tarihinde <http://www.unhcr.org/53a155bc6.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2018). Mart 05, 2018 tarihinde <http://www.unhcr.org/syria-emergency.html> adresinden alındı
- UNHCR. (2013). Global Trends 2013:War’s Human Cost. Geneva: UNHCR.
- Valenta, M., & Ramet, S. (2011). The Bosnian Diaspora: Integration in Transnational Communities. Ashgate Publishing.

Sosyal Hizmet Bölümünü Seçme ve Sosyal Hizmet Eğitime Devam Etmede Türkiye'deki Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Motivasyonları
(*The Motivation Of Turkish Social Work Students For Pursuing Social Work Degree*)

Orhan KOÇAK¹, Orhan ÇEVİK², Dilara SAVACI³

Öz

Bu çalışmada Türk sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitime devam etmedeki motivasyon sebepleri araştırılmıştır. Ayrıca açık öğretim ve örgün eğitim arasında motivasyonların değişkenlik gösterip göstermediği de incelenmiştir. Çalışmaya 79'u açıköğretim 79'u da örgün eğitim olmak üzere toplam 158 kişi katılmıştır. Her iki eğitim grubunda da hem kariyer odaklı hem de özgecil motivasyon olduğu görülmüş aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve dindarlığın da sosyal hizmet bölümünü seçmedeki etkisinin araştırıldığı çalışmamızda cinsiyetin genelde bir anlamlı fark oluşturduğu, ailenin sosyo-ekonomik durumunun sadece örgün eğitim öğrencilerinde ve genel sonuçta anlamlı bir fark çıkardığı; dindarlığın ise bu bölümü seçmede hiç anlamlı bir fark oluşturmadığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Motivasyon, Türkiye, Açık Öğretim, Örgün Eğitim

Abstract

In this study, reasons of Turkish social work students' motivation for pursuing social work degree have been researched. Also it has been examined if motivation of distant training students and formal training students ranges. 158 students whose 79 are of distant training and 79 are of formal training attended to the current study. It has been seen that there are both altruistic and careerist motivation in both two education groups and meaningful variation couldn't be found between them. In the study effect of sex, socio-economical status of family and religious observance on choosing social work department is researched, it has been observed that sex brings about a

¹ Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi
orhan.kocak@istanbul.edu.tr

² İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Bölümü Öğrencisi
orhan231@gmail.com

³ Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi (İngilizce) Bölümü Mezunu
dilara.savaci@gmail.com

meaningful variaton in total results, socio-economical status of family occurs a meaningful variation in only formal training students and total results and religious observance doesn't make any meaningful variation in choosing this department.

Keywords: Social Service, Motivation, Turkey, Distant Training, Formal Training

Türkiye'de 1961'de başlayan sosyal hizmet eğitimi, Rusya gibi gelişmiş ülkelere kıyasen her ne kadar köklü olduğu düşünülse de; 40 yıl boyunca tek üniversitede bulunması ve devletin sosyal politikalara yeterince yer vermemesi nedeniyle; sosyal hizmet ülkemizde tam anlaşılammış ve yeterince gelişmemiştir. Devletin son zamanlarda sosyal politikalara daha fazla önem vermesiyle sosyal hizmet bölümü mezunlarına olan ihtiyaç fark edilmiş, kısa sürede birçok üniversitede bölüm açılmış ve öğrenciler bu bölümü seçmeleri için teşvik edilmiştir. Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet öğrencilerinin bölümü ne kadar tanıdığını ve bölümü neden seçtiklerini ölçerek sosyal politikacılara ve sosyal hizmet eğitimini veren akademisyenlere öğrenciler hakkında bilgi sunmaktır.

Literatür İncelemesi

Sosyal Hizmet Eğitimi İçin Motivasyon

Yurtdışında bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Birçok araştırmacı sosyal hizmet eğitime devam etmeleri için öğrencilerin motivasyonunu incelemiştir. Bu araştırmaların bazıları sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin çoğunluğunun sosyal hizmet bölümüne devam etmelerinde kariyer odaklı motivasyonun olmadığına yönelik kaygılara cevap vermek için yapılmış ve sosyal hizmet mesleğinin geleneksel marjinal ve dezavantajlı grupları iyileştirme misyonu üzerinde çalışılmamıştır. Bazı araştırma bulguları bu kaygıları desteklemektedir. Rubin ve Johnson (1984) Amerika'daki sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin öncelikli olarak psikoterapistler gibi birebir görüşmeler yapma ile ilgili oldukları ve sosyal hizmet mesleğinin dezavantajlı gruplara yardım üzerindeki geleneksel özgecilik vurgusuna çok az sadakat gösterdikleri sonucuna varmıştır. D'Aprix ve diğerleri (2004) üç Amerikan üniversitesinde hedef olarak seçtiği sosyal hizmet yüksek lisans öğrencileri üzerinde çalışma yapmış ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal hizmet eğitime devam etmelerinde kariyer odaklı olduklarını ve çoğunun dezavantajlı gruplarla çalışmakla ilgilenmedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Her ne kadar üstte bahsedilen çalışmalar öğrencilerin sosyal hizmet eğitimine devam etmelerinin kariyer odaklı motivasyona bağlı olduğunu ileri sürse de bazı çalışmalar özgecil motivasyonun sosyal hizmet öğrencileri üzerinde güçlü etkisi olduğunu göstermiştir. Butler (1990) Amerika’da sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin geleneksel olarak sosyal hizmetin odağında olan dezavantajlı gruplara destek olmayla ilgili olduklarını ortaya çıkarmıştır. Wilson ve McCrystal (2007) Kuzey İrlanda’daki sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin öncelikli olarak özgecil amaçlarla motive oldukları sonucunu çıkarmıştır. Basham ve Buchanan (2009) Amerika’daki sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin işletme yüksek lisans öğrencilerinden daha az bir oranda kariyer odaklı motivasyondan etkilendiklerini kaydetmiştir. Norveçli lisans öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, Jensen ve Aamodt (2002) hemşirelik ve sosyal hizmet öğrencilerinin diğer disiplinlerdeki öğrencilerden daha fazla “diğerlerini düşünme” yönelimine sahip olduklarını bulmuş ve böyle bir yönelimin özgeciliğe benzer olduğunu dile getirmiştir.

Birçok çalışma da öğrenci motivasyonunu tamamen özgecil ya da tamamen kariyer odaklı olarak gruplamanın zor olduğunu ileri sürmüştür. Abell ve McDonell (1990) Amerika’da sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin sosyal hizmetin çok yönlü çalışma alanına sahip olmasını bu eğitime devam etmede en çok tercih edilen sebep olarak seçtiklerini fakat dezavantajlı insanlara destek olma (motivasyonun ikinci tercih sebebi) ve sosyal hizmetin dezavantajlı insanlara yönelik geleneksel sorumluluk bilinci (dördüncü tercih sebebi) öğrenciler tarafından sosyal hizmet eğitime devam etmeleri için dikkat çekici sebepler olarak ayrıca belirtildiğini ortaya çıkarmıştır. Kaliforniya’da yaklaşık 7000 sosyal hizmet yüksek lisans öğrencisinden sağlanan verilerle yapılan bir çalışmada, Limb ve Organista (2003) bir sosyal hizmet yüksek lisans programına girerken bireylere ve topluma katkı sağlamanın en yüksek oranda fakat sosyal hizmetin mesleki çok yönlülüğünün ikinci sırada tercih edildiğini bulmuştur. Steven et al. (2010) hem lisans hem de yüksek lisans programlarında İngiliz sosyal hizmet öğrencilerine anket yapmış ve özgecil sebeplerin sosyal hizmet eğitime devam etmede en ortak motivasyon kaynağı olduğunu ortaya çıkarmış ancak öğrencilerin sosyal hizmet eğitime devam etmeleri için sebepleri açıklarken özgecil, kariyer odaklı ve kendini gerçekleştirmenin hepsinin motivasyonlarında etkili olduklarını bahsettiklerini kaydetmiştir. Stoltzfus (2015) ise Rusya’da 176 sosyal hizmet lisans öğrencisiyle yaptığı çalışmada öğrencilerde motivasyonun tek bir yönde odaklanmadığı ancak özgecil motivasyonun genelde birinci ya da ikinci olarak etkili olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye’de de bu konuda bazı çalışmalar yapılmıştır. Acar, Akar ve Baykara Acar’ın (2014) 7 farklı üniversitede 318 sosyal hizmet lisans öğrencisinin değer yönelimini ölçtüğü çalışmada öğrencilerin öz yönelim ve iyilikseverlik değer boyutlarının diğer boyutlara oranla daha yüksek çıktığı bulunmuştur. Gökçek Karaca ve Karaca (2015) da 4 üniversitenin sosyal hizmet lisans öğrencilerinin mesleki tercihlerini araştıran bir çalışma yapmıştır. 710 öğrencinin katıldığı çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun kendi isteği ile bölümü tercih ettikleri ve bölümden memnun kaldıkları ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada kadınların erkeklere göre mesleği daha çok benimsemiş olduğu kaydedilmiştir. Buradan erkeklerin kariyer odaklı motive olurken kadınların daha özgecil motivasyonları olduğu söylenebilir. Işıkhana, Erbay, Akçay ve Ege (2016) üç üniversitede yaptıkları çalışmada sosyal hizmet öğrencilerinin bölümü seçme nedenlerini araştırmış ve en popüler cevabın bölümün istenilmesi ve kişiliğe uygun bulunması (%25,5) olurken ikinci popüler cevabın iş imkanlarının fazla olması (%22,14) olduğunu bulmuştur. Apak, Yılkan ve Erdem (2017) 236’sı sosyal hizmet öğrencisi olmak üzere 420 öğrenciyle bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada sosyal hizmet öğrencileri ile diğer bölümlerdeki öğrenciler arasındaki diğerkâmlık farkı araştırılmış ancak genel olarak anlamlı bir sonuç çıkarılamamıştır. Kadınların diğerkâmlıkta erkeklerden daha ileri olduğu fark edilen çalışmada, 1. sınıf öğrencilerinin 4. Sınıf öğrencilerine kıyasen daha diğerkâm olduğu gösterilmiştir.

Sosyal hizmet eğitime devam etmek için motivasyon öngörülleri

Önceki çalışmalar cinsiyetin, geçmişteki yaşanmışlıkların ve dindarlık/maneviyatın sosyal hizmet eğitime devam etmede ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Sosyal hizmet eğitime devam etmek için motivasyonla ilgili bu değişkenlerin her birinin ilişkisi üzerine yapılan çalışma aşağıdaki seçeneklerde tekrar gözden geçirilmiştir:

Cinsiyet. Önceki çalışmalar sosyal hizmet öğrencilerinin çoğunluğunun kadın olduğunu göstermiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin kadınlara kıyasen daha kariyer odaklı motive oldukları görülmüştür

Geçmişteki yaşanmışlıklar. Önceki çalışmalar geçmişteki yaşanmışlıkların öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitime devam etme için motivasyonlarında bazen etkili olduğunu göstermiştir.

Dindarlık/Maneviyat. Önceki çalışmalar sosyal hizmet bölümünde okuyan birçok öğrencinin güçlü dini ve/veya manevi inançlardan etkilendiklerini rapor etmiştir.

Sosyal hizmet uygulamalarının çok yönlü olmasına ilgi

Birçok çalışma sosyal hizmet öğrencilerinin makro düzeydence mikro düzeyde çalışma yapmayı daha çok istediklerini göstermiştir.

Türkiye’de sosyal hizmet

Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin gelişiminde Birleşmiş Milletlerin önemli desteği olmuştur (Danış, 2016). 1957 yılında Birleşmiş Milletler Sosyal Refah Müşaviri Miss Hersey’in Türkiye’ye gelmesi ve yürüttüğü çalışmalar, BM’nin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal hizmet eğitimi ve sosyal hizmetlerin oluşturulması konularına eğilmesinin Türkiye’deki yansımaları olarak gösterilebilir. Miss Hersey’in liderliğindeki çalışmalar sonucu Türkiye’de sosyal hizmetlerin bilime uygun olarak ve profesyonel bir şekilde yeniden örgütlenmesi kararı alınmıştır (Hacettepe, t.y). BM’den gelen temsilcilerin çalışmaları, ülkemizde 1950’li yıllarla başlayan köyden kente göç olgusu ve bununla birlikte baş gösteren sosyal sorunlara çözüm üretme çabası ile 1959 yılında çıkarılan 7355 sayılı sosyal sorun alanlarında bilimsel araştırmalar yapmak üzere Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün kurulması, 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi’nin açılması ile ülkemizde ilk kez sosyal hizmet eğitiminin lisans düzeyinde verilmeye başlanması, 1963 yılında kabul edilen 225 sayılı Kanunla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün faaliyete geçmesi ile sosyal hizmet bilim ve mesleği yavaş yavaş tanınır hâle gelmeye başlamıştır (Danış, 2016).

Türkiye’de sosyal hizmet eğitimindeki önemli gelişmelere bakacak olursak, 1959’da ilk kez Sosyal Hizmet Enstitüsü ve 1967’de Hacettepe Üniversitesi’nde ilk Sosyal Çalışma Yüksekokulu kurulmuştur. 1982’de bu yüksekokul kapatılıp ismi ve statüsü değiştirilerek yine Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı Sosyal Hizmetler Yüksekokulu kurulmuştur. 2002’ye kadar tam 35 yıl sosyal hizmet eğitimi sadece Hacettepe Üniversitesi’nde verilmiş ve 2002’de Başkent Üniversitesi ikinci bir sosyal hizmet bölümü açmıştır. 2006’dan itibaren ise sosyal hizmet bölümü revaç bulmuş ve birçok üniversitede hızlı bir şekilde açılmaya başlanmıştır. 2011 yılında ise Atatürk Üniversitesi sosyal hizmet eğitimi ilk kez açıktan vermeye başlamış, abartılı kontenjanı ve uygulama derslerinin yetersizliği ile tepki çekmiştir. 2015 yılında ise İstanbul Gelişim Üniversitesi ilk kez sosyal hizmet eğitimi İngilizce vermeye başlamıştır.

Bu gelişmeler göz önüne alındığında sosyal hizmetin Türkiye’de köklü bir geçmişi olmasına rağmen bölümün diğer üniversitelerde açılmasına fırsat verilmemesi ve devletin sosyal politikalara yeterince önem vermemesi sosyal

hizmetin gelişmesine engel olduğu söylenebilir. Son dönemlerde ise devletin sosyal politikalara önem vermesiyle sosyal çalışmacılara olan ihtiyaç fark edilmiş ve bu bölümün açılması teşvik edilmiştir. Ancak açılan bölümlerin ihtiyacı karşılamadığı anlaşılınca altyapısı hazır olmamasına rağmen açık öğretimle sorun çözülmeye çalışılmış ancak bu da farklı sorunlar meydana getirmiştir.

Araştırma yöntemi ve hipotezler

Bu çalışma Türk sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmedeki motivasyonlarını ölçmek için tasarlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada dindarlığın, aile gelir düzeyinin ya da yaşın özgecil veya kariyer odaklı motivasyonlarıyla ilişkileri araştırılmıştır. Son olarak bu çalışma Türk sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmetin çalışma alanlarından en çok hangisini tercih ettiklerini öğrenmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

1. Kadınlar, sosyal hizmet bölümünü seçme sosyal hizmet eğitimine devam etmede erkeklere kıyasen kayda değer bir ölçüde daha fazla özgecil motivasyona sahiptir.

Akla uygun. Önceki çalışmalar da bu hipotezi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

2. Düşük gelirli ailelerde büyümüş öğrenciler sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmede orta ve yüksek gelirli ailelerde büyümüş öğrencilere kıyasen daha özgecil motivasyona sahiptir.

Akla uygun. Önceki çalışmalar da bu hipotezi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

3. Dindar öğrenciler sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmede dindar olmayan öğrencilere kıyasen daha özgecil motivasyona sahiptir.

Akla uygun. Önceki çalışmalar da bu hipotezi destekler nitelikte sonuçlar vermiştir.

4. Örgün eğitimde okuyan öğrenciler sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmede açıköğretim öğrencilerine kıyasen daha özgecil motivasyona sahiptir.

Akla uygun. Daha önce bu konuda bir çalışma yapılmamıştır. Ancak Türkiye'deki açıköğretim kontenjanlarının abartılı olması ve sosyal hizmet

istihdamının diğer bölümlere kıyasen daha yüksek olması bu hipotezin doğru çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Yöntem

Çalışma planı ve kişisel bilgilerin korunması

Araştırmamızda kesitsel çalışma planı uygulanmıştır. Anket soruları 2017-2018 güz döneminde bir devlet üniversitesinde öğrencilere basılı materyal şeklinde sunulmuş, sorular sınıf ortamında cevaplandırılmıştır. Açıköğretim öğrencilerine ise, sosyal medya kanalıyla ulaşılmış ve anket soruları internet üzerinden cevaplandırılmıştır. Anket sorularında kişisel bilgileri ifşa edebilecek hiçbir soru sorulmamış ve gizlilik esasına uygun olarak çalışma tamamlanmıştır. Çalışmamıza 79 örgün eğitim, 79 açıköğretim olmak üzere 158 öğrenci katılmış ve soruları cevaplandırmıştır.

Örnekleme ve veri toplama

Bu çalışma iki ayaklı olup birinci ayağı örgün eğitim öğrencilerine ulaşmak için İstanbul'da bulunan köklü bir devlet üniversitesinde, ikinci ayağı ise açıköğretim öğrencilerine ulaşmak için sosyal medyada gerçekleştirilmiştir.

Ölçekler

Bu çalışmada kullanılan ölçek Berkeley'deki Kaliforniya Sosyal Hizmet Eğitimi Merkezi'ne (CaISWEC) aittir (Limb ve Organista, 2003). Ölçek aslen Bart Grossman ve Anthony Santangelo tarafından hazırlanmış ve 1991 yılının başlarında Kaliforniya'da 13 üniversitede kayıtlı sosyal hizmet yüksek lisans öğrencilerinin motivasyonunu ölçmek için kullanılmıştır. Daha sonra Kenneth Stoltzfus ölçekte bazı değişiklikler yaparak Rus sosyal hizmet lisans öğrencilerinin motivasyonunu ölçmüştür. Çalışmamızda ölçeği kullanmak üzere orijinal hali için Sayın Bart Grossman'dan; yaptığı değişiklikler için de Sayın Kenneth Stoltzfus'tan ayrıca izin alınmıştır. Demografik soruların bir kısmı Türkiye'ye uygun olmadığı için anketten çıkarılmış ve çalışmanın daha sıhhatli olması için açık uçlu sorular da eklenmiştir. Ölçeğin tercümesi Türk dilinin incelikleri ve Türk kültürü dikkate alınarak tarafımızdan yapılmıştır.

Bulgular

Örneklemin Tasviri

Çalışmamıza katılan sosyal hizmet öğrencilerinin sayısı örgün eğitimden 79 açık öğretimden de 79 olmak üzere toplam 158 kişidir. Aritmetik yaş ortalaması örgün eğitimde 19.63 iken, açık öğretimde 25,77 olarak hesaplanmıştır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında örgün eğitimde %70,9 ile kadın öğrenciler

çoğunluğu oluştururken, açık öğretimde %83,5 ile yine kadınların erkeklere kıyasen ciddi bir oranda fazla olduğu görülmüştür. Genele bakıldığında ise kadınların sosyal hizmet eğitimine katılımının %77,2'lik bir oranla erkeklere göre daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciyken herhangi bir işte çalışmayı düşünen veya çalışan öğrenci sayısı hem örgün eğitimde hem açık öğretimde aynı çıkmıştır (%60,8). Medeni durum incelendiğinde örgün eğitim öğrencilerinin genelinin bekâr olduğu (%98,7), açık öğretim öğrencilerinin ise yine çoğunluğun bekâr olduğu (%83,5) bulunmuştur. Maddi durum analizinde öğrenciler ailelerini genel olarak “orta gelirli” (79,1), sonra “düşük gelirli” (17,7) ve son olarak “yüksek gelirli” (3,2) olarak tanımlamıştır. Aile gelirine göre yapılan analizde ise öğrencilerin çoğunluğunun yine orta gelirli (%65,2), sonra düşük gelirli (28,5) ve son olarak yüksek gelirli (6,3) olarak bulunmuştur. Gelir dağılımı düşük gelir için açlık sınırı (1.812 TL), orta gelir için yoksulluk sınırı (5.904 TL) ve yüksek gelir için yoksulluk sınırının üstü olarak kabul edilmiştir (Yoksulluk sınırı 5 bin 904 lira, 2018). Katılımcıların çoğunluğu bağlı olduğu dinin İslam olduğunu belirtirmiştir (%94,3). Sosyal hizmet öğrencileri arasında herhangi bir inanca bağlı olmayanlar (%4,4) ve kendini deist olarak tanımlayanların (%1,3) da bulunduğu gözlenmiştir. Öğrenciler içinde haftalık ibadetlere katılanların oranı %50,6 iken hiç katılmayanların oranı %49,4 olarak bulunmuştur.

Sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmek için sebepler

Öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmeleri için muhtemel sebeplerini 5'li likert ölçeğinde puanlandırmaları istenilmiştir. “1: Önemsiz, 2: Az Önemli, 3: Nötr, 4: Önemli ve 5: Çok Önemli” olarak derecelendirilen ölçekte kariyer odaklı motivasyon ile özgecil motivasyon farkı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu faktörler içinde öğrencilere en çok hitap edeni de seçmeleri istenilmiştir. Açıköğretim öğrencilerinin çoğunluğu “sosyal hizmetin mesleki olarak çok yönlü olması” seçeneği (%96,2) ile kariyer odaklı motivasyonun kendileri için daha etkili olduğunu gösterirken, örgün eğitim öğrencileri “Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim” seçeneğini seçerek (%93,7) daha özgecil motivasyona sahip olduklarını göstermiştir. Bölümü seçmelerinde en önemli faktör değerlendirmesinde ise açık öğretim öğrencilerinin en fazla “mesleki olarak gelişme ve yükselme için potansiyelimi artırma isteği” seçeneğini tercih ederek (%46,8) yine kariyer odaklı motivasyonun kendilerinde daha etkili olduğunu göstermişlerdir. Örgün eğitim öğrencileri ise yine “Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim”

seçeneğini seçerek (%40,5) özgecil motivasyonun daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. (Tüm cevaplar için Tablo 1'e bakınız.)

Daha sağlıklı sonuçlar almak için sosyal hizmet bölümünü seçme sebepleri öğrencilere açık uçlu olarak ayrıca sorulmuştur. Bu soruya cevap veren 77 açıköğretim öğrencisinin sosyal hizmet bölümünü seçmek sebebi olarak en fazla insanlara yardım etmeyi (%50,6), ikinci olarak ise iş imkânlarının cazip olması için istediği ortaya çıkmıştır (%23,4). Örgün eğitim öğrencilerinin hepsi (79) bu soruyu cevaplamış olup insanlara yardım etme (%46,8) ve iş imkânlarının (%17,7) yine en popüler nedenler olduğu bulunmuştur.

Tablo 1: Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Motivasyon Sebepleri (158 kişi)				
	“Önemli” ve “Çok Önemli” diyen öğrencilerin yüzdeleri (Açık öğretim)	Birinci sebep olarak seçen öğrencilerin yüzdeleri (Açık öğretim)	“Önemli” ve “Çok Önemli” diyen öğrencilerin yüzdeleri (Örgün eğitim)	Birinci sebep olarak seçen öğrencilerin yüzdeleri (Örgün eğitim)
<i>Kariyer odaklı motivasyon</i>				
Mesleki olarak gelişme ve yükselme için potansiyelimi artırma isteği	88,6	46,8	77,2	11,4
Sosyal Hizmetin önceki eğitimim ve/veya iş tecrübemin mantıklı bir devamı olması	72,2	16,5	29,1	1,3
Sosyal Hizmetin mesleki olarak çok yönlü olması	96,2	3,8	88,6	17,7
Kişisel gelişim ve kendini ifade etme için Sosyal Hizmet en iyi fırsatı sunmaktadır	94,9	6,3	81,0	12,7
Birebir görüşmeler için kendimi hazırlama isteği	88,6	2,5	69,6	3,8

<i>Özgecil motivasyon</i>				
Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği	89,9	8,9	78,5	11,4
Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim	94,9	15,2	93,7	40,5

Sosyal hizmet uygulamasının çeşitli alanlarının çekiciliği

Öğrencilere sosyal hizmet uygulama alanlarının hangisinin daha cazip olduğu sorulmuştur. Caziplik, 7’li likert ölçeğinde “1=Az İlgimi Çekiyor” ve “7=Çok İlgimi çekiyor” olarak derecelendirilmiştir. Açık öğretim öğrencilerinin ağırlıklı olarak ilgilerini çeken alanların “Koruyucu Hizmetler” (\bar{X} : 5,1 S: 2,2) ve “Rehberlik” (\bar{X} : 4,9 S: 2,2) olduğu ortaya çıkmıştır. Örgün eğitim öğrencilerinde ise “Rehberlik” (\bar{X} : 5,8 S: 1,4) ve “Vaka Çalışması”

(\bar{X} : 5,7 S: 1,5) alanlarının daha cazip olduğu görülmüştür. (Tüm sonuçlar için Tablo 2’ye bakınız.)

Tablo 2: Sosyal hizmet uygulamasının çeşitli alanlarının çekiciliği (158 kişi)				
	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
	(Açık öğretim)	(Açık öğretim)	(Örgün eğitim)	(Örgün eğitim)
YÖNETİM	3,8	2,4	4,6	1,8
VAKA ÇALIŞMASI	4,7	2,3	5,7	1,5
MÜRACAATÇI SAVUNUCULUĞU	4,3	2,3	5,3	1,5
TOPLUM ORGANİZASYONU	4,4	2,3	5,0	1,7
REHBERLİK	4,9	2,2	5,8	1,4
AİLE/EVLİLİK TERAPİSİ	4,6	2,3	5,3	2,0
GRUP ÇALIŞMASI	4,5	2,3	5,0	1,6
PROGRAM/POLİTİKA HAZIRLAMA	4,2	2,4	4,6	1,9
KORUYUCU HİZMETLER	5,1	2,2	5,6	1,7

Sosyal hizmet mesleğinin rolü ve odağı

Öğrencilere sosyal hizmetin bireysel adaptasyona mı yoksa sosyal/kurumsal değişime mi daha çok odaklanması gerektiği soruldu. Örgün eğitim öğrencileri çoğunlukla sosyal hizmetin daha çok sosyal/kurumsal değişime odaklanması gerektiğini belirtmiştir (%58,2). Açık öğretim öğrencilerinin çoğunluğunun ise sosyal hizmetin ağırlıklı olarak bireysel adaptasyona odaklanması gerektiğini düşündüğü bulunmuştur (%51,9).

Mezun olduktan sonra sosyal hizmet alanında çalışmayı planlama

Öğrencilere sosyal hizmet bölümünden mezun olduktan sonra sosyal hizmet alanında çalışmayı düşünüp düşünmedikleri de sorulmuştur. Açık öğretim öğrencilerinin sosyal hizmet alanında çalışmayı yüksek oranda istedikleri görülmüştür (%96,2). Örgün eğitim öğrencilerinin ise yine alanda çalışmada oldukça istekli oldukları sonucu çıkarılmıştır (%94,9).

Hipotezleri test etme: Sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etme için motivasyonun cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve dindarlıkla ilişkisi

Bu çalışmada dindarlığın, ailenin sosyo-ekonomik durumunun ve cinsiyetin öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmede özgecil motivasyonlarına etki edip etmediği test edilmiştir. Fisher Exact Testi'ni uygulayabilmek için 5'li likert ölçeğindeki 1., 2. ve 3. dereceler "Önemsiz"; 4. ve 5. dereceler ise "Önemli" olarak tekrar kodlanmıştır. Özgecil motivasyon için sadece "Önemli" olarak belirlenen 4. ve 5. dereceler değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 3: Ki Kare Testi

Cinsiyet		Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Açık öğretim	Pearson Chi-Square	,473 ^c	1	,492		
	Continuity Correction ^b	,034	1	,854		
	Likelihood Ratio	,427	1	,514		
	Fisher's Exact Test				,612	,392
	N of Valid Cases	79				

Örgün eğitim	Pearson Chi-Square	3,380 ^d	1	,066		
	Continuity Correction ^b	2,363	1	,124		
	Likelihood Ratio	3,183	1	,074		
	Fisher's Exact Test				,078	,065
	N of Valid Cases	79				
Toplam	Pearson Chi-Square	5,003 ^a	1	,025		
	Continuity Correction ^b	3,908	1	,048		
	Likelihood Ratio	4,508	1	,034		
	Fisher's Exact Test				,036	,028
	N of Valid Cases	158				

Bu tabloda özgecil motivasyon faktörlerinden “Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği” faktörü kullanılmıştır. Tablo 3’te görüldüğü gibi açık öğretim ve örgün eğitimde cinsiyetler arasında motivasyon farkı için anlamlı bir sonuç çıkmamıştır. Ancak toplam sonuçta anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p=0,025$).

Diğer özgecil motivasyon faktörü (Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim) analizinde ise açıköğretim öğrencilerinin cinsiyet – özgecil motivasyon farkı testinde anlamlı bir sonuç çıkarılmıştır ($p=0,013$). Örgün eğitim öğrencilerinde de ($p=0,001$) değeri ile anlamlı, toplam sonuçta ise ($p < 0,001$) değeri bulunarak yine anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Birinci hipotezin doğru olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo: 4 Ki Kare Testi						
Ailenin sosyo-ekonomik durumu		Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Açık öğretim	Pearson Chi-Square	,124 ^c	1	,725		
	Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
	Likelihood Ratio	,118	1	,731		
	Fisher's Exact Test				,661	,512
	Linear-by-Linear Association	,123	1	,726		
	N of Valid Cases	79				

Örgün eğitim	Pearson Chi-Square	3,286 ^d	1	,070		
	Continuity Correction ^b	2,052	1	,152		
	Likelihood Ratio	2,904	1	,088		
	Fisher's Exact Test				,121	,081
	Linear-by-Linear Association	3,243	1	,072		
	N of Valid Cases	78				
Toplam	Pearson Chi-Square	2,097 ^a	1	,148		
	Continuity Correction ^b	1,353	1	,245		
	Likelihood Ratio	1,904	1	,168		
	Fisher's Exact Test				,160	,124
	Linear-by-Linear Association	2,084	1	,149		
	N of Valid Cases	157				

Bu tabloda özgecil motivasyon faktörlerinden “Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği” faktörü kullanılmıştır. Tablo 4’te görüldüğü gibi açık öğretim ve örgün eğitimde öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik durumları arasında motivasyon farkı için anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Diğer özgecil motivasyon faktörü (Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim) analizinde ise açıköğretim öğrencilerinin ailenin sosyo-ekonomik durumu ile özgecil motivasyon farkı testinde anlamlı bir sonuç çıkmamıştır ($p= 0,181$). Örgün eğitim öğrencilerinde ($p= 0,024$) değeri ile anlamlı, toplam sonuçta ise ($p= 0,010$) değeri bulunarak yine anlamlı bir sonuç bulunmuştur. İkinci hipotezin de doğruya yakın olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo: 5 Ki Kare Testi						
Dindarlık		Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Açık öğretim	Pearson Chi-Square	,312 ^c	1	,577		
	Continuity Correction ^b	,034	1	,854		
	Likelihood Ratio	,315	1	,574		
	Fisher's Exact Test				,717	,430
	Linear-by-Linear Association	,308	1	,579		
	N of Valid Cases	79				
Örgün eğitim	Pearson Chi-Square	,922 ^d	1	,337		
	Continuity Correction ^b	,470	1	,493		
	Likelihood Ratio	,936	1	,333		
	Fisher's Exact Test				,415	,248
	Linear-by-Linear Association	,910	1	,340		
	N of Valid Cases	79				
Toplam	Pearson Chi-Square	,342 ^a	1	,559		
	Continuity Correction ^b	,135	1	,714		
	Likelihood Ratio	,343	1	,558		
	Fisher's Exact Test				,664	,357
	Linear-by-Linear Association	,340	1	,560		
	N of Valid Cases	158				

Bu tabloda özgecil motivasyon faktörlerinden “Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği” faktörü kullanılmıştır. Dindarlık ölçütü ise haftada en az bir kez dini toplantılara katılım veya dini vecibeleri yerine getirme olarak değerlendirilmiştir. Tablo 5’te görüldüğü gibi açık öğretim ve örgün eğitimde öğrencilerin dindarlıkları arasında motivasyon farkı için anlamlı bir sonuç çıkmamıştır.

Diğer özgecil motivasyon faktörü (Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim) analizinde ise açıköğretim öğrencilerinin dindarlıkları ile özgecil motivasyon farkı testinde anlamlı bir sonuç

çıkamamıştır ($p= 0,618$). Örgün eğitim öğrencilerinde ($p= 0,369$) değeri ile anlamlı olmayan, toplam sonuçta ise ($p= 1,000$) değeri bulunarak yine anlamlı olmayan bir sonuç bulunmuştur. Üçüncü hipotezin doğru olmadığı sonuçlarda gözükmemektedir.

Ancak manevi/dini değerlerin ve/veya deneyimlerin insana hizmet için çalışmaya karar vermenizde ne kadar etkili olduğu sorusunda öğrencilerin “Hiç önemli değil”, “Biraz önemli” ve “Önemli” olarak derecelendirmeleri istenmiştir. Ki Kare testi ile yapılan analizde açık öğretim öğrencileri ile örgün eğitim öğrencileri arasında manevi motivasyon farkı bulunmuştur ($p= 0,001$).

Tablo 6: Ki Kare Testi					
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,849 ^a	1	,050		
Continuity Correction ^b	3,041	1	,081		
Likelihood Ratio	3,923	1	,048		
Fisher's Exact Test				,080	,040
N of Valid Cases	158				

Bu tabloda özgecil motivasyon faktörlerinden “Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği” faktörü kullanılmıştır. Açık öğretim öğrencileri ile örgün eğitim öğrencileri arasında özgecil motivasyon farkı aranılan bu testte anlamlı bir sonuç çıkarılamamıştır.

Diğer özgecil motivasyon faktörü (Sosyal Hizmet ile bireylere ve topluma önemli bir katkı sağlayabilirim) analizinde ise açıköğretim öğrencileri ile örgün eğitim öğrencileri arasında yine anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Dördüncü hipotezin doğru olmadığı sonuçlarda gözükmemektedir.

Tartışma

Çalışmamızda Türk sosyal hizmet öğrencilerinin hem özgecil hem de kariyer odaklı motivasyona sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Çok ciddi farklar olmamasına rağmen açıköğretim öğrencilerinin örgün eğitim öğrencilerine kıyasen daha kariyer odaklı motive oldukları söylenebilir. Stoltzfus’un çalışmasında özgecil motivasyon faktörlerinden “Dezavantajlı insanlara ekonomik olarak hizmet etmek için potansiyelimi artırma isteği” faktörünü

Rus öğrencilerin %54,9'u önemli bulurken, Türk sosyal hizmet öğrencilerinin %84,2'si önemli bulmuştur. Sosyal hizmet bölümünü seçmeyle ilgili açık uçlu soruda Rus öğrencilerin %80,8'i kariyer odaklı düşündüğünü belirtirken, Türk öğrencilerin %46,2'si kariyer odaklı düşündüğünü belirtmiştir.

Elde ettiğimiz bulgulara göre Türk öğrencilerin sosyal hizmet bölümünü seçme ve devam etmesinde hem özgecil hem kariyer odaklı motive olmaları Amerika ve İngiltere'deki yapılan çalışmalardaki sonuçlarla uyumluluk göstermektedir (Abell ve McDonell, 1990; Limb ve Organista, 2003; Stevens ve diğerleri, 2010).

Önceki çalışmaların önemli bir kısmı sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmetin geleneksel misyonu olan yoksulluğu ve baskıyı ortadan kaldırma düşüncesiyle motive olup olmadıklarını incelemiştir (Abell ve McDonell, 1990; Butler, 1990; D'Aprix ve diğerleri, 2004; Limb ve Organista, 2003; Rubin ve Johnson, 1984; Stoltzfus, 2015). Sosyal hizmetin kaynakları dağıtmada yoksullara yönelik pozitif ayrımcılık yapıp yapılmamasının sorulduğu soruda Stoltzfus'un çalışmasında öğrencilerin %78,3'ünün bu fikre yakın olmadığı sonucu bulunmuştur. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde örneklemdaki Türk öğrencilerin %77,2'si kaynakların eşit dağıtılması gerektiğini düşünmektedir.

Bazı araştırmacılar sosyal hizmet öğrencilerinin çoğunlukla mikro düzeyde psikologlar gibi danışmanlık hizmeti vermek için bu bölümü seçtiklerini düşünmektedirler (Limb ve Organista, 2003; Rubin ve Johnson, 1984; Wilson ve McCrystal, 2007). Stoltzfus'un çalışmasında en cazip alanın yönetim olduğu ve Rus sosyal hizmet öğrencilerinin Avrupa ve Amerika'dakilere kıyasen daha makro düzeyde çalışmak istedikleri (\bar{X} :5,51 S:1,61) sonucu bulunmuştur (Stoltzfus, 2015). Bizim çalışmamızda ise Türk öğrencilerin en fazla koruyucu hizmetler (\bar{X} :5,37 S:1,97) ve rehberlik (\bar{X} :5,33 S:1,90) olduğu ortaya çıkmıştır. Buradan Türk öğrencilerin hem makro hem mikro düzeyle ilgili oldukları sonucu çıkarılabilir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada örneklem kullanıldığı için genellenebilirliği zayıf kalmaktadır. Dolayısı ile Türkiye'deki tüm öğrenciler için aynı hükmü vermek doğru olmaz. Ayrıca açık öğretim öğrencilerine sosyal medya kanalıyla ulaşılmasından dolayı bu anketi ağırlıklı olarak bölüme daha ilgili olanların doldurduğu düşünülmektedir. Bu da örneklemin objektifliğini tartışmalı konuma getirmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’deki sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet bölümünü seçme ve sosyal hizmet eğitimine devam etmede motivasyonları incelenmiştir. Ayrıca eğitim farkından dolayı açık öğretim ile örgün eğitim öğrencileri arasında bir fark olup olmadığı da öğrenilmek istenmiştir. Her iki eğitimi alan öğrencilerde de hem kariyer odaklı hem de özgecil motivasyon olduğu görülmektedir. Açıköğretim öğrencileri her ne kadar kariyer odaklı motivasyonda yüksek gözüke de toplum sorunlarına eğildikleri ve insana hizmet noktasında istekli oldukları anlaşılmıştır. Örgün eğitim öğrencilerinde özgecil motivasyon biraz yüksek olsa da bazı öğrencilerin bölüm hakkında hiçbir fikri olmadan bu bölümü tercih ettikleri ve bazılarının da bu bölümde okumaktan pişman olduğu sonucu çıkarılmıştır. Ayrıca açık öğretim öğrencilerinin mezuniyetten sonra bu alanda (özellikle mikro düzeyde) çalışma isteklerinin örgün okuyan öğrencilere göre biraz yüksek çıkması her ne kadar sevindirici olsa da, altyapısı ve uygulama derslerinin yetersizliği yüzünden bu öğrencilerin sahaya çıkmasının çok uygun olmadığı ve nitelikli eğitimden mahrum bırakılan öğrencilerin ileride ayrı bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- ABELL, N. ve J.R. McDONELL (1990). “Preparing for Practice: Motivation, Expectations, and Aspirations of the MSW Class of 1990”, *Journal of Social Work Education* 26(1): 57–64.
- APAK, E., YILKAN, İ. ve ERDEM, M. (2017). “Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencileri ile Fen Bilimleri Öğrencilerinin Diğerkamlik Düzeylerinin Karşılaştırılması: Bingöl Üniversitesi Örneği”, *Akademik Matbuat*.
- BASHAM, R.E. ve R.F. BUCHANAN (2009). “A Survey Comparison of Career Motivation of Social Work and Business Students”, *Journal of Social Work Education* 45(2): 187–208.
- ÇAY, M. (2017). “Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Kısa Tarihi”, *İdeal Sosyal Hizmet*, <https://idealsosyalhizmet.com/turkiyede-sosyal-hizmet-egitiminin-kisa-tarihi/>, (E.T. 28.12.2017)
- BUTLER, A.C. (1990). “A Reevaluation of Social Work Students’ Career Interests”, *Journal of Social Work Education* 26(1): 45–56.
- DANIŞ, M. Z. (2016). *Sosyal Hizmetin Kavramsal Çerçevesi*, Sosyal Hizmet Bilimine Giriş, ATA-AÖF

- D'APRIX, A., K.M. DUNLAP, E. ABEL ve R.L. EDWARDS (2004). "Goodness of Fit: Career Goals of MSW Students and the Aims of the Social Work Profession in the United States", *Social Work Education* 23(3): 265–80.
- GÖKÇEK KARACA, N. ve KARACA, E. (2015). *Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Mesleki Tercih ve İstihdam Beklentileri*, SABEV Yayınları.
- HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ (T.Y.). Sosyal Hizmet Bölümü, <http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-9> , (E.T. 28.12.2017)
- İŞIKHAN, V., ERBAY, E., AKÇAY, S. ve EGE, A. (2016). "Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrası Gelecek Planları: Ankara, Başkent Ve Hacettepe Üniversitesi Örneği", *Toplumla Sosyal Hizmet*.
- JENSEN, K. ve P.O. AAMODT (2002). "Moral Motivation and the Battle for Students: The Case of Studies in Nursing and Social Work in Norway", *Higher Education* 44: 361–78.
- LIMB, G.E. ve K.C. ORGANISTA (2003). "Comparisons between Caucasian Students, Students of Color and American Indian Students on Their Views on Social Work's Traditional Mission, Career Motivation, and Practice Preferences", *Journal of Social Work Education* 39(1): 91–109.
- STEVENS, M., E. SHARPE, MORIARTY J., MANTHORPE J., HUSSEIN S., ORME J., MCYNTYRE G., CAVANAGH K., GREENLISTER P. VE CRISP B.R. (2010). "Helping Others or a Rewarding Career? Investigating Student Motivation to Train as Social Workers in England", *Journal of Social Work* 12(1): 16–36.
- ÖSYM (2017) En Küçük ve En Büyük Puanlar, <http://www.osym.gov.tr/TR,13312/2017-osys-yerlestirme-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html>, (E.T. 28.12.2017)
- RUBIN, A. VE P.J. JOHNSON (1984). "Direct Practice Interests of Entering MSW Students [Abstract]", *Journal of Social Work Education* 20(2): 5–17.
- WILSON, G. ve P. McCRYSTAL (2007). "Motivation and Career Aspirations of MSW Students in Northern Ireland", *Social Work Education* 26(1): 35–52.
- YOKSULLUK SINIRI 5 BİN 904 LİRA (2018). NTV. (<https://www.ntv.com.tr/ekonomi/yoksulluk-siniri-5-bin-904-lira,0RHmS0wQvkGYcVnFOf6YBQ>, E.T. 09.09.2018)

Türkiye’de “Göçmen Çocuk ve Genç” Üzerine Yapılan Güncel Çalışmaların Bibliyografik Analizi

Enver MENGÜ¹ , Ömer Miraç YAMAN²

Öz

Son dönemde akademik tartışmaların yeniden ilgi odağı haline gelen göç, eyleme konu olan özneler arasında farklı etkilenmeler göstermektedir. Söz gelimi ilk etapta göçe karar veren aktörler ailenin yetişkin bireyleriyken, alınan karar ailenin tüm fertlerini farklı yönleriyle etkilemektedir. Bu çalışma kapsamında da göçün muhatabı olarak çocuk ve gençler üzerine odaklanılacaktır. Bu amaç doğrultusunda 2007-2017 yılları arasında Türkiye’de göç üzerine yapılan çalışmaların çocuk ve genç aktörler üzerine ne kadar yer ayırdığı, literatür taraması üzerinden yapılacak olan bibliyografik okuma biçimiyle ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Çocuk, Genç, Literatür

Giriş

Sosyal hizmetin önde gelen alanlarından birisi olan göç, çok boyutlu niteliği sebebiyle bir çok meseleyi içerisinde barındırmaktadır. Bu yönde çeşitli politik, iktisadi, kültürel veya tarihsel tartışmaların kapsamına giren göç meselesinin kendisi de geniş bir alanı ifade etmektedir. Nitekim zorunlu olmasının yanında gönüllü de gerçekleştirilebilen göç, belli bir ulusun sınırları içinde görülebildiği gibi uluslararası bir görünüm de arz edebilmektedir.

Göç meselesinin söz konusu yüklü anlamı akademik çalışmalar için önemli bir zenginliğe işaret etmektedir. Özellikle Türkiye gibi tarihsel olarak çeşitli göç dalgalarına maruz kalmış olan bir ülkede önemi daha fazla olan göç literatürüne, çeşitli disiplinlerden çok sayıda akademisyenin kendi yaklaşımları ışığında katkı sağladığı görülmektedir (Şentürk ve Yaman, 2016; Erdoğan ve Kaya, 2015; Kurban ve Yeğen, 2012). Yapılan çalışmalar içerisinde sosyal hizmet disiplininin göçmen vurgusuyla öne çıktığı anlaşılmaktadır (Gönültaş ve Kelebek, 2017; Atasü-Topcuoğlu, 2014; Polat, 2007). Sosyal bilimlerde yaşanan paradigma değişiminin de bir sonucu olarak (Akbaş, 2016: 349),

¹ Öğr. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, enver.mengu@medeniyet.edu.tr

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, omy@istanbul.edu.tr

göç çalışmalarında vurgusu artırılan söz konusu göçmen grup arasında, çocukların ve gençlerin ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktadır. Çünkü yeni bir hayata başlayacak olmanın yanında göçmen grupların yerel nüfusa uyumları noktasında çocuklar ve gençler stratejik olarak önem taşımaktadır. Nitekim belli çalışmalar da bu nokta üzerinde durmaktadır (Güney, 2015; Atasü-Topcuoğlu, 2012). Bu sebeple de bu yapılan çalışmada, Türkiye’de göç literatürü üzerine mevcut birikimin son 10 yıl içerisinde özellikle çocuk ve genç üzerine ne ölçüde yer ayırdığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

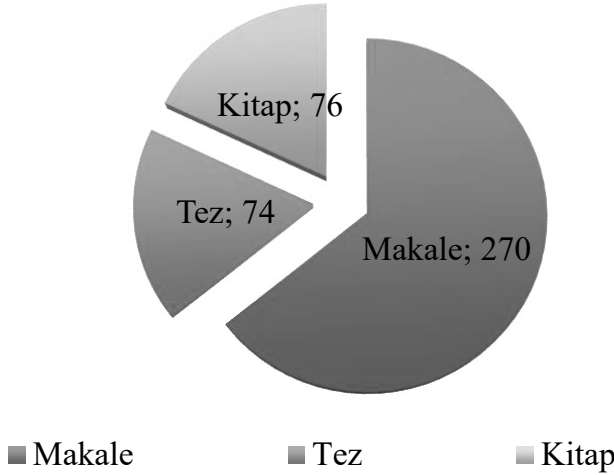
Çalışmanın temel ekseninde çocuk ve genç yer almakla birlikte çalışma sürecinde bu iki temel özne üzerinden belli kavram üretimlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda kavram ağacımıza öncelikle çocuk kavramı üzerinden “bebek, minik, ufak ve yavru” kavramları taşınacak, ardından çocuk ve genç arasındaki ilişki üzerine “ergen, adölesan, kuşak ve nesil” kavramları da taramada kullanılacaktır. Ayrıca araştırmalarda ciddi bir yer aldığı düşünülen “öğrenci” kavramına da yer verilerek göç eyleminin okunacağı temel eksen inşa edilecektir. Bu eksenin yanında da göç kavramı üzerinden alanı güçlü temsil edebilmesi kaygısıyla geniş ölçekli bir kavram ağacı kurulacaktır. Bu bağlamda bir yandan göçün ve göç edenin tanımlanması, diğer yandan göçün nedenleri ve sonuçları üzerinden okunması kendi seyri içinde bibliyografik değerlendirme için belli temaları öne çıkarmaktadır. Bu kapsamda bibliyografik değerlendirmede temel çerçeveyi teşkil eden 9 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar belli anahtar kavramlarla oluşturulmuş olan kavram ağacı ile elde edilmiştir. İlk olarak bu çalışmaların yıllara göre dağılımları gösterilmiş daha sonra çalışma başlıklarında geçen kavramlar üzerinden terimsel analizleri yapılmıştır.

1. Genel Değerlendirme

Göç olgusunun niteliği sebebiyle, üretilen temalar her ne kadar konuyu kategorize etme peşinde olsalar da iç içe bir görünüm arz etmektedirler. Nitekim göçmen olmak çoğu zaman meseleyi bir etnik köken ile anılmaya taşımakta, özellikle çocuk meselesinde eğitim vurgusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sebeple de çalışmaları temalara ayırırken sınırların net olmadığı anlaşılmış ve hatta bazı çalışmaların dört farklı temaya birden hitap ettiği görülmüştür. Bu yüzden bazı çalışmalar konunun niteliği sebebiyle belli temalarda tekrar kullanılmıştır. Ancak elde edilen literatürün genel görünümünü, tartışmayı temalara bölmeden önce ele almak anlamlı olacaktır. Bu hususta göz önünde bulundurulması gereken nokta şudur ki bibliyografya

çalışmalarının bir riski olarak çalışma konusunun dağılmaması amacıyla temel eksen olan “göçmen çocuk/genç” meselesine sadık kalınmıştır.

Şekil 1: Çalışmaların Türlerine Göre Genel Dağılımı

Çalışmanın temel odağının çocuk ve genç olması, yapılan genellemelerin de bu bağlamda görülmesini gerektirmektedir. Bu noktadan hareketle elde edilen veriler 2007-2017 yılları arasında akademik çalışmalarda 270 makale, 74 tez ve 76 kitap dağılımıyla toplamda 420 eserin ortaya konduğunu göstermektedir. Bu dağılımda %64 oranla makalenin ağırlık taşıdığı ve tez ile kitap çalışmalarının birbirine denk yoğunlukta olduğu görülmektedir. Akademik üretim süreçleri göz önünde bulundurulduğunda bu durumun anlaşılır bir gösterge olduğu savunulabilir. Nitekim bir tez veya kitabın hazırlık süreci makaleye göre hem daha yoğun hem de uzun bir süre gerektirmektedir.

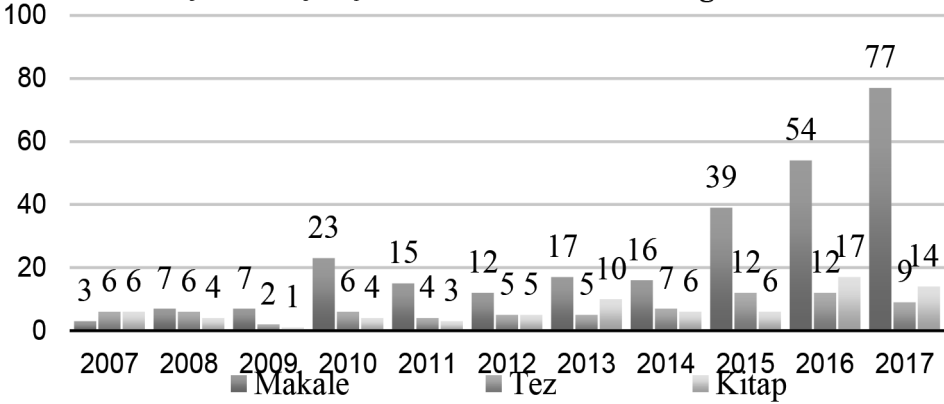
Akademik üretimlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında çocuk ve gençlerin kitap veya tezlere konu olamadıkları söylenebilir. Her ne kadar 10 yıl içerisinde yapılan çalışma sayısı iki katına ulaşmışsa da makalelerin gerçekleştirmiş olduğu sıçramaya göre tez ve kitap üretimlerinin aynı oranda bir sıçrama yapamadığı, makaleye nazaran az sayıda kaldıkları görülmektedir.. Özellikle Ortadoğuda yaşanan siyasi kargaşalar neticesinde dünya kamuoyunun önde gelen gündemlerinden birisi olan mülteciler meselesi, daha fazla akademik üretimi gerektiriyordu. Kitap veya tez gibi yoğun çalışmalar yerine makale çalışmalarının ağırlık kazanması Türkiye’de akademik çalışmaların derinleşememe sorununu su yüzüne çıkarmaktadır. Bunun yanında konunun çocuk ve genç odağında olması da bir diğer anlamlı durumdur. Nitekim

temalarda daha detaylı ele alınacağı üzere artık göçmenlerin geçici misafirler olmak yerine kalıcı olmaları yönündeki kanaat, eğitim vurgusuyla çocuk ve gençler bağlamında uyum meselesini öne çıkarmaktadır.

2. Tematik Değerlendirme

Birinci tema göç olayının kendisine odaklanarak ayrışmaktadır. İkinci tema göç eden aktörlerin tanımlanmalarına odaklanmaktadır. Üçüncü tema göçün önemli bir tartışma zeminini oluşturan hukuksal boyutuna atıf yapmaktadır. Bunun yanında göç durumunun çocukları ve gençleri dezavantajlı konuma düşürdüğü varsayımıyla dördüncü tema inşa edilmiştir. Beşinci tema göçün ortaya çıkmasına yol açan nedenlere odaklanarak göçün çocuk ve genç bağlamına ulaşmayı ifade etmektedir. Altıncı tema ise göçün doğrudan aranan bağlamına işaret eden çocuk emeğine yoğunlaşmakta ve sokak, suç ve mevsimlik tarıma kadar geniş bir kelime dizgisine sahip olmaktadır. Göç eden grupların etnik birlikteliklerini göz önünde bulunduran yedinci tema ise Türkiye'ye tarihsel süreç içinde dönemsel olarak gelen göç gruplarına işaret etmektedir. Çalışmaya dahil edilen öğrenci kavramının ortaya çıkarmış olduğu güçlü tema ise sekizinci temayı oluşturmaktadır. Son olarak göç edilen mekanın kendisinin de bir tema olmasının önemine vurgu yapan dokuzuncu tema, kentten kıra belli anahtar kelimelerinden neşet etmektedir.

Şekil 2: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

2.1. Göç/Gurbet/Hicret/İskan/Mübadele/Sürgün/Tehecir

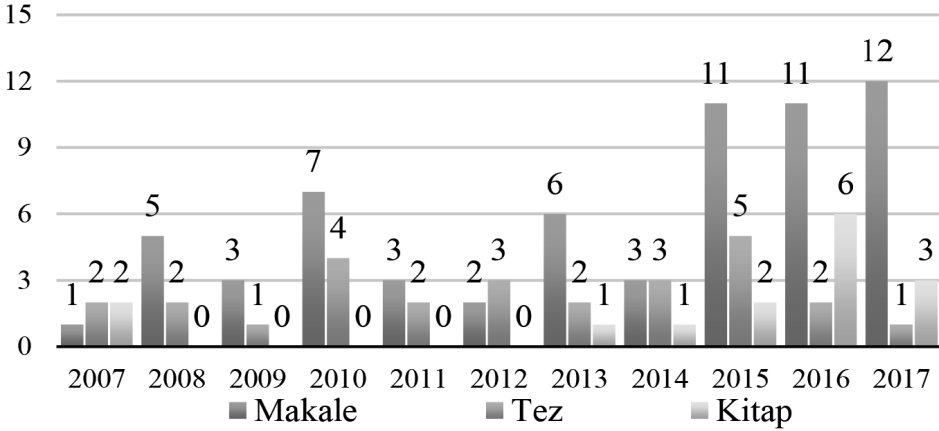
İlk tema göçün kendisine odaklanan anahtar kelimelerden oluşturulmuştur. Bu tema ile doğrudan göç olayının hangi yoğunlukta çocuk ve gençlerle ilişkilendirildiği görülmek istenmiştir. Bunun üzerine toplamda 420 çalışma içerisinde 106 tanesinin doğrudan göç ile çocuk veya genci ilişkilendirdiği ve bu durumun önemli bir yoğunluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu

yapılan çalışmalar içinde 64 sayısı ile makalenin %60'lık ağırlıkla öne çıktığı, makaleyi ise 27 sayısı ve %25 dilimiyle tezin takip ettiği görülmektedir.

Yapılan çalışmalar dönemsel olarak incelendiğinde ise çalışma türlerinin herbirinde genel bir dalgalanma görülmekle birlikte 2015 sonrasında bir sıçrama dikkati çekmektedir. Bu durumun Türkiye ile coğrafi bir yakınlık taşıyan Suriye'de yaşanan savaş ve bu savaşın ardından gerçekleştirilen göç dalgası ile yakından ilişkisi bulunduğu söylenebilir.

Bunun yanında yıllara göre dağılım çalışma türleri açısından ele alındığında makalelerdeki ve kitaplardaki ciddi yükseliş göze çarpmakta, ancak tez çalışmalarının düşüşe geçtiği görülmektedir.

Şekil 2.1: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

2.2. Göçebe/Göçer/Göçmen/Gurbetçi/Muhacir/Mübadil/Öteki

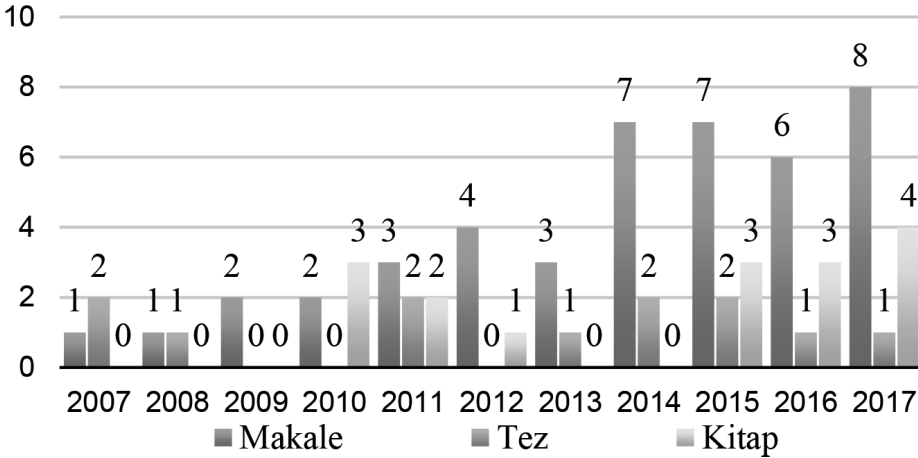
Önemli bir toplumsal hareketlilik olarak göç, yalnızca göç eden aktörleri değil aynı zamanda göç edilen bölgenin aktörlerini de yakından ilgilendirmektedir. Göç ile gelen kişilerin sosyal etkileri, doğrudan ve dolaylı yollarla göçmenlerin toplum tarafından algılanmasına yön vermektedir. Bu noktada göçmenin hoşgörüsü ile karşılaşmasının yanında ötekileşme gibi bir riskle de karşı karşıya olduğu söylenebilir. Bu sebeple ikinci ve üçüncü temada göçmenlerin algılanmasıyla yakından ilişkili olan isimlendirilme meselesine yer verilmiştir. Buradan yaklaşımla ilk olarak 44 makale, 12 tez ve 16 kitap çalışmasının göç aktörlerini künyelerine taşıdıkları ve bunun içerisinde de yoğunlukla göçmen kavramını tercih ettikleri görülmektedir.

Bunun yanında göç aktörlerine odaklı yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde, yine göç bağlamında yapılan çalışmaların sıçrama eşiğiyle bir paralellik gösterdiği görülmektedir. Aynı zamanda 2013 yılında

sekteye uğrayan çalışma yoğunluğunun 2014 yılında yeniden yükselme gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumun ise Suriye'den gelen göç dalgalarının dönemleriyle ilişkili olduğu savunulabilir. Nitekim literatürdeki göç dalgaları da bu tarihsel dönem ile örtüşmektedir.

Yıllara göre dağılım çalışma türleri üzerinden ele alındığında ise makalelerin sayısında ciddi bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Bu noktada akademik üretimin görece daha hızlı olduğu makale türündeki söz konusu sıçrama anlamlı durmaktadır. Tez çalışmalarında belli dalgalanmaların olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte hiçbir zaman göç aktörlerine ilgiyi tamamen kaybetmediği savunulabilir. Ayrıca göçmen aktörü üzerine 2010'a kadar hiç kitap görülmezken bu tarihten sonra ilginin aynı seviyede sürdürülmesi de bir anlamda göç eden aktörün akademide tartışmaya çekildiğine işaret etmektedir. Nitekim diğer disiplinlerden farklı olarak sosyal hizmet disiplini için göç aktörleri göç olayının kendisinden daha öncelikli bir meseledir ve bu gelişme sosyal hizmet çalışmaları için olumlu yönde yorumlanabilir.

Şekil 2.2: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

2.3. Çocuk Hakları/Geçici Koruma/ İltica/ Misafir/ Mülteci/ Sığınma/ Sığınmacı/ Uluslararası Koruma

Göçmenliğin kendisi göç meselesi gibi son derece hukuki bir tartışma içermektedir. Bir önceki temayla birlikte okunduğunda söz konusu boyuta işaret eden bu üçüncü tema, literatürde bir hatayı görünür kılmaktadır. Nitekim Suriye savaşının ardından yaşanan göç süreciyle göç meselesi Türkiye'de akademik çalışmaların yeniden ilgisini kazanmıştır. Ancak Suriyeli göçmenlere "mülteci" yerine "sığınmacı" isimlendirmesi yapılması Türkiye'nin imzaladığı Cenevre Sözleşmesinin bir gereğidir. Çalışmaların

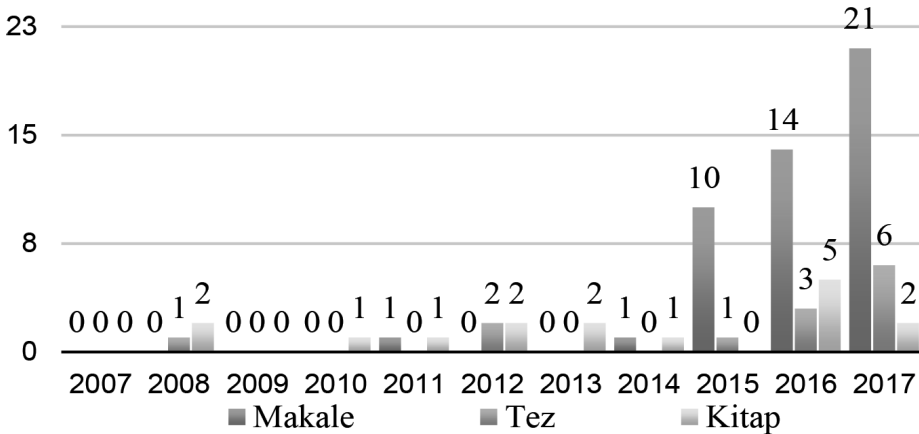
künyelerinde dikkat çeken “Suriyeli mülteci” yakıştırması, akademisyenlerin Suriyelileri göçmenleri “mülteci” olarak kabul ettikleri hatasını ortaya koymaktadır.

Bunun yanında yapılan çalışmaların yoğunluğuna bakıldığında göç meselesindeki hukuksal tartışmalarda 48 makale, 13 tez ve 16 kitap göze çarpmaktadır. Buradan yaklaşımla da göç eden aktörlerin en az göçün kendisi kadar literatürde yer aldığını söylemek mümkündür. Fakat bu tartışmaların aktörler arasında ne boyutta ayırım yaptığı ve bu aktörler içinde çocuğa ne kadar yer ayırdığı ise diğer temaların ortaya koyacağı şekilde tartışma konusudur. Nitekim özel olarak kadın aktörün konu edildiği tartışmalarda çocuk aktörün ya sağlık ya da eğitim ekseninde sınırlı olarak ele alındığı görülmektedir.

Yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde çalışmanın yok denecek kadar az olduğu bir tarihsel dönemden geçerken 2015 yılında literatürün zenginleşmeye başladığı dikkat çekmektedir. Bu yükselişin nedeni olarak bir yandan göçmen konusunun hukuk tartışmalarının ilgisini çekmesi gösterebilirken diğer yandan Suriyeli göçmenlerle ilgili öne çıkan “vatandaşlık statüsü” tartışmalarının daha ciddi bir etken olduğu savunulabilir. Bu noktada misafir kavramından koruma ve mülteci kavramlarına doğru olan seyir de bu yönde bir yoruma kapı açmaktadır.

Çalışmaların türlerine bakıldığında ise makalelerdeki ve tezlerdeki ivme yükselerek devam etmektedir. Kitap çalışmalarının ise son yıl düşüşe geçtiği görülmekte, ancak yeni yılda makale ve tezlerdeki birikimin de kitapların çizgisini yukarı yönlü taşıması olası bir durum olarak göze çarpmaktadır.

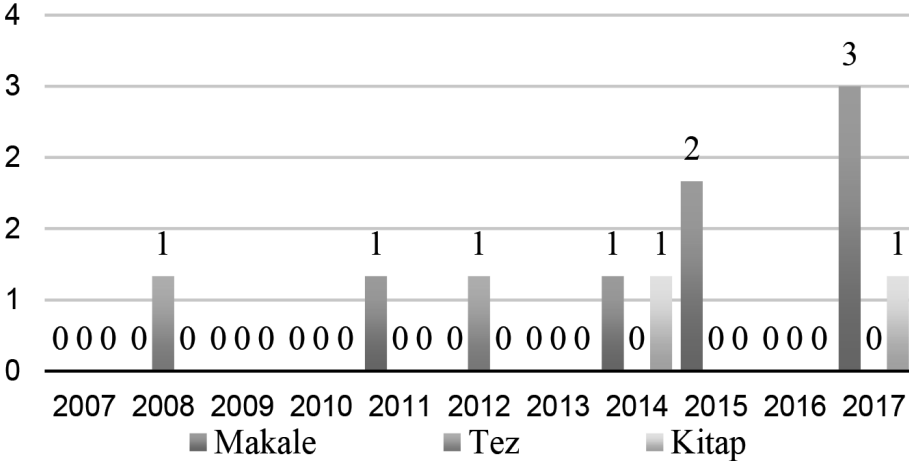
Şekil 2.3: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

2.4. AylanBebek/AylanKurdi/KimsesiOlmayan/Kimsesiz/Mağdun/Mağdur/Muhtaç/Refakati Olmayan/Refakatsiz/Yetim

Çalışmanın başlangıcında kavram ağacı oluşturulurken belli kavramlar üzerine yüksek ilgiyle karşılaşılmaması beklenmişti. Bu noktada bazı temaların beklenenin aksine yüksek ilgisi dikkat çekerken bu temanın beklenenin aksine ilgisiz kaldığı söylenebilir. Nitekim göç olayının çocukta yaşattığı duygudurum ve mağduriyet sebebiyle metinlerde belli duygusal motiflere yer verilmesi beklenmişti. Fakat sınırlı ilginin yanında özellikle bir dönem göçmen çocuklara yönelik gündem oluşturan Suriyeli Aylan bebeğin denizde boğulan bedeninin kıyıya vuran resmi, görünen o ki gazetelerin ilgisini çektiği kadar akademinin ilgisi çekmemiştir. Dönemsel olarak bakıldığında 2017 yılındaki makale sayısı dışında dikkat çeken bir sıçrama olmamıştır. Akademik düzlemde belki de ajitasyon malzemesi olarak kullanmama kaygısı olarak okunabilecek bu meselede özellikle bilişsel zekanın yanında sosyal ve duygusal zekaya da işaret eden sosyal hizmet disiplini için bu eksiklik telafi edilmeyi beklemektedir. Sosyal hizmetin dezavantajlı vurgusunu karşılayabilecek olan bu temanın anahtar kelimeleri beklenenin aksine zayıf kalmıştır.

Şekil 2.4: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

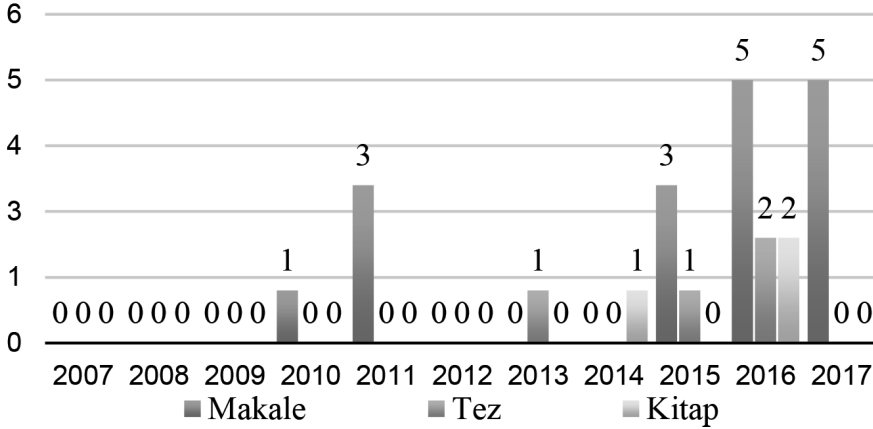

2.5. Afet/ Afetzedede/ İnsan Kaçakçılığı/ İnsan Ticareti/ Köy Boşalma/ Köy Boşaltma/ Savaş/ Şiddet/ Terör

Göç eylemine neden olan ve göçün niteliğini de tanımlayan faktörler itici ve çekici olarak ayrışmaktadır ve bu tema terk edilen yerin göçe zorlayan itici faktörlerine odaklanmaktadır. Bu amaçla yapılan çalışmalara bakıldığında 17 makale, 4 tez ve 3 kitap türünde yayının yapıldığı görülmüştür. Bu

çalışmalar içerisinde %71 oranıyla ağırlığı oluşturan makalelere tarihsel olarak dikkat edildiğinde yayınların Türkiye'ye Suriye göçünün başladığı 2011 yılına işaret ettiği görülmektedir. Bunun yanında ikinci anlamlı yükseliş olan 2016 ve 2017 yıllarındaki ilginin ise künyelerde yer alan vurgulardan anlaşıldığı üzere Suriye savaşından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Yine künyeler incelendiğinde savaşın yanında tehcir olayına ve yetimlere de ciddi vurguların yapıldığı görülmektedir. Bu durum ise, savaş ile göçe zorlanan çocuğun bir yandan insan hakları ihlali yönüyle diğer yandan da toplumdaki mevcut kaynaklarından mahrum kalmaları yönüyle ciddi bir dezavantajlılık durumunun içerisine düştüğü şeklinde yorumlanabilir. Ancak yine de yapılan çalışmaların beklenenden düşük sayıda çıktığı söylenebilir.

Şekil 2.5: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

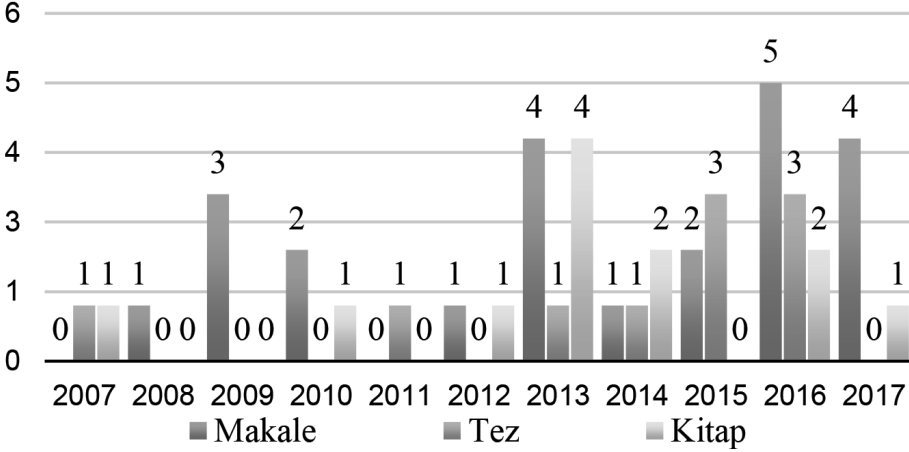

2.6. Çalışan Çocuk/Çalıştırılan Çocuk/Çocuk Emegi/Çocuk İşçi/Çocuk İşçiliği/Çocuk İşgücü/Çocuk Suçluluğu/Çocuk Yoksulluğu/Dilendirilen Çocuk/Dilenen Çocuk/Genç İşsizliği/Mevsimlik Tarım İşçiliği/Mevsimlik Tarım İşçisi/Sokak Çocukları/Suçta Sürüklenen Çocuk

Göçe yol açan faktörlerin yanında göçün ortaya çıkardığı sonuçlar akademik çalışmaların daha fazla ilgi gösterdiği tartışmalar olarak öne çıkmaktadır. Örneğin göçün gerçekleşmesiyle birlikte ailenin içerisine girdiği ekonomik kriz durumu, bazen eğitiminden de öne çıkarak çocuğun emeğini gündeme getirmektedir. Ayrıca göç yalnızca çocuğu emek piyasasına değil aynı zamanda kente uyum sağlayamamanın devamında suçta da yakınlaştırabilmektedir. Bunun yanında göçün niteliğiyle yakından ilintili olarak mevsimlik tarım işçiliği gibi doğrudan çocuk emeğinin kullanıldığı ekonomik uğraşlar da mevcuttur. İşte bu anlamda altıncı tema, göç ile çocuğun kesiştiği bu en yoğun bağlama işaret etmektedir. Bu bağlamda toplam olarak 23 makale, 10 tez ve 12 kitap ile 45 akademik çalışmanın ortaya çıkarıldığı görülmektedir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında ise katkılar arasında daha çok mevsimlik tarım işçiliğinin öne çıktığı söylenebilir. Özellikle ailenin tüm bireylerinin emeklerinin değerlendirildiği bir alanı ifade eden mevsimlik tarım işçiliği, Türkiye’de çocuğun eğitim süresi içinde uygun bir takvime denk getirilerek sıklıkla başvurulan bir emek sistemidir. Bunun yanında çalışmaların dönemleri ise başka bir anlam içermektedir. Göçün diğer temalarında, özellikle Suriye savaşı ve Suriyeli mültecilerin etkisiyle çalışmalarda görülen dalgalanmalar bu tema altında daha az gerçekleşmiştir. Buradan yaklaşımla son dönemdeki göçe yönelik genel akademik ilgiye paralel şekilde çocuk emeğiyle ilgilenen çalışmaların kitap ve tezlerde daha fazla yer almakla birlikte bu yer alışın yeni olmadığı savunulabilir.

Şekil 2.6: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

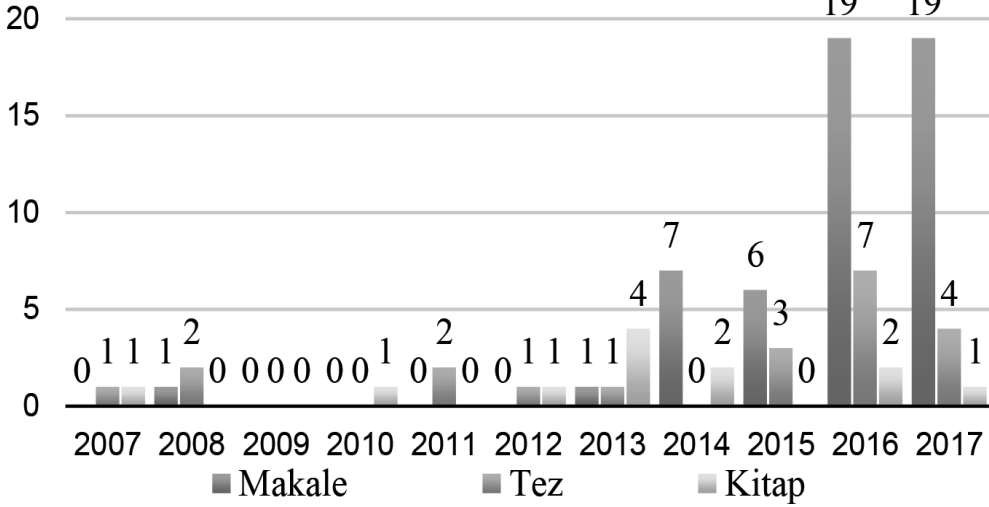

2.7. Afgan/Balkan/Bulgar/Çeçen/Ermeni/Ezidi/İraklı/İranlı/Kürt/Özbek/Rum/Rumeli/Suriyeli/Türk/Yunan

Göç literatüründe dikkat çekildiği üzere Türkiye, üzerinde yer aldığı coğrafyanın etkisiyle belli dönemlerde yoğunlaşmakla birlikte belli göç dalgalarıyla yüz yüze kalmıştır. Bir dönem mübadele yoluyla uluslaşma sürecinde yaşanan demografik hareketliliği, başka bir tarihsel dönemde Balkanlardan gelen göç dalgası izlemiştir. Bunun yanında Körfez Savaşı da yeni bir göç dalgası olarak tarihte yerini alırken özellikle son 10 yıla damgasını vuran Ortadoğu Ayaklanmaları Türkiye’yi tarihinin en yoğun göç dalgasıyla karşı karşıya getirmiştir. Toplamda 53 makale, 21 tez ve 12 kitap çalışması ile bu temanın genel literatür içerisinde önemli bir ağırlık taşıdığı görülmüştür. Kronolojik olarak özellikle 2014’ten sonra literatürde ağırlık kazandığı görülen Suriyelilerin durumu 2016 ve 2017 yıllarında adeta akademinin

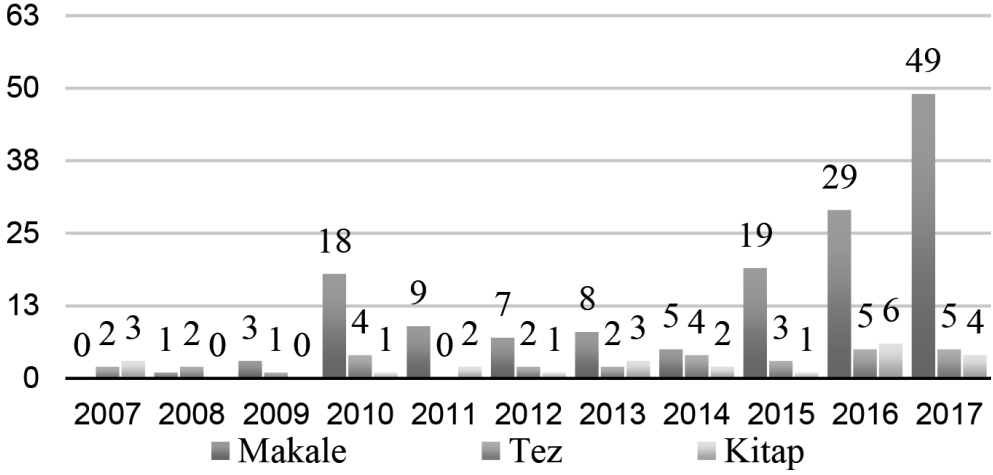
gündem meselesi haline gelmiştir. Buradaki göç çalışmalarının bir çoğunda ise çocuk meselesinin eğitim ekseninde ele alındığı anlaşılmaktadır. Çalışma sürecinde keşfedilen bu durum için de eğitim amaçlı göçlerle birlikte Suriyeli çocukların eğitim yoluyla uyumlaştırılma çabalarını temsilen aşağıda ayrı bir tema açılmıştır.

Şekil 2.7: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

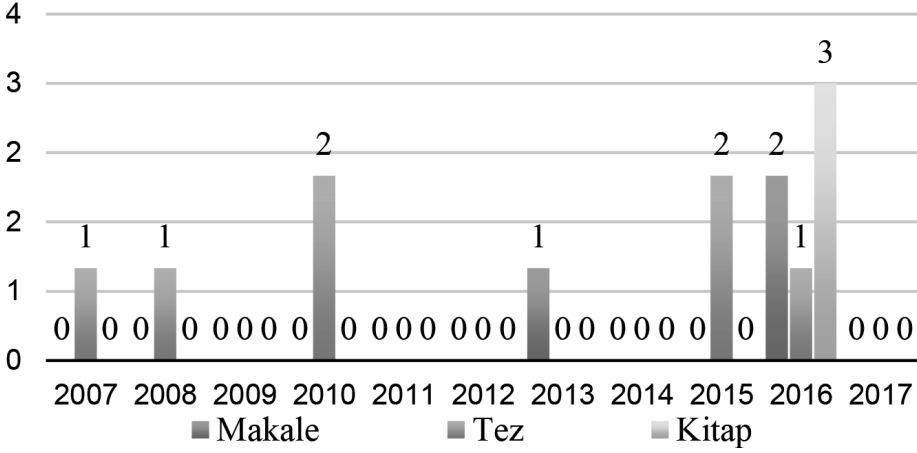
2.8. Azınlık/Eğitim/ERASMUS/Öğrenci/Öğrenim/TÖMER/Uyum/Yabancı

Göçün çekici faktörlerinden olan eğitim, özellikle yaşanan küreselleşme sürecinin de güçlü etkisiyle ülkeler arasında öğrencilerin başvurduğu önemli bir meseledir. Bu noktada öncelikle eğitim için yurt dışı deneyiminin başında alınan yabancı dil eğitiminin akademik çalışmalara fazlasıyla konu olduğu, hatta abartılı biçimde yoğunlukla ele alındığı anlaşılmaktadır. 148 makale, 30 tez ve 23 kitap üretimi bile sayı bakımından bu ilginin ciddi temsiliyetini göstermektedir. Dönemsel olarak bakıldığında ise 2011 yılından sonra ilginin arttığı görülmektedir. Diğer taraftan yaşanan Suriye savaşının beklenenden uzun sürmesi ve istenen sonucun dışında gelişmeler göstermesi, akademik tartışmalarda göç eden insanların entegrasyonunu gündeme getirmiştir. Söz konusu entegrasyon sürecinde en temel aktör olarak eğitim hakkından mahrum kalan çocuğa odaklanıldığı da söylenebilir. Çalışmalara bakıldığında sadece mülteci çocukların değil, ayrıca mülteci çocukların öğrenci arkadaşlarının ve hatta öğretmenlerinin de akademik merceğe taşındığı görülmektedir.

Şekil 2.8: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

2.9.Çadırkent/Çocuk Dostu/ Kamp/ Kent Yoksulluğu/ Kentsel Yoksulluk/ Kır Yoksulluğu/ Kırsal Yoksulluk/ Mekan

Göç ve göçmenlerin yanında diğer bir önemli meselenin göç edilen mekana yönelik tartışmalar olması beklenmektedir. Bu kaygıyla da çalışma başlangıcında kent ve kır geriliminde mekana ayrı bir tema açılmış fakat çalışmaların bu konuda ilgisinin çok zayıf kaldığı gözlemlenmiştir. Yalnızca 3 makale, 7 tez ve 3 kitap türünde akademik çalışmanın yapıldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle şehir sosyolojisi alanında güçlü veriler taşıyan bu çalışmaların 2016 yılında çocuk ve gençlere yönelik ilgi artışını sürdürmediği ve özellikle bu yıl içerisinde de editör tarafından hazırlanan derleme çalışmanın dışında akademik bir üretimin yapılmadığı görülmektedir. Bu nokta entegrasyonun başka bir boyutunu ifade etmekte ve eğitim kadar önemli olmasa da sivilleşme ekseninde güvenlik kaygılarının da zayıflatılmasına katkı sunabilmektedir. Bunun yanında tezlerin dikkat çeken ağırlığı akademide ilerleyen süreçte makale veya kitaba dönüşme eğilimleri göz önünde bulundurulduğunda anlamlı bir gelişme işareti olarak da okunabilir.

Şekil 2.9: Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı**Sonuç**

Disiplinlerarası konumunun etkisiyle göç meselesi, çeşitli disiplinlerden çok sayıda akademisyenin farklı boyutlardaki tartışmalarına konu olmuştur. Söz gelimi tarihsel, iktisadi ve politik bir nitelik taşıyan göç tartışmaları, sosyal bilimlerde yaşanan paradigma değişiminin de etkisiyle göç eden aktörlere, diğer bir deyişle göçmenlere daha çok ilgi göstermeye başlamıştır. Göçmen diye kategorize edilen insan grubu ise farklı yaşları kapsamaktadır ve bu farklı gruplar yaşadıkları göç olayından da kaçınılmaz olarak farklı yönde etkilenmektedirler. Nitekim genellikle göçün kendisine yetişkinler karar verirken, çocuklar ve gençler ise göç eden ailenin geleceğine daha fazla yönlendirici etkide bulunabilmektedir. Bu çalışmada da göçmen grubunun göçün kararını vermekte edilgen ancak karar mekanizmasında önemli bir etkileyici grup olarak çocuk ve gençler üzerine odaklanılmıştır.

Belli anahtar kelimeler kullanılarak çocuk ve genç kategorilerinin genişletilmesiyle başlayan kavram ağacı, göçün kendisi üzerinden de üretilen anahtar kelimeler ile geliştirilmiştir. Özellikle göç üzerinden üretilen kavramların hem fazlalığı hem de çok boyutluluğu sebebiyle konu belli temalara bölünmüştür. Bu kapsamda 9 temel tema elde edilmiş olup, ilk temada göç olayı, ikinci temada göç aktörü, üçüncü temada göç hukuku, dördüncü temada göç mağduriyeti, beşinci temada göç nedeni, altıncı temada göç sonucu, yedinci temada etnik vurgu, sekizinci temada eğitim faktörü ve dokuzuncu temada ise göçün yeri ele alınmıştır. Güncel çalışmaların tercih edildiği bu bibliyografik okumada, 270'i makale, 74'ü tez ve 76'sı kitap olmak üzere ulaşılan toplam 420 çalışmanın bu temalardaki dağılımları incelenmiştir.

Türkiye’de 2007-2017 yılları arasında göç üzerine yapılan çalışmalarda, çocuk ve genç emeği ile yabancı öğrenci üzerinden oluşturulan iki temanın yoğun işlendiği görülmüştür. Buna karşın doğrudan göçün nedenlerine ve göç edilen şehre yönelik oluşturulan iki temada ise çalışmaların daha az olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca konuyu insan hakları bağlamında ele alan çalışmaların son 3 yılda ciddi bir artış gösterdiği, etnik vurgunun ise özellikle “Suriye” kelimesiyle son 4 yılda yükseliği anlaşılmaktadır. Bu noktada göç çalışmalarının son 10 yılda yaşadığı dalgalanmalarda Suriye’deki gelişmelerin belirleyici bir etkisi olduğu savunulabilir. Nitekim Suriye’deki savaşın başladığı 2011 yılının da Suriye’den gelen göç dalgalarının da yine akademik çalışmalara yönelik dönemsel etkileri olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak göç üzerine Türkiye’de son 10 yılda yapılan akademik yayınların çocuk ve genç üzerine olanlarına odaklanan bu çalışmada, literatürün genel bir görünümü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Akademik çalışmaların makale, tez ve kitap şeklinde ayrıştırıldığı ve temelde 9 tema altında bu yayınların dağılımlarının gözlemlendiği bu süreçte makalelerin sayısının oldukça yüksek olduğu, ancak tez ve kitap çalışmalarının görece daha az olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tez yazımlarındaki istikrarın kitap çalışmalarında görülmediği ve göç literatürü üzerine kitap çalışmalarına hala ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmaların ise özellikle göç meselesinin kendisine odaklandığı, göç eden aktörleri ise daha az ele aldığı görülmüştür. Bu noktada göçün kendisi veya göç edilen yere yönelik göçmen görüşlerinin akademi zeminine daha fazla taşınmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir. Nitekim son dönemde sosyal hizmet alanında da dile getirilen göçmen entegrasyonu meselesine, göçmenlerle yapılacak derinlemesine görüşmeler yoluyla yeni tartışma alanlarının kazandırılması mümkündür.

Kaynakça

- Akbaş, E. (2016). “Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu” Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar, İletişim Yayıncılık: İstanbul
- Atasü-Topcuoğlu, R. (2012). Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili: Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması. Uluslararası Göç Örgütü.
- Atasü-Topcuoğlu, R. (2014). Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar. Toplum ve Sosyal Hizmet, 25 (1), 89-108.
- Erdoğan, M. M. ve Kaya, A. (2015). 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul
- Gönültaş, M. B. ve Kelebek, G. (2017). Metropollerde Önemli Bir Realite: Göç, Çocuk Suçluluğu ve Sosyal Hizmet Odağında Çözüm Önerileri. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 142-155.
- Güney, S. (2015). Zor İsimli Çocuklar: Bir Gurbet Hikayesi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kurban, D. ve Yeğen, M. (2012). Adaletin Kıyısında: Zorunlu Göç Sonrasında Devlet ve Kürtler/5233 Sayılı Tazminat Yasasının Bir Değerlendirmesi - Van Örneği. TESEV Yayınları
- Polat, G. (2007). İç Göçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 18 (1), 89-106.
- Şentürk, M. ve Yaman, Ö. M. (2016). Gençlik, Kent ve Göç. Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları

Mülteci Çocuklar ve Sosyal Hizmet

Bircan REÇBER¹

Öz

Hayatın gri noktasında yer alan, kamplarda, şehirlerde travmaları eşliğinde var olmaya çalışan mülteciler çoğu zaman ve çoğu yerde yaşanan sorunların baş sorumluları olarak görülmüşler ve görülmeye devam etmektedirler. Hayata nasıl umutla bağlanmaya çalıştıklarına veya umutlarının nasıl söndüğüne yazılı ve görsel basında tanıklık etmekteyiz. Ne yazık ki hayatları heba olan mültecilerin içinde çocuk sayısı azımsanmayacak düzeyde olduğu bir gerçektir.

Türkiye, mültecilere ilişkin mevzuatın temel düzenlemesi sayılabilecek “Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesinin taslağının hazırlandığı Konferansa katılan 26 ülkeden biri olup 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsü Protokolüne de taraf olan devlettir. Mülteci kabul eden ülkeler, kişilerin insan olmaktan dolayı insan hakları çerçevesinde mültecilere ve sığınmacılara insana yakışır yaşam koşullarını en azından asgari düzeyde sağlayacak yasal düzenlemeleri yapmaları önemli olmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan mülteci çocuklara ilişkin çocuk hakları içerikli uluslararası nitelikte kabul edilen sözleşme ve protokolleri Türkiye benimsemiş ve iç hukukuna mal etmiştir.

Pek çok çevre ülkelerden gelen mülteciler Türkiye’yi, merkez ülkelere gitmek üzere köprü bir ülke olarak görürken artık günümüzde sürekli ikamet edebilecekleri ülke olarak değerlendirmektedirler. Sürekli ikametgah sürekli sorunları da beraberinde getirmektedir. Bir yandan mülteci çocukların eğitim, dil sorunu, akran zorbalığı, öğretmen ya da idarenin dışlaması, tükenmişlik gibi etkenler nedeniyle çok fazla olumsuzluklarla karşılaştıkları yadsınamaz bir gerçeklik iken diğer yandan kendi ülkemiz insanının da ülkeye gelen mültecilere ilişkin kabul, uyum vb sorunları yaşadığını da unutmamak gerekmektedir. Mültecilerin yaşadığı sorunlar planlı, süreklilik arz eden, sonuç odaklı politikalardan ziyade hedef odaklı politikalarla çözülebilir. Sosyal politikalar, Devletin bünyesinde kabul edilen normların izin verdiği ölçüde sosyal devlet ülkesinde ikamet eden veya ikametgâh sahibi olan yabancı uyruklulara da tatbik edilebilmektedir. Sosyal politikanın uygulama araçlarından biri olan sosyal hizmet mesleğini Kuçuradi, insan hakları ile ilişkilendirerek sosyal

¹ Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Hizmet Uzmanı, recberb@uludag.edu.tr

hizmet uzmanının temel görevinin insan haklarını korumak olduğunu ve insan hakları korunamayan kişilere yönelik bu hakları korumaya çalışan ve hak savunuculuğu yapan bir meslek olduğunu belirtmektedir.

Bu çalışmada mülteci çocukların yukarıda belirtilen sorunlarına, sosyal yaşama entegrasyonuna ilişkin ve kendi toplumumuzun uyumu, kabulü konusunda mikro, mezzo ve makro düzeydeki mesleki uygulamalarını ele almak amaçlanmıştır. Sorumlu politikalar, planlanmış yardımlar ve doğru yönlendirmelerle mültecilerin toplumsal uyumu daha az sorunla atlatılacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Mülteci Çocuk, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi, Sosyal Politika.

Giriş

Sanayi devriminden itibaren devletleri ilgilendiren önemli bir sosyal sorun olarak dünya gündemini her daim meşgul eden yoksulluk sorunu kadar önemli olan mülteciler sorunu da 1. ve 2. Dünya savaşlarından sonra global bir sorun olarak dünya gündeminde yerini hızla almaya devam etmektedir. Hayatın gri noktasında yer alan, kamplarda, şehirlerde travmaları eşliğinde var olmaya çalışan mülteciler çoğu zaman ve çoğu yerde yaşanan sorunların baş sorumluları olarak görülmüşler ve görülmeye devam etmektedirler. Nasıl hayata umutla bağlanmaya çalıştıklarına veya umutlarının söndüğüne yazılı ve görsel basında tanık olmaktadır. Ne yazık ki hayatları heba olan mültecilerin içinde kadın ve çocuk sayısı azımsanmayacak düzeyde olduğu da bir gerçektir.

Tarihin her döneminde insanlar baskı, işkence, zulüm, şiddet, savaş gibi insan tarafından, kıtlık, kuraklık, doğal afet gibi doğa tarafından olabilecek olumsuz durumlara maruz kalmaktadırlar. Bu olumsuz durumlar karşısında insanlar kaybettikleri yaşam koşullarına ve güvenli ortamlara tekrar sahip olabilmek için buldukları mekanları terk etmeyi zorunlu bir seçenek olarak görmüşlerdir. Özellikle iki büyük dünya savaşı sonrası yaşanan büyük gruplar halindeki göç hareketleri, göçe yönelik uluslararası müdahaleyi gündeme getirmiştir. Bu konuda çözümler üretmek gayesiyle uluslararası sözleşmelerin imzalanması söz konusu olmuştur.

Türkiye, mültecilere ilişkin mevzuatın başyapıtı sayılabilecek “Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi”nin taslağının hazırlandığı Konferansa katılan 26 ülkeden biri olarak 1951 Sözleşmesine ve 1967 Protokolüne taraf

devlettir. İlk defa “Mülteci”nin tanımını yapan, haklarını ve ödevlerini belirten bu sözleşmeyi Türkiye, coğrafi sınırlama getirerek imzalamıştır. Türkiye coğrafi sınırlama olarak Avrupa’dan gelen kişileri “mülteci” olarak kabul ederken, Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Mülteci olarak kabul etmediği kişileri “sığınmacı” ya da “kaçak göçmen” statüsünde değerlendirmektedir (Deran, http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_14869.htm, 2015). 1951 Sözleşmesi insanların temel hak ve özgürlükleri kapsamında ırkı, dini, uyruğu belli bir toplumsal grubun üyesi olmak vb veya siyasi düşünceleri yüzünden baskı ve ayrımcılığa uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkesinin vatandaşlık haklarından yararlanamayan kişileri “mülteci” olarak kabul etmektedir. Diğer taraftan ülkesindeki kötü ekonomik koşullardan kaçıp daha iyi şartlarda iş arayan kişiler, askerler, doğal afetler nedeniyle yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalanlar mülteci kategorisinde değerlendirilmemektedir.

Özellikle son yıllarda pek çok çevre ülkelerden gelen mültecilerin Türkiye’yi, merkez ülkelere gitmek üzere köprü rolünde bir ülke olarak gördüklerini belirtmek yanlış olmayacaktır. Göçün, istemli, zorunlu, ideolojik, politik, yasal ve yasal olmayan türleri bulunmaktadır. Bir ülkedeki işsizlik, iç çatışmalar, baskı, ayrımcılık, insan hakları ihlalleri gibi faktörler kişilerin kendi istekleri dışında zorunlu olarak göçü tetikleyen itici faktörlerdir. İtici faktörlere karşılık daha iyi gelire sahip olmak, daha demokratik ortamda yaşama özlemi gibi nedenler ise kişilerin kendi istekleri doğrultusunda göçü teşvik eden çekici faktörlerdir. İtici ve çekici nedenleri ve 1951 Cenevre sözleşmesinin mülteci tanımını göz önüne aldığımızda göçmen ve mülteci ayrımı yapmak yerinde olacaktır. Göçmenler çoğunlukla ekonomik nedenler yüzünden, kendi istekleri ile ülkelerinden ayrılmış ve kendi ülkelerinin vatandaşlık haklarından yararlanabilen kişiler iken, mülteciler ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve kendi ülkelerinin vatandaşlık haklarından faydalanamayan kişilerdir.

1-Mültecilere İlişkin Düzenlemeler

Devletin yurttaşlarına yönelik ekonomik, sosyal anlamdaki görev ve sorumluluklarının piyasaya, bireye, aileye ve topluma bırakıldığı neo-liberal politikaların geçerli olduğu sistemlerde mültecilerin sosyal haklarına ilişkin uygulamalar hak temelli anlayış yerine hayırseverlik anlayışı içinde değerlendirilmektedir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin ikinci maddesine göre mültecilerin, etnik durum, inanç, dil, cinsiyet konularında ayrımcılık görmeme, mal mülk edinme, ifade özgürlüğü hakkı, dernek kurma hakkı, yargıya ulaşma hakkı, eğitim, çalışma hakkı, sosyal güvenlik, seyahat etme hakkı, varlıkların transferi gibi hakları bulunmaktadır.

Ayrıca Sözleşmenin 2.maddesine göre her mültecinin, geldiği ülkede yasal düzenlemelere ve kamu düzeninin korunmasına uyma sorumluluğu da bulunmaktadır. Mülteci kabul eden ülkeler, kişilerin insan olmaktan dolayı insan hakları çerçevesinde mültecilere ve sığınmacıların insana yakışır yaşam koşullarını en azından asgari düzeyde sağlayacak yasal düzenlemeleri yapması önemli olmaktadır. Söz konusu sözleşmede ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 protokolünde genel bir tanımlama yapılmış olup mülteci çocuklara yönelik özel düzenleme yapılmadığı söylenebilir. Çocuk mülteci statüsünü ailesi veya geldiği grup ile birlikte alabilmektedir. Oysa ki tek başına gelen refakatsiz çocuklarda sığınmacılar arasında yer alabilmektedir. Çocuğun refakatsiz olması durumunda çocuk sığınma talebinin nedenini anlatabilecek erginlikte ise yetişkin gibi değerlendirilmeye alınacaktır. Çocuk sığınma nedenini anlatabilecek erginlikte değilse sığınma talebinde bulunduğu ülkedeki aile bireyleri veya birlikte geldiği grubun hakkında verilen karar etkili olacaktır (Gündoğan, 2015:32). Özellikle savaş ve yoksulluğun olduğu ülkelerdeki çocukları korumak ve yaşam şartlarını gelişimleri doğrultusunda düzenlemek için 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi" imzalandı. Ana konuları yoksulluk, çocuk işçiliği, eğitim gibi dünya çocuklarının refahına yönelik konuları kapsayan bildirgeyi onaylayan devletlerin sözleşmede yer alan konulara ilişkin değişiklikleri kendi iç hukuklarına yansıtma yükümlülüğü bulunmaktadır. Sözleşme, yerinden edilmiş, göç etmek zorunda kalmış mülteci çocukları da içermektedir. Türkiye sözleşmeye taraf olması nedeniyle sözleşmede yer alan mülteci çocukların haklarının yer aldığı Geçici Koruma Yönetmeliği düzenlemiştir. Ancak söz konusu bu yönetmelik uygulamadan ziyade mevzuatta kalmıştır. Türkiye'nin sözleşmeye ilişkin yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemesi nedeniyle mülteci çocuklar sözleşmeden doğan haklarından yararlanamamaktadırlar.

Mülteci ailelerinde göç kararını genellikle aile reisi rolünde olan erkek alır, kadınlar ve çocuklar bu karara uyarlar. Ülkemize uzun yıllardır gelmekte olan Etiyopyalı, Somalili, Afgan, İranlı, Iraklı, Libyalı, Nijeryalı ve Yemenli mültecilerin ülkelerinden ayrılma nedenleri arasında ölümden, savaştan, tarikatlara katılmaya zorlanmaları ya da o gruba katılmak için kaçırılmaktan korkmaları, çocuklarını koruma ve çocuklarına güvenli bir gelecek sağlama istekleri bulunmaktadır. Anneler gelirken genellikle çocukları ile beraber ülkelerini terk etmekle beraber yalnız anneye ya da yalnız babayla gelen çocuklar bulunduğu gibi her ikisi ile birlikte de gelen çocuklarda mevcuttur. Aile bireylerini kendi ülkesinde kaybedip akrabalar veya bir grup ile gelen çocuklarda söz konusu olabilmektedir. Ülkemizde mülteci nüfusu arasında en kalabalık

grubu özellikle 2011 yılından itibaren yoğun bir şekilde Suriye de yaşanan iç savaştan ve terörden kaçarak gelen Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Özellikle Suriyelilerin diğer mültecilerden farklı olarak, ülkemize davet edilerek gelmiş gibi davrandıkları gözlemler arasında bulunmaktadır. Gelen mülteciler içinde anne ya da baba çalışmak zorunda kalması nedeni ile çocukları da birçok sorun beklemektedir. Bunlar arasında; çocuğu bırakacak yer ve kimseleri olmadığı için çocuk evde yalnız kalabilmektedir. Bu durum ev kazalarında zarar görebilecek çocukları gündeme getirebilmektedir. Aile bireyleri çalışırken çocuklar sokaklarda, yollarda, parklarda denetimsiz ve amaçsız dolaşp kazalara ve istismarlara maruz kalabilmektedirler. Yaşanan sorunlara dil sorununun da eklenmesi ile sorunlar daha da derinleşmektedir. Dilini bilmediğimiz, dilimizi bilmeyen insanların entegrasyonun da zor olduğu aşıkardır. Kendi dillerinde eğitimin olmayışı zorlukları arttırmaktadır. Suriyeli mültecilerin yaşam alanları diğer mültecilere göre daha belirli alanlar da olması (onlara kamplar açılmış olduğu için) hem Arapça eğitim alabiliyor hem de Türkçe öğrenebilmektedirler. Ancak kayıtsız ve diğer ülkelerden gelen ve kamplar dışında şehirlere dağılık olarak yerleşmiş mülteci çocuklar için yukarıda belirttiğimiz karmaşık sorunlar daha yoğun yaşanmaktadır. Mülteci çocukların insan haklarından ikinci kuşak hakları olan eğitim hakkına yönelik sorunlarına acil çözüm bulmak gerekirken Ülkemizde okullarımız kendi çocuklarımızın eğitim sorununu daha tam çözememişken dil sorunu yaşayan yaralı, güvensiz, kırgın, kızgın mülteci çocuk ve ergenlerin sorunlarını çözmek elbette kolay olmayacaktır. Bir taraftan, okulların kapasite doluluğu, önyargılar nedeniyle mülteci çocukları kabul etmemeleri, ailelerin ekonomik yoksunlukları nedeniyle ikamet ettikleri yerlerin dışındaki bölgelerdeki okullara çocuklarını servis ile gönderecek güçlerinin olmaması, diğer taraftan ailelerin çocuklarını eve para getiren gelir kaynakları olarak kullanmaları sebepleriyle okula gidemeyen çocukların sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Çocukların okula gidebilmesi için ailelerin hızlı bir şekilde yerleşik düzene geçmeye ihtiyaçlarının olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yukarıda sayılan sorunların birçoğu kayıtsız olan mültecilerde daha çok yaşanmaktadır. Mülteciler bir ülkeye giriş yaptıklarında hem polise hem BMMYK kayıt olmak zorundalar. Kayıt ile birlikte polis onlara bir yerleşim yeri (geçici ikamet) göstermektedir. Kendilerine ikamet olarak belirtilen yerlerde kendilerine verilen geçici vatandaşlık numarası ve polis kaydıyla çocuklarını okula gönderebilmektedirler. Ayrıca mülteci çocukların dil sorunu yanında kültür, akran zorbalığı, öğretmen ya da idarenin dışlaması, tükenmişlik gibi etkenler nedeniyle çok fazla olumsuzluklarla karşılaştıkları yadsınamaz bir gerçektir (Erden, 2016: 269-288).

Hak temelli sosyal politikaları oluşturmak, devletin benimsediği siyasal rejim, uyguladığı ekonomik politika gibi yapılanmalarla doğrudan ilintilidir. Sosyal politika(lar) devlet tarafından vatandaşına uygulanmaktadır. Devletin bünyesinde kabul edilen normların izin verdiği ölçüde sosyal politika ülkesinde ikamet eden veya ikametgâh sahibi olan yabancı uyruklulara da tatbik edilebilmektedir. Devlet genel anlamda sosyal politikalarını eşitlik esasına dayalı olarak uygulamaya çalışmaktadır. İnsan hakları kategorisinde bulunan bazı haklar bireylere doğuştan verilmiştir. Birinci kuşak haklar gurubunda yer alan kişinin yaşama hakkı bu konuda örnek olarak gösterilebilir. İnsan haklarının önemli bir kısmı insan onurunu korumayı da gaye edinmektedir.

Örgütlenmiş bir toplum yapısında devlet erkleri aracılığıyla insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almakta ve bunları usulüne uygun olarak uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. maddesi taraf devletlerin kendi yetki alanı içinde bulunan herkesin (vatandaşlarının ve/veya yabancıların) bu sözleşmede vurgulanan temel haklardan ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 1. maddesi de “Bütün insanlar onur ve hakları bakımından eşit ve özgür doğarlar” tümcesini içermektedir. Bu beyannamenin 2. maddesinin 1. paragrafında ise herkesin ırk, renk, cins, dil, din, siyasal veya her hangi bir başka inanç, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi bir başka ayırım gözetilmeksizin bu beyannamede açıklanan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabileceğini öngörmektedir.

2-Çocuk Mültecilere Yönelik Düzenlemeler

Mülteci çocuklara ilişkin Çocuk haklarına yönelik spesifik bir mevzuat oluşturmak gerekli midir? Zira bu soruya istinaden denilebilir ki genel nitelikteki insan haklarıyla ilgili çok sayıdaki uluslararası veya ulusal hukuk işlemindeki düzenlemelerden haklar itibarıyla çocuklar da yararlanmaktadır. Bu durumda çocuklara ilişkin ayrıca bir düzenleme yapma gerekliliği olmayabilir düşüncesi mantıklı görünebilir. Ancak, özellikle gelişmemiş toplumlarda çocuklara yönelik hak ihlallerinin giderek artması özel nitelikte bu ihtiyacı doğurmuştur. Belirtmek gerekir ki çocukların bedensel, zihinsel ve psikolojik açıdan olgunlaşmaları için genel anlamda on sekiz yaşına girme durumu kabul edilmektedir.

Özellikle çocukların korunması ve haklarının çeşitli şekillerde garanti altına alınması gayesiyle çalışmaların yapıldığını belirtmek gerekir. Eglantyne Jebb, 1. Dünya Savaşının yarattığı durum nedeniyle özellikle çocukların korunması

gerektiğini vurgulamış ve kız kardeşi Dorothy Buxton'ın yardımıyla 1919 yılında Londra'da savaş mağduru çocukları korumak ve bunlara yardım götürmek gayesiyle bir fon kumuştur (Savethe Children Fund). Hatta bu konuya ilişkin bu fonun veya yapının da katkılarıyla 06.01.1920 tarihinde Cenevre'de "Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği" (Union Internationale de Secoursaux Enfants) adı ile özel bir örgüt kurulmuştur. Bu örgüt, ilk aşamada 23.02.1923 tarihinde IV. genel kurul toplantısı esnasında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'ni yayımlamış ve bu bildirge V. genel kurul toplantısında 28.02.1924 tarihinde bu bildirgeyi onaylamıştır. Bu bildirge 26.09.1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir (<http://www.humanium.org/fr/normes/declaration-de-geneve-1924/>).

Beş maddeden oluşan bu bildirge, çocukların yaşama hakkı bağlamında hayatta kalmalarının sağlanması, toplumun bir bireyi olarak kendilerine gerekli olan olanaklardan yararlanmaları (eğitim, sağlık vb.) ve güvenliklerinin garanti altına alınmasını uluslararası düzeyde konu edinen bir uluslararası hukuk işlemi olmaktadır. Bildirge Türkiye tarafından kabul edilmiş ve iç hukukunun öngördüğü prosedüre tâbi tutularak 1928 yılında onaylanmıştır².

Evrensel mahiyette kabul edilen çocuk haklarına ilişkin uluslararası nitelikteki işlemlerden birisi de "Çocuk Hakları Bildirisi"dir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20.11.1959 tarih ve 1386(XIV) sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Bu bildiri on maddeden oluşmaktadır. Bu bildiride çocukların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başka statüler temelinde herhangi bir farklılık gözetilmeksizin veya ayrımcılık yapılmaksızın bildiride belirtilen haklara sahip olmaları öngörülmüştür (1. madde). Bu hakları genel ve soyut olarak şu şekilde sıralayabiliriz, özel korumadan yararlanma, isme ve uyrukluğa sahip olma, sosyal güvenlik olanaklarından yararlanma, çocuk engelli ise engelli haklarından yararlanma, ilköğretimin parasız ve zorunlu olması, koruma ve kurtarılmada öncelikli durumda olma, sömürüye karşı korunma vb (Gemalmaz, 2010: 577-582). Avrupa Konseyi'nin dışında bölgesel nitelikte

² Bu bildirgede yer alan düzenlemeler şu şekildedir:

1. *Çocuğa hem bedensel hem de ruhsal açıdan normal gelişmesi için gerekli bütün olanaklar sağlanmalıdır;*
2. *Aç çocuk beslenmelidir; hasta çocuk tedavi edilmelidir; öğrenme yavaşlığı/(geriliği) olan çocuğa yardım edilmelidir; suç işleyen çocuk ıslah edilmelidir; ve yetim/öksüz ve kimsesiz çocuk koruma altına alınmalı ve yardımına koşulmalıdır;*
3. *Tehlike hallerinde çocuk en başta/(birinci olarak) kurtarılmalıdır;*
4. *Çocuk, yaşamını kazanabilecek/(idame edebilecek) bir duruma getirilmelidir ve her biçimdeki sömürüye karşı korunmalıdır; .*
5. *Çocuk, yetilerini insanların (kardeşlerinin) hizmetine sunması gerektiği bilinciyle büyütülmelidir"* (Gemalmaz, II. Cilt, 2010: 575-576).

çocuk hakları ile ilgili düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu konuda Çocuk Hakları ve Refahı Hakkında Afrika Şartı'nı örnek olarak vermek olasıdır. Bu şart Afrika Birliği Örgütü bünyesinde kabul edilmiştir. Afrika Birliği Örgütü Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi'nin Etiyopya'nın Addis Ababa şehrinde 11.07.1990 tarihinde gerçekleştirilen yirmi altıncı olağan toplantısında bu şart kabul edilmiş ve 29.11.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kırk sekiz maddeden oluşan bu şart (bkz.,<http://www.achpr.org/fr/instruments/child/>), çocuğa ilişkin klasik nitelikteki hakları (yaşama, cinsel istismardan korunma, isim, uyrukluğun sağlığı, ifade, örgütlenme, din-vicdan vb.) ve bu çocukların tâbi olduğu ve/veya bulunduğu ülkede devletin yerine getirmesi gereken yükümlülükleri içermektedir. Şart ebeveynlere de sorumluluk yüklemektedir. Bu anlamda çocukların ailesi tarafından korunması, silahlı çatışmalarda çocukların kullanılmaması vb. şartta özellikle vurgulanmaktadır.

Yukarıda genel olarak sunduğumuz çocuk haklarına ilişkin uluslararası nitelikte kabul edilen sözleşme ve protokolleri Türkiye benimsemiş ve iç hukukuna mal etmiştir. Teorik anlamda Türkiye'nin çocuk hakları konusunda arzulan düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak önemli olan teorik olarak benimsenen bu işlemlerin uygulama itibarıyla etkinliklerinin sağlanmasıdır.

ASPB'nın kuruluş kanunu dikkate alındığında teorik nitelikte de olsa genel anlamda bir aksaklığın veya eksikliğin olmadığı söylenebilir. Bu durumun uygulama açısından eksiksiz veya genel olarak sorunsuz olduğunu söyleyebilmek için fiili duruma bakmak gerekir. ASPB'nın kuruluş kanunu doğal olarak Türkiye'de bulunan (ikamet eden, ikametgâh sahibi aile yanında kalan, kimsesiz olarak bulunan/refakatsiz vb. durumundaki) yabancı devlet uyrukluğundaki veya vatansız konumundaki çocukları kapsayıcı düzenlemeler içermemektedir. Konuya ilişkin 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun ilgili düzenlemelerinin dikkate alınması gerekmektedir³. Bu kanunun ilgili düzenlemeleri genel olarak İçişleri Bakanlığı'na bağlı nitelikte (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı) görev üstlenen ve yetki kullanan İl Göç İdareleri tarafından uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu kurumlar ile ASPB'na bağlı olarak yetki üstlenen ve görevlerini yerine getiren Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinin koordinasyon içerisinde olmaları, verilmesi öngörülen veya gereken hizmet için önemlidir.

³ Bu kanun 11.04.2013 tarihli Resmi Gazete'nin 28615 sayılı sayısında yayımlanmıştır. Kanun 11.04.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunda özellikle refakatsiz çocuklarla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çocukların özellikle evrensel mahiyette kabul edilen temel ve hak özgürlükler dikkate alındığında (kuraldışı/istisnai durumlar saklı kalmak kaydıyla) sosyal hizmetler kapsamındaki yardımlardan yararlandırılmaları son derece önemlidir. Konuya ilişkin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gerekli düzenlemeleri içermektedir.

Türkiye coğrafi yapısı gereği göç hareketlerinin yoğun görüldüğü bir ülke olmasına karşın mültecilere yönelik iç hukuk düzenlemelerinde bir dağınıklığın olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Mülteci ve sığınmacılara yönelik düzenlemeler arasında 94/6169 sayılı İltica Sığınma Yönetmeliği; 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun; 5393 sayılı Belediyeler Kanunu; 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu; 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Kanunu; 222 sayılı İlköğretim Kanunu; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu; 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu yer almaktadır. Bu dağınıklığın uygulamada sorunlara neden olması sonucu Avrupa Birliği katılım süreci dahilinde mültecilerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin tek bir mülteci hukuku mevzuatı oluşturma çalışmaları başlatılarak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK),11.04.2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmıştır (Reçber, 2014: 247-266).

AB üyelik süreci ve AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi ve Türkiye İltica ve Göç Eylem Ulusal Eylem Planı, Türkiye’de sığınmacı ve mültecilere yönelik olarak yürütülen hizmetlerin düzenlenmesi, göç konusunda “güvenlik” boyutunun dışında “sosyal” boyutunun da gündemde olması, mültecilerin insan olmaktan dolayı bir takım sosyal hakları ile birlikte değerlendirilmeleri gerektiği düşüncesi önemli bir gelişmedir. Travmatik olaylar sonucu gelişen göç olgusunun sosyal boyutunu önemli kıldırmaktadır. Göç olgusuna multidisipliner çalışmalarla müdahale etme konusunun insani boyutunun ihmal edilmeden insan haklarına dayalı bir bakış açısıyla gündeme getirilmesidir. Bu anlamda mültecilerin toplumsal rolleri, uyum süreci, eğitim, sağlık, iş yaşamının düzenlenmesi açısından birçok disiplinin bir arada çalışması ve gerek kamu gerek özel kurum ve kuruluşların bir koordinasyon ağı içinde çalışmasının gerekliliğinin kaçınılmazlığını belirtmek yanlış olmayacaktır (Buz, 2008: 120-130).

3-Mülteci Çocuklar ve Sosyal Hizmet

Çeri (2017) tarafından 2014’ten bu yana yapılan dört çalışma neticesinde Türkiye’deki sığınmacı çocukların yüzde 60’ında psikiyatrik hastalık olduğu tespit edildiğini diğer bir ifade ile her iki mülteci çocuklardan birinde bir psikiyatrik hastalık olduğu sonucuna vardıklarını belirtmektedir. Çeri sığınmacı çocuklarda sosyal, akademik ve ailevi işlevsellikte ciddi bozulmalar nedeniyle travma sonrası stres bozukluğu ve depresyonun sıklıkla rastlanan ruhsal rahatsızlıklar hastalıkların başında geldiğini ifade etmiştir.

Sosyal rollerin zamanla değişmesiyle birlikte kişinin de ihtiyaç ve beklentileri farklılaşabilmektedir. Bu değişimde kişinin toplumla sağlıklı uyum geliştirebilmesinde sosyal işlevselliğin etkisi önemli olmaktadır. Sosyal hizmet her ne kadar tüm insanlığın sosyal işlevselliği ile ilgilense de toplumun en savunmasız üyelerine, sosyal adaletsizliğe, ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan kesimleri birinci sıraya oturtarak pozitif ayrımcılık yapabilmektedir. Pozitif ayrımcılık yapılan gruplar arasında çocuklar, yaşlılar, yoksullar, kadınlar, zihinsel ve fiziksel engelliler, LGBT’li kişiler veya farklı etnikten dolayı azınlık ve mülteciler sayılabilir. 2017 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen “Sosyal Hizmetlerde Etik Eğitimi” isimli çalıştayda İonna Kuçuradi’nin şu düşünceleri veya yorumları gerek evrensel gerek Türkiye’deki sosyal hizmetlere yönelik oldukça ilginç ve önemlidir. Kuçuradi, sosyal hizmet uzmanı mesleğini insan hakları ile ilişkilendirmektedir. Kuçuradi’ye göre insan hakları doğal olarak bu meslekle sıkı bir ilişki halindedir. Bu anlamda sosyal hizmet uzmanı mesleği etik ilkeler örneğidir. Sosyal hizmet uzmanının temel amacı insan haklarını korumaktır. Ama bu amaç hiçbir zaman unutulmamalıdır. Çünkü sosyal hizmet uzmanı mesleği, insan hakları korunamayan kişilere yönelik bu hakları korumaya çalışan ve hak savunuculuğu yapan bir meslektir (Kuçuradi, 2017, Sosyal Hizmetlerde Etik Eğitimi).

Kuçuradi’nin sosyal hizmet uzmanı mesleğine yukarıdaki bakışı çerçevesinde sosyal hizmet uzmanının insan hakları korunamayan (veya korunma ihtiyacı olan) mültecilerin sosyal yaşama entegre olmaları konusunda mikro, mezo ve makro düzeydeki yapabileceği mesleki uygulamalarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Olumsuz ve güç koşullar aile içi çekişmeye, anlaşmazlıklara ve giderek aile içi şiddete neden olabileceği göz önüne alınarak bu olumsuzluklardan payını alan birey ve ailelere yönelik bireysel çalışmayı, grup çalışmasını içeren psiko-sosyal hizmetlerin yapılması,
- Geçici olarak ayrı yaşamak durumunda kalan ailelerin aile bütünlüğü için yeniden bir arada yaşamaları için tedbirlerin alınması yönünde ilgili kurumlarla iletişime geçip gerekli çalışmaların başlatılması,
- Ailelere çocuk gelişimi ve bakımı hakkında programlar hazırlanıp eğitimler verilmesi,
- 15 yaşına gelmemiş çocukların silahlı gruplarla çatışmalarda yer almışlarsa bu çocuklara özel koruma sağlanması konusunda yetkili mercilerle iletişime geçilmesi,

- Aile üyelerinden ayrılma, aile bireylerinin kaybı, ekonomik, sosyal, fiziksel ve eğitimsel yaşamın değişmesi, önceki yaşamdaki rollerin (aileyi geçindiren, ev kadını vb.) kaybı ya da değişimi, alışkanlıklar, gelenekleri devam ettirmedeki güçlükler,
- Madde bağımlılığı konusunda rehberlik edilerek rehabilitasyon için ilgili kurumlar ile iletişime geçilmesi,
- Çocuklara ilişkin yapılacak düzenlemelerde çocukların yaşı, biyolojik, zihinsel ve psikolojik gelişimleri de göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılması,
- Çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda çocukların kendilerini ifade edebilecekleri araç ve ortamların oluşturulması,
- Katılım odaklı yöntemlerle çocuk ve gençlerin ihtiyaçları belirlenerek bu ihtiyaçlar doğrultusunda faaliyetler gerçekleştirilmesi.
- Çocukların süreçten psikolojik anlamda daha az etkilenmesi, yaşadıkları kötü travmaların atlatabilmesi için yaşam alanlarında çocuk oyun alanı oluşturulması için çalışmalar yapılması,
- Bireyler iletişim araçlarından olan dilin kullanımı ile kendini ifade etme fırsatı yaratması nedeniyle kendilerini daha da güvende hissetmektedirler. Kişinin kendini güvende hissetmesi için önemli bir yere sahip olan dil sorunu mülteciler arasında da dil bilenler ve bilmeyenler arasında önemli olmaktadır. Milli eğitim müdürlükleri, sağlık müdürlükleri, hastaneleri de tercümanların olmamasından dolayı sorunlar daha da katlanmaktadır. Mülteci çocukların uyum eğitimine alınması, ilk etapta iletişimi sağlamak üzere temel ihtiyaçları için resimli sözlük vb. çalışmalar yapılması,
- Mültecilere toplumun birçok kesiminden dağınık bir şekilde toplanan yardımlar kuruluşlar aracılığıyla toplanmalı ve toplanan yardımlar devletin resmi makamı (Kızılay gibi) tarafından dağıtılmalıdır. Tek elden toplanan yardımlar, kaymakamlıklar ve belediyeler aracılığı ile yapılmalı. Yardımın amacına ulaşıp ulaşmadığı takip etmek oldukça önemli olmaktadır. Yardım verilmesi bazı şartlara bağlanabilir. Örneğin çocukları varsa okula gönderme şartı konulup çocuğunu okula göndermeyen, çalıştırıp gelir aracı olarak gören kişilerden verilen yardımı kesme, yardımı azaltma gibi yaptırımlar uygulanması,
- Mültecilerin yaşadıkları travmalardan dolayı daha incinmiş, yaralanmış grupta yer almaları nedeniyle öfke gibi olumsuz duygularını daha yüksek dozda ifade etme olasılıklarını göz önünde bulundurarak koruyucu önlem

olarak sosyal hizmet uzmanlarına, psikologlara vb meslek elemanlarına kolay ulaşılabilecekleri psiko-sosyal destek programları hazırlanması,

- Okullarda öğretmenlerin mülteci aileleri yönlendirebilecekleri sosyal yardımlar ve bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları konusunda bilgilendirilmesi, öğretmenlerin öğrenciler arasındaki olası ayrımcı ve zorbaca davranışlarla baş etme konusundaki donanımlarının artırılması;
- Türkiye toplumunun sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında sağlık, eğitim gibi alanlarda temel sıkıntıları söz konusu iken çocuklarımızın ve ailelerinin mülteci sorunlarına hazır olmayışları etkilenme boyutunun etkilemektedir. Bu nedenle Türkiye toplumuna mültecilerin sosyal, ekonomik, psikolojik ve hukuki durumları hakkında bilgilendirme eğitimleri verilmesi toplumsal barış için uygun çözümler olabilir.

Sonuç

Türkiye mültecilerin sağlık, eğitim, barınma, ekonomik vb. sorunlarının çözümünde yetersiz kalmasının nedenlerinin başında hedef ülkeye ulaşmak için bir geçiş ülkesi durumunda olması gelmektedir. Geçiş ülkesi olması durumu mültecilerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik bir sosyal politikasının olmamasına ve bu sosyal politikaları uygulama araçlarının (sosyal hizmetler, sosyal yardım, sosyal güvenlik vb araçlar) etkin kullanılmamasına bağlı olarak hizmetlerin sürekliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle mültecilere yönelik kurumsallaşmış bir hizmetler ağının olmaması, verilen hizmetlerin hayırseverlikten öteye gitmediğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

İnsan olmaktan dolayı insan onuruna yakışır yaşam standartları açısından mültecilere yönelik sosyal nitelikteki hakların sağlanması gerekmektedir. Toplumsal entegrasyon süreçlerinin daha sorunsuz atlatılabilmeleri için barınma ve sağlık, dil ve iş sorununu, sosyal dışlanmayı azaltmak için olanaklar yaratılması yerinde olacaktır.

Göç konusunda hedef ülke konumunda olan ülkelerin devletleri mültecilerle daha önce karşılaştıkları için mültecilerin sorunlarının çözümünde kurum ve kuruluşlarında sistematik yapıya ulaşmış olduklarını ifade edebiliriz. Bu ülkelerin tecrübe ve yapılarından yararlanarak Türkiye’de bir hizmet ağı oluşturulabilir. Mültecilerin yoğunluklu yaşadığı bölgelerde mülteciler konusunda uzmanlaşmış çocuk psikiyatrisi servisleri açılmalı, bu servislerde

mültecilerin dil ve sosyo-kültürel yapısını tanıyan gönüllü psikiyatrlar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ve çocuk gelişim uzmanları görev almaları sorunların çözümünü daha da kolaylaştıracaktır.

Mülteci çocukların kendi ülkelerinin yeniden inşası açısından itici bir güç oldukları göz önüne alınarak, mülteci olarak buldukları ülke devletlerinin mülteci çocukların ülkelerine sağlıklı birer bireyler olarak dönebilmeleri için eğitim, psiko-sosyal, açıdan rehabilitasyonlarını sağlayacak sosyal politikalar oluşturmaları gerekmektedir. Sosyal adalet ve insan hakları ilkeleri doğrultusunda sorumlu politikalar, planlanmış yardımlar ve doğru yönlendirmelerle mültecilerin toplumsal uyumu daha az sorunla atlatılarak mülteci çocukların kayıp nesil olmalarının önüne geçilebilme durumu söz konusu olacaktır.

Kaynakça

- BAŞBUĞ, Sezin, YİĞİT, İbrahim (2016). Prof. Dr. Gülsen ERDEN ile Mülteci Çocuklar Üzerine. Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), Cilt 4, Sayı 8, Volume 4, Issue 8, ss. 269-288.
- BUZ, Sema (2008) “Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu”, TBB Dergisi, sayı: 76, ss. 120-130.
- ÇERİ, Veysi (2017). 4. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali “Göç” Tebliğler, Adalet Yayınevi, Ankara, ss.917-922.
- DERAN, Eren(2015). Türkiye’de Sığınmacı Sorunu ve Sosyal Hizmet Bakışı, Madalyon Psikiyatri Merkezi, http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_14869.htm.
- GEMALMAZ Mehmet Semih, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Belgeleri, II. Cilt, Legal Yayınları, İstanbul, 2010.
- GÜNDOĞAN, Neval (2015). Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Psiko-sosyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- REÇBER, Sercan (2014). Hayatın Yok Yerindekiler: Mülteciler ve Sığınmacılar. VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu, ss.247- 266.
- KUÇURADI İonnna, Sosyal Hizmetlerde Etik Eğitimi, Maltepe Üniversitesi, 23-27 Ocak, İstanbul, 2017. <http://www.humanium.org/fr/normes/declaration-de-geneve-1924>.

Development of a Scale about Attitudes Towards Refugees

Tezcan Zeynep ÖZKAN TİLKİ¹, Elif DEMİRBAŞ²,
Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK³

Abstract

The aim of the paper is to develop a scale measuring attitudes towards refugees. Firstly, interviews were conducted with people with different age, education and social status in order to elicit themes about scale of attitude towards refugees. After written items, the questionnaires were prepared in the form of 5-point Likert type. 221 participants were used in order to measure attitudes towards refugees. Participants were selected via convenience sample technique from a private university. Factor analysis was conducted in order to reveal factors about attitudes towards refugees. Five factors were determined in the result of factor analysis.

Introduction

Since the year 2011, especially the internal turmoil and the resulting climate of war in Syria, has led to a massive migration to Turkey. The number of Syrians who took refuge in Turkey is currently about 3.5 million (Refugee Association, 2018). Refugees have difficulties related to adaptation in countries where they migrated and are exposed to social exclusion (Özdemir and Öner-Özkan, 2016). The perspective of the Turks towards the refugees has also been significantly influenced with the increase in the number of refugees. Being aware of public attitudes towards refugees and making adaptation studies is important. There are the two main texts that constitute the basis for international refugee law which are the “1951 Geneva Convention for the Legal Status of Refugees” and the “New York Protocol on the Legal Status of Refugees of 1967”. Turkey signed these texts regulating protection responsibilities of states related to refugees with ‘‘geographical limitations / geographical drawback’’. According to this, “the people from Europe” has granted the right to be a refugee; this right has not granted non-European, and the right to asylum has granted during the period of passage to third countries. Turkey gave “temporary protection” status to Syrian citizens according to open door policy conducted international legal customary practice. Hence,

¹ Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, SHMYO, Sosyal Hizmetler Program Başkanı, tezcanozkan@aydin.edu.tr

² Arş. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, elifdemirbas@aydin.edu.tr

³ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, dogacniyazi@gmail.com

Syrians in Turkey has lived as “guests” until the situation in Syria improves. A large number of asylum-seekers is the greatest influence in giving this status (TGNA, 2012).

The concepts of sense, perception and attitude, which are determinants of behavior need to be examined in order to understand the behavior of individuals. The sensation occurs when the recipient cells catch the physical energies around the outside and turn it into neural energy. A perceptual product emerges as a result of the processing of this neural energy in the brain. This process is called as sense and the resulting product is perception. At the moment of perception, a complex process occurs in the brain that contains expectations, past experiences, other senses, social and cultural factors (Cüceloğlu, 2008). Attitude is defined as a tendency that is attributed to the individual and includes his / her feelings, thoughts and behaviors about a psychological object by way of observable behaviors (Kağıtçıbaşı, 2010). Attitudes have become a subject of social psychology and they generally provide knowing what people’s attitudes are and how they will behave. Likert scales are expressed by Kağıtçıbaşı (2010) as the easiest method for directly measuring attitudes. In this study, the attitudes of the individuals in terms of predictability of their behaviors were examined by using likert type measurement tools. A study related to perception and approaches towards Syrian refugees in Turkey was conducted in December 2016 by Istanbul Kemerburgaz University, Kent University Newton Fund cooperation. According to the pre-study report of the project, it was concluded that there is a negative perception for Syrian refugees due to misinformation of the society. According to the survey, 76 percent of people in İstanbul expressed no sympathy for the Syrians (Haberturk, 2016). The aim of the study is to develop an adaptable scale for the attitudes towards the refugees and to find a solution according to the results obtained and consider the necessity of changing this existing negative situation in terms of sustainability. In this study, it is the main aim to develop an attitude scale for the refugees and to reveal the subtitles of the attitudes towards the refugees. As a result of the study, it is aimed to increase public awareness and to conduct studies related to exploring the attitudes faced by the refugees.

Method

Creating Item Pool

In order to elicit themes interviews people with different education and social status in order to develop the attitude scale towards refugees. Individuals

who participated interviews consist of academicians, students, working class. A quiet place was chosen in order to have a more productive conversation. Participants who attended the interview were wanted to answer some demographic information and then answer of the individuals were directed within the framework of structured questions. Before the interview, the aim of this study is explained succinctly. The answers obtained from the interviews were recorded using the note-taking technique. Details prepared in order to steer interview and included information of participants were as follow. The structured interview questions consist of questions about the age, gender, education level, income level, department, class, city lived currently, city which family lives, city where you spend most of your life, meanings of refugee word and group of people evoked by refugee word. The following questions were preferred to steer participants.

- 1) Have you ever been contact with a refugee?
- 2) What does “refugee” mean according to you?
- 3) Do you think that there is a prejudice against refugees in Turkey?
- 4) Which areas include mostly prejudice towards refugees?
- 5) Do you think that amenities, benefits and services provided for refugees are enough?
- 6) What are the issues which refugees complain and refugees marginalized by society?
- 7) What is the point of view of society towards refugees?

Moreover, before writing items for the development of attitudes towards refugees were started, views of a master, a doctorate students, 50 undergraduate students and two professor who study in the department of social services at Istanbul Aydin University were consulted about refugees. Selecting participants who have different socio-demographic characteristics are noteworthy in order to consider different specific areas about attitudes towards refugees. Themes and heading selected and extracted result of these meetings were are interpersonal relationships, communication, crime, family relationships, health, policies. 80 items were written in a result of the interviews. Unrelated items and items which include same statements were eliminated. Item number was reduced to 49.

Sample

186 (84.2%) of the 221 participants in the study were female while 33 (14.9%) of them were male students. The participants' age range ranged from 18 to 30, while 75% of participants was between 20 and 22 years of age. 96.4% of the respondents are single. The departments of the participants were showed in the table below. 12 (5.4%) of the participants were first class, 125 (56,6%) were second class, 47 (21,3%) were third class and 23 (10,4%) were fourth grade students .

Table 1: Departments of the Participants

Departments	N (%)
Healthcare Management	77 (34,8)
Nutrition and Dietetics	47 (21,3)
Social Service	40 (18,1)
Nursing	33 (14,9)
Child Development	23 (10,4)
Total	220(99,5)

133 respondents gave the Istanbul answer to the question of the city they live in. Likewise, they stated that they also spent a great majority of their lives in Istanbul.

The meaning of the refugee word was asked to participants. Answers were indicated in Table 2.

Table 2: The Meaning of the Refugee Word

The Meaning of the Refugee	N(%)
I know	196(88,7)
I don't know	6(2,7)
I am not sure	17(7,7)
No answer	2(0,9)
Total	221(100)

The answers for the question "What is the group that the refugee evoked you?" is shown in the table below (Table 3).

Table 3: Refugee Group Coming to Mind

Refugee Group	N(%)
Syrian, Syria	162(73,3)
Asylum-seeker	8(3,6)
People coming to another country from another country as a result of war/compulsorily	19(8,5)
Those coming because of war	2(0,9)
Afghans	2(0,9)
Homelessness	1(0,4)
Foreigners	1(0,4)
Children	1(0,4)
Immigrants	1(0,4)
People who exiled from their country	1(0,4)
Total	198(89,5)

Measures

Attitude Scale towards Refugees

After written items, the questionnaire including 49 items was prepared in the form of 5-point Likert type (1-strongly disagree, 2- disagree, 3-undecided, 4-agree, 5-strongly agree). Socio-demographic Form and Attitude Scale Towards Syrians (Keleş, Aral, Yıldırım, Kurtoğlu ve Sunata, 2016) and Attitude Scale Toward Refugees will be presented together. Unlike the single factorial structure on national scales, it is expected that our work will concentrate on health, interpersonal relations, communication, politics and family factors. Some statements are; I think to marry a refugee, I want to rent my home to a refugee family, I'm afraid to go out at the night because of the refugees, I feel uncomfortable when the refugees beg, I do not want to send my child to same school with a refugee, I do not want to go to same the social and entertainment places with refugees. 221 participants were used in order to measure attitudes towards refugees. Participants were selected via convenience sample technique from a private university.

Socio-Demographic Form

Socio-demographic form includes ages, gender, educational level, income level, department, class, city where the family live, the city where you live a large part of your life, the meaning of the refugee, the group that the refugee evoked you.

Attitude Scale towards Syrians for Validity

The scale was developed by Keleş et al. (2016). It includes 26 questions. 638 participants from 51 different cities were accessed via social media to improve the scale. The scale is 5-point Likert type (1-strongly disagree, 2-disagree, 3-undecided, 4-agree, 5-strongly agree). This scale will be used to check the validity of the new scale.

Process

After the ethical permission was obtained, the purpose and contents of the study were verbally explained to the students and the students who participated were asked to read and sign the “Informed Consent Form”. Participants signing Informed Consent Form have been informed that any personal information related to them will be kept confidential and they will be able to stop working whenever they desire. Questionnaire forms were filled out. Socio-Demographic Form, Attitudes towards Syrians (Keleş et al., 2016) and Attitudes towards Refugees Questionnaire were given together. Participants were informed that it was necessary to respond to all of the questions in the questionnaire in order to obtain valid and reliable results, and questionnaires of those who did not answer all the questions would not be included in the study. The drafted 48-item scale was applied to the students. Students are asked to respond to forms within 20 minutes by distributing individual forms during the class hours.

Data Screening

The data was screened in order to find univariate outliers. Firstly, descriptive analyze was conducted. Exclude cases pairwise option was used to missing values that is variables which have complete data were considered. Data set did not include values out of the range values. All mean values are larger than standard deviation. Neither answer of the participants was removed from the data set. Factor analysis was conducted with 221 participant’s response. In addition, correlations were controlled in order to prevent multicollinearity problem and eliminate items which do not correlate with any items before factor analysis. In a result of the correlation analysis, items with number of 2, 8, 12, 16, 22, 33, 38 ve 46 were removed from data set since Pearson correlation values of the items are lower than .30.

Factor Analysis

After data set was screened, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy was found as .88, which is highly satisfied and Bartlett’s test of sphericity was significant ($\chi^2(171) = 1492,456, p < .0001$). Moreover,

the communalities were all above .5, further confirming that each item shared some common variance with other items. 1, 3, 6, 7, 10, 11, 13, 15, 17, 19, 20, 21, 24, 30, 34, 35, 36, 39, 41, 42 and 43 were removed from data analysis because of low communality value (.5). Given these overall indicators, factor analysis was found suitable for all 19 items.

Unlike the only factorial structure of the scale development study of Keles et al. (2016), the themes that emerged from our interviews were found to focus on health, interpersonal relations, communication, politics and family factors over 48 items.

Table 4: Factor Load Values of the Items in the Scale

Items	Item-Factor Loads
MT14*	,535
MT18	,607
MT23	,614
MT27	,635
MT28	,581
MT29	,699
MT31	,655
MT32	,690
MT40	,625
MT44	,636
MT45	,580
M4**	,640
M5	,587
M9	,589
M25	,715
M37	,601
M47	,670
M48	,643

*MT: Inverse item, ** M: Original item

Factor loadings of items in the scale were calculated by Varimax method and as a result of the analyzes, the scale includes 12 negative and 7 positive items and 5 factors. Factor 1 explained 16.640 % of total variance, factor 2 explained 26.603 % of total variance, factor 3 explained 35.747% of total

variance. The four components explained 43.961% of the total variance in the variables which are included on the components. Factors met minimum criteria of having a primary factor loading of .4 or above.

Table 5: Sub-dimensions of the Scale

Dimensions of the Scale	Items
Social Life with Refugees	14, 18, 28, 44, 45
Refugees and Daily Life	9, 23, 26, 37, 47
Judgmental (Hypothetical) Thoughts for Refugees	25, 27, 29
Individual (face to face) Relations with Refugees	5, 40, 48
Refugees and Living Environment	4, 31, 32

Composite scores were created for items. Scale was found to be reliable after reliability analysis (19 items; $\alpha = .75$). It was found significant correlation between old scale and new scale ($r=.60$, $p<.001$).

Discussion

The Solidarity Association for Refugees and Immigrants published in 2011 “Suspended Lives and Lives in Perception Project Research Report” The results of the perception scale applied to the Turkish people within the scope of the survey indicated that 71.5% of the respondents were undecided about their perception of refugees and asylum seekers (SGDD, 2011).”Syrians in Turkey: Social Acceptance and Adaptation Research” conducted by Hacettepe University’s Migration and Politics Research Center in 2014 revealed that social acceptance of Turkey for Syrian society is rather high for last 3.5 years and it is also based on the presence of human emotion in rate of 64.6%. However, it is seen that the human dimension is ignored when the subject is take away jobs in the hands of the local people (56.1%), being economic burden (70.8%), social morality and peace (62.3%) (HUGO, 2014). According to the latest data as a result of “Perception and Approaches for Syrian Refugees in Turkey” in Istanbul is that 76% of the people do not have sympathy for Syrians. In this context, as the country hosting the most Syrian refugees at the point of changing negative attitudes towards refugees each study will be meaningful. For this purpose, Keleş et al. (2016), a scale development study was conducted by examining the attitudes of Turkish youth towards Syrian refugees on gender, income, education and city context. The questionnaire was

developed in order to evaluate the two threats, realistic and symbolic contexts of Syrian refugees. It is a 5-point Likert scale consisting of 32 items. The context of this study is limited to students, studies with a larger sample group need to be strengthened. From this point of view, we aimed at developing “Attitude Scale towards Refugees”. Sağlam and Kambur (2017) developed Refugee Student Scale consisting of 24 items and 3 sub-dimensions in order to examine the attitudes of classroom teachers towards refugee students. As a result of the factor factor analysis applied with 45 items, it was reduced to 24 items. The reliability coefficient of this scale is as high as .91. 3 sub-dimensions (competence, communication and cohesion) were determined. At the end of the research, it can be accepted that the attitudes of the teachers towards refugee students are considered outside of the qualification dimension; In the dimension of competence, it is lower than the desired level. Kılcan et al. (2017) developed a 3-point Likert-type scale with 31 items in the Mamak district of Ankara in the light of data collected from 243 students studying in middle schools with Syrian students. It was determined as a result of exploratory factor analysis that the scale consists of one dimension. Factor loadings of items vary between .45 and .82. Sevi et al. (2016) the effect of the level of knowledge of refugees and individual differences in Behavioral Immune Systems on refugee attitudes was investigated. The sample of the study consisted of 91 people who were reached via internet. The questionnaire was distributed to the participants and questions about attitude towards refugees were asked. It was concluded that the negative attitudes towards refugees can be explained by anxiety and disgust. When we look at international literature, the Attitudes Towards Asylum Seekers Scale (ATAS) (Pedersen, Attwell and Heveli, 2005) is designed to measure the emotional evaluations of individuals in the context of false beliefs, nationalism and self-esteem to predict negative attitudes towards refugees and asylum seekers in the Australian context. The scale consisting of 18 items is 7-point Likert type. In addition to this study, the study about “US Social Workers’ Attitudes Towards Migrants and Migration: Results from the Online Survey” was conducted by Park et al. in 2011. The aim of this study is to have knowledge about attitudes of social workers towards immigrants and to develop a scale with a multi-field that measures these attitudes. The survey was used a sample of 1,124 practitioners in 47 states. The 28 attitude items were designed to consist of five sub-dimensions: immigrant assimilation, perceived threat, immigration policy, social services and social responsibilities of social workers towards migrants. The aim of this study is to demonstrate the need for social work to better address the impact of immigration policies on access to services and to clarify professional ethics.

The refugee crisis has not only been a concern for a single country but has become a common problem of the whole world. Many studies (Bruneau & Kteily, 2017; DeCoursey, Naimushin, Tuncay & Stepanova, 2017; Schweitzer, 2005) indicated that refugee crisis has occurred in both European countries and Islamic countries. According to the European Views to the Refugee Crisis survey conducted in 10 European countries in 2016, many Europeans are concerned that the influx of refugees will increase the possibility of terrorism and bring a burden to their country (Poushter, 2016).

Conclusion

There is no scale about attitudes towards refugees who reflect large and different population sample. The society should internalize to live together with refugees because returning to their country will take long years. This is also important in the literature to develop and implement recommendations that facilitate the process.

The findings of the study were limited to the students who accepted to participate in the study. The sample of the study was composed of 5 departments of the Faculty of Health Sciences in Istanbul Aydın University due to course programmes, exam weeks and internship. 84.2% of the sample was female because female students are more willing to participate in the study. In addition, the rate of healthy response was changed with the support of the instructors.

References

- Bruneau, E., & Kteily, N. (2017). The enemy as animal: Symmetric dehumanization during asymmetric warfare. *PLoS ONE*, 12(7).
- Cüceloğlu, D. (2008), *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitapevi: İstanbul.
- DeCoursey, C.A., Naimushin, B., Tuncay, H. & Stepanova, M. (2017). Attitudes towards refugees in Russia, Kyrgyzstan, Lebanon and Saudi Arabia. *Asian Social Science*, 13(5), 116-130.
- Erdoğan, M. (2014). *Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration Research*.
- Habertürk (Aralık,2016),“Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar” Raporu, <http://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/10232021-suriyeli-siginmacilara-yonelik-almi-ve-tutumlar-raporu>, Erişim Tarihi: 01.05.2018

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. Evrim Yayınevi: İstanbul.
- Keleş, S. Ç., Aral, T., Yıldırım, M., Kurtoglu, E. ve Sunata, U. (2016) Attitudes of Turkish youth toward Syrian refugees in respect to youths' gender, income, education, and city: A scale development study. D. Eroğlu, J. H. Cohen ve I. Sirkeci, (Eds), *Turkish migration 2016 selected papers içinde* (173-181). London: TPL.
- Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B. (2016). Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri, *Nesne*, 4(8), 227-244.
- Sağlam, H. İ. and İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Schweitzer, Robert and Perkoulidis, Shelley A. and Krome, Sandra L. and Ludlow, Christopher N. (2005) Attitudes towards Refugees: The Dark Side of Prejudice in Australia, *Australian Journal of Psychology*, 57(3), 170-179.
- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (2011). *Askıdaki yaşamlar & algıdaki yaşamlar projesi araştırma raporu*. Ankara: Atik
- Poushter, J. (2016). European opinions of the refugee crisis in 5 charts. Pew Research Center, September 16. Retrieved from <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/09/16/european-opinions-of-the-refugee-crisis-in-5-charts/>
- TGNA (2012) Retrived from https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_internet.arama?q=suriye
- Refugee Association (2018). Retrieved from <https://multeciler.org.tr/eng/>

Çocuk İhmal ve İstismarı Açısından “Erken Evlilikler”

Ebru YORGUN¹

Öz

Erken evlilikler; henüz bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini tamamlamayan, eğitim çağında bulunan 18 yaş altı çocukların yaptıkları evlilikler olarak tanımlanmaktadır. Çocuk yaşta evlilik sorunu, uzun yıllar boyunca toplumda normal bir durum olarak kabul edilegelmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki gelişmeler neticesinde kadının toplumdaki yeri, gelecek kuşaklardaki etkisi ve önemi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği de göz önüne alınarak konumunda değişimler yaşanmış, erken evlilikler hak temelli yaklaşımla hareket eden sosyal hizmet mesleği açısından üzerinde çalışılması ve önlenmesi gereken önemli bir sosyal sorun haline gelmiştir.

Erken evlenen kızların daha çok şiddete, istismara maruz kaldıkları, cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik sorunları olduğu ve düşük eğitim düzeylerine sahip olduğu bilinmektedir. Erken evlilikler çocuk ihmal istismarının hem nedeni hem de sonucudur. Henüz biyopsikososyal gelişimini tamamlamamış kız çocuklarının evlilik gereği, çocuk sahibi olması beklenmekte ve kız çocukları adölesan yaşta gebelik yaşayarak çocuk sahibi olabilmektedirler. Buna ek olarak anneliğe henüz hazır olmayan, kendisi de çocuk olan adölesan anne, bebeğini ihmal ve istismara uğratabilmektedir.

Araştırma, çocuk ihmal ve istismarı açısından erken yaşta evlenen kadınların evlilik nedenleri ve kendi çocuklarını istismar etme durumları, çocuk yetiştirme konularında yaşadıkları problemleri tespit etmek amacıyla erken evlilik yapıp çocuk sahibi olan ve Ardahan ilinde yaşayan 20 kadın ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiş, çocuk yetiştirme ile ilgili yaşadıkları problemler tespit edilerek, erken evlilikler ve çocuk ihmal istismarı arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erken Evlilikler, Çocuk İhmal ve İstismarı, Sağlıklı Çocuk Yetiştirme

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Sosyal Hizmet Uzmanı, Bakırköy İlçe Sağlık Müdürlüğü, yorgunebru@gmail.com

1. Giriş

Evlilik; karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik; kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karı koca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol hak ve yetkisi bulunan, psikolojik, sosyal ve fizyolojik ihtiyaçların karşılandığı yasal bir ilişki biçimidir (Özgüven, 2000: 56-59). Evlilik; güven ilişkisine dayalı, karşılıklı sevgi ve saygı temeli olan toplumun yapı taşı niteliğindeki resmi birlikteliklerdir. Bu birliktelikler neticesinde neslin devamı, kültürel sürekliliğin sağlanması, biyopsikososyal ihtiyaçların temini sosyal yapının en küçük birimi olan aile tarafından sağlanmış olur.

Erken evlilik, fizyolojik ve psikolojik açıdan evlilik ve çocuk doğurma sorumluluğu taşımaya hazır olmadan ve genellikle 18 yaşından önce gerçekleşen evlilikler olarak tanımlanmaktadır. 18 yaşından önce her birey çocuk olarak kabul edildiğinden, erken evliliklerde kritik yaş sınırı 18'dir. Evliliklerde genellikle karşılaşılan en önemli problem zorunlu evliliklerdir. Gönüllü evliliklerin dışında kalan bu durum evlilik ilişkilerinde eşler birbirleriyle birlikte olmak zorunda oldukları için beraberliklerini sürdürmeye çalışırlar (Özgüven, 2001: 284). Erken yaşta evlilikler büyük oranda ebeveynlerin zorlamasının sonucu olarak zorunlu evlilik şeklinde meydana gelmektedir.

Erken evlilikler, toplumda sağlıklı nesiller yetişmesini engelleyerek eğitim dışında tutulan kız çocuklarının sayısını arttırmaktadır. Özellikle kız çocukların bedensel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyerek sağlıksız ve küçük annelerin ortaya çıkmasına neden olmakta, hayatın gerçek yüzüyle hazırlıksız olarak karşılaştırmaktadır (Orçan ve Kar, 2009: 97). Gereğesi ne kadar değişirse değişsin çocuk gelin olmanın sonuçları değişmemektedir. Mutsuz olmak, fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik şiddete uğramak, eğitimden kopmak, psikososyal problemler, anne bebek ölümleri, kalıcı bedensel hastalıklar, istihdam dışılık gibi ciddi zorluklar yaşanmaktadır. Çok az istisna dışında çocuk gelin evlilikleri mutsuz ve problemlili evliliklerdir (Arslan, 2015: 21).

Erken evlilikler çocuk istismarının, kadına yönelik şiddetin ve kadın erkek arasındaki güç eşitsizliğinin en tahrip edici şekilde görüldüğü alanlardan biri olarak kabul edilen ve artık açıkça bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilen ve tartışılan bir konudur (Aydemir, 2011: 3). 18 yaş altında evlenme olarak

tanımlanan erken evlilik, okulu bırakma nedeniyle düşük eğitim seviyesi, adolesan gebelik, anne ve bebek mortalite ve morbiditesinde artış, yoksulluk gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Erken evlilikler çocukların; eğitim hakkı, istismardan korunma hakkı, sağlıklı gelişme hakkını ellerinden almaktadır. Ayrıca erken yaşta evlenen kız çocuklarının adolesan dönemde anne olmaları sağlıklarını bozarak, yoksulluk, eğitimsizlik, kendi çocuklarını ihmal ya da istismar etme gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Eğitimleri yarıda kalmış, gelişimleri henüz tamamlanamamış, kendileri istismara maruz kalmış çocukların, geleceğe sağlıklı bir şekilde yetiştirilmiş, bilinçli bireyler kazandırmaları kolay görünmemektedir.

Araştırmanın temel amacı; erken evliliklerin sık yaşanması ve toplumda normal olarak algılanması açısından Ardahan İlinde erken evliliklerin nedenleri ve sonuçları üzerine tartışmak, çocuk ihmal ve istismarı açısından cinsel, duygusal istismara maruz kalan kadınların kendi çocuklarını yetiştirme becerilerini tespit etmektir.

TUİK 2016 verilerine göre, çocuk yaşta yapılan evliliklerin oranlarının sunulduğu “Çocuk Gelin Haritası”ndaki tabloda Ardahan ili % 11.4 oran ile 14. sırada en fazla erken evliliklerin görüldüğü illerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca istatistik verilerine girmemiş olan 18 yaş altı resmi olmayan evliliklerin sayısının da fazla olması konunun erken evliliklerin yaygın olduğu Doğu Anadolu Bölgesinden Ardahan ilinde araştırılmasını gerekli kılmıştır.

Tablo 1: 2015 Yılı İl ve Yaşa Göre Kız Çocuk Evlenmeleri

İl	Toplam Evlenme Sayısı	Toplam 16-17 Yaş Grubunda Evlenen Kız Çocuk Sayısı	Kız Çocuk Evliliklerinin Toplam Evlilikler İçindeki Oranı
Türkiye	602.982	31.337	5.2
Ardahan	657	75	11.4

Kaynak: TUİK, Evlenme İstatistikleri (<http://www.tuik.gov.tr>, 2017)

Toplam evlenme sayılarına göre erken yaşta evlenen kız çocuklarının oranlarının sunulduğu tabloya bakıldığında; Ardahan ilinde erken evliliklerin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Türkiye’de son yıllarda erken evlilik oranlarının düşmesine, evlilik yaşının artmasına rağmen

bazı illerde erken evlilikler halen önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kız çocuklarının eğitimden uzaklaşması, istihdamın dışında kalmaları erken yaşta evlilik yapmalarına neden olabilmektedir. Ardahan ilinde de istihdam oranlarının düşük olması, iklim ve çevresel faktörler, göçler, bölgesel gelişmişlik düzeyi gibi nedenlerle erken evliliklerin yaygınlığı söz konusudur.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Daha önce hazırlanan soruların yanında görüşme esnasında esneklik sağlayan, ayrıntılı bilgi alabilmek için ek soruların sorulabileceği “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır.

Görüşmeler, Ardahan Merkezde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerinde katılımcıların mahremiyetleri gözetilerek ve gizlilik ilkelerine uyularak görüşme odalarında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmada görüşmelerin süresi ve kalitesi görüşme koşulları, yanıt veren kişinin istekliliğine, iletişim becerisine ve zamana bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Görüşmelerin süresi 1-2 saat arasında değişiklik göstermiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmada erken evlilik sorunu ele alınarak, anne babanın eğitim düzeyi, anne babanın erken evlilik yapması, çocuk bakımına ilişkin bilgi düzeyinin düşük olması, anne baba arasındaki iletişim sorunları, çocukluğunda istismara uğramış bireylerin kendi çocuklarını da istismara maruz bırakma riskinin bulunması gibi faktörlerin, gelecek kuşakların ihmal ve istismara maruz kalmalarında etkisi ve sağlıklı gelişmelerinin önündeki engeller incelenmiştir.

Tablo 2: Ardahan İli 15- 19 Yaş Arası Evli, Erkek ve Kadın Sayıları

Yıl	15-19 yaş arası erkek sayısı	15-19 evli erkek sayısı	15-19 yaş kadın sayısı	15-19 yaş arası evli kadın sayısı
2010	5244	19	5036	518
2011	5146	25	5013	544
2012	5143	28	4896	560
2013	4991	27	4615	456
2014	4789	21	4417	392
2015	4666	18	4324	343
2016	4580	16	4184	317

Kaynak: TÜİK Medeni Duruma Göre Nüfus Bilgileri (15 Yaş Üstü), (<http://www.tuik.gov.tr>, 2017)

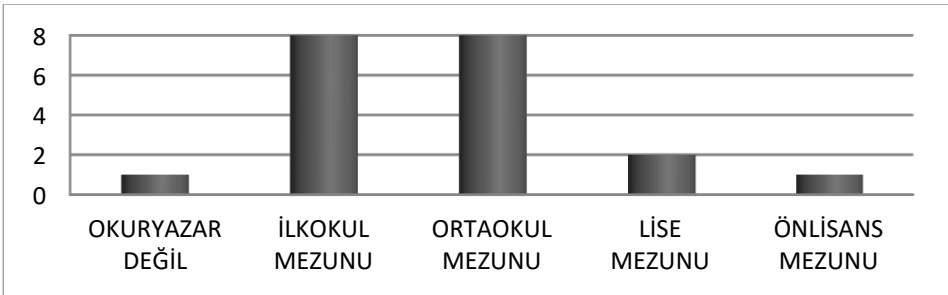
Toplam nüfusu 2016 yılında 98.335 olan Ardahan ilinde 15-19 yaş arası genç nüfusu 8764 tür (www.nufusu.com, 2017). Tabloda bu nüfustan 333 kişinin evli olduğu görülmektedir.

Ardahan ilinde erken yaşta yapılan evliliklere bakıldığında kız çocuklarının erkek çocuklara göre yaklaşık 25 katı kadar daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ayrıca erken evlilikler annelik rolü, çocuk bakımı, gebelik süreci, istihdam, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlar açısından en çok kadınları etkilemektedir. Bu nedenle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha erken yaşta evlenmeleri, bu evliliklerden fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak daha çok zarar görmeleri, çocuk bakımında birincil rolü üstlenmeleri araştırmanın kadınlarla yapılmasının temel nedenidir.

Depresyon, mutsuzluk, çökkünlük, aile içi problemlerin yaşanması hem annenin kendisi hem de çocuğun bakımı için enerjinin olmamasına, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmamasına sebep olabilmektedir. Araştırmada erken evliliklerin kadınların biyopsikososyal sağlığını olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkarılmış, sağlığı bozulan annelerin çocuklarına yeterince bakım veremedikleri ve çocuk yetiştirirken yaşadıkları problemler tespit edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmamızda aşağıda açıklanan sonuçlara ulaşılmıştır.

3.1. Sosyodemografik Özellikler

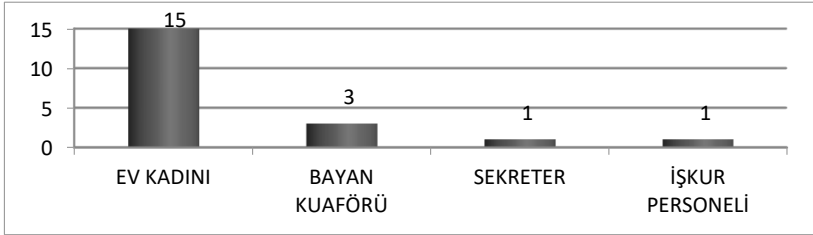
Tamamı erken yaşta evlilik yapıp çocuk sahibi olan kadınlardan oluşan katılımcıların yaşları en büyük 40 en küçük 17 olmak üzere yaş ortalamaları 29,6 dır. Eşlerinin bugünkü yaşları en büyük 72 en küçük 21 olmak üzere yaş ortalamaları 34,85 tir. Görüşülen kişilerin ilk evlilik yaşları 14 ile 17 arasında değişirken, ilk evlilik yaşları ortalamaları 16,2 dir. Eşlerinin yaşları ise ilk evlendikleri sırada en büyük 49 iken en küçük 15 olmak üzere ortalama yaşları 21,75 dir.

Grafik 1: Erken evlenen kadınların eğitim durumları

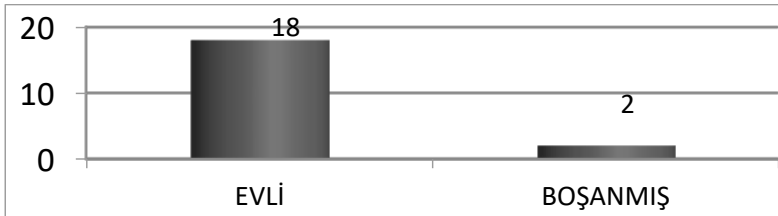
Yapılan görüşmelerde, erken evlenen kadınların anne babalarının eğitim düzeylerinin düşük olduğu, aile yapısının kuşaktan kuşağa aktarıldığı, erken evlenen katılımcıların %80 oranında büyük çoğunluğunun da erken evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir.

Erken evliliklerin kız çocuklarının eğitimlerinin yarıda kalmasına neden olduğu bilinmektedir. Çocuk bakımı ve eğitiminin sağlanması bakımından erken evlilik yapan kişilerin eğitimlerinin yarıda kalması ve istihdam oranlarının düşük olması, katılımcıların büyük çoğunluğunun ev kadınlarından oluşması, ekonomik hayata aktif bir şekilde katılamamalarına neden olmaktadır. Grafik 1 de tamamı kadın olan katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında; 8 kişinin ilköğretim mezunu, 8 kişinin ortaokul mezunu, 2 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ön lisans mezunu, 1 kişinin ise hiç okul okumadığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; sadece 3 kişinin lise ve yükseköğrenim gördüğü, %85 inin en fazla ortaöğretimi tamamladıkları görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda erken evlilik yapan kadınların eğitimlerinin yarıda kaldığı ve %75 inin herhangi bir gelir getirici işte çalışmaması, eğitimsizliğin istihdam edilmelerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Grafik 2: Erken evlenen kadınların istihdam durumları

Erken evlenen kadınların eğitimlerinin yarıda kalması nedeniyle meslek edinmeleri engellenmekte istihdam oranları düşmekte, büyük bir kısmı ev kadını olarak hayatlarını sürdürmektedirler. Grafik 2 de görüldüğü gibi erken evlenen kadınlardan 15 kişi ev kadını, 3 kişi bayan kuaförü, 1 kişi geçici işkuru personeli olduğu, 1 kişi ise sekreter olarak çalışmaktadır.

Grafik 3: Erken evlenen kadınların medeni durumları

Erken evlenen kadınlardan 18 kişi evli, 2 kişi boşanmıştır. Boşanan 2 kişiden 1'inin dini nikahlı bir evliliği bulunmaktadır. Sonuç olarak; 19 kişinin bir evlilik yaptığı, 1 kişinin ise 2 evlilik yaptığı, ikinci evliliğini sadece dini nikah ile gerçekleştirdiği görülmektedir. Nikah türüne bakıldığında; 18 kişinin resmi ve dini nikahı bulunmakta olup, 1 kişi boşanmış, 1 kişi ise boşandıktan sonra yaptığı ikinci evliliğinde resmi nikahı bulunmamaktadır.

3.2. Evlilik Kararı

Araştırmada erken evlilik gerçekleştiren kadınların evlilik şekillerine bakıldığında; 9'unun görücü usulü, 4'ünün kaçarak, 2'sinin kaçırılarak, 5'inin ise severek ve anlaşarak evlendikleri görülmektedir. 1 kişi akrabaları tarafından ve 1 kişi ise sevgilisi tarafından kaçırılmıştır. Kadınların yaklaşık %50 si görücü usulü, ailesi tarafından tanıştırılan kişilerle evlilik gerçekleştirmişlerdir. 8 kişi evlendikleri kişilerle akraba olduklarını ifade etmiştir. Genel olarak bakıldığında akraba evliliklerinin büyük orana sahip olduğu, katılımcıların evliliklerinde karar alıcıların aileler olduğu, görücü usulü ile tanıştırıldıkları, evlilik için kızların da onaylarının alındığı sonucuna varılmıştır. Evlilik nedenlerine bakıldığında %60 gibi büyük bir çoğunluğun severek ve kendi istekleriyle erken yaşta evlilik gerçekleştirdikleri görülmektedir.

3.3. Adölesan Annelik

Adölesan dönemde birey; biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimlere uğramaktadır. Dünya nüfusuna bakıldığında her beş kişiden biri adölesan dönemde bulunmakta ve adölesan nüfusu yıldan yıla bir milyarı aşmakta, her 1000 adölesandan 60'ı anne olmakta ve dünya yüzeyindeki yaklaşık tüm doğumların onda biri olan 17 milyon bebek adölesan anneden doğmaktadır. Adölesan gebeliklerin kısa ve uzun vadeli çeşitli olumsuz sağlık sonuçları doğurduğu bilinmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde önemli ölçüde mortalite ve morbidite nedeni olarak kabul edilen adölesan gebeliklerin önlenmesine yönelik programlara öncelik verilmektedir. Kadının bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan gelişimini tamamlamadan gebe kalması durumunda hem anne hem de bebek olumsuz etkilenmektedir. Bu nedenle, adölesan gebelikler hem toplumsal hem de bireysel olarak ciddi sağlık sorunu olarak ele alınmaktadır (Kavlak ve Şen, 2011: 35). Yirmi yaşından önce gebe olan adölesanlar, diğer kadınlara göre daha çok eklempsi ve zor doğum sıkıntısını yaşamaktadırlar. Adölesan annelerin bebeklerinde düşük doğum ağırlığı olasılığı, prematüre olma riski ve perinatal mortalite oranı daha fazladır (Başer, 2000: 50).

Erken evlilikler, erken yaşta annelik anlamına da gelmektedir. Görüşülen kişilerin ilk annelik yaşlarına bakıldığında 16 kişinin ilk annelik yaşı 18 yaş

ve altı, 6 kişinin ise 18 yaş üzeridir. Yani %80'i çocuk yaşta anne olmuşlardır. İlk annelik yaşları en büyük 21 en küçük 15 olmak üzere ortalama 17,3 tür. Erken evlenen kadınların büyük çoğunluğu adölesan anne niteliğindedir.

3.4. Çocuk Yetiştirme Sorunu

Çocuk yetiştirmede, amaç sağlıklı bir kişilik oluşturmaktır. Kişilik oluşturma temelleri 0-6 yaş çocukluk döneminde atılır. Bu dönem ise ailenin yanında geçirilen dış çevre ile çok fazla temasın gösterilmediği dönemdir. Kişilik, bir insanın duyu ve davranış özelliklerinin bileşimi olarak tanımlanabilir. Her kişi çevresine uyum sağlamak için kendine özgü ve oldukça tutarlı tepkiler geliştirir. Başka bir ifadeyle, kişi belli durumlarda belli davranışlar gösterir. Kişinin kendi eğilimlerine ve dış koşullara uygun düşen tepki ve davranışlarının tümü onu başkalarından ayırır (Yörükoğlu, 1978: 127). Ne yazık ki birçok ebeveyn bunun bilincinde olmadan çocuk yetiştirmeyi sadece fiziksel bakım olarak görebilmektedir. Böylece çocuğun da toplumun da geleceği sağlıklı olamamaktadır.

Araştırmada erken evlenen kadınların çocuk yetiştirirken problem yaşama durumlarına bakıldığında; %80'inin çeşitli sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorunlar; çocuk bakımıyla ilgili tecrübelerinin ve bilgilerinin olmaması, çocuklarının yaşadıkları sağlık sorunları ve bu sağlık sorunlarını çözebilmek için neler yapılabileceği konusundaki bilgi eksiklikleri, uykusuzluk problemi yaşamaları, aile planlamasını kullanmadıkları için sık gebelik sonucu çocuklar arasındaki yaş farkının az olması nedeniyle ilgi ve bakımlarının zorlaşması, kendilerinin çocuk yaşta olmaları, çocuklarının ağlamalarından duydukları rahatsızlıklar, bebeklerin küçük olması nedeniyle banyo yaptırmada yaşadıkları sıkıntılar, bebek ve çocuk beslenmesiyle ilgili bilgi eksikliği nedeniyle yaşadıkları problemler, annelik duygusunu hissedememeleri olarak sıralanmaktadır. Ayrıca katılımcıların %45 i erken yaşta ebeveyn olmalarının çocuk yetiştirirken sorun yaşamalarıyla ilgisi olduğunu düşünmektedir.

Çocuğun sağlıklı bakımının yapılabilmesi açısından ihtiyaçlarının belirlenmesi ve ruhsal yönünün gelişebilmesi için gelişim dönemlerinin bilinmesinde fayda vardır. Çocuklar çok hızlı gelişmekte ve beyin gelişimi, kimlik oluşumu %90 0-6 yaş döneminde gerçekleşmektedir. Erken yaşta anne olan katılımcılara 0-6 yaş döneminde beyin gelişiminin önemi sorulduğunda çoğunluğunun bilgisi olmadığı görülmüştür.

Sağlıklı çocuk yetiştirmede dayak eğitim aracı olarak görülmemeli, çocuğa yönelik öfke duyulduğu zaman kontrol altına alınabilmeli ve çocuk ile sorunlar konuşularak çözümlenmelidir. Katılımcılardan %60'ı çocuklarına şiddet uygulamadıklarını, ancak %40'ı uyguladıklarını ifade etmiştir. Katılımcılar tarafından, sinirlendiklerinde çocuklara tokat atmanın, dövmenin, bağırmanın normal bir davranış olarak görüldüğü anlaşılmış, yaklaşık yarıya yakınının çocuklarına şiddet uyguladıkları sonucuna varılmıştır.

3.5. Aile İçi Şiddet

Erken yaşta evlenen kadınların daha çok şiddete, istismara maruz kaldıkları bilinmektedir. Erken yaşta evlenerek evlilik bilinci ve sorumluluğu, ev içerisindeki iş yükü gibi ağırlıklar altında ezilen kadınların aile içerisinde problem yaşamaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Araştırmada çerçevesinde aile içi problemlere bakıldığında %75'inin eşleriyle sorunlar yaşadıkları, eşleriyle sorun yaşayanların yaklaşık %30'unun sorunlarını eşleriyle konuşarak çözdükleri görülmektedir. Diğer kişilerin ise; duruma göre anlık çözüm yolu buldukları, yaşadıkları problemler nedeniyle şiddete maruz kaldıkları ya da sorunları çözemedikleri için eşlerinden ayrıldıkları ortaya çıkan sonuçlardandır. Verilen cevaplara göre, eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınların oranı ise %55 tir.

4. Sonuç ve Öneriler

Dünyada birçok çalışma ve rapor erken evliliklerle yetersiz eğitimin ilişkisini ortaya koymaktadır. Bunlara göre ebeveynlerin ve çocukların eğitim düzeyi düştükçe erken evliliklerin oranı artmaktadır. Eğitimsizliğin önüne geçemeyen toplumlarda erken evliliklerin de önlenmesi imkansız hale gelmektedir. Evlilik yaşını yükseltmenin en etkili yolu çocukların eğitime kavuşmasıdır. Araştırmada katılımcıların kendilerinin ve ebeveynlerinin eğitimlerinin yarıda kaldığı tespit edilmiş olup, çoğunluğu zorunlu eğitimi tamamlamadan okulu bırakmışlardır. Ayrıca evlenmeden önce eğitimlerini yarıda bıraktıkları ve daha sonraki süreçte evlendikleri görülmüştür. Yani okul hayatının sonlanması erken evlilik gerçekleştirmelerine neden olmuştur diyebiliriz. Bu konuda eğitim ve öğretimin tamamlanması için zorunlu eğitimin uygulanabilir olması, eğitimleri yarıda kalan çocukların yarıda kalma nedenlerinin tespiti ile ilgili özellikle Milli Eğitim Müdürlükleri ve okullardaki rehberlik servisleri tarafından çalışmalar yapıp buna göre önlemler alınması gerekmektedir. Çocukların eğitimden uzaklaştırılmalarının nedenleri, ailedeki problemler ve risk faktörlerinin tespit edilmesi ve önlenmesi, çocukların eğitime kazandırılması açısından "okul sosyal hizmeti" uygulamasının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Araştırmada katılımcıların eşlerinin kendilerine uyguladıkları veya kendilerinin çocuklara uyguladıkları şiddeti yok saydıkları, herhangi bir şekilde şiddet olayını yaşamadıklarını söylemeleri, görüşmenin ilerleyen kısımlarında “eşlerinin kendilerine sadece bir tokat attığını” veya kendileri “çocuklarına sadece kızdıkları zamanlarda dövdüklerini” ifade etmeleri, şiddet ile ilgili bilgi eksikliği olduğunu göstermiştir. Bu konuda erken yaşta evlilik, aile içi şiddet, şiddet türleri, kadın hakları, çocuk hakları, çocuk ihmal ve istismarı gibi önemli konularda özellikle kırsal kesimin farkındalık ve bilinç düzeylerinin artırılması için çeşitli eğitimlerle, görsel ve işitsel medya kullanılarak halk eğitimlerinin düzenli ve sık bir şekilde yapılması gerekmektedir. Ayrıca ailelere öfke kontrolü ve çocuklarla sağlıklı iletişim anlatılmalı, şiddetin çocuk eğitiminde hiç bir olumlu etkisi olmadığı vurgulanmalı ve insan hakları ihlali olduğu üzerinde durulmalıdır.

Erken evlilikler, hamilelik süreci, erken yaşta anne olunması, erkeklerin askerlik sürecinden ve istihdam edildikten sonra evlenmeleri, nedenleriyle en çok kadınları olumsuz etkilemektedir. Kadınlara karşı temel insan haklarının ve özgürlüklerinin ihlali ve kadınlar ile erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerine sebep olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, erken evliliklerin devamının bir diğer nedenidir. Dolayısıyla erken evlilikler hem toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göstergesi hem de sonucu olmaktadır. Yoksulluğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmayı, kadın haklarını yaşama geçirmeyi, ortaöğretime tam katılım sağlamayı ve toplumdaki en güçsüz kesimleri güçlendirmeyi hedefleyen tüm çabalar ve politikalar, erken evliliklerde azalma etkisi yaratabilecektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi amacıyla eğitim ve istihdam olanaklarının eşit bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Ayrıca; ebeveynler çocuk yetiştirirken kız ve erkek çocuklarını eşit bir şekilde yetiştirmeli, ailelere sağlıklı ve bilinçli çocuk yetiştirme konusunda eğitimler düzenlenmeli, evlilik öncesi her çiftte ebeveynlik, eşler arası iletişim, çocuk bakımı hakkında bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Araştırmada çocuk yaşta anne olan katılımcıların kendi gelişimlerinin tamamlanması ve çocuklarına uygun bakımı verebilmeleri için psikososyal desteğe ihtiyaç duydukları görülmüş ve genel olarak bu desteği kayıncılarından aldıkları tespit edilmiştir. Herhangi bir aile üyesinden destek alamayan adolesan anneler için aile destek programları veya birinci basamak sağlık hizmetleri tarafından bu kişilerin tespit edilerek, gerekli kurumlara bildirim yapıldıktan sonra uygun destek ile eğitim hayatının devamının sağlanması, sık takibinin ve ev ziyaretlerinin yapılması anne çocuk sağlığı açısından faydalı olacaktır.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinde sosyal hizmet uzmanlarının sayılarının arttırılarak her aileye ev ziyaretleri yapıp, ailesel risk faktörlerinin erken dönemde tespiti sağlanmalı, buna yönelik koruyucu önleyici tedbirler ile aileler desteklenmelidir. Ailelere profesyoneller tarafından psikososyal destek verilerek evlilik öncesi ve sonrası oluşan problemler çözümlenmeli, çocuk yetiştirirken karşılaşılan sorunların asgari düzeye indirilmesi, toplumumuz açısından suç oranlarının azaldığı, ihmal ve istismarın yaşanmadığı her açıdan sağlıklı nesillerin oluşturulması sağlanmalıdır.

Kaynakça

- ARSLAN, E. (2008), “Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE.
- ARSLAN, Y., (2015), “Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu’da Çocuk Gelinler”, İstanbul: Belge Yayınları.
- AYDEMİR, E., (2011), “Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler ”, Sosyal Araştırmalar Merkezi, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- BAŞER, M., (2000), “Adölesan Cinselliği ve Gebelik”, C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, S: 4, 50-54.
- KAVLAK, O., S. ŞEN, (2011), “Çocuk Gelinler: Erken Yaş Evlilikleri ve Adölesan Gebeliklere Yaklaşım”, Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi, C: 7, S: 25, 35-44.
- ORÇAN, M., M. KAR, (2009), “Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği”, Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi, C:4, S: 14, 97-111.
- ÖZGÜVEN, E.İ., (2000), “Evlilik ve Aile Terapisi”, Ankara: Pdrem Yayınları.
- ÖZGÜVEN, E. İ., (2001), “Ailede İletişim ve Yaşam” , Ankara: Pdrem Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (<http://www.tuik.gov.tr>), (13.05.2017)
- YÖRÜKOĞLU, A., (1978), “Çocuk Ruh Sağlığı/Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- <https://www.nufusu.com/il/2016/ardahan-nufusu>, (12.07.2017)

Göç ve Sonrasında Kadın ve Çocuk Mültecilere Sosyal Hizmet Müdahalesi (Olgu Örneği)

Damla AKARSU¹

Öz

Göç olgusunun göç öncesi, göç sonrası ve yerleşme aşaması olarak üç süreci bulunmaktadır. Bu süreçler özellikle kadın ve çocuk gibi dezavantajlı gruplar için psikososyal yönden riskli bir dönemi ifade etmektedir (Başterzi, 2017). Ülkede ani ortaya çıkan savaş, çatışma ve siyasi kargaşa gibi durumlarda bireyler göçe yönelik herhangi bir hazırlık yapamadan ülke dışına göç etmek zorunda kalabilmektedir. Göç öncesi dönemde kargaşa ortamında özellikle kadın ve çocuklar taciz ve tecavüze uğramaktadır. Bir savaş silahı olarak taciz ve tecavüzün kullanıldığı kaynaklarca belirtilmektedir. Öte yandan çatışmaların devam ettiği zamanlarda kadın ve çocukların yaşamış olduğu cinsel taciz, cinsel istismar kişinin ruhsal durumunda ağır hasarlara yol açabilmektedir. Sosyal hizmet müdahale yöntemlerinin bu süreçlerde uygulanması ile kadının korunması ve güçlendirilmesi diğer taraftan çocuk ile ilgili müdahale de ise çocuğun yüksek yararı gözetilerek planlanması psikososyal yönden olumlu gelişmeler sağlamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; mülteci olarak farklı bir ülkede taciz ve tecavüze maruz kalan kadın ve çocuklara yönelik sosyal hizmet müdahalesinin gerekliliğinin önemi üzerinde durulmasıdır. Çalışmada Sakarya ilinde tecavüze uğrayan 9 aylık hamile Emami Al Rahmun ve 10 aylık bebeğinin ölümünden yola çıkılarak ideal bir sosyal hizmet müdahalesi dizayn edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Çocuk, Mülteci

Kaynakça

Başterzi, A. D. (2017, Eylül). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*(4). doi:10.18863/PGY.280392

¹ Öğr. Gör., Doğu Üniversitesi, MYO, Sosyal Hizmetler, dakarsu@dogus.edu.tr

Belediyelerin Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Destek Hizmetleri

**Gamze Nur AKPINAR, Medya BİLECEN,
Arzu DAĞCI, Eda KAVALCI, Faruk ZAMUR¹**

Öz

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş sonrasında önemli sayıda Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu kapsamda Ocak 2018’de ABD’deki Pew araştırma şirketinin yaptığı araştırmaya göre kabaca 3,5 milyon Suriyeli insan Türkiye’ye, 1 milyon insan Lübnan’a, 660 bin insan Ürdün’e, 250 bin insan da Irak’a zorunlu göç yapmıştır. Avrupa’nın tamamında bulunan Suriyeli insan sayısı ise 1 milyon civarındadır.

Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilere destek veren sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra bir dizi belediye de önemli ölçüde yardım faaliyetlerine katılmaktadır.

Bu çalışmada İstanbul’da bulunan üç belediyenin Suriyelilere verdiği hizmetler karşılaştırılacak ve değerlendirilecektir. Bu amaçla Küçükçekmece, Bağcılar ve Esenyurt Belediyelerinde mülteciler alanında çalışan uzmanlarla belediyelerin Suriyelilere yönelik faaliyetleri kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. İlçe seçiminde İstanbul ilinde Küçükçekmece, Bağcılar ve Esenyurt, mültecilerin en yoğun bulunduğu 5 ilçeden 3’ünün olması etken olmuştur (Erdoğan, 2017). Ayrıca bu kuruluşlarda gözlem yoluyla elde edilen verilerde değerlendirmelerde kullanılmıştır. Bu kapsamda bilhassa bu belediyelerin yaptıkları ve yapacakları çalışmaların değerlendirilmesi, sosyal sorunları gidermede diğer belediyelere örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularını kısaca şöyle değerlendirebiliriz:

Küçükçekmece Belediyesi yaklaşık 50 bin mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte, Küçükçekmece dışında yaşayıp kendilerine başvuran mültecilere de hizmet vermektedirler. Bütün belediyelerde görülen aynı ve nakdi yardımların dışında Küçükçekmece Belediyesi çocuk üniversitesi, mülteci çocuklara yönelik okullar gibi eğitimi destekleyici kurumlar açmaya daha meyillidirler.

Bağcılar’da resmi olmayan kişilerle birlikte 60 bin civarı mülteci bulunmaktadır. Küçükçekmece Belediyesi’nden farklı olarak sadece Bağcılar’da ikâmet eden

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Programı, akpinargamze8@gmail.com

mültecilere hizmet veren Bağcılar Belediyesi, sığınmacıların Bağcılarda belirlenmesinden hemen sonra kaymakamlık haricinde Bağcılar Belediyesi tarafından ilk destek kıyafet ihtiyaçlarının giderilmesi üzerine yapılmıştır. Bunların haricinde ihtiyacı olan engelli sığınmacılara tekerlekli sandalye, düşkün sığınmacılara gıda kuponu ve kömür yardımı sağlanmaktadır. Devlet tarafından sığınmacılara 99'la başlayan kimlik tahsis edilmiştir. Bu kimlikler ile beraber işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Sığınmacıların yaşadıkları konut içerisinde bulunan herkes işgücüne sahip, gelir elde edebilir durumda ise o haneye yardım sağlanmamaktadır. Ayriyeten Bağcılar Belediyesi, kadınlar için toplu yemek yapma, erkekler için futbol maçları, çocuklar için atölye içerisinde gerçekleşen çeşitli etkinlikler gibi kaynaştırıcı niteliği olan faaliyetlere ağırlık verirler.

Esenyurt Belediyesi kesin bir rakam olmamakla birlikte 50 bin üzeri mülteciye hizmet verir. Yine sadece ilçe kapsamındaki mültecilerle ilgilenen Esenyurt Belediyesi'nde, yoğunluk sebebi ile Suriyeli mültecilere özel bir birim açıldığı gibi, ilçede mültecilere özel bir sağlık merkezi de faaliyete girmiştir. Esenyurt Suriye Birimi tarafından gerekli yaşamsal her türlü destek sağlanmaktadır. Kurban bayramlarında kurban eti ve her ay gıda desteği de verilmektedir. Esenyurt Belediyesi ile anlaşmalı olan marketler tarafından düşkün kişilerin kartlarına her ay belirli bir miktarda yükleme yapılmaktadır. Bu halde akla gelen ilk soru; bu kişilerin düşkün olup olmadıklarına nasıl karar verildiği, düşkünlükler ise nasıl tespit edildiği sorusudur. Bunun için sığınmacı hanelere gidip değerlendirmeler yapılmaktadır. Ailelerin durumu, kişi sayısı, gelir sağlayan birey sayısı, okuyan öğrenci sayısı gibi etkenler göz önüne alınmaktadır.

Bu 3 belediye kıyaslandığında; Küçükçekmece Belediyesi'nin, temel ihtiyaçlar dışında mültecilerin uzun vadede mağdur olmamaları için eğitim faaliyetlerine ağırlık verdiği, Bağcılar Belediyesi'nin dışarıya karşı kapalı bir tutum sergilediği hâlde mültecileri topluma adapte etme çalışmalarını öne çıkardığı, Esenyurt Belediyesi'nin ise Bağcılar'dan farklı olarak sosyal uyumdan ziyade bütün mültecilere hizmet sunmak ve kamu alanlarındaki yoğunluğu azaltmak için onlara özel kurumlar açma fikrini esas aldığı görülür.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sosyal Sorun, Belediye

Kaynakça

Erdoğan, M. (2017). *Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

Almanya’da Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Çalışmaları: Almanya-Ruhr Bölgesi Örneği

Murat ALTUNTAŞ¹

Öz

Son yıllarda hızla yükselen zorunlu göç dalgası özellikle Avrupa devletlerini de etkilemiştir. Almanya başta olmak üzere birçok ülkede mültecilere yönelik birçok alanda biyopsikososyal düzenlemeler yapılmıştır. Almanya 2017 senesi itibariyle yaklaşık 250.000 mülteci (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) kabul etmiştir. Her geçen gün artan sayı karşısında Almanya hükümeti ve birçok sivil toplum kuruluşu bu kişilere yönelik önleyici ve koruyucu hizmetler sunmaktadır. Özellikle sivil toplum kuruluşları atanlarından zorunlu olarak göç eden kişilerin Almanya’ya daha hızlı entegre olabilmeleri için aktif olarak çalışılmaktadır.

Almanya’nın Ruhr bölgesinde aktif olarak çalışan Proasyl sivil toplum kuruluşu, Almanya’ya zorunlu olarak gelen mültecilere yönelik eğitim, sağlık, sosyal, ekonomik alanlarda profesyonel hizmet vermektedir. Mülteci çocukların eğitimlerinden geri kalmaması için özenli olarak hazırlanan programlar eşliğinde ve mültecilerin ağırlıklı olarak konuştuğu lisana göre öğretmenler ders vermektedir. Kamp alanları, çadır alanları ya da mültecilerin bir arada kaldıkları toplu alanlarda birçok meslek grubu elemanları çalışmakta ve mültecilere yönelik psiko-sosyal hizmetler vermektedir. Sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar başta olmak üzere mültecilere yönelik kapsamlı programlar hazırlanmaktadır. Mültecilerin kalacağı süreç boyunca geçmiş yaşantısında yaşamak zorunda olduğu travmatik olayların giderilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Sivil toplum kuruluşları mültecilere yönelik çalışmalarını birçok evrede gerçekleştirmekte ve uzman bir ekip tarafından uzun yıllar devam edecek programları hazırlamaktadır. Almanya’da mülteci alanında büyük öneme sahip olan bu kuruluşlar, devlet ile birlikte önemli projelere imza atmaktadır. Die Terre Des Hommes sivil toplum kuruluşu da Ruhr bölgesinde özellikle mülteci çocuklara yönelik yoğun olarak çalışmalar yürütmektedir. Çocukların kendi ülkelerinde yaşamış oldukları kötü deneyimlerin bir an önce unutulması için psiko-drama eğitimleri verilmektedir. Aynı zamanda mülteci çocuklara eğitim, sağlık ve sosyal destek verilmektedir.

¹ Yalova Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, muraltuntas21@hotmail.com

Almanya'da ki sivil toplum kuruluşlarında görevli gönüllüler ya da profesyonel olarak çalışmakta olan birçok mesleki personeler, mültecilerin Almanya'ya daha hızlı entegre olabilmeleri için yoğun çaba sarf etmektedir. Her program ayrıntılı olarak hazırlanmakta ve ekip çalışması ile birlikte takibi yapılmaktadır. Sivil toplum kuruluşların mültecilere yönelik maddi ve manevi alanda yapmış oldukları hizmetler sayesinde, Almanya hükümeti mültecilere yönelik sosyal harcamalarda tasarruf etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sivil Toplum Kuruluşu, Almanya

Kaynakça

Schwenger, Daniel: Organisation internationaler nichtregierung sorganisationen, Sprigner Yayınları, 2013, Berlin.

<https://www.bpb.de/gesellschaft/migration/flucht/218788/zahlen-zu-asyl-in-deutschland#Registrierungen>, Erişim tarihi: 08.03.2018

<https://www.tdh.de/wer-wir-sind/chronik/>, Erişim tarihi: 05.03.2018

Teknoloji Bağımlısı Çocuklar/Gençler ile İlgili Bibliyografik Bir Değerlendirme: 2007-2017 Tarihleri Arası

Emrah APAK¹

Öz

Bu çalışmada teknoloji bağımlısı gençler ve çocuklara yönelik 2007-2017 tarihleri arasında yapılmış olan çalışmalar ile ilgili bibliyografik bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada, sadece tez, makale ve kitaplar taranmıştır. Yapılan çalışmaların doğrudan bağımlılığı ele alıyor olması göz önünde bulundurulmuştur.

Tarama yapmak için ilk olarak teknoloji bağımlılığına ilişkin kavram ağacı oluşturulmuştur. Yapılmış araştırmalar taranarak kavram ağacı yeniden düzenlenmiş ve taramalar tamamlanmıştır. Yapılan taramalar; yök tez, kitap satışı yapan siteler, google akademik ve diğer indexler kullanılarak tamamlanmıştır. Taramalar sonucu elde edilen kaynaklar temalara ayrılmıştır. Kaynaklar toplam 6 tema altında toplanmıştır (İnternet bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, bilgisayar bağımlılığı, oyun bağımlılığı, cep telefonu bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı).

Yapılan taramalarda elde edilen sonuçlara göre, internet bağımlılığı ile ilgili toplam 354 çalışma, bilgisayar bağımlılığı ile ilgili 17 çalışma, cep telefonu bağımlılığı ile ilgili 60 çalışma, televizyon bağımlılığı ile ilgili 36 çalışma, sosyal medya bağımlılığı ile ilgili 57 çalışma ve oyun bağımlılığı ile ilgili 58 çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Cep telefonu ve sosyal medya bağımlılığına yönelik çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği, televizyon ve bilgisayar bağımlılığına yönelik çalışmaların ise azaldığı görülmektedir.

2007 yılından itibaren internet bağımlılığına yönelik çalışmaların özellikle 2012'den sonra artış gösterdiği, problemlili mobil telefon kullanımı ile ilgili çalışmaların 2015 yılı itibariyle arttığı, televizyon bağımlılığı ile ilgili çalışmaların 2013 yılından sonra yerini diğer teknolojik bağımlılıklara bıraktığı, sosyal medya ile ilgili çalışmaların 2009 yılından sonra arttığı ve bu çalışmalarda incelenen sosyal medya türlerinin farklılaşmaya başladığı, oyun bağımlılığına ilişkin çalışmaların 2011 yılından sonra yoğunlaştığı, bilgisayar bağımlılığı ile ilgili çalışmaların ise nispeten daha az olduğu görülmüştür.

¹ Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü epak@hotmail.com

Teknoloji bağımlılığına yönelik, sağlık, sosyal bilimler, tıpta uzmanlık gibi farklı alanlardan araştırmacıların çalışma yaptıkları görülmektedir. Sağlık ve psikoloji alanında yazılan makalelerde daha çok bağımlılığın kişisel boyutu üzerinde durulmuş, tedavisine yönelik unsurlar ele alınmış, teknoloji bağımlılığının psikopatoloji boyutu vurgulanmış ve teknoloji bağımlılığına eşlik eden diğer rahatsızlıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda ise genel olarak teknoloji bağımlılığına yol açabilecek temel faktörler, teknoloji bağımlılığının yaygınlığı ve ilişkili olduğu diğer faktörler, teknoloji bağımlılığının yol açtığı olumsuz sonuçlar, çeşitli eğitim programlarının teknoloji bağımlılığını önleme ve azaltmadaki etkileri ele alınmıştır. Ayrıca, teknoloji bağımlılığını ölçmeye yönelik birçok ölçek geliştirme girişiminin var olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, teknoloji bağımlılığına ilişkin araştırmaların genel olarak ilişki belirleme düzeyinde olduğu, ancak teknoloji bağımlılığının azaltılması, koruyucu, önleyici çalışmalara yönelik daha az sayıda eserin bulunduğu söylenebilir. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmaların teknoloji bağımlılığının azaltılması ve koruyucu, önleyici çalışmaların neler olabileceğine yönelik olması gerektiği önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Genç, Çocuk, Teknoloji Bağımlılığı

Kadın Örgütlerinde Örgütlenme Deneyimi: Kocaeli Örneği

Elif Sinem ARIKAN¹, Yüksel BAYKARA ACAR²

Öz

Bu araştırmanın amacı Kocaeli’de bulunan kadın sivil toplum örgütlerinin (STÖ) örgütlenme yapısını; kadınların örgütlenme motivasyonu ve deneyimlerini, bu deneyimlerinin kadınların yaşamları üzerinde etkisini feminist perspektifle değerlendirmektir. Araştırmada, kadınların örgütlenme deneyimlerinin nitel desende, feminist bir perspektifle değerlendirilmektedir. Araştırmanın örneklemini 17 bağımsız kadın örgütüne üye, 24 kadın oluşturmuştur.

Araştırmada elde edilen temel bulgular şöyle özetlenebilir:

Araştırmada kadın STÖ’lerinin örgütlenme temellerinin, kadınların örgütlenme deneyimleri ve örgütlerin etkinlikleri üzerinde önemli etkileri bulunduğu belirlenmiştir. Kocaeli’deki kadın STÖ’leri örgütlenme temellerine göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmadan yola çıkılarak, altı örgütlenme temeli kategorisi belirlenmiştir. Bunlar; dini inanç temelli; Kemalist modernleşme temelli; hemşehrilik ve etnik kimlik temelli; bulunduğu bölgedeki kadınlar arasındaki dayanışma temelli, feminist temelli ve kadınların farkındalığını artırma temelli STÖ’lerdir.

Dini inanç temelli örgütlerin, dini öğretiyi yaygınlaştırmak, bu amaçla kadınlara ve çocuklara yönelik eğitimler düzenlemek temel amaçlarıdır. Bunun yanında ihtiyacı olan kişi ve gruplara yönelik yardım faaliyetleri ve kadınların ‘geleneksel kadınlık becerileri’ni geliştirmek için eğitim programları da düzenlenmektedir. Kadının geleneksel rollerine uygun biçimde yapılanmışlardır. Kemalist modernleşme temelli örgütler hizmet sağlayıcılar olarak üyelerinin, kadınların bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler düzenlemesi amacını öncelemektedir. Bu örgütlerin Kemalist modernleşmenin eşit yurttaşlık idealini ve topluma fayda sağlayan, kamusal alanda görünür olan kadın idealini sahiplendiği görülmektedir. Hemşehrilik ve etnik kimlik temelli örgütler aynı amaçla kurulmuş üst kuruluşlar ya da karma örgütlerden bağımsızlaşmamış görünmektedir. Yani federasyonlara

¹ Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

² Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Sağlık YO, Sosyal Hizmet Bölümü, yukselacar@kocaeli.edu.tr

ya da karma örgütlere bağımlı biçimde yapılanmışlardır. Bu örgütlerin, göç ederek Kocaeli'ye gelen kadınların kentle entegrasyonlarını sağlamak amacı etrafında yapılandığı görülmektedir. Bulunduğu bölgedeki kadınlar arasındaki dayanışmayı sağlama temelindeki STÖ'ler kadınların istihdama katılımlarını, yerel düzeyde kadınlar arasındaki dayanışmayı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kategori altındaki örgütlerin birbirlerinden farklılaşan amaçları bulunmaktadır. Feminist temelli örgütün; feminist bilinç geliştirme, feminist politika üretme ve kadınlar arasındaki dayanışma ve feminist mücadeleyi geliştirme temel amaçlarıdır. Kadınların farkındalığını artırma temelindeki örgüt, kadınların toplumsal farkındalığının geliştirilmesini, böylece kadınların aktif özneler olarak toplumsal hayata ve siyasete katılımını arttırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın bulgularından biri; kadınların birbirlerine güvenmelerinin örgütlenme motivasyonlarını sağlayan başat unsur olduğudur. Bu nedenle güvenin gelişmesini sağlayacak etkili, uzun erimli yüz yüze ilişkiler geliştirilebildiğinde kadınların örgütlere aktif katılımları sağlanabilmektedir. Örgütlerin kadınların aktif katılımlarını sağlayabilmek için, ihtiyaçları analiz etmek, karar almak, ihtiyaçlara yönelik etkinlikleri planlamak, uygulamak, sonuçlarını değerlendirmek gibi tüm aşamalarda katılımcı yapıyı genellikle geliştiremedikleri görülmüştür. Özellikle feminist temelli örgütlerin katılımcılığı sağlamak ve hiyerarşisiz bir yapı kurmak için geliştirdiği yöntemler tüm kadın örgütleri için önemli veriler sunmaktadır. Bu araştırma bulgularının kadın örgütlerinin güçlenmesine katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişki Türleri Arasındaki İlişki

Irmak ARSLAN¹

Öz

Bağlanma teorisi, yetişkin romantik ilişkiler söz konusu olduğunda güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız olmak üzere dört farklı bağlanma stili sunar. Güvenli bağlanma stiline sahip kişiler, kendilerini sevmeye değer, diğer insanları ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir bulmaktadır. Kayıtsız bağlanma stiline sahip kişiler kendilerini olumlu, diğerlerini olumsuz bir şekilde konumlandırır. Saplantılı bağlanan kişiler, kendilerinin sevmeye değer olmadıklarını düşünürler. Korkulu bağlanma stiline sahip kişilerse kendilerini de diğerlerini de olumsuz bir şekilde değerlendirirler. Sevmeye değer olmadıkları gibi diğerlerinin güvenilmez ve reddedici olduğunu düşünürler. Türk toplumunda kişilerin cinsiyet tanımları (kadın, erkek, diğer), cinsel yönelimleri ve romantik ilişki tercihleri (bekar, evli, tek eşli, açık ilişki, vb.) çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışma yetişkin bağlanma stilleri ile romantik ilişki türleri, ilişki süresi, cinsiyet ve cinsel yönelim arasındaki ilişkiyi Türkiye’de yaşamakta olan yetişkinlerde incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda; gönüllülük esasına göre çalışmaya katılan bireylerden bağlanma stili ölçeğinde ve ilişki anketinde yer alan ifadeler katılım dereceleri ve yanıtları incelenmiştir. Bu süreçte elektronik anket yoluyla 136 bireyden veri toplanmıştır. Elde edilen veriler, tek ve çok değişkenli istatistiksel metotlar ile analiz edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler, tek eşlilik açısından sadece kayıtsız bağlanma stiline farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu sonuç, kendini tek eşli olarak tanımlayan grupta kayıtsız bağlanma stiline daha düşük oranlarda görüldüğünü ifade etmektedir. Diğer ilişki türlerine bakıldığında evli olan grubun kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma stilleriyle anlamlı olarak negatif bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, evli grupta güvensiz bağlanma stillerine daha az rastlandığı görülmektedir. Bulgular, korkulu bağlanma stiline sahip insanların ilişki sürelerinin anlamlı olarak daha kısa olduğunu göstermiştir. Diğerlerini de kendilerini de olumsuz bir şekilde değerlendirmekte olan korkulu/kaygılı bağlanan kişilerin ilişki sürelerinin daha kısa olması yazınla örtüşmektedir. Cinsiyet açısından sadece kayıtsız bağlanma stiliyle anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki kadınların

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Doktora Programı, psk.irmak.arslan@gmail.com

kayıtsız bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yazınla örtüşmeyen bu sonuç Amerika/Avrupa ağırlıklı yapılan çalışmaların Türk kültüründe farklılık gösteriyor olması ile açıklanmıştır.

Kişilerin romantik ilişki tanımları günümüzde çok çeşitlilik göstermektedir. Farklı ilişki türleri ve stilleri üzerinde yeterince çalışma bulunmamaktadır. Yazındaki bu eksikliğin giderilmesi için daha çok çalışmanın yapılması, farklı cinsel yönelimlerin mevcut çeşitliliği ve kültürel faktörleri de dikkate alan çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetişkin Bağlanma Stilleri, Romantik İlişki, Güvenli Bağlanma

Kaynakça

- Alfasi, Y., Gramzow, R. H., & Cornelley, K. B. (2010). Adult attachment patterns and stability in esteem for romantic partners. *Personality and Individual Differences*, 48, 607-611.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Simpson, J. A., & Steven Rholes, W. (2017). Adult attachment, stress, and romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13, 19-24.

Toplumsal Değişim ve Yaşlılık

Taner ARTAN¹, Derya ÜNLÜ²

Öz

Yaşlılık ve toplumsal değişim arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler kaçınılmaz olarak bireylerin yaşamları üzerinde olumlu ya da olumsuz değişimlere neden olmaktadır. Toplumsal değişim hızı yaşlı bireyleri doğrudan etkilemektedir. Toplumsal değişim ve dönüşüm insanların rol ve statülerinde farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu kapsamda modernleşme kuramına göre kentleşme ve modernleşme hızıyla yaşlıya verilen değer arasında ters bir ilişki söz konusudur. Modernleşme ve toplumsal değişim hızı artıkça yaşlıya verilen değer azaldığı görüşü kabul edilmektedir. Bu çalışmada toplumsal değişim ve toplumsal değişimin yaşlı bireyler üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Çalışmada öncelikle toplumsal değişimin ne olduğu, toplumsal değişimin yaşlılar üzerindeki etkisi, yaşlıların değişen rol ve statüsü, toplumsal değişim bağlamında Türk toplumunda yaşlıya bakış açısı, toplumsal değişim ve sosyal hizmet ilişkisi ve Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal hizmetler konuları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Toplumsal Değişim, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Artan, T. (2017). Yaşlılarla Sosyal Hizmet. Ankara: SABEV.
- Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık ve Toplumsal Değişim. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 182(182), 53-60.
- Kalaycı, I. (2015). Yaşlılık Statüsü, Rollerini Açısından Yaşlıların Toplumsal Beklentileri ve Sorunları (Isparta Örneği). Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, t.artan@hotmail.com

² İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi

Geçici Koruma Altında İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet

Hicran ATATANIR¹

Öz

Her insan, evrensel değerler sistemi temelinde nerede ve hangi koşullar altında olursa olsun, onur ve haysiyetinin gözetildiği; emeğinin ve düşünce özgürlüğünün korunduğu bir yaşam alanına sahip olması gereken bir varlıktır. Ancak günümüzde milyonlarca insan iç savaş ve çatışma iklimi nedeniyle yaşadıkları toprakları terk edip korku ve sefaletin hâkim olduğu belirsizliğe göç etmek zorunda kalmaktadır. Göç edilen ülkelerde ise işsizlik, ekonomik şiddet ve siyasi kutuplaşma giderek derinleşmekte; “biz” ve “onlar” baskın bir ayrıma dönüşmektedir. Hiçbir ayırım yapılmaksızın, bütün niteliklerinden bağımsız olarak tüm insanların korunması ideali bir süre daha tam olarak “kimin”, hangi etnik veya dine mensup insanların ve haklarının söz konusu olduğuna göre göz ardı edilecek ya da hatırlanacak gibi görünmektedir. Oysa uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmesi noktasında taraf devletler mülteci ve sığınmacılar dâhil olmak üzere yerinden edilmiş tüm kırılgan grupların korunma ihtiyacının evrenselliği karşısında hak temelli yaklaşıma dayalı göç yönetim politikası inşa etmek ve tarafsızca uygulamakla yükümlüdür.

Ülkemizde göç yönetim politikasının şekillenmesinde 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kurulması etkili olmuştur. Kanununun 91inci maddesi ile “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabileceği” ne hükmedilmiştir. Diğer yandan 2016 yılında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) kurulmuş ve kuruma insan onurunu temel alarak insan haklarını koruma ve geliştirme, kişilerin eşit muamele görme hakkını güvence altına alma, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığı önleme ile işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM)² işlevini yerine getirme görevleri verilmiştir.

¹ Dr., Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, hicran.atakanir@tihek.gov.tr, hatatanir@gmail.com

² 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 2/k maddesine göre “Ulusal Önleme Mekanizması: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi” ifade etmektedir.

Kurum, UÖM işlevi temelinde aralarında geri gönderme merkezlerinin de bulunduğu yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirerek, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerdeki muamele ve koşulların iyileştirilmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

Bu işlevin gereği gibi yerine getirilmesinde sosyal hizmet büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü sosyal hizmet hak temelli yaklaşıma dayalı bir göç yönetim politikasının temel bileşenlerinden bir tanesidir. Şubat 2018 itibariyle³, 3 milyon 523 bin 981 Suriyeliyi geçici koruma altında ülkesinde barındıran Türkiye'ye göç ederek gelen insanların gereksinimlerinin karşılanması, karşı karşıya oldukları risklerin yönetimi ve sosyal uyumu açısından kamu kuruluşlarının çalışmalarında sosyal hizmet bakışının hâkim kılınması elzemdir. Bu bildiriye, geçici koruma altında bulunan insanların hakları temelinde sosyal hizmet yaklaşımının nasıl işlevsel bir önceliğe dönüştürülebileceği TİHEK özelinde ele alınmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda mevcut göç yönetim yapılanması içinde hak temelli yaklaşımın varlığı sorgulanacak ve TİHEK'in bu yaklaşımın geliştirilmesinde ve uygulanmasında sosyal hizmet uzmanları ile yaratabileceği kalıcı farklara dair tespitler ve öngörüler paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma, İnsan Hakları, Sosyal Hizmet

³ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713

Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Geçici Eğitim Merkezi Örneği

Tuğçe AYBAK, Derya KASSAP,
Şucaı YALÇIN, Aleyna YILDIRIM¹

Öz

UNICEF’in Ekim 2016 verilerine göre okul çağındaki Suriyeli sığınmacı çocuk sayısı 860 bin civarındadır. Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’in tahminlerine göre bu çocukların

90binden fazlası ülkenin çeşitli yerlerindeki okullara kayıtlı ve 370bini ise okula gidememektedir. Sığınmacı çocukların geleceklerinin güvence altına alınması ve bu süreçten en az zararla etkilenmesi için çeşitli eğitim kurumlarında önlemler alınmaktadır. Bu önlemlerin başında Geçici Eğitim Merkezleri gelmektedir. Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak aileleriyle Türkiye’ye sığınan Suriyeli çocukların eğitimi için Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) kurulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre; ülkemizde kamp içi 31, kamp dışı 401 olmak üzere 432 Geçici Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Suriye’den mülteci akınının 2011’de başlamasını takiben öncelikle mülteci kamplarında daha sonra kentlerde Suriyelilerin ülkelerine birkaç yıl içinde geri dönecekleri düşüncesiyle MEB’in denetiminde GEM’ler kuruldu. 2013’te kabul edilen ‘‘Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, bu kanun kapsamında korumaya başvuran veya koruma altında olanların eğitim hakkı var. Ancak fiili durum daha farklı. Hali hazırda, Suriyeli mülteci çocuklara yönelik parçalı bir eğitim uygulaması ve çoklu bir yapı mevcut. Bu çoklu yapının unsurlarını, Geçici Eğitim Merkezleri, özel Suriye okulları ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı örgün eğitim kurumları (ilköğretim ve ortaöğretim) oluşturuldu.

UNICEF’e (2016) göre, Türkiye’de 1.2 milyona yakın (Suriyeli nüfusun yüzde 45’i) Suriyeli sığınmacı çocuk bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı Suriyeli ve Türkiyeli öğretmenler ile Geçici Eğitim Merkezi koordinatörlerinin görüşleri kapsamında Suriyeli çocukların yaşadığı eğitim sorunlarına ve okula uyum sürecinde Geçici Eğitim Merkezleri’nin ne ölçüde etkili olduklarını belirlemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesine bağlı bir okul oluşturmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından öğretmenlere 4 eğitim verilir. Lise mezunu, üniversite mezunu ve üniversitelerin eğitim

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Programı, aybaktugcece@gmail.com

fakültelerinden mezun kişiler müdürlük tarafından geçtikleri formasyon tarzı eğitim sonucunda sınava tabi tutulur ve sınav sonucu başarılı olursa sertifika alarak görevlerine başlarlar. Ayrıca Suriyeli göçmenler de (hukuk, mühendislik, eğitim fakültesi mezunu) çocuklara eğitim verebilmektedir. Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde 1 eğitim koordinatörü, 8 Türkçe öğretmeni ve 1 rehber öğretmen bulunmaktadır. Gönüllü öğretmenlerin prosedüre göre yasal hakları yoktur. UNICEF tarafından finanse edilip son gelen zamlarla 1300 lira ücret almaktadırlar. Haftanın 2 veya 3 günü çalıştıkları ve düşük ücretler nedeniyle genelde ek iş yapmaktadırlar.

Görüşmelerde alınan cevapların aynı olması sonucu farklı bir sorunsala ulaşılmadığından 4 kişi yeterli bulunmuştur. Verilerin toplanması, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan odak grup görüşmesiyle yapılmıştır. Veriler 16.03.2018-04.04.2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler, eğitim koordinatörünün odasında yapılmıştır. Her öğretmene önceden hazırlanan 14 adet soru sorulmuştur. Ses kaydına izin verilmediği için sorulara verilen cevaplar not alınmıştır. Araştırma ekibi 4 kişiden oluşmaktadır. Yapılan görüşmeler 20-30 dakika sürmüştür. Daha sonra görüşme notlarından elde edilen veriler, araştırmanın temel problemleri için elde edilen bulgular ile birlikte yorumlanmıştır.

Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde yapılan araştırmanın temel problemleri için elde edilen bulgular şu şekildedir:

- Suriyeli sığınmacı çocukların Geçici Eğitim Merkezleri'nde ilk karşılaştıkları sorunun dil sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın sonuçlarından bir diğeri Suriye'den sığınmacı olarak gelen çocukların içinde buldukları savaş ortamından dolayı yaşadıkları travma ve göç kaynaklı çevre değişikliği sonucunda sosyal hayata entegrasyonlarının sağlanamamasıdır.
- Merkezin rehberlik bölümü tarafından yürütülen çalışmalar arasında veliler ve öğrencilere yönelik travma eğitimi ve psikoeğitim verilmektedir. Bunun yanında çocukların istismardan korunmasına yönelik eğitimler de verilmektedir.
- Rehberlik bölümü tarafından yapılan ihtiyaç analizine göre yıllık planlar hazırlanır ve bireysel görüşmeler yapılır. Aynı zamanda grup rehberlikleri de birimin diğer faaliyetlerindedir. Ayrıca çocukların öz bakım becerileri kazanabilmeleri için KIZILAY destekli eğitimler verilmektedir.

- Suriyelilerin eğitim- öğretim anlayışı bizden farklılık göstermektedir. Daha katı öğretmenler tarafından eğitim yürütülür.
- Suriye müfredatı birebir bize uygun değildir. Ancak öğretmenlerin yorumuna göre genel olarak iyi durumdadır. Kitaplarda siyasi farklılıklar nedeniyle eski Suriye bayrağı kaldırılmıştır.
- Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde 8 Türkçe Öğretmeni, 1 Rehber Öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin çoğu Türkçe bilmemektedir fakat Türk Öğretmenler Odasını ortak kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin iletişimi okul içi ile sınırlıdır.
- Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde 290 öğrenci eğitim görmektedir. Bunlardan yüzde 20'si çalışmaktadır. Merkeze Suriyeli olan tüm çocuklar kabul edilir.
- Öğrenciler burada 15 saat Türkçe, 15 saat diğer dersleri görmektedirler. Yaz tatilinde öğrenciler 2 ay hızlandırılmış Türkçe dersi almışlardır. Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi amacına yönelik olarak hızlıca Türkçe öğretip devlet okullarında eğitimlerine devam etmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Veli görüşmeleri tercüman eşliğinde yapılmaktadır.
- Anne babası olmayan çocukların takibi velisi tarafından yapılmamakta, yaşadıkları evde eğitimlerinden sorumlu kimse bulunmamaktadır.
- Suriyeli sığınmacı çocuklar nefret söylemleriyle az düzeyde karşılaşmaktadırlar.
- Uzun süredir Türkiye'de yaşadıkları için uyum sorunları bulunmamaktadır.
- 4.sınıfa kadar Türk öğrencilerle birlikte eğitim görmektedirler. Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde 5. Ve 2.sınıf öğrencisi bulunmamaktadır.
- Geçici Eğitim Merkezleri kademe kademe kapatılmakta ve bir yıl içerisinde hepsi kapatılacaktır.
- Öğrenciler akademik başarı anlamında disiplinsiz tutumlar sergilemektedir. Bu nedenle sınıf içerisindeki yönetimde sorunlar yaşanmaktadır.
- Küçükçekmece Geçici Eğitim Merkezi'nde öğrencilere yönelik disiplin ve yaptırımlar bulunmamaktadır. İnisiyatife bağlı olarak uzaklaştırma cezası uygulanabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Öğrenci, Geçici Eğitim Merkezi, Suriyeli Öğretmen

Kaynakça

- Tekin, U./Ertuş, G. (2017). Şahin-Taşğın, N./Tekin, U./Ahi, Y. (Ed.): Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar. Nika Yayınları. Ankara. S. 193 – 203.
- Tekin, U./Yükseker, D. (2017). Göç ve Eğitim: Türkiye’de ve Almanya’da Aile Dili Okul Dilinden Farklı Olan Çocukların Okullaşması. Çalıştay Sonuç Raporu. Şahin-Taşğın, N./Tekin, U./Ahi, Y. (Ed.): Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar. Nika Yayınları. Ankara. S. 177 – 192.
- UNICEF (2011). Türkiye’de Suriyeli Mülteciler Bilgi Notu. <http://unicef.org.tr>.

Ayrımcılık Karşıtlığından Pozitif Ayrımcılığa: Engelli Haklarının Dünü Bugünü

Selahattin AYDIN¹

Öz

İnsan hakları kavramı özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasi tartışmaların üzerinde yoğunlaştığı konulardan birisidir. Tüm insanların doğuştan sahip oldukları devredilemez hakları ifade eden insan hakları meselesi ahlak, felsefe, siyaset gibi çeşitli disiplinlerin ilgi alanına girmiş ve insanlık tarihi kadar eski bir konudur. İnsan hakları çeşitli uluslararası kuruluşların, bilhassa Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın gündeminde yer almış ve bu alanda çok sayıda hukuki belge yayınlanmıştır. Bu belgelerin en kapsamlı olanı Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948 yılında yayınlanan Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'dir. Evrensel İnsan hakları Beyannamesi 1. maddesinde "Bütün insanlar onur ve hakları bakımından eşit ve özgür doğarlar." ifadesine yer verirken; 2. maddesinde "Herkes ırk, renk, cins, dil, din, siyasal ya da herhangi bir başka inanç, ulusal ya da toplumsal köken, varlıklılık, doğuş ya da herhangi bir başka ayırım gözetilmeksizin bu bildirgede açıklanan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir." denilmektedir (UN, 1945). Birleşmiş Milletler Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı'na göre bütün haklar insanlık onurundan ve insanın kendi değerinden doğar (UN, 1993). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilk maddesi taraf devletlerin Sözleşmede vurgulanan temel hak ve özgürlükleri bütün vatandaşlar için sağlamakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir (Avrupa Konseyi, 1950).

Yukarıdaki belgelerde yer verilen hükümlerde de vurgulandığı üzere, insan hakları bireyin dünya üzerinde var olduğu andan itibaren sahip olduğu haklardır ve kazanılmasının insan olmak dışında hiç bir ön şartı yoktur. Ayrıca insan haklarının zaman ve mekân kısıtlamalarına tabi olmayışı ile din, dil, ırk, cinsiyet, bedensel ve zihinsel farklılık gibi alanlarda ayırım gözetmeksizin tüm bireylere şamil oluşu ona evrensellik vasfı kazandırmaktadır. İnsan haklarının bu nitelikleriyle tezat teşkil edecek şekilde, engellilerin tarihsel geçmişi olan bir dışlanma ve değersizleştirilmeye maruz kaldığı görülmektedir. Söz konusu

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Öğretim Görevlisi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, Doktora Öğrencisi, selahattinaydin2006@gmail.com

dışlanma ve yok sayılmaya karşı oluşan tepkiler, özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ayrımcılık karşıtlığı temelinde sistematik bir formla kendini göstermiş ve bugünkü “Engelli Hakları” kavramının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu bildiride güncel anlamda engelli hakları kavramının şekillenmesine zemin hazırlayan Engelli Hakları Hareketini oluşturan başlıca gelişmeler ile bu gelişmelerin somut çıktıları olan ve başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere farklı ülkelerde gerçekleştirilen yasal düzenlemelere değinilmiştir. Ülkeler bazında gerçekleşen yasal düzenlemelerin oluşturduğu olumlu havanın uluslararası düzeydeki en etkin yansıması olarak değerlendirilen Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ana hatlarıyla ele alınmıştır. Bildiri, “Engelli Hakları” anlayışının ayrımcılık karşıtlığından pozitif ayrımcılığa doğru evrilen çizgisiyle kendi içinde çelişkiler barındıran bir seyir izlediği iddiasından hareketle, politika yapıcılarının sıklıkla başvurdukları pozitif ayrımcılık uygulamalarının, toplumun engelliliğe atfettiği olumsuz tanımlamalar üzerindeki etkilerini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Engelli Hakları, Pozitif Ayrımcılık, Engelliliğe İlişkin Toplumsal Tanımlamalar

Kaynakça

Avrupa Konseyi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Roma 1950 (www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf) Erişim 04/05/2016.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannemesi, Paris 1945 (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>) Erişim 05/05/2016

Birleşmiş Milletler Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı, Viyana 1993 (<http://www.un.org/en/events/humanrightsday/2013/about.shtml>) Erişim 05/05/2016.

Hastanede Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mülteciler ile Çalışmaları

Duygu AYDIN, Nur Deniz AYNACI
Umay ÇARPAN, Selin DİNÇER, Ebru GÖÇMEN¹

Öz

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, mülteci statüsünü “ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden, ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından ‘kabul’ edilen kişi” olarak tanımlamaktadır. Göçmen; bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç eden kişidir. Hukuki olarak göçmen veya göçmenler, en az iki ülkeyi ilgilendirmektedir. Biri bırakılan ülkedir, öteki yerleşilen ülkedir. Bırakılan ülke için göç, dışa göç yerleşilen ülke içinse bir iç göç olayıdır. Sığınmacı; mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere denir. Bu terim genellikle, mülteci statüsü almaya yönelik başvurularının hükümet ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından karara bağlanmasını bekleyen kişiler için kullanılır. Göçmenliğe kabul edilenlerin bazıları iskanlı göçmen olur ve karşılıksız iskan yardımı alır. Yardım istemeden gelen göçmenlere ise serbest göçmen denilmektedir. Geçici koruma statüsü; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir. Böylelikle Suriye’den ülkemize gelen bireylere geçici koruma verilmektedir. Mülteciler sağlık, eğitim hakkı gibi haklardan yararlanırken sığınmacı göçmenler yararlanamamaktadır. Fakat Suriyeli göçmenler için bu söz konusu değildir. Suriye’den kaçıp ülkemize sığınanlara 98 ve 99 ile başlayan kimlikler çıkarılmakta ve bu kimlikler ile eğitim, sağlık gibi haklardan faydalanabilmeleri sağlanmaktadır. Ancak kimliklerin çok sağlıklı olmadığı uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Özellikle Suriyelilerin ülkelerini terk ederken belgelerini yanlarına alamamaları nedeniyle çıkarılan kimlikler, kişinin beyanına bağlı olarak hazırlanmaktadır. Bu çıkarılan

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Programı, umaycarpan@gmail.com

kimliklerin içerdiği bilgilerin sağlıklı olmadığı ve kopyalanabilir olduğu veya başkaları tarafından kullanılabileceği düşünülmektedir.

Yaptığımız araştırmanın amacı, ülkesini belirli nedenlerle terk etmek zorunda kalıp ülkemize gelen göçmen, mülteci ve sığınmacıların sağlık alanında yaşadıkları sorunlar ve süreçleri görmektir. Araştırmamız yedi hastanede uzun zamandır görev yapan biri kadın sekizi erkek toplamda dokuz sosyal hizmet uzmanı ile yaptığımız görüşmelerin değerlendirilmesiyle gerçekleştirmiştir. Afgan, Özbek veya Türkmen sığınmacılar sağlık alanında hiçbir haktan faydalanmamaktadır ve sağlıkta fazladan ücret ödemektedirler. Sağlıkta fazla ücret ödemelerinin sebebi ise sağlık ticareti olarak görülmesidir. Uzmanlar sığınmacıların geldikleri ülkelerin büyükelçilikleri ile iletişime geçtikleri vakit geri dönüş alamadıklarını belirtmişlerdir. Hastanelerdeki uzman sayısının azlığı, özellikle de göçmenlerin dilini konuşan uzmanların bulunmaması yapılan hizmetlerin yetersizliğinde temel faktör olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile ilişkilerde sorunlar yaşandığı ve bu ilişkilerin mutlaka daha efektif olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Görüşmeye gidilen bir hastanede Sosyal Hizmet Uzmanı; hastanemize başvuran mülteci hakkında karşılaştığımız bir sorunu polis memurlarına bildirdik ve “Zaten ülke dışından geldiler, ne yaparlarsa yapsınlar bizi ilgilendirmiyor” şeklinde cevap aldıklarını belirtti ve ekledi; Devlet kurumlarından destek alırken oldukça zorlanıyoruz. Sivil Toplum Kuruluşlarından destek alma şansımız daha kuvvetli olabiliyor şeklinde ifade etti.

Görüşmeye gidilen hastanelerin sadece birisinde mülteci polikliniği olduğu saptanmış ve Arapça bilen doktorun haftanın belirli günü hastanede hastalarla ilgilendiği belirtilmiştir. Haftanın bir günü olmasına rağmen hastaneye başvuran mülteci, sığınmacı ve göçmenler için oldukça faydalı olduğu belirtildi.

Sonuç olarak Suriye’den ülkemize sığınanlarda en çok parçalanmış aileler, adölan gebeler, savaş sonrası yıkım ve ciddi boyutta savaş sendromu yaşamaktadırlar. Uzmanlarımız en çok iletişim kurmakta oldukça zorlandıklarını, çoğu yerde çevirmen bulamadıklarını ve görüşmelerde de bu durumun etik olmadığını belirtmekte. Savaş sonrası yaşanan yıkımdan ve psikolojik çöküntüden dolayı uzmanlara güvenmekte zorlanmakta ve bu sebeple iletişim probleminin yanında kendilerini rahat ifade edemedikten

korktuklarını belirttiler. Bütün bu gibi problemlerin yanında Türklerin mültecilere olan ön yargısından dolayı güven duymakta ekstra olarak daha fazla zorlandığı tanısına varılıyor. Araştırma sonunda fikrimizi eklememiz gerekirse bizler biliyoruz ki her insan kendi toplumunda, kültüründe huzurlu ve mutlu yaşamaktadır. Sürmekte olan sömürücü savaşın/savaşların bir an önce bitmesi ve tüm mültecilerin kendi toplumlarında, refah içinde ve huzurlu bir şekilde yaşantılarına devam etmelerini temenni ederiz.

Anahtar Kelimeler: Hastane, Mülteci, Karşılaşılan Sorunlar

Kaynakça

Vardar N. (2005) Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar? <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar> adresinden elde edildi.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Gocmen> adresinden elde edildi.

Göç İdaresi Genel Müd. (2016) www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548 adresinden elde edildi.

Türkiye’de Geçici Koruma Altında Olan Suriyeli Çocuklara Yönelik Eğitim Çalışmaları Şanlıurfa Örneği

Aysel BASMACI¹, Serhat KELEŞ²

Öz

Çalışmanın Temeli

Göç, gerek dünya ölçeğinde gerekse ülkemizde uluslararası bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda Suriyeli bireylerin ülkemize gelişi artmış bu durum çocukların eğitimi ile ilgili çeşitli riskleri beraberinde getirmiştir(www.goc.gov.tr). Bu riskleri azaltmaya yönelik gerek devlet kuruluşları gerekse sivil toplum kuruluşları çeşitli çalışmalar yapmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Suriyeli mülteci çocuklara yönelik yapılan eğitim çalışmalarına baktığımızda başta Milli Eğitim Bakanlığı’nın bünyesinde olan geçici eğitim merkezleri, sivil toplum kuruluşları bünyesinde olan toplum merkezleri ve eğitime destek amaçlı Türkçe dil okulları bulunmaktadır(Ertaş H., Kırac Fatma(2017). Çocuklara yönelik eğitim hizmetlerine ilişkin yapılan bu değerlendirmede okul çağında olan çocukların çok azı Şartlı Eğitim Yardımı almaktadır, bu uygulama çocukların okula devamı için koruyucu bir çalışma olsa da şuan yeterli düzeye ulaşamamıştır (<https://kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3635>). Şanlıurfa bazında ŞEY programından yararlanma oranı %23 tür(Şartlı Eğitim Yardımı). Şanlıurfa’da Suriyeli çocukların okula devamı ile ilgili sosyoekonomik, psikososyal ve toplumsal zorluklar görülmektedir. Bu bildiride son dönemde Suriyeli çocuklara yönelik eğitim hizmetlerinin hangi boyuta ulaştığı,yeterliliği ve bu hizmetlere ulaşmada yaşanan zorluklar sosyal hizmet perspektifinden hem mesleki etik, rol ve sorumluluklar hem de temel insan hakları çerçevesinde nasıl bir duruş belirlenmesi gerektiği ortaya koymaya çalışılacaktır.

Tartışma

Uluslararası Evrensel Çocuk Hakları Beyannamesi ve Türkiye’de Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocukların eğitim hakkı açıklanmıştır. Eğitim hakkı uluslararası antlaşmalara göre Suriyeli çocukları da kapsamaktadır.

¹ Ret International&Unicef Harran Toplum Merkezinde “Suriyeli Çocuklar ve Gençler İçin Koruyucu Bir Çevre Oluşturmak” adlı projede Sosyal Hizmet Uzmanı, ayselbasmac@gmail.com

² Ret International&Unicef Harran Toplum Merkezinde “Suriyeli Çocuklar ve Gençler İçin Koruyucu Bir Çevre Oluşturmak” adlı projede Vaka Yönetim Sorumlusu, serhat_klsh@hotmail.com

Ülkemizde geçici koruma altında olan çocukların ebeveynleri, yakınları veya kendileri bu hakların varlığından haberdar olmadıklarından uygulamada birçok hizmetten yararlanamamaktadır. Özellikle kırsal alanda yaşayan çocuklar eğitim hizmetlerinden ve şartlı eğitim yardımlarından haberdar değildirler. Sivil toplum kuruluşları çocukların tespitinde ve çocukları eğitim çalışmalarına dahil etmekte önemli bir yere sahiptir. Çoğu kez ailelere danışmanlık hizmeti sunarak çocukların eğitimi konusunda bilgilendirmeler yapmaktadır. Şanlıurfa bazında okul çağında olan 129.563 çocuktan 76.233 ü okullaşmış durumdadır(Şartlı Eğitim Yardımı Programı). Sahada çalışan sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına baktığımızda daha çok çocuk yaşta evlilik, çocuk işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği, kimliksiz olma, bürokratik zorluklar okula devamı sekteye uğratan en önemli sebeplerden bazılarıdır. Çocuklar ebeveynlerinden ayrı düşünülmediği gibi çoğu zaman geçim kaynaklarının yetersiz olması bunu tetikleyen bir diğer önemli sorundur.

Sonuç

Sosyal Hizmet Uzmanları olarak çocuk hakları çerçevesinde eğitimin çocuğun hayatında ne kadar önemli bir yerde olduğunu bilmekteyiz. Sosyoekonomik ve psikososyal sıkıntılar, dil bariyeri, kültürel ve çeşitli diğer sorunlar çocukların okula devamını zorlaştırmıştır. Kanunlar çerçevesinde eğitim hakkı var olsa da Suriyeli çocukların okula devamı ile ilgili koruyucu ve önleyici çalışmaların yetersiz olduğu ve bu çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Çocuklar, Eğitim Hakkı, Sosyal Hizmet, Sivil Toplum

Kaynakça

Handan, H.E.(2017). Türkiye’de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi Sayı: 13, 2017, ss.4-6

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf

Sığınmacı Çocuklara Şartlı Eğitim Yardımı: <https://kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/3635>

Türkiye’de Mültecilere Yönelik Gerçekleştirilen Sivil Toplum Çalışmaları

Cansu BERK¹

Öz

Günümüzde nüfus artışı, küresel düzeyde yaşanan krizler, doğal afetler, bölgesel savaş, terörizm, siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar tüm ülkelerde huzursuzlukların ortaya çıkmasına ve insanların ülkelerini terk ederek daha güvenli ülke veya bölgelere göç etmelerine sebep olmakta ve bu durum mülteciliği ortaya çıkarmaktadır.

Sekiz milyara yakın nüfusa sahip olan günümüz dünyasının altmış beş milyonu aşkın kısmını oluşturan mülteci bireylerin izlemiş oldukları göç güzergahı ve ev sahipliği yapan ülkelerin durumu da ayrıca önemlidir. Dünyada en fazla mülteciye koruma sağlayan Türkiye, bugün üç milyonu aşkın mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Ardından Pakistan ve Lübnan gelmektedir. (<http://www.unhcr.org/tr/>)

Mülteci hukuku aslında insan haklarına dayanmakta ve insan hakları açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilen 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde de sığınma hakkına açıkça değinilmektedir (Korkut, 2010:15). Sözleşmenin ilk taraf devletlerinden olan ve mültecilere ev sahipliği yapan Türkiye’de mültecilere hangi tür toplumsal, sosyal ve ekonomik entegrasyon politikalarının uygulandığı, bu uygulamaların hangi aktörler aracılığı ile yapıldığı önem arz etmektedir.

Devletin hizmetlerinin yeterli olmadığı noktada elde ettiğimiz verilere göre 42 ulusal ve 14 uluslararası sivil toplum kuruluşu mülteciler için yardım çalışmaları yapmakta ve projeler yürütmektedir (Türk, 2016: 153).

Sivil Toplum Kuruluşları; mültecilere barınma, gıda, beslenme, sağlık, eğitim, sığınma başvurusu ve 3. ülke yerleştirmesi gibi konularda yardımcı olmakta, hukuki, tıbbi ve psikososyal danışmanlık sunmakta ve sosyal uyumu amaçlayarak yaptıkları çalışmalarla mültecilerin topluma entegre olmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca onlara ayni ve nakdi yardımlar yapılmakta, ilgi ve istekleri doğrultusunda iş olanakları sağlanarak güçlendirilmeleri amaçlanmaktadır. Yapılan çalışmalar, mülteci bireyler için oldukça önem arz etmektedir.

¹ Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, cansu.berk@sgdd-asam.org

Bu çalışmada Dünya’da en fazla mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının görev ve sorumlulukları ve yaptıkları çalışmalar yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Sivil Toplum Kuruluşu

Türkiye’de Suriyeli Çerkesler: Gönüllü Dayanışma Örneği (Syrian Circassians In Turkey: A Case Of Solidarity)

Didem BAŞ BİLGE¹, Jade Cemre ERCİYES²

Öz

Suriye’de yaşananların ardından ortaya çıkan nüfus hareketliliği beraberinde birçok sorunu getirmiş, nüfusun ilk sığınma noktaları olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün başta olmak üzere bir çok ülke “mültecilerin” temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmıştır. Kısa sürede sayıları milyonları bulan Türkiye ve Lübnan’daki nüfusun sorunlarına mevcut kurumsal yapılar ve yasalar cevap verememiş, uluslararası örgütler ve sivil toplum aktif şekilde sürece dahil olmuşlardır. Uluslararası örgütlerin kendi önceliklerine, sivil toplumun ise kendi ilgi alanlarına odaklandığı bu kriz zamanlarına damgasını vuran “sığınacak yer arayanlar” ile vicdan temelli bir ilişki kurarak gönüllü dayanışma örneği gösteren gruplardır. Bu makalenin konusu da “kendinden saydığı insanların sıkışıp kaldıkları mekandan kurtarılması ve tüm ihtiyaçlarının karşılanması için gönüllü dayanışma örneği gösteren Çerkeslerdir.

Suriye’de nüfuslarının 90 ile 100 bin kişi arasında olduğu tahmin edilen Çerkesler, Suriye krizi ile birlikte yerinden edilen etno-kültürel azınlıklardan biridir (ORSAM). Türkiye’de nüfusları 3 ile 7 milyon kişi arasında olduğu tahmin edilen ve farklı politik - yerel birlikleri temsil eden 100 kadar farklı örgütlenmeye sahip olan Çerkesler, tarihlerinde büyük bir sürgün ve birçok yerinden edilme yaşamışlardır. Çerkesler, Tatarlar, Kosovalılar, Bulgarlar, Arnavutlar gibi bazı topluluklar, Osmanlı topraklarına yayılmış ama bağlarını, anılarını ve Türkiye, Lübnan ve Ürdün gibi komşu olmayan mekanlara dair kurdukları hayali bağlantılarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir (Chatty 2017). Bu bağlar üzerinden kurdukları gerekçelendirmeye, birbirinden farklı politik görüşlere sahip bir grup insan, Türkiye ve Dünya’da birçok Çerkesin maddi ve manevi desteğini alarak “Suriyeli insanlarına” yardım etmek için kısa sürede harekete geçmişlerdir. Suriyeli Çerkesler savaşta taraf tutmak istemedikleri için Suriye’den ayrılmışlar (World Bulletin 2013) ancak bu kez de Lübnan’da yoğun mülteci nüfusu arasında yokluk

¹ Bilgi Üniversitesi, Kültürel Çalışmalar, Çerkes Dernekleri Federasyonu, didembas@gmail.com

² Kafkasya Çalışmaları Sosyal Bilimler Dergisi, Editörü; İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi.; Abhazy Stratejik Araştırmalar Merkezi, Bilimsel Kord. jadecemre@gmail.com

ve bilinmezlik içinde sıkışıp kalmışlardır. Türkiye’den gelen dayanışma ise onları sadece o belirsizlik ve güvensizlik içinden çıkartmakla kalmamış, bir kaç yıl boyunca tüm ihtiyaçların karşılanması için gıda ve barınma yanında psiko-sosyal, ekonomik ve hukuki destek de vermişlerdir. Gönüllü maddi ve manevi desteğe, birçok seviyede yerel, ulusal ve ulus ötesi ilişki ağlarının kurulmasına ve kullanılmasına dayanan bu süreç Suriye’den Çerkeslerin getirilmesi, Türkiye’de yaşamlarını idame ettirmeleri için koşulların sağlanması, tarihsel anavatanları Kafkasya’ya dönmek isteyenlerin döndürülmesi ve orada hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli destekleri almalarına odaklanıyordu. Tüm bu süreçte, günün koşullarında beklenmedik bir dayanışma örneği sergileyen Çerkesler, farklı “operasyonlarla” Suriye ve Ürdün’de bulunan Çerkesleri Türkiye’ye getirmiş, Kafkasya’ya anavatanına dönüşlerine, Avrupa’ya devam göçüne katılmalarına katkı sağlamış, ülkeye gelenlerin kamplarda ve kamp dışında her türlü ihtiyaçlarının karşılanması için dayanışmıştır.

Ürdün’den Türkiye’ye toplu getirilişlerinin operasyonunu Dünya Çerkesleri Dayanışma Komitesi (DÇDK) adlı ulusötesi bir örgütlenme gerçekleştirmiştir. “DÇDK ana kuruluş amacını Suriye Çerkesleriyle dayanışma olarak” açıklamış bir yardım derneği olarak kurulmuştur (Duman sf.97) ve aciliyetin sona ermesi ile işlevini tamamlayarak dağılmıştır. Ancak Suriyeli Çerkeslerin bazıları kendi imkanlarıyla farklı yollardan Türkiye’ye gelmeye devam etmiş ve yıllar içinde artan nüfuslarıyla, yaşadıkları sorunlar da artmış mevcut gönüllü çabalar yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu süreçte DÇDK yanında Kafkas Dernekleri Federasyonu Suriye Kriz Masası gibi farklı yapılar; destek yemekleri, yardım geceleri, eşya toplanması gibi sosyal gönüllü etkinlikleri ve evlerinde barındırma, konaklama dahil bazı ailelerin tüm ihtiyaçlarını, çocukların ihtiyaçlarını, iş vererek geçim ihtiyacını ya da sağlık problemleri olanların tedavi ihtiyaçlarını karşılamak gibi bireysel gönüllü yardımları motive etmişlerdir (KAFFED 2013). DÇDK’nın kurulmasının beşinci ayında Türkiye’nin farklı yerlerinde Çerkeslerin evlerinde, ya da onların kirasını ödedikleri evlerde bazıları da kampta kalan 500 Çerkes aile vardır (World Bulletin 2013) ve onların tüm sorumluluğu aylar yıllar boyunca diasporanın gönüllü dayanışmacıları üzerinde olmuştur.

Hem Türkiye’de kalanların tüm sıkıntılarında başvuru noktası, hem çözüm sürecinin aktif katılımcıları olan kurumlar ve bireyler, Kafkasya’ya ve Avrupa’ya gitmek isteyenlere de yardımcı oldular. Bu süreçlerde Türkiye

devletiyle ve diğer devletlerle; yerel yönetimler ve farklı kamu kuruluşlarıyla; uluslararası sivil toplum örgütleri ve farklı yerel örgütlenmelerle çok yönlü pozitif ilişkiler sürdürmüşlerdir. Bu bağlamda Çerkesler, Suriye krizi ile ilişkili kurulan grup-içi ulusötesi gönüllü dayanışma örgütlenmelerine çok yönlü ve başarılı bir örnek oluşturmaktadır. Aradan geçen yıllar sorunların görünürlüğünü düşürmüş olsa da hala Türkiye’de ve ötesinde yaşayan Suriyeli Çerkeslere yardım etmeye devam eden bir çok kişi ve kurum vardır.

Bu çalışma Lübnan’dan Türkiye’ye Suriye Çerkesleri’nin getirilmesi ve sonrasındaki süreçlere birebir katılmış ve bu konuda yüksek lisan tezi yazan bir araştırmacı (Didem Baş Bilge) ile süreçlere katılmamış ancak grup içinden bir göç uzmanı olması sebebiyle bir çok özgün Suriyeli Çerkes hikayesine uzaktan dahil edilmiş bir araştırmacının (Erciyas 2016) kendi tecrübeleri, gözlemleri ve görüşmeleri üzerinden yaptıkları oto-etnografik grup ve süreç analizidir.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü Dayanışma, Çerkesler, Suriyeli Mülteciler

Kaynakça

- Chatty, D. (2017). The Syrian Humanitarian Disaster: Understanding Perceptions and Aspirations in Jordan, Lebanon and Turkey. *Global Policy*, 8, 25-32.
- Duman, A. (2015). Diaspora milliyetçiliği ve Türkiye’de Çerkesler (Master’s thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi).
- Erciyas, J. C. (2016). Guests, asylum-seekers, refugees or transit migrants? Syrians in Turkey in ‘purgatory’. *Human Geography: A New Radical Journal*, 9(2), 25-34.
- KAFFED (2013) Suriye Çerkesleri İçin, 14.10.2018’de alındığı internet adresi <http://www.kaffed.org/index.php/haberler/federasyondan/item/1166-suriye-%c3%a7erkesleri-i%c3%a7in.html>
- ORSAM, Suriye Çerkesleri, ORSAM Rapor no: 130, Kasım 2012, 14.10.2018’de alındığı internet adresi http://orsam.org.tr//d_hbanaliz/20121226_130turing.pdf
- World Bulletin (2013) War takes heavy toll on Circassians in Syria, 14.10.2018’de alındığı internet adresi <https://www.worldbulletin.net/general/war-takes-heavy-toll-on-circassians-in-syria-h106090.html>

İnsan Eliyle Oluşturulmuş Travmalarda Mağdurlara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi: Psikososyal Dayanışma Ağı Örneği Bir Örgütlenme Pratiği

Songül BOYRAZ¹

Öz

İnsan eliyle yaratılan travmalar bireylerin, ailelerin ve toplumların fiziksel ve ruhsal bütünlüklerine olumsuz etkilerde bulunur. Travmatik olarak adlandırılan olaylar ve durumlar beraberinde, kişide büyük bir değişim getirir. Geçmiş ile gelecek arasında bir kırılma yaratılır; birey hayatının seyrini tasvir ederken travmatik olay öncesi ve sonrası olarak keskin bir ayırım yapabilecek hale gelir. Travma bireyin günlük hayat rutinindeki aktivitelerini sürdürmesi bazında zedelenmelere sebebiyet verebilir. Bireylerin ve toplumların yaşadıkları travmaların tedavisinde farklı meslek mensuplarının farklı rolleri bulunmaktadır. Sosyal Hizmet bir insan hakları mesleği olması sebebiyle, insan eliyle oluşturulmuş travmalardan etkilenen birey, aile, grup ve toplumlara yönelik psikososyal müdahale faaliyetlerini içerir. Travma mağdurları ile çalışan psikososyal destek ekibi içerisinde yer alan sosyal hizmet uzmanları en temelde savunuculuk rolünü üstlenerek bu kişilere psikososyal destek vermeye gönüllü olurlar.

Psikososyal Dayanışma Ağı Temmuz 2015'te Sुरुç ve Ekim 2015'te Ankara'da gerçekleşen terör saldırılarından sonra sosyal hizmet uzmanlarının da dâhil olduğu farklı meslek örgütlerinin bir araya gelerek oluşturdukları bir ağdır. Söz konusu terör saldırılarında hayatını kaybeden/yaralanan kişilerin yakınlarına ve olaya tanıklık etmiş kişilere ruhsal ve sosyal destek vermek; yaralılara ise ayrıca fiziksel tedavi desteği vermek amacıyla oluşturulmuş ve sonrasında devam eden bütün terör saldırılarında psikososyal destek vermeye devam etmiştir. İstanbul'da ilk kez 05.08.2015 tarihinde Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği, Türk Tabipleri Birliği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği ve Travma Çalışmaları Derneği temsilcileri bir araya gelmiş ve Ağ varlığını 10.10.2015 tarihinde basına deklare etmiştir. 10 Ekim Ankara-Gar saldırısı sonrasında ise Ağ'a Çift ve Aile Terapileri Derneği de bileşen olmuştur.

¹ Öğr. Gör., İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Sosyal Hizmetler Programı, boyrazsongul2011@gmail.com

Bu ağ içerisinde çalışan sosyal hizmet uzmanları aldıkları sosyal hizmet eğitimi çerçevesinde bireylere, ailelere ve gruplara yönelik psikosozal destek çalışmaları yürütmektedirler. İnsan eliyle oluşturulan travmalarda sosyal hizmet müdahaleleri arasında sayılabilecek psikosozal destek çalışmaları; psikolojik ilk yardım, alan çalışmaları, yakın aile ziyaretleri, grup çalışmaları ve bireysel müdahalelerdir. Sosyal Hizmet Uzmanları yaralı ve aile ziyaretleri, danışmanlık, savunuculuk, sosyal yardım hizmetlerine yönlendirme gibi psikosozal destek çalışmalarında bulunmuşlardır.

Bu çalışmada travma yaşamış, veya travmaya şahit olmuş kişilere ve yakınlarına verilen gönüllü destek içerisinde sosyal hizmetin rolü tartışmaya açılacaktır. Bu çerçevede araştırmanın amacı; Türkiye’de travma alanındaki mevcut Sosyal Hizmet uygulamaları ile birlikte Türkiye’de yeni bir dayanışma ağı örneği olan Psikosozal Dayanışma Ağı içerisindeki sosyal hizmet müdahalelerini aktarmaktır. Sosyal hizmet uzmanlarının, insan eliyle oluşturulmuş travmalarda yürütebilecekleri psikosozal müdahaleleri içeren teorik bilginin yanı sıra, uygulama örnekleri de aktarılacak, böylece bu çalışmada gerçekleştirilen psikosozal destek çalışmalarının sosyal hizmet alanına katkıları değerlendirilecektir.

Bağımlılık Tedavisinde Sosyal Hizmetin Rolü ve İşlevi: Yeşilay Danışmanlık Merkezi Örneği

Ömer Faruk BOZDOĞAN¹ , İlker AKTÜRK²

Öz

Bağımlılık, içerisinde bulunduğu aileyi ve toplumu etkilemesi sebebiyle temelde bir aile hastalığıdır. Paylaşılan risk unsurlarının bulunduğu çevrelerde bağımlılığın daha çok görülmesi, bireyin çevresi içerisinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. İşsizlik, barınma problemleri, yüksek stres, saldırgan tutumların yaygınlığı ve yoksulluk bir çevrede paylaşılan risk unsurları arasında gösterilebilmektedir. Bununla birlikte bağımlılık, kişinin güç kaynaklarını baskılamakta, görünmez kılmakta ve dolayısıyla sosyal işlevselliğine zarar vermektedir. Bu yapıyla bağımlılık tedavisi, ekolojik sistem perspektifi ve güçlendirme yaklaşımıyla uyumlu bir yapı sergilemektedir. Nitekim, disiplinler arası yaklaşımın bir parçası olan ve bireyi çevresi içerisinde ele alan sosyal hizmet de, aile, toplum ve bağımlılık ilişkisini ekolojik sistem ve güçlendirme yaklaşımı altında değerlendirmektedir. Sosyal hizmet; bağımlılığın analizi, rehabilitasyonu ve danışmanlığı gibi tedavi süreçleri içerisinde; aile, birey ve çevre denkleminin kurulmasına yardımcı olmaktadır.

Bağımlılık konusunda attığı adımları ile öne çıkan YEŞİLAY'ın, çağın gereklerine uygun rehabilitasyon ve danışmanlık çalışmalarını yürütmekte olan Yeşilay Danışmanlık Merkezi'ni kurması, bağımlılık tedavisi adına önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilmektedir. Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) bünyesinde sunulmakta olan tedavi hizmetleri; holistik (bütüncül) bir bakış açısı ve hümanistik bir yaklaşım kullanarak, yapılandırılmış uygulamalar ile, bireye özgü ve kanıta dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. YEDAM' da multidisipliner çalışma ilkesine sahip tedavi ekibinin bir parçası olarak sosyal hizmet uzmanları müdahalelerini; meslek etiğine uygun bir şekilde, mesleki işlev ve roller aracılığı ile gerçekleştirmektedir. YEDAM'da görevli sosyal hizmet uzmanı, birey ve grup terapilerini yönetmek ve kaynaklara ulaşmada danışan için kaynak bulucu/oluşturucu rolünü kullanırken; danışanlara yasal danışmanlık yapmak, eğitim süreçlerini takip etmek ve imkanlar üzerine çalışmak, sağlık sistemi içerisinde kişinin güç kazanmasını sağlamak, ekonomik destek sağlamak adına toplumsal kaynakları araştırmak, danışanın

¹ Yeşilay Danışmanlık Merkezi, omerfaruk.bozdogan@yesilay.org.tr

² Erzincan Üniversitesi, Yeşilay Danışmanlık Merkezi, illkerakturk@gmail.com

sosyal sağaltımında rol almak gibi görevlerini yerine getirmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, danışanların boş vakitlerini değerlendirmek ve toplumsal uyumun yeniden dengeye getirilmesi amacıyla ücretsiz kurs ve sosyokültürel faaliyetlerden yararlanması için kurulan protokoller doğrultusunda danışanı uygun kurs ve faaliyetlere yönlendirerek tedavinin bu aşamasında geliştirici-iyileştirici rol oynamaktadır. YEDAM'a başvuruda bulunan danışanların genellikle iş konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. Sosyal hizmet birimi, İŞKUR ile yapılmış protokol çerçevesinde danışanlara iş konusunda destek sağlamaya çalışmaktadır.

Bu çalışmada YEDAM Sosyal Hizmet Birimi bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetler kuramsal çerçevede ele alınacak olup, YEDAM' da tedavi sürecine girmiş olan danışanlara sunulan hizmetlerin kalitesi, verimliliği, etkinliği ve sürdürülebilirliği istatistiksel veriler ile tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, Sosyal Hizmet, Yeşilay Danışmanlık Merkezi

Kaynakça

- Karaman, H. (2017). Türkiye' de Bağımlılık Alanında Bir Rehabilitasyon Modeli Olarak Yeşilay Danışman Merkezi' nin (YEDAM) İncelenmesi. İstanbul: Yeşilay.
- Ögel, K., 2017, Bağımlılık ve Tedavisi Hakkında Her Şey: Bağımlılık ve Tedavisi Temel Kitabı, İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Yaman, Ö.M, 2016, Apaçi Gençlik Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi " Alt kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma",7.b, İstanbul: Bir.

Babamı Savaşta Bıraktım, Ben Onda Kaldım: Mülteci Çocuklar ve Baba Yoksunluğu

Şenil ÜNLÜ ÇETİN¹

Öz

UNICEF'e Şubat ayının sonunda sunulan raporda, Türkiye'de 3.9 milyon mülteci olduğu, bu mültecilerin yarısına yakınının yani 1,738,169 mültecinin ise çocuklar olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu nüfusun 1.618.076'i Suriye'den, geri kalan 120.000'i ise Afganistan, İran ve Iraktan gelen mülteci çocuklardan oluşmaktadır. Bu çocukların yaklaşık %29'u (503.903) beş yaşın altındadır. Bu çocukların Türkiye'de olma sebeplerinin başında gelen durum ise savaştır. Savaş nedeni ile ülkesinden ayrılan çocuklar, sadece ülkelerini terk etmenin etkisi altında değiller. Bunun yanı sıra, eğitim, sağlık gibi temel haklarından yoksunlar. Ancak bundan daha da kötüsü mülteci çocukların büyük çoğunluğunun ailelerinde çok değer verdiklerini birini kaybetmek gibi çok daha derin ve uzun vadeli etkileri olan bir sorunla karşı karşıya olmalarıdır.

Savaş ortamında kaybedilen aile bireylerinin başında babalar gelmektedir. Bu durum, I. Dünya Savaşı ardından babalarla ilgili akademik çalışmaların başlamasındaki en temel nedenlerden de biridir. O zamandan bu yana yapılan çalışmalar, babası olmayan çocukların, babasıyla büyüyen çocuklara kıyasla bilişsel, sosyal, akademik, duygusal ve hatta fiziksel açıdan oldukça dezavantajlı olduğunu göstermiştir (Sarkadi ve diğerleri, 2008)

Benlik algısının eksilmesi, akademik başarının düşmesi, davranış problemlerinin artması, suç işleme ve şiddet davranışlarının artması, alkol ve uyuşturucu kullanımının artması, fiziksel sağlık problemlerinin artması, gelecekte olumsuz ilişkiler yaşaması, hatta diğer çocuklara kıyasla daha çabuk ya da daha erken ölümler, baba yoksunluğunun çocuklarda ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlardan bazılarıdır (Sarkadi ve diğerleri,2008).

Yapılan çalışmalarda baba yoksunu çocukların kaygı düzeyleri, anne ve babası ile birlikte yaşayan çocuklardan çok daha yüksek bulunmuştur (Özdal ve Aral, 2005). En temelde babanın kaybı, çocuğun alışageldiği aile ortamını ve yaşamını değiştirmektedir. Bu durum mülteci çocuklar için çok daha vahim bir şekilde gerçekleşmektedir. Özellikle savaş nedeni ile ülkelerinden ayrılan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fak. Temel Eğitim Böl. Okul Öncesi Eğitimi ABD, senilunlucetin@gmail.com

mülteci çocuklar için dünya güvenilir bir ortam olmaktan çıkmaktadır. Böyle bir anda, genellikle ailenin güvenliğinden sorumlu olarak görülen babanın da kaybedilmesi çocuk için oldukça sarsıcı bir yaşantıdır. Babasızlık, mülteci çocuklar için ailenin ekonomik geçimine destek vermek için uygunsuz koşullarda uzun saatlerce çalışmak, eğitimden yoksun kalmak, yoksulluk nedeni ile çok daha fazla sağlık problemi yaşamak ve hatta nüfusa kayıt olamamak gibi birçok olumsuz yaşantıyı ve temel çocuk haklarının ihlalini beraberinde getirmektedir.

Baba yoksunluğunun uzun ve kısa vadeli sonuçları düşünüldüğünde, özellikle savaştan etkilenmiş mülteci çocukları desteklemek oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, mevcut araştırma mülteci çocuklarla çalışan iki okul öncesi eğitimcisinin baba yoksunu çocuklarda gözlemlediği problemlerden yola çıkarak, baba yoksunluğunun uzun ve kısa vadeli sonuçlarını azaltabilmek için sosyal hizmet uzmanları, okul öncesi eğitimcileri ve çocuk gelişimcilerinin interdisipliner bir yaklaşımla bu çocukları nasıl destekleyebileceklerine dair bir tartışma ortamı yaratmaktır. Çalışmanın katılımcısı olan iki okul öncesi eğitimcisi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılacak ve elde edilen nitel veriler tematik kodlama yöntemi ile analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Çocuklar, Baba Yoksunluğu, Erken Çocukluk Dönemi

Kaynakça

- Sarkadi, Anna; Kristiansson, Robert; Oberklaid, Frank & Bremberg, Sven (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Pædiatrica*, 97, 153–158. DOI:10.1111/j.1651.2227.2007.00572.x
- Özdal, Funda & Aral, Neriman (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinin incelenmesi, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, 6 (2), 255-267.

Travmatik Boyutuyla Mültecilik Olgusuna Bakış

Onur DAĞKOÇAK¹

Öz

Savaşlar, çatışma ortamları, silahlı bombalı saldırılar yaşamı, beden bütünlüğünü hedef aldığından korkuya dehşete, çaresizliğe neden olan baş edilmesi son derece güç travmatik olaylardır. Mültecilik ise bu yanıla bir hayatta kalma çabası olarak ülkesinde yaşanan savaş hali nedeniyle sınırlar arası yerinden edilme veya yer değiştirme zorunluluğudur. Daha en başında kayıp ve ayrılıklarla başlayan bu yolculuk, yol boyunca devam eden tehlikeler, gelinen ülkedeki bir dolu belirsizlik ve ardından yeni bir ülkeye, kültüre uyum gibi durumlar, yardım almaksızın baş edilmesi son derece güç insani sorunları ortaya çıkarır. İnsanca yaşam arayışı içerisinde olan mültecilerle çalışırken, bütüncül ve sistemci bir bakış açısına sahip olan sosyal hizmet mesleğince psikolojik anlamda travma boyutunun göz önünde bulundurulması, sorunların çözümü ihtiyaçların giderilmesine ve ruhsal yaraların iyileşmesine katkı sağlayacaktır. Hem krize müdahale aşamalarında, hem de müracaatçıyı tanıma, değerlendirme ve planlama gibi müdahale süreçlerinde, Akut stres bozukluklarının (ASM) ve Post-travmatik stres bozukluğu (PTSB) süreçlerinin anlaşılması ve nasıl müdahale edilmesi gerektiği açısından edinilecek bilgi sosyal çalışmacının güçlü yanlarını besleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Travma, Mülteci, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Sheafor, BW. Horejsi, CJ. (2014). Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler. (Çiftçi, DB. Çeviri Ed.), Hassas Müracaatçı Grupları ile Çalışma İlkeleri (s.517, 621). Nika Yayınevi, Ankara.
- Herman, J. (2016). Travma ve İyileşme, Şiddetin Sonuçları Ev içi İstismardan Siyasi Teröre. (Tosun, T. Çev.) Literatür Yayınları, İstanbul, (2007)
- Briere, JN. Scott, C. (2016). Travma Terapisinin İlkeleri, Belirtiler, Değerlendirme ve Tedavi İçin Bir Klavuz. (Genç, BD. Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,.

¹ Bakırköy Prof. Dr., Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları E.A Hastanesi, onurdagkocak@gmail.com

“UNFPA Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar” Merkezlerinde Mülteci Kadın ve Gençlerle Gerçekleştirilen Güçlenme Çalışmaları

Gül ERDOST¹

Öz

2011 yılında komşu ülkede başlayan savaş sonrası zorla yerlerinden edilen insanlar, daha güvenli ve kolay ulaşılabilir ülkelere doğru plansız biçimde gitmek zorunda kalmışlardır. Resmi rakamlar, Türkiye’de 3,5 milyon üzerinde kayıtlı mülteci olduğuna işaret etmektedir¹. Kayıtsız olanlarla birlikte bu rakamın, belirtilenin çok üzerinde olduğundan söz etmek mümkündür. Bu sayının %70’ini kadın ve çocukların oluşturduğu yine konuya ilişkin yürütülen tahminler arasındadır.

Savaşın ilk döneminde sınıra yakın yerlerde kurulan kamplarda insani yardım alan mültecilerden çok daha fazlasının, ilerleyen tarihlerde kamp dışı yerleşim birimlerinde konaklama ortamlarını tercih etmeye başladıkları gözlemlenmektedir. Kamplarda planlı yardımlar ve desteklerle devam eden yaşam, kamp dışında mültecilerin kendi çabaları ve ulaşabildikleri hizmetlerle sürdürülmeye çalışılmakta, bu da belirli bir ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır: Güçlenme.

Kısa tanım ile güçlenme, bireyin ‘ben bunu yapamam’ dan ‘bunu yapabilirim’ aşamasına geçişidir. Güçlenme, olağan koşullarda dahi oldukça zor, zahmetli bir süreç iken, acil ve afet durumlarına maruz kalmış, ya da savaş nedeniyle yerinden edilmiş kadınlar, çocuklar ve gençler için bu süreç tarif edilemez güçlüktedir.

Güçlenme çalışmalarına çok çeşitli alanlarda ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin göç edilen ülkenin hukuki sürecine ilişkin bilgi eksikliği, sahip olunan hakları bilmeme, hak arama yollarına veya hizmet ihtiyaçlarına ilişkin destek alınacak kurumları tanımada eksiklikler, gerek çocuklar gerekse yetişkinler için eğitime erişimde yaşanan sorunlar, güvenceli bir iş ve adil ücret politikası doğrultusunda çalışma yaşamına katılımı ilgili problemler mültecilerle çalışırken güçlenme çalışmalarının temel belirleyicileridirler. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle, çocuk yaşta evlilikler ve ergenlikte gebelikle mücadele ve tüm bu alanlarda koruyucu-önleyici çalışmalar, güçlenme sürecinin olmazsa olmaz uğraş alanlarındandır.

¹ Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), erdost@unfpa.org

ECHO Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları finansal desteği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)’nın teknik desteği ile “Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar ve Kadın Sağlığı Danışma Merkezleri Oluşturmak Suretiyle Suriyeli ve Diğer Göçmen Kadınların Üreme Sağlığı ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Hizmetlerine Erişimlerini Güçlendirme Projesi” yürütülmektedir². Proje kapsamında açılmış ve hizmet vermekte olan “Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar” merkezlerine başvuran ya da çeşitli yollarla kendilerine ulaşılabilen mültecilerin “yardım” mantığından uzaklaşıp sorunlarıyla kendi kendilerine başedebilmeleri için güçlenme sürecini önceleyen ve uygulanabilir olduğu kadar sürdürülebilir bir model geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Söz konusu bildiri, mültecilerin güçlenme sürecine ilişkin sosyal hizmet alanında çalışma yapanlara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güçlenme, Sosyal Hizmet, Mülteci

Kaynakça

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Geçici Koruma İstatistikleri. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim tarihi: 15.01.2019).

UNFPA – Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. <https://turkey.unfpa.org/> (Erişim tarihi: 15.01.2019).

Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Hizmet Eğitimi ve Mesleğin Geleceğine İlişkin Görüşleri

Hüseyin DOĞAN¹, İshak AYDEMİR²

Öz

Giriş: Türkiye’de sosyal hizmet eğitimi ön lisans, lisans (Örgün, açıköğretim ve ikinci öğretim), yüksek lisans ve doktora düzeyinde verilmektedir (Aydemir and Yiğit, 2017). Ön lisans programları iki yıl (dört sömestr) dan oluşmaktadır. Türkiye’de sosyal hizmet önlisans programı ilk defa 2008-2009 öğrenim yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi’nde başlatılmıştır (Aydemir and Yiğit, 2017). Daha sonra sayıları hızla artarak devam eden önlisans programlarının sayıları yıldan yıla giderek artış göstermiştir. 2017 OSYM sınav Kılavuzuna göre, ülkemizde 52 sosyal hizmet önlisans programı ile üniversitelerde eğitim verilmektedir. Dünyada sosyal eğitimi önlisans düzeyinde de verilmektedir. Ancak, aynı durum ve karışıklık o ülkelerde de yaşanmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde de sosyal hizmet önlisans programları mevcuttur. ABD’de sosyal hizmet okullarını akredite eden CSWE (Sosyal Hizmet Eğitimi Konseyi), sosyal hizmet önlisans programlarını akredite etmemekte ve aynı zamanda bu programları sosyal hizmetin bir alt programı şeklinde de kabul etmemektedir (Zastrow, 2013) ÖSYM 2017 Sınav Kılavuzuna göre ülkemizde 52 örgün, 2 açıköğretim ve 7 ikinci öğretim olmak üzere toplamda 59 lisans programı ile sosyal hizmet eğitimi verilmektedir. Ayrıca, Kıbrısta’da 7 sosyal hizmet lisans programı mevcut olup Türkiye’den bu bölümlere öğrenci kabulü yapılmaktadır. Yani, totalde 66 lisans programı ile sosyal hizmet eğitimi verilmektedir. Bu bölümlerin öğrenci alma kontenjanlarının sayısı ÖSYM 2017-2018 kılavuzunda 5529 olduğu görülmektedir(OSYM-Tablo-4 Merkezi Yerleştirme İle Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları, 2017-2018). **Amaç:** Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet eğitimi ve mesleğinin geleceğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. **Yöntem:** Bu çalışmada genel tarama modeli esas alınmıştır. Tarama modelleri geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın verileri iki devlet üniversitesi ve iki vakıf üniversitesi sosyal hizmet bölümlerinde okuyan 1.2.3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden toplanmıştır.

¹ Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Programı, h.dogan@alparslan.edu.tr

² Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi, ishak.aydemir@hes.bau.edu.tr

Araştırmaya toplamda 721 öğrenci katılmıştır. Analizlerde anket sorularına ait frekans değerleri, t-testi, ki-kare, korelasyon, tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. **Bulgular:** Devlet üniversitelerinde okuyan öğrencilerin yarısına yakını devam ettikleri okuldaki sosyal hizmet eğitiminin kendilerini yeterli düzeyde mesleki yetkinliğe ulaştırma konusunda yetersiz bulmakta ve diğer yarısı ise yeterli bulmakta; vakıf üniversitelerine bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin % 69.1'i yetersiz ve % 30.9'u yeterli bulmaktadır. Sosyal hizmet öğrencilerinin yaklaşık üçte ikisi akademik ortamda öğrendikleri teorik bilginin pratik uygulama ile örtüşmediğini ve bunun kopuk olduğunu ve diğer üçte ikisi ise kopuk olmadığını ve aksine örtüştüğünü belirtmiştir. Öğrencilerin derslere ve sınavlara hazırlanma ve geçme durumuna ilişkin görüşlerine göre, Devlet üniversitesi öğrencilerinin %65.6'sı sınavlara kısmen çalışıp geçmekte, %21.2'si sınavlara çok çalışıp geçmekte, %5.2'si hiç hazırlanmadan geçmekte, %3.5'i çok çalıştığı halde kalmakta, %3.1'i kısmen çalışıp kalmakta ve %1.4'ü sınavlara hiç hazırlanmayıp kalmaktadır. Vakıf üniversitelerine bakıldığında ise, öğrencilerin %51.5'i sınavlara kısmen çalışıp geçmekte, %38.3'ü sınavlara çok çalışıp geçmekte, %3.6'sı hiç hazırlanmayıp geçmekte, %3.3'ü çok çalışıp kalmakta, %2.9'u kısmen çalışıp kalmakta ve %0.4'ü de sınavlara hiç hazırlanmayıp kalmaktadır. Sosyal hizmet öğrencilerinin % 50.8'i mezun olduktan sonra işsiz kalma kaygısı yaşamakta, % 39.9'u kısmen kaygı yaşamakta ve % 9.3'ü ise işsiz kalma kaygısı yaşamamaktadır. Öğrencilerin sosyal hizmet mesleğinin geleceğine ilişkin umut düzeylerinin orta düzeyde ($\bar{x} = 4.87$) olduğu saptanan önemli bir sonuçtur. Yani sosyal hizmet öğrencileri mesleğin geleceğine ilişkin umut düzeyleri yüksek değil ve orta düzeydedir. Öğrencilerin mesleğin geleceğine yönelik olarak karamsarlık düzeylerinin ortalaması 10 puan üzerinden 5.70 olarak saptanmıştır. **Sonuç:** Sosyal hizmet öğrencilerine göre son yıllarda sosyal hizmet alanında istihdam sıkıntısının yaşanması, işsiz kalma kaygısı, öğrencilerin yetkin ve yeterli düzeyde donanımla mezun olmaması, bölüm sayısının hızlı artışı, mezun sayısının fazlalığı, akademisyen sayısının azlığı, farklı müfredat programlarının varlığı gibi konuların sorumlusu olarak ilk sırada açıköğretim fakültelerini, ikinci sırada diğer meslekleri, üçüncü sırada ise kamu kuruluşlarının yöneticilerini görmektedir. Açıköğretim olarak açılan sosyal hizmet bölümlerinin sosyal hizmet mesleğinin eğitimini ve mesleğin kendisine zarar verdiğini, olumsuz etkilediğini, abartılı kontenjanları yüzünden sosyal hizmet uzmanlarının istihdamını zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet eğitimi açık öğretim veya uzaktan eğitim gibi eğitimlerde öğrenilecek bir meslek değildir. Temelde derslerin sınıf ortamında işlenmesi

sosyal hizmet eğitiminde en önemli etkenlerdendir. Bunun için sosyal hizmet eğitiminde açıköğretim ve uzaktan eğitim gibi yerlerin kapatılması veya sosyal hizmet kontenjanlarına bir sınırlama getirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Eğitimi, Sosyal Hizmet Mesleği

Kaynakça

Aydemir, İ., & Yiğit, T. (2017, Ağustos). The Social Work Education in Turkey. 5(3), 133-145. The International Journal of Social Work and Human Services.

OSYM (Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Sistemi- Student Selection And Placement Center) (2018). Table 4. Merkezi Yerleştirme İle Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları. Retrieved from https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/YER/Tablo-4_12082017.pdf

Zastrow, C. (2013). Sosyal Hizmete Giriş (1. Baskı b.). (Ç. Karaca, D. Çiftçi, G. Kocaoğlu, Dü, A. Aykara, A. Beyazova, B. Çakar, C. Evren, Ç. Karaca, D. Çiftçi, . . . V. Yılmaz, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi-2.

Öğretmenlerin Mülteci Çocuklarla Olan Mesleki Deneyimlerinin Okul Sosyal Hizmeti Odağında Ele Alınması

Zülal EROĞLU¹, Tayfun EROĞLU²

Öz

Amaç

Türkiye 2000’li yıllardan itibaren uluslararası göç alan bir ülke olmasına rağmen (Atasü Topçuoğlu,2014:89), Suriye iç savaşı nedeni ile 2011 yılından başlayan ve 2017 yılına kadar giderek artan kitlesel bir göç hareketinin merkezi olmuştur. Bu kitlesel göç hareketinde, çocuklar göçün tam ortasında kalmaktadır. Eğitim-öğretim çağında olan çocukların eğitime dahil olması farklı boyutlarda değerlendirilmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Mülteci çocukların eğitim-öğretime dahil olması; ancak buna ilişkin öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, eğitim politikasının, genel anlamda eğitim sisteminin hazır olmayışı her açıdan bir zorluk olmuştur.

Bu çalışmanın amacı; okul sosyal hizmeti uygulama odağında, öğretmenlerin mülteci çocuklarla olan mesleki deneyimlerini anlamaktır. Öğretmenler, mülteci çocukların eğitime dahil olmalarına birebir tanıklık eden aktörler olmaları nedeni ile bu çalışmanın öznelere konumundadır. Çalışmada; Konya ilinde bulunan öğretmenlerin, mülteci çocuklar ile olan mesleki çalışmalarını niteliksel araştırma ile ortaya koymak, deneyimlerini somut veriler ile anlamak, okul sosyal hizmetinin gerekliliği bakımından, okul sosyal hizmeti odağında öğretmenlerin deneyimlerini yorumlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada; her gün onlarla birlikte olan öğretmenlerinin, mülteci çocukların farklılıklarını nasıl değerlendirdikleri, öğretmenlerin nasıl deneyimler biriktirdikleri, öğretmenlerin gözünden çocukların ne yaşadığını anlamak önemlidir. Öğretmenler hem eğitim sistemiyle hem de çocuk ve ailesi ile birebir bağı olan kişidir. Merkezi bir konumda olan öğretmenin deneyimlerini anlamak pek çok noktaya ışık tutacak niteliktedir.

Öğretmenlerin, birincil rolünün eğitim-öğretimi sürdürme olması nedeni ile bu süreçte öğretmenler zorlanan ve yalnız kalan konumundadır. Buradan beslenen bilgi ile okul sosyal hizmeti uygulama alanında, mülteci çocuklar ile çalışmanın önemi vurgulanmıştır. Mülteci çocukların eğitim sisteminde

¹ Meram Sosyal Hizmet Merkezi, Konya, sahinzsahin@gmail.com

² Meram Yunus Emre İlkokulu, Konya, etayfuneroglu@gmail.com

“öteki” olma durumlarından kaynaklı sorunlarının çözümü, gereksinim duydukları ihtiyaçların anlaşılması, aile ve yaşam koşullarına ilişkin bilgi sahibi olunarak eğitim etkinliklerinin başarı ile sürdürebilmelerinde (Özbeşler ve Duyan, 2009:17) okul sosyal hizmetinin rolü üzerinde durulmuştur.

Yöntem

Niteliksel araştırma deseni ile tasarlanan bu çalışmada fenomenolojik yaklaşımı benimsenmiştir. Bunun nedeni öğretmenlerin mülteci çocuklar ile olan mesleki deneyimlerini nasıl anlamlandırdıkları, mülteci çocukların buldukları sistem içinde nasıl anlamlandırıldığı ve bunun nasıl bilince dönüştüğünü keşfetmektir (Patton,;2014:104; Creswell,2009:13). Bu keşifte, öğretmenlerin mülteci çocukları nasıl algıladıklarına, onlar hakkında ne düşündüklerine, ne hissettiklerine, onlar hakkında diğerleri ile nasıl konuştuklarına odaklanılmıştır. Bu çalışmayı planlarken bir bilgiyi genelleme amacı güdülmemiştir. Sosyal hizmet disiplini odağında yapılan bir araştırma olmasından kaynaklı, öznel deneyim dünyasına ilişkin derin bilgi elde edebilmek ve her bir öğretmenin biricik olan deneyimini anlamak amaçlanmıştır.

Katılımcılar niteliksel bir örneklem olan amaçlı örneklem ile oluşturulmuştur. Konya Valiliği bünyesinde Konya ASPİM koordinatörlüğünde “Okul Sosyal Hizmeti Projesi” 2017-2018 eğitim öğretim yılında Meram Yunus Emre İlkokulu’nda uygulanmıştır. Bu okulda çalışan öğretmenler katılımcı olarak seçilmiştir. Öğretmenlere gönüllü katılım formu dağıtılmış ve 8 gönüllü öğretmen (1 erkek 7 kadın) ile görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların onayı ile görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. İçerik analizi yapılmış olup veriler, Nvivo 11 nitel veri analiz programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada öğretmenlerin mülteci çocuklarla olan mesleki deneyimlerini okul sosyal hizmeti bağlamında anlamak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında; öğretmenlerin hiç hazır olmadıkları, mülteci bir çocuğun öğretmeni olmayı nasıl deneyimledikleri, eğitim-öğretimi nasıl sürdürdükleri, nasıl zorlandıkları, nasıl baş ettikleri, mülteci çocukların onların yaşamında nasıl yer aldığı, nasıl tutumların geliştiği ve mülteci çocukları nasıl algıladıklarını okul sosyal hizmeti bağlamında bu deneyimlerin nasıl değerlendirileceği üzerinde durulmuştur.

Derinlemesine görüşmeler sonucunda 3 ana tema ortaya çıkmıştır. İlk tema “mülteci çocukların zorlukları ve baş etme biçimleridir”. Çocukların hemen hemen hepsinin dil bariyeri nedeni ile eğitim yaşamına dahil olamadığı, öğretmeni ve arkadaşları ile iletişim kuramadıkları ve ötekileştirildikleri anlaşılmıştır. Bu durumu destekleyen diğer bir faktör kültürel farklılıkların belirgin bir şekilde gözlemlendiğidir. Diğer bir alt tema çocukların travmatik göç deneyimleridir. Mülteci çocuklar tüm bu zorluklar karşısında ağlayarak, şiddete başvurarak ya da kendisi gibi olanlar ile gruplaşarak baş edebilmektedir. “Öğretmenlerin zorlukları ve baş etme biçimleri” ana temasının alt temaları şunlardır: Öğretmenler dil bariyeri ve kültürel farklılıklar nedeni ile mülteci çocuklar ile eğitim-öğretimi sürdürme ve kural oluşturmada zorlanmaktadır. Tüm bu zorluklarla, onları çocuk olarak kabul ederek ve onlara sevgi ile yaklaşarak baş etmeye çalışmaktadırlar. Üçüncü tema “şimdi nasılız ve öneriler” başlığıdır. Öğretmenlerin, mülteci çocukların eğitime entegre olabilmelerine ilişkin öne çıkan önerisi, okula başlamadan önce çocukların temel bir Türkçe eğitimi alması ve aile odaklı çalışmaların yapılması olmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Mülteci çocuklar ile çalışmak öğretmenler için daha ilk baştan çok zor olmuştur. En temelde bu zorluklarla mesleki deneyimlerini kullanarak baş etmişler ve bu anlamda politikaların yetersizliği, yeterli desteği görememeleri de bu zorluğun şiddetini artırmıştır. Bu durum, sisteme dahil olan öğrenci, veli, öğretmen hepsi için çok yeni bir durum olması, öğretmenlerin tükenmesine neden olurken, çocukların da eğitim-öğrenim süreçlerini güçleştirmiştir. Farklılıklar ile birlikte yaşama, yeni bir duruma ilişkin beceri geliştirebilme ve bununla baş etme adına okul sosyal hizmetinin bu görevi en iyi şekliyle yerine getireceğini düşünmekteyim. Özellikle “mülteci olmak”tan kaynaklı ötekileştirilmenin en önemli problem olduğunu ifade edebilirim. Bu nedenle “mülteci statüsünün” tanınması ve doğru bilginin halka ulaşması için makro düzeyde yapılacak bir çalışmayı öncelikli buluyorum. Diğer yandan okul sistemi içinde, orta ölçekli mesleki çalışmanın yapılması, hem Türkiyeli ailelere hem Suriyeli aileleri ulaşmak adına elzem görünüyor. Buna ek olarak araştırma sonucunda şu öneriler çıkmıştır.

Her mülteci çocuğun örgün eğitime başlamadan önce zorunlu olarak temel Türkçe dil dersi alması, başlangıç düzeyinde Türkçe öğrenmesi için eğitim programının planlanması gerekiyor. Mülteci ailelerinin de Türkçe dilini öğrenebilmeleri için de programların oluşturulması, hem ailelerin

günlük rutinlerinde dışlanmamaları hem de çocuklarını destekleyebilmeleri adına önemlidir. Sınıf öğretmenlerine, mülteci çocuklar ile çalışabilmeleri konusunda destek alabilecekleri kaynakların planlanması ve sistemli hale getirilmesi hayati önem taşıyor. İhtiyaç olan sınıf öğretmenlerine verilecek bir bilgi kümesinden öte somut kaynaklar olmalıdır. Tercüman desteği bunların en başında gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının insan hakları ve onurunu gerçekleştirme adına yaptıkları savunuculuğunun okul sistemi içinde de yer bulması zorunludur. Okul sosyal hizmetinin Türkiye’de sosyal hizmet mesleğinin bir alanı olarak kabul görmesi için okullarda sosyal servislerin açılması bu ihtiyacı gidermek için olan en önemli adımdır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Çocuk, Öğretmen Deneyimi, Okul Sosyal Hizmeti

Kaynakça

- Özbeşler, C. ve Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(154), 17-25.
- Topçuoğlu, R. A. (2014). Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar-Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Gubu Olarak Göçmen Çocuklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 89-107.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design Oualitative, Ouantitative, and Mixed Methods Approaches*. USA: SAGE Puplications.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Suriyeli Sığınmacı Çocukların Türk Eğitim Kurumlarında Karşılaştıkları Sorunlar

Gamze ERTUŞ¹

Öz

1. Çalışmanın Gerekçesi

Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimine yönelik yapılan çalışmalar ve alınan önlemlere rağmen, bu süreçte pek çok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır. Suriyeli çocukların Türkçe bilmemesi, bundan kaynaklı iletişim kuramaması, devlet okullarında bu gruba yönelik ayrı bir müfredat programının bulunmaması, öğretmenlerin yeni oluşan bu gruba karşı tutum ve davranışlarıyla baş etmek konusundaki yetersizliği temel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu sorunların önlem alınmadığı sürece her geçen gün büyümesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; Türk eğitim kurumlarında eğitim gören Suriyeli sığınmacı çocukların akademik yaşantı sürecinde karşılaştıkları sorunları ortaya koymak, bunun için öğretmenlerinin görüşlerini ve yaşadığı sorunları değerlendirmek ve bu görüşler doğrultusunda bir takım önerilerde bulunmaktır. Literatürde Suriyeli sığınmacı çocukların akademik yaşantı sürecinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesine yönelik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu bakımdan bu çalışma orijinal bir araştırma özelliğini taşımaktadır. Hem öğretmenlerin, hem öğrencilerin hem de velilerin yaşamış olduğu sorunların belirlenmesi bakımından işlevseldir. Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre edilmesi aşamasında yapılan çalışmalara katkı sağlaması açısından ve öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitimi konusunda neler yapılabileceği konusunda önerilerde bulunmak açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

2. Amaçlar

Bu araştırmanın amacı; Türk eğitim kurumlarında eğitim gören Suriyeli sığınmacı çocukların akademik yaşantı sürecinde karşılaştıkları sorunları ortaya koymak, bunun için öğretmenlerinin görüşlerini ve yaşadığı sorunları değerlendirmek ve bu görüşler doğrultusunda bir takım önerilerde bulunmaktır. Ana amaca dayalı olarak belirlenen alt amaçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
2. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

¹ Sosyal Çalışmacı, Avcılar Murat Köçük Devlet Hastanesi, İstanbul, Türkiye, gamzeuz@hotmail.com

3. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Suriyeli velilerin karşılaştıkları sorunlar nelerdir?

4. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ihtiyaç ve öneriler nelerdir?

3. Yöntem

Bu çalışma, Suriyeli sığınmacı çocukların akademik yaşantı sürecinde karşılaştıkları sorunları öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda tespit etmeye, konuya ilişkin beklentileri ve çözüm önerilerini belirlemeye yönelik bir araştırmadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış uzman görüşme modeli kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hem sınıfında Suriyeli öğrencisi bulunan sınıf ve branş öğretmenlerinin hem öğrencilerin hem de velilerin yaşamış olduğu sorunların ve bu sorunların çözümü için öneri ve destekleri belirlemeye yönelik olarak oluşturulmuştur. Görüşme sorularına öğretmenlerin kişisel bilgilerini elde etmek amacıyla kişisel bilgi formu eklenmiştir. Veriler (görüşme metinleri) derinlemesine analiz edilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili merkezine bağlı 10 okulda görev yapan 10 öğretmen oluşturmaktadır. Her öğretmene önceden hazırlanmış 34 adet soru sorulmuştur. Görüşme formlarından elde edilen veriler, araştırmanın temel problemleri için elde edilen bulgular ile birlikte yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Araştırma sonuçlarına göre; Suriyeli sığınmacı çocukların Türk eğitim sisteminde ilk karşılaştığı sorunun dil sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin başlıca probleminin dil olduğunu, Türkçe öğrenmeden Türk okullarına geçiş yaptıklarını, bu yüzden uyum sağlayamadıklarını ve iletişime geçemediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilere ilk etapta Türkçe konuşmayı ve okuma-yazmayı öğrettikleri bu yüzden öğrencilerin müfredattan geri kaldığı görülmüştür.

Araştırmanın sonuçlarından bir diğeri Suriye'den göç eden öğrencilerin içinde buldukları savaş ortamından dolayı yaşadıkları travma ve göç kaynaklı çevre değişikliği sonucunda yeni ortama uyum sağlayamamalarıdır. Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmeden Türk okullarına geçiş yaptıklarından ve sistem farklılığından dolayı okula uyum sağlayamadıkları görülmüştür. Öğretmenlerden bazıları öğrencilerin uyum sağlayamama sonucunda şiddet, hırsızlık gibi problemlerle davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca okulların genel sorunlarından biri olarak Türk okullarında akran grupları

arasında şiddet ortamının olduğu, Suriyeli öğrencilerin de bu okullara giriş yapmasıyla bu ortamın daha da sertleştiği anlaşılmıştır.

Bir diğer sonuca göre Suriyeli çocuklar yaş gruplarına göre sınıflara dengeli bir şekilde dağıtılmamaktadır. Yaşça büyük bazı Suriyeli çocuklar Türkçe bilmediğinden dolayı kendi yaş grubundan düşük bir sınıftan başlatılmakta, çocuk kendi akranlarıyla eğitim görememekte, öğretmen ise hem ders programından devam edip hem de bu çocuklara Türkçe öğretmek gibi iki işi bir arada yürütmektedir. Bu da öğretmenler açısından sıkıntı oluşturmaktadır. Öğretmenlerden bazıları bazı öğrencilerin okuma-yazma bilmeden yaşının büyük olmasından dolayı üst sınıflara geçiş yaptığını, bazı yaşlı büyük olan çocukların ise yine okuma yazma bilmediği için alt sınıftan başladığı ve kendinden küçük Türk çocuklarla eğitim almak zorunda kaldığını bu durumun da öğrencileri sıkıntıya soktuğunu belirtmişlerdir.

5. Sonuç

Sonuç olarak, Sığınmacı öğrencilerin eğitimine yönelik özel bir eğitim programı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut uygulanan programın ise sığınmacı öğrencilere uygun olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı, Suriyeli Çocuklar, Öğretmen Görüşleri

Kaynakça

- Atasü Topçuoğlu, R. (2014). “Hayatı Değiştirmek İçin Yola Çıkanlar-Yola Çıkınca Değişen Hayatlar: Bir Müracaatçı Grubu Olarak Göçmen Çocuklar” *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 25, Sayı 1, 89-108. <http://www.tsh.hacettepe.edu.tr/Arsiv/20141.pdf> 06.09.2017
- Seydi, A. R. (2014). “Türkiye’nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar” *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014 (31).

Çocuk Ceza Adaleti Sürecinde İlk Basamağının Önemi: Çocuk Polisi ve Takdir Hakkı

M. Burak GÖNÜLTAŞ¹

Öz

Çocuk Adaleti sürecinin en temel amaçlarından biri, çocukların adli süreçler nedeni ile yaşayabilecekleri örselenmeleri en aza indirmek ve onlar için en rasyonel çözümlere ulaşmaya çalışmaktır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ve bu sözleşmenin iç hukuktaki en önemli düzenlemesi olan Çocuk Koruma Kanununa göre çocukların herşeyden önce korunması esastır ve bu nedenle ceza adalet sürecinin önceliklerinden biri çocukları suçtan korumak ve böylece çocuk suçluluğunu önlemektir. Ancak daha farklı yaklaşımları içermesi gereken önleyici çalışmaların yeterince başarılı olduğu söylenemez.

Çocuk Polisini, çocuk adalet mekanizması içerisinde özelleştiren noktalardan biri ise bu sürecin ilk basamağı olmasıdır. Yani bir suça karışmış ve hakkında adli bir süreç başlatılmış olan çocuğun ilk karşılaştığı profesyoneller çocuk polisleridir. Bu nedenle ilk sürecin başarısı, çocuk suçluluğunun önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuk Polisinin, adli manada bir suça sürüklenen çocuk ile yaptığı işlemler, çocuğun karıştığı bir suça müdahalenin yanı sıra, daha çok çocuk savcılığının yardımcılığını yapmak ve gerekli olan evrakları düzenlemektir (Çocuk Şubesi Adli Büroları). Ancak bu işlemin yanı sıra daha önemli olanı, özellikle ilk defa adli sürece girmiş olan bir çocuğun ceza adalet sürecinin örselleyici yanı ile tanışmadan sosyal ve psikolojik mekanizmalar içerisinde rehabilite olabilmesinin sağlanmasıdır (Gönültaş, 2016). Bu nedenle ilk basamakta daha aktif bir rol üstlenilmelidir. Bunun sağlanabilmesi için alternatiflerden biri, çocuk polisinin “takdir hakkı” olabilir. Takdir hakkı, bir durumu ele alırken polisin iki ya da daha fazla olası yollar arasından birini seçebilme yetkisidir (Bartollas ve Schmallegger, 2017, s.331). Ancak bu müdahalenin hem profesyonel hem de etik standartlara ihtiyacı vardır. Polis böylece, çocukların ceza adaleti sürecine girmesinde ya da bu sistemden çıkmasında takdir hakkını kullanan yasal ve sosyal bir trafik yönlendiricisi konumuna geçmektedir. Burada polis, hayatında ilk defa ya da bir kaç suça karışmış bir çocuğu çeşitli kriterlere göre değerlendirerek öncelikle sosyal çalışmacıların organizasyonunda olan bir programa alabilir ve bu program yaşam koçluğu ve “birleştirici utandırma” mantığı ile

¹ Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, mbgonultas@cumhuriyet.edu.tr

işletilebilir. Böylece çocuğun suçtan uzak kalması sağlanabilir. Ayrıca suçun önlenmesi ile birlikte çocuğun damgalanmasının da önüne geçilebilir. Çünkü her geçen gün artan çocuk suçluluğu oranları ve mülteci sorunu ile birlikte meydana gelen toplumsal değişim gelecekte alternatif yöntemleri gerekli kılmaktadır. İşte bu çalışma ile daha önce ülkemizde tartışılmamış bir konu olan çocuk suçluluğunun önlenmesi adına polisin takdir yetkisinin ülkemizde gerçekleştirilebilirliğinin tartışılması istenmektedir. Bu amaçla polisin takdir hakkını damgalanma ve birleştirici utandırma teorileri üzerine oturarak, bu müdahale yönteminin hukuki ve teknik (birim, personel, eğitim) alt yapı durumu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Adaleti Süreci, Çocuk Polisi, Takdir Hakkı, Damgalanma Teorisi

Kaynakça

- Bartollas, C. ve Schmalleger, F. (2017). *Juvenile Delinquency* (ninth edition). Pearson: USA
- Gönültaş, M.B. (2016). Çocuk Suçluluğunda Gelişim Aşamaları: Çocuk Suçluluğunda Okul Bazlı Yaklaşım. Adli Sosyal Hizmet: Yaklaşım ve Müdahale içinde (Ed. D. Yücel ve MB, Gönültaş). Nobel Yayınevi: İstanbul

Mülteci Sorunlarında Halk Sağlığı Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Tahir GÜNEŞ¹

Öz

Practice Standards Committee (2005), tarafından “halk sağlığı sosyal hizmeti (HSSH), birinci basamak önleme ve müdahaleye vurgu yapan, tüm nüfus gruplarının sosyal işlevselliklerine ve sağlık durumlarına etki eden sosyal problemleri tanımlayan ve müdahale eden epidemiyolojik bir yaklaşım” (s. 4) olarak tanımlanmaktadır. Dünyada uygulaması daha eskilere dayanan HSSH Türkiye’de henüz gelişmekte olan bir alandır. Önleyici ve koruyucu sağlık sistemlerine odaklanma Türkiye’de son yıllarda artan bir ivme kazanmıştır. Biyopsikososyal bakış açısıyla sunulan halk sağlığı hizmetlerinde sosyal hizmet uzmanları için de son yıllarda yeni fırsatlar ortaya çıkmış ve halk sağlığı alanında sosyal çalışmacı istihdamı artış göstermiştir. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği’nce 2015’te elde edilen verilere göre HSSH alanında çalışan sosyal hizmet uzmanı sayısı 160’dır. 2017 yılı itibariyle bu rakam 267’ye yükselmiştir. Öte yandan, 2016’da Resmi Gazete ’de Yayımlanan 9361 Sayılı Kararname ile Türkiye Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü kadrosuna 620 sosyal çalışmacı kadrosu tahsis edilmiştir.

HSSH, sosyal hizmetin temel bilgi, beceri ve değerlerine sadık kalarak, halk sağlığı anlayışı üzerine kurgulanmış bir uygulama alanıdır. HSSH, sosyal adaleti sağlamak ve sağlıktaki eşitsizlikleri gidermek amacıyla dezavantajlı gruplar başta olmak üzere tüm halkın sağlık ve refahını arttırmayı amaçlar. Halk sağlığı sosyal hizmet uzmanları (HSSHU) herkes için sağlığı geliştirmeyi amaçlamanın yanı sıra dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, sağlığa erişim ve yoksulluk gibi nedenlerden dolayı son zamanlarda daha çok risk altında olan mülteci sağlığına yoğunlaşma eğilimindedirler. HSSHU’lardan beklenen; mülteci sağlığı ile ilgili eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, göçmen grupların hastalıklardan korunmasının sağlanması ve göçmen sağlığının iyileştirilmesi hususunda stratejiler geliştirilmesidir. HSSHU’lar, bu tür hizmetleri yerine getirirken çeşitli etnik gruplar arasındaki farklılıkları (dil vb.), mültecilerin sağlık sunucularına karşı olan tutumlarını, sağlık ve hastalık hakkındaki kültürel inançlarını, önleme ve sağlık hizmetlerin erişimdeki bilgi eksikliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Türkiye’de Güneş (2017) tarafından HSSHU’lar ile yapılan bir çalışmada, HSSHU’ların %59,9’u

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Hacettepe Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Bursa Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkanlığı, tahirrgunes@gmail.com

halk sağlığı bakış açısıyla mültecileri en dezavantajlı gruplardan biri olarak görmektedir. Buna karşın sadece %9'u mültecilerle çalışmaktadır. Diğer önemli bir bulgu ise katılımcıların %59,9'u tarafından "mülteci sorununun" Türkiye'nin en ciddi halk sağlığı sorunu olarak görülmesidir. Sonuç olarak bu çalışmada, Türkiye'de ve daha birçok ülkede ciddi sorunları beraberinde getiren mülteci gerçekliğine HSSH bakış açısıyla yaklaşılmaya çalışılmış ve bu sorunda HSSH'nin konumu ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Sağlığı, Halk Sağlığı Sosyal Hizmeti, Mülteci

Kaynakça

Güneş, T. (2017). Türkiye'de Halk Sağlığı Sosyal Hizmetinin Uygulayıcıların Gözünden İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Practice Standards Development Committee, Beyond Year 2010: Public Health Social Work Practice Project at the UNC School of Social Work (2005). Public Health Social Work Standards and Competencies. Columbus, OH: Ohio Department Of Health.

Mültecilik Alanında Adölesan Gebelerle Sosyal Hizmet Açısından Bir Müdahale Merkezi Olarak Turkuaz Projesi

Gülsüm GÜREL, Hicran Sena ULUCAN,
Betül YAKA¹

Öz

Bu araştırma, Türkiye ve savaştan dolayı Suriye den göç eden mülteci adölesan gebelerin Çocuk Ergen Turkuaz Umutlar Merkezinin amaçlarına ve çalışmalarına yönelik bir nitel araştırmayı kapsamaktadır. Tıp literatüründe 18 yaş altı tüm gebelikler “Adölesan Gebelik” olarak kabul edilmektedir. Üreme yeteneği kazanmış olan bununla birlikte korunma yöntemleri, gebelik, annelik, deneyimi ve sorumluluğu gibi alanlarda henüz yeterince bilgi sahibi olmayan ve psikososyal açıdan olgunlaşmamış ergen birey erken yaşta gebe kaldığında fizyolojik ve psikolojik açıdan pek çok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 verileri göstermektedir ki ülke nüfusunun %18.5 ini ergen bireyler oluşturmaktadır. Türkiye’de 15-19 yaş arasındaki ergen bireylerin %9.6 sı evli olup bu gruptaki annelik deneyimi oranı %6 dır.

Ülkemizde yaşla birlikte doğurganlık düzeyi de artmakta ve bununla birlikte Türkiye ye göç eden Suriyeli mültecilerle beraber gebelik ve de doğum oranlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Adölesan yaştaki bu bireylerde gebeliklerinin oluşumunda rol oynayan toplumsal ve bireysel birçok risk etmeni bulunmaktadır. Göç eden kadınların cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, tecavüz ve cinsel istismar, çocuk yaşta evlilik, adölesan ve istenmeyen gebelikler, doğum ve doğum sonrası dönemde yetersiz bakım ve doğum komplikasyonları açısından yüksek risk altındadır.

İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen 2016 yılı “Çocuklar ve Gençler Mali Destek Programı” kapsamında İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kanuni Sultan Süleyman Hastanesi bünyesinde adölesan sağlığı ve gebeliği alanında “Çocuk Ergen Turkuaz Umutlar Merkezi (ÇETUM)” projesi yürütülmektedir.

Proje kapsamında; 13-18 yas arası çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilen adölesan gebelerin biyo-psiko sosyal açıdan incelenerek sağlık ve sosyal hizmet alanında araştırılması ve ihmal-istismar kaynaklı sorunların

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Programı

bütüncül bakış açısıyla çözümlendirilmesi, travma ve risk faktörlerinin en aza indirilmesi ile çocukların iyi olma halinin artırılması hedeflenmektedir.

Merkezin açılması ile Türkiye’de ilk defa adölesan gebelere yönelik uygulanacak öncelikli ve sistematik müdahalelerin sağlık politikalarına entegre edilmesi, Türkiye’de cinsel istismarın önlenmesi ve risk faktörlerinin en aza indirilmesi konusunda kamuoyu oluşturulması sağlanarak toplumsal bilinç ve duyarlılığın artırılması nihai hedefi oluşturmaktadır.

Bu araştırma ile ilgili adölesan gebelerle görüşme yapılmasının gizlilik ilkesi ne aykırı olduğu için Çekmece Kamu Hastaneleri Birliğinde çalışan uzmanlar ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşme sonucunda edinilen bilgilerden bazıları şunlardır;

-Projenin ilk çıkışı istismar mağduru çocuklar ile başlamış daha sonra adölesan gebelerle devam etmektedir.

-Kurumda güncel olarak bilişlendirme faaliyetleri, personele oryantasyon eğitimi, gebe koçluğu eğitimi verilmektedir.

-Kanuni Sultan Süleyman Hastanesi Avrupa yakasının en büyük kadın doğum hastanesidir.

-Proje ilk defa 2014 yılında gündeme gelmiş 2016 da projeye başlanmıştır. Bakanlık uygun bulursa proje şubeleştirilecektir.

- Merkezde bulunan adölesan gebelerin genelde 14-15 yaş civarında toplandığı belirlenmiştir.

-Perinatoloji kliniği Türkiye de sadece 2 yerde bulunup Avrupa yakasında Kanuni Sultan Süleyman Hastanesinde bulunmaktadır. Bu klinik riskli gebeler için verilmektedir.

-Palyatif bakım hizmeti verilmektedir.

-Kurumda yabancı uyruklu adölesan gebelerin yaklaşık %25 in içinden %80 inin Suriyeli olduğu bilinmektedir.

-Suriyeli adölesan gebelerin büyük çoğunluğu Küçükçekmece de yaşamaktadır.

Gizlilik ilkesi sebebiyle bu çalışma ile sadece sorun analizi yapılmaya çalışılmıştır. Yapılacak olan gözlemler başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Anahtar Kelimeler: Adölesan Gebelik, Suriyeli Mülteciler, ÇETUM

Kaynakça

- https://www.researchgate.net/profile/Tayfur_Cift/publication/322037194_Smyrna_Tip_Dergisi_Turkiye_ve_Suriyeli_Gocmen_Kadinlara_ait_Gebelik_ve_Seroloji_Sonuclarinin_Karsilastirilmesi_Comparison_of_Pregnancy_Outcome_and_Serology_Results_in_Turkish_and_Syrian_Refugees_Women/links/5a3f7b79458515f6b046210a/Smyrna-Tip-Dergisi-Tuerkiye-ve-Suriyeli-Goecmen-Kadinlara-ait-Gebelik-ve-Seroloji-Sonuclarinin-Karsilastirilmesi-Comparison-of-Pregnancy-Outcome-and-Serology-Results-in-Turkish-and-Syrian-Refugees-Wom.pdf
- <http://kanunieah.saglik.gov.tr/TR,11399/cocuk-ergen-turkuaz-umutlar-merkezi.html>

Mültecilerin Yardımlarla Buluşturulması Adına İşbirliği İçinde Olunan Kurumlar ve Hizmetleri

Selin HOPANCI¹

Öz

Irkı, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle oraya dönemeyen/dönmek istemeyen mülteciler birçok sorunla karşılaşmaktadır. Yaşadıkları sorunlar, hayatın her alanına uzanmaktadır. Bu sorunların büyük bir bölümünü yoksulluk, sağlık, istihdam, eğitim oluşturmaktadır. İşsizliğin yol açtığı yoksulluk ve bunun akabinde açlık, diğer insanlarla iletişim kuramama, başvurabileceği kurum ve kuruluşları bilmeme, başvuru esnasında sorununu tam anlamıyla dile getirememesi, kimlik çıkarılması için beklenen süreler ve bu esnada yapılan hatalar, eğitim hayatına uyum sağlayamama, arkadaşlarıyla iletişime geçememe, okuma-yazmayı öğrenmekte yaşanan zorluklar bu kişilerin hayata katılımlarını ve çevreyle olan adapte sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışma kapsamında mülteci bireylerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik sunulabilecek hizmetler bağlamında aşağıda sayılan kurumlar ve bu kurumların hizmetlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı: Sosyal Uyum Yardımı, Kömür Yardımı, Şartlı Eğitim Yardımı, Aşevi(Günlük Yemek) Yardımı

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği-ASAM: Tercüman Desteği, Muayene Randevu Hizmetleri, Tek Seferlik Kış Yardımları, Bilinçlendirme Eğitimleri

Sosyal Hizmet Merkezleri-ASPB İl Müdürlükleri: Engelli Bakım Yardımı, Sosyal Ekonomik Destek, Huzurevi, Kadın Konukevi, Sevgi Evleri ve Çocuk Yuvaları

Belediyeler ve Vakıflar: Günlük Ekmek Yardımı, Gıda Paketleri, Alışveriş Kartları

Halk Eğitim Merkezleri: Türkçe Kursu, Meslek Edindirme Kursu, Dikiş-Nakış ve Sanatsal Kurslar

¹ ASPB, Çorum Sosyal Hizmet Merkezi, selinhopanci@gmail.com

Anaokulları: Türk-Mülteci çocukların kaynaştırılması, Daldırma Yöntemiyle Mülteci Çocukların Türkçe Öğrenmesinin Kolaylaştırılması

Sağlık Bakanlığı İl Müdürlükleri: Toplum Sağlığı Merkezleri, Aile Sağlığı Merkezleri, 5395 Sayılı ÇKK Kapsamında Sağlık Tedbirlerinin uygulanması

Milli Eğitim Bakanlığı İl Müdürlükleri: 5395 Sayılı ÇKK Kapsamında Eğitim ve Danışmanlık Tedbirlerinin Uygulanması, Denklik Uygulamaları ve Çocukların Okula Kaydının Sağlanması

İl Göç İdaresi: Kimlik Çıkarma ve Yenileme İşlemleri

Anahtar Kelimeler: Hizmet, Mülteci, Yardım

Kaynakça

Çocuk Koruma Kanunu.(2005). T.C. Resmi Gazete, 25876, 15 Temmuz 2005

West African Migration Through North Africa (Maghreb States) and Turkey to Europe (EU)

Genesis Efimba IKOE¹

Abstract

Centuries ago (16th- 18th centuries), West African migration to the Maghreb states was based mostly on the trans-Saharan slave trade operated by the Arabic traders (Austen, 1987). In the 19th century, Sub-Sahara African migration to the Maghreb was supplemented by the trans-Atlantic slave trade that involved European traders (Lovejoy, 1989). The 20th century western colonization of Africa and the development of the petroleum sector in north Africa (Libya) revived trade in basic commodities such as; cola nuts, salts, copper, ivory, fabrics and other European manufactured goods etc... which amplified West African outward migration to the Maghreb and later to Europe (IOM, 2000). In the 21st century however, the wave and frequency of West Africans migrating to the Maghreb states via the trans-Saharan route, and to Turkey in order to reach the EU has been out of the scope of ordinary trade (ECOWAS-SWAC/OECD Migration Report, 2006), making it the main form of migration from the continent recently.

The aim of my research is to ascertain the causes, course and effects of West African migration to the EU via North Africa and Turkey in both countries of origin and destination respectively. Nevertheless, the method used in my research is secondary source analysis.

Researches have shown that the reasons for West African emigration to Europe are diverse, and are mostly political and socio-economic in nature. For instance; political instability and civil conflicts (Coller, 2003), unemployment and poverty (World Bank Report, 2011), porous borders in Africa (McKewan, 1968), the impacts of globalization (De Haas, 2011; 2014), and demographic pressure in Sub-Saharan Africa (African Development Bank et al., 2012) are some of the factors provoking West African exodus abroad.

Although West African migration is for the most part intra-regional and which also involves movements over short distances (South Africa, Botswana, Cote d' Ivoire, Gabon and Libya being the principal receiving states) (World

¹ Istanbul Aydin University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, genesis.efimbaikoe@yahoo.com

Migration Report,2000), in recent times, the trend of West African movement has been internationally dominated, involving fragmented and long distance journeys (De Haas, 2016). As a result of strict EU border and visa policies, West African mass exodus to Europe has been for the most part “irregular” and “transit” in nature, involving Libya, Algeria, Morocco, Tunisia, Egypt, and Turkey as transit states, while north America, Canada, Australia and the EU, serves as popular destination countries for these migrants (Flahaux and De Haas, 2016). Infact, migrants from West Africa gets to the Maghreb states (which is their transit point) irregularly via the trans-Saharan route and with the help of smugglers (illegal crossing through the Sahara Desert) (Simon, 2006), before moving onward to Europe still in an irregular manner via the trans-Mediterranean route (illegal crossing via the Mediterranean Sea) (Brachet, 2005; Frontex, 2015).

West African migration to Europe has been proven by many scholars and researchers to be beneficial to both the sending and receiving countries socio-economically. For instance, in most countries of origin of West African migrants, like Nigeria, Senegal, Ghana, just to name a fews, migration has been affirmed to have generated remittances, which serves as a significant source of income for home development and poverty reduction (Ratha, 2007; Adams and Page, 2005; Adams, 1991; Lachaud, 1999). In like manner, return-migration (return of migrants to home countries with skills acquired abroad) also act as a catalyst to socio-economic development in countries of origin (Quartey, 2006). Conversely, migration is detrimental to home economies due to the impacts of brain-drain and brain-waste brought about by the emigration of professionals from West Africa to the EU, family seperation (Khan et al., 2003) and the spread of diseases in the migrant population (Brummer, 2002) nevertheless, are other adverse effects suffered by migrants and their families due to migration. Talking about the the socio-economic effects of West African migration in destination countries, increase labour supply implies increase productivity and GDP in receiving states (Ortega and Peri, 2009), though it has been argued negatively by policy makers in most receiving states in the EU and America that, sub-Saharan Africa and other sources of immigration constitutes a socio-economic threat to existing resources and the society at large in receiving states (UNDP, 2009; Papademetriou et al., 2009).

All in all, researches have shown that political instability, civil conflicts, unemployment and poverty, porous borders in Africa and globalization are

some of the factors provoking West African emigration abroad. This exodus, if backed by global legitimate migration policies, according to experts, could be beneficial to both the sending and receiving countries socio-economically via increasing labor supply and productivity for the later, and increasing remittances and hopefully also contributing to development in the former as examined above in the main core of my research. However, brain-drain and socio-economic threats and insecurity are inevitable in both sending and receiving states. Besides, in as much as the root causes of West African emigration (in particular) and sub-Saharan Africa (in general) to the EU are not being checked, and lasting solutions provided by stakeholders, outward migration to the EU, America and to other key developing and developed economies would be consistent and inevitable, as experienced recently.

Keywords: West African Migration, Refugee, Brain-drain and Brain-gain

Bibliography

- Adepoju, A. (2005). Migration in West Africa. Lagos-Nigeria: Human Resource Development Centre.
- Adepoju, A. et al. (2008). Perspectives on International Migration and National Development in Sub-Saharan Africa. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Abdoulaye, K. and Leedy, T. (2013). African Migrations: Patterns and Perspectives. Bloomington: Indiana University Press.
- Brewer, T. and Yukseker, D. (2005). A Survey on African Migrants and Asylum Seekers in Istanbul. Istanbul: Koç University Press.
- Bensaad, A. (2007). The Mediterranean Divide and its Echo in the Sahara: New Migratory Routes and New Barriers on the Path to the Mediterranean. New York: Palgrave.
- Büdel, Martin (2013). An Ethnographic View on African Football Migrants in Istanbul. Ankara: Ankara University Press.
- Beyene, G. (2015). Are African Diasporas Development Partners, Peacemakers or Spoilers? The Case of Ethiopia, Kenya, and Nigeria, *Diaspora Studies*, 8:2, 145-161, DOI: 10.1080/09739572.2015.1029714
- Brugman, M. (2016). Moving in Informal Circuits: Trajectories and Economic Activities of West African Migrants in Cataluna-Spain. Nijmegen: Radbound University.

- Castles, S. (2000). *Ethnicity and Globalization: from Migrant Worker to Transnational Citizen*. London: Sage Publications Ltd.
- Chiuri, M. et al. (2005). *Crisis in Countries of Origin and Illegal Immigration into Europe via Italy*. Geneva: Global Commission on International Migration.
- Castles, S., De Haas, et al. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hamood, S. (2006). *African Transit Migration Through Libya to Europe: The Human Cost*. Cairo: The American University Press.
- Yukseker, D. and Brewer, T. (2011). *Astray and Stranded at the Gates of the European Union: African Transit Migrants in Istanbul*. Istanbul: Homer Academic Publishing House.

Düzensiz Göçmenlerin Sağlığı ve Sosyal Hizmet

Yasemin BİLSEL İLGÜN¹

Öz

ILO (International Labour Organization, 2004) düzensiz göçmen tanımını, geldiği ülkede kalmak için yasal hakkı bulunmayan kişiler için kullanılır. Türkiye'nin küresel göç ağında 1990'lardan itibaren bir kavşak rolünde olması birçok göçmen için bir durak ya da geçiş olarak görülmesine yol açmıştır. Türkiye'de göçün bir başka boyutu olan düzensiz göçmenlerin sayıları kayıt altında olmaması nedeniyle net olmasa da 2005-2016 döneminde Dışişleri Bakanlığı yakalanan göçmen sayısının 900 bin olduğunu açıklamıştır. [Dışişleri Bakanlığı,2016] Bu açıdan Fatih Kumkapı birçok farklı ülkelerden gelen düzensiz göçmenlerin yaşadığı bir bölge olmuştur. Yaşamakta olduğu ülkeyi politik, ekonomik ve terör olayları nedenleri ile terk etmek zorunda kalan ve gittiği ülkelerde resmi oturma izni olmayan düzensiz göçmenlerin sağlığını birçok faktör etkiler. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlığın sosyal belirleyicilerini on başlık altında toplamıştır. Bunların bir kısmı; sosyo-ekonomik durum, stres, olumsuz çevre koşulları, işsizlik ve iş güvenliğinin olmamasıdır.

Bu bildiriye Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim Sağlık Vakfı bünyesinde bir senedir sosyal hizmet uzmanı olarak yürütmekte olduğum “*Kumkapı Bölgesindeki Düzensiz Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Erişimlerine Destek Projesi*” nde göçmenlerin karşılaştığı sağlık sorunları, bunları etkileyen koşullar, sağlık hizmetlerine erişimlerindeki problemler ve bu bağlamda verilen sosyal hizmet desteğinin önemi üzerinde durulacaktır. Bildiriye öncelikle projenin faaliyet alanı olarak neden Kumkapı'nın seçildiği, Kumkapı'daki göçmenlerin yaşam koşulları, göç ettikleri ülkelere göre sağlık anlayışlarının farklı ve ortak yanları anlatılacaktır. Ardından göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarında ne gibi zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını, bu zorluklara karşı kendilerinin ne gibi çözüm ürettiklerini, hangi hastalıkların daha yaygın olduğunu ve bu hastalıkların toplum sağlığını nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Bütün bunlarla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının göçmenlere sağlık hizmetleri alanında danışmanlık yapmasının, onların yaşamlarını hikâyelerini öğrenmelerinin, tedavi ve iyileşme süreçlerinde ne kadar önemli bir rol oynadığını vurgulanacaktır. Tüm bunların ışığında vakalar sırasıyla; ilkin Pakistanlı göçmen gebe kadın, ikincisi sağlık güvencesi olmayan cilt

¹ Sosyal Çalışmacı, Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim ve Eşi Sabiha Lokmanhekim Sağlık Vakfı, ybilisel@gmail.com

kanseri Afganistanlı göçmen, üçüncüsü Ugandalı tüberküloz ve HIV pozitif göçmen hasta kadın, dördüncüsü kendi yöntemleri ile gebelik sonlandırmasını yapan acil operasyona alınan Ermeni göçmen kadın, beşincisi geçirdiği kaza sonrası kolu enfeksiyon kapan ve kesilme noktasına gelen evsiz Litvanyalı göçmen, altıncısı 5 çocuk sahibi tüberküloz hastası Çeçen göçmen kadın. Bu vakalar seçilirken dikkat edilen noktalar; kendi bölgelerindeki genel sağlık sorunlarını temsil etmeleri, yapılan danışmanlık hizmeti sayesinde tedavilerindeki olumlu gelişmelerdir.

Bildirinin sonuçlarını ise; sağlık kurumlarında göçmenlere danışmanlık yapacak sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi, özellikle bulaşıcı hastalık riski olan göçmen hastalara kayıtlı kayıtsız durumuna bakılmaksızın sağlık hizmetlerinin sunulması, göçmenlerin karışılacakları sorunlara karşı önleyici tedbirlerin çoğaltılması, bulaşıcı hastalıkların ve korunma yöntemlerinin farklı dillerde anlatıldığı bilgilendirme broşürlerinin basılması, sağlık çalışanlarının göçmenlerle yaşadıkları sorunlar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini anlatan destekleyici eğitim programlarının yapılmasını sıralayabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Sağlığı, Sosyal Hizmet, Düzensiz Göçmenler

Kaynakça

International Labour Organization, (2004) , Küresel Ekonomide Göçmen İşçilere Adil Muamele

Dışişleri Bakanlığı, (2016) http://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-duzensiz-goc.tr.mfa

Mevsimlik Tarımda Çocuk Emegi ve Mülteciler

Bülent İLİK¹

Öz

Türkiye ulusal hukukunda mevsimlik tarım işçiliği ağır ve tehlikeli işler arasında sayılmaktadır. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve iç hukukunda ağır ve tehlikeli işlerde çocukların çalıştırılması kesinlikle yasaktır.

Buna karşın, yılın 6 ila 10 ayı arasında Türkiye'nin hemen her yerinde mevsimlik tarım işlerinde çalıştırılan çocukların sayısının 400 bini geçtiği bilinmektedir.

Mevsimlik tarım çocukların başta yaşam hakları olmak üzere, eğitim, gelişme ve korunma haklarını da doğrudan ve olumsuz olarak etkilemektedir.

Alan çalışmaları, mevsimlik tarım işçiliğinin döngüsel olarak kuşaklar arasında aktarıldığını göstermektedir.

Tüm temel insani gelişmişlik endeksleri açısından mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşulları yüksek risk taşımaktadır.

Türkiye, başta Suriyeliler olmak üzere farklı uluslardan çok sayıda yasal veya yasal olmayan statülerde mülteciyi barındırmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinde mültecilerin sayısı hızla artmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin toplanma alanlarındaki araştırma bulguları neredeyse alan nüfusunun yarısının çocuklardan oluştuğunu göstermektedir.

Çocuklar, 10-11 yaşlarından başlayarak tarım alanlarına götürülmektedir. Daha küçük çocuklar ise genellikle yine küçük yaştaki kız çocuklarına emanet edilmekte ve gün doğumundan, batımına kadar olan uzun saatler boyunca küçük kardeşlerine bakma, çadırları korumak, su getirmek, ateş yakmak için odun toplamak gibi ek ve ağır sorumluluklar üstlenmektedir.

Bu süreçlerin tümünde mülteciler ve çocuklarının oranı hızla artmaktadır.

Tüm temel haklarından yoksun bu çocuklara yönelik etkin bir sosyal hizmet yaklaşımı ve müdahalesi de görülmemektedir. Bu çalışmada mevsimlik tarımda çocuk emegine yönelik sosyal hizmet müdahalesinin nasıl olması gerektiği ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliği, Mülteci, Sosyal Hizmet

¹ Öğr. Gör. Dr., Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, bulentilik@gmail.com

İstanbul Aydın Üniversitesi Öğrencilerinin Suriyeli Mültecilere Bakış Açısı

Özlem KARAALİOĞLU, Oğuz HUY,
Burak HATİPOĞLU, Berk KOPARAN, Bircan İLGÜN¹

Öz

Dünyanın farklı bölgelerinde değişik tarihlerde devam eden çatışmalar ve savaşlar milyonlarca insanı yerinden yurdundan zorunlu olarak göç ettirmiştir.2010 yılının Aralık ayında Tunus da başlayan Arap devrimleri sürecinin bölgemizde önemli hareketlenmelere neden olmuş ve özellikle Suriye de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye’ye önemli sayıda savaştan kaçan insan sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye’nin Suriye de çatışmaların başlaması ile uygulamaya koyduğu ‘açık kapı ‘ politikası Suriyeli sığınmacıların ülkeye gelişini kolaylaştırmıştır. Günümüzde Türkiye’de geçici koruma kapsamında kalan 3,5 milyon Suriyeli yaşamaktadır. Suriyelilerin Türkiye’de bölgesel dağılımı çok farklılıklar taşımaktadır. Suriyeliler için düzenlenen kamplarda kalan sığınmacıların sayısı çok azdır. Suriyeliler genellikle kendi barınma imkanlarını kendileri sağlamak zorunda kalmışlardır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kültürleşme sürecinde Suriyeli mültecilere bakış açılarını ortaya koyan bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın örneklemini 2017-2018 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde İstanbul Aydın Üniversitesinde bulunan öğrencilerin yapmış olduğu 32 maddelik Suriyeli mültecilere yönelik bakış açısı ölçeği ile elde edilmiştir. Bu araştırmanın nicel araştırma yöntemi ve yüz yüze görüşme şeklinde uygulanmıştır. Veriler İstanbul Aydın Üniversitesi eğitim öğretim gören belli fakülteadaki öğrencilerden 2017-2018 yılları arasında Mart ayı itibarı ile anket yoluyla toplanmıştır. Oluşturulan örneklem grupları tabakalı örnekleme yardımıyla oluşturulmuştur. Toplamda 400 ölçek SPSS programına yüklenerek değerlendirilmiş ve İstanbul Aydın Üniversitesi öğrencilerinin Suriyeliler üzerine yaklaşımları saptanmıştır.

Amaç: Ülkemizde genç nüfusun Suriyeli sığınmacılara olan bakış açısını yansıtmaktadır. Sorulara ait tamamlayıcı istatistikler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. Sorular arasındaki ilişkiler Pearson ki-kare ve bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. İstatistiksel değerlendirmelerde p değer < 0.05 ise

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Programı

sonuç istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Hesaplamalarda IBM SPSS (STATİSTİK 25) programı kullanılmıştır.

Yapmış olduğumuz 32 maddelik ölçekten seçmiş olduğumuz sorulardan bazıları şunlardır; ‘Mültecilerin halkın içine karışması sizi rahatsız ediyor mu?’ diye sorduk buna bölüm bazlı yaklaştık %58.8 oranı evet derken %38.4 oranı hayır dedi, bölüm bazlı değerlendirildiğinde Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinde hayır oranı %51.7, Tıp ve Hemşirelik Bölümünde %68.9 demiştir. Bütün bölümler baz alındığında p değeri 0.015 olduğundan %95 güvenle 5 bölüme uygulanan soruda bireylerin bölümlere verdikleri yanıtları arasında anlamlı bir farklılık vardır. ‘Mültecilerin düşük ücretlerde ve ağır şartlarda çalışmasını nasıl karşılıyorsunuz ‘diye sorduk bölüm bazlı yaklaştık. Kadınların%69.7 uygun değil, erkeklerin %56.2 uygun değil, Kadınların %10.1 uygun, erkeklerin %20.5 herhangi bir fikri olmadığını belirtmiştir. P değeri 0.036 %95 güvenle iki farklı grupta uygulanan soruda bireylerin cinsiyetlerine göre vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

‘Mülteciler Avrupa dan gelselerdi yine bakış açınız aynı olur muydu? ‘ sorusunu sorduk bu soruya cinsiyet bazlı yaklaştık. Kadınların %71.2 evet derken, erkeklerin %65.9 evet dedi ve kadınların %26.9 hayır derken, erkeklerin %32.4 hayır dedi. P değeri 0.461 %95 güvenle iki farklı soruda uygulanan bireylerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Bu soruya yöneltilen cevapları açık uçlu değerlendirilmesi yapıldı ve verilen cevaplarda Avrupalıların daha eğitilmiş olduğu düşüncesi hakimdi.

Sonuç olarak; Suriye’den gelen göçmenlerin savaştan kaçan mazlum ve Müslüman olmaları gibi durumları Türkiye’de kabul görmelerini pekiştiren bir durumdur. Ancak son dönemlerde özellikle ekonomik nedenlerin kaynaklık ettiği ve sosyal çatışmalar sonucu bazı gerginlikler ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin farklı özellikleri dikkate alınarak sorulara verilen yanıtların dağılımları bakımından grup özellikleri arasında farklılıklar incelenmiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla göçmenlere yönelik tutumları daha olumlu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin okudukları bölüm açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplar sorulara göre değişmektedir. Bazı sorularda anlamlı bir farklılık elde edilmişken, bazı sorularda anlamlı bir fark elde edilememiştir. Fakat

detaya inildiğinde soru içeriklerine bakıldığında Sosyal Hizmet Bölümü öğrencilerinin Suriyeli mültecilere bakış açısı daha ılımlı olarak belirmiştir. Yapılan anket veri sonuçlarına göre genel olarak bakıldığında mültecilere bakış açısı olumsuz olarak değerlendirilmiş ve ülkelerine geri dönmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Fakat bazen gerçekler görüldüğünden çok farklı olabilir yaşanılan o zor günlerini, savaşta kaybettikleri yakınlarını, evlerini, işlerini, en önemlisi vatanlarını kaybetmek hiçte görüldüğü kadar kolay değildir, hiçbir kimse bombalar altında vatanını ve sevdiklerini görmek istemez. Kısacası bu yüzden yaşanılan bu yıkıcı göç olayları herkesi mağdur etmekte ve ülkeler arası siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan birçok sorun yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteci, Üniversite Öğrencisi, Bakış Açısı

Kaynakça

<http://dergipark.gov.tr/dowland/article-file/368564>

Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi

<http://www.vforvenus.com>

<http://scholar.google.com.tr>

Tekin, U., Şahin Taşgın, N. ve Ahi, Y. (Ed.), Sosyal Hizmette Güncel Tartışmalar, Nika Yayınevi, Ankara:2017.

Ankara İlinde Üçüncü Basamak Bir Çocuk Hastanesine Başvuran Mülteci Çocuk Hastaların Değerlendirilmesi

Cüneyt KARAGÖL, Ali GÜNGÖR¹

Öz

Giriş ve Amaç

Ülkemiz coğrafi konumu sebebiyle çok fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre Türkiye en fazla Suriyeli mülteci barındıran ülkedir. Göç eden mültecilerin kötü ve hijyenik olmayan yaşam koşulları, beslenme sorunları ve maddi sıkıntıları pek çok sağlık sorununu da beraberinde getirmektedir. Göç ve savaşlardan en çok etkilenenler çocuklardır. Yaşanan bu sığınmacı krizi göç alan ülkeleri sağlık ve bakım hizmetleri, ekonomik, siyasi ve toplumsal birçok konuda etkilemektedir. Bu çalışmada, hastanemizde 2018 yılı ilk 3 ayında verilen poliklinik (çocuk acil, çocuk yan dal, genel pediatri) hizmetlerindeki mülteci çocuk hasta yoğunluğu ve hastaların demografik verileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Materyal ve Metod

Ocak 2018 - Mart 2018 tarihleri arasında hastanemiz çocuk acil polikliniği, çocuk yan dal poliklinikleri ve genel pediatri polikliniklerine başvuran hastalar geriye dönük olarak dosya kayıtları üzerinden tarandı. Tüm hastalar içindeki mülteci hastaların yoğunluğu ve mülteci hastaların yaş, cinsiyet, ırk, başvurduğu poliklinik, başvuru şikâyetleri ve tanıları belirlenmeye çalışıldı.

Bulgular

Çalışma süresinde hastanemiz çocuk acil servisi, çocuk yan dal poliklinikleri ve genel pediatri polikliniklerine toplam 136.073 hasta başvurmuş olup bu hastaların 7110'u (% 5.23) mülteci hastalardı. Mülteci hastaların 54'ü (% 15.8) yoğun bakım ünitesinde, 288'i (% 84.2) normal serviste olmak üzere toplam 342'si (% 4.81) yatırılarak tedavi edilmişti. Polikliniklere başvuran 7110 mülteci hastanın 3959'u (% 55.68) erkek, 3151'i (% 44.32) kızdı ve ortalama yaşları 73±64 aydı. Hastaların büyük çoğunluğunu Suriyeli, Iraklı ve Afgan mülteciler oluşturmaktaydı. Mülteci hastaların 2392'si (% 33.64) çocuk acil polikliniğine, 4492'si (% 63.18) yan dal ve genel pediatri polikliniklerine ve 226'sı (% 3.18) sağlık kurulu polikliniğine başvurmuştu. Mülteci hastaların 2060'ı (% 45.86) genel pediatri polikliniğine, 631'i (%

¹ SBU Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji Onkoloji EAH, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, gungorali19@gmail.com

14.05) çocuk hematoloji-onkoloji, 394'ü (% 8.77) çocuk nöroloji ve 228'i (% 5.08) çocuk endokrinoloji polikliniğinde muayene olmuştu. Mülteci hastaların acil ve genel pediatri polikliniklerine en sık başvuru şikayetleri sırasıyla öksürük, ateş, bulantı-kusma, ishal ve karın ağrısıydı. Bu bölümlerde en sık konulan tanılar ise sırasıyla üst solunum yolu enfeksiyonları, akut bronşiyolit, bronkopnomoni ve akut gastroenteritler olmak üzere enfeksiyon hastalıklarıydı. Çocuk yan dal polikliniklerinde ise sıklıkla epilepsi, talasemi, metabolik hastalıklar, maligniteler gibi kronik hastalıkların takibi yapılmıştı.

Sonuç

Hastanemiz Ankara ilinde 3. basamak bir çocuk hastanesidir. Mültecilerin tüm kliniklerde yoğun bir şekilde hizmet aldığı saptanmıştır. Bu sebeple Türkiye gibi fazla sayıda sığınmacı kabul eden ülkelerin sağlık politikalarını buna göre düzenlemesi ve ek tedbirler (sağlık personeli, tercüman, çalışma odası gibi) alması gerekmektedir. Yaşanan bu göçün sağlık sistemi üzerine etkisini görmek için daha büyük popülasyonlu, çok merkezli çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Çocuk, Sağlık Hizmetleri

Kaynakça

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf

Orhan O. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Web sitesi. Available at: http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf, Accessed August 10,2017.

Zencir M, Davas A. Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu. Türk Tabipler Birliği Web sitesi. Available at: <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf>, Accessed August 10,2017.

Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyum Sağlamalarında Temel Yaşam Becerileri Eğitimlerinin Rolü: Gaziantep Örneği

Kasım KARATAŞ¹, Nur İNCETAHTACI GÜNAL²

Öz

Türkiye, huzursuzluktan ve iç savaştan kaynağını alan göç hareketlerinde hem transit hem de hedef ülke olarak son yıllarda dünyanın en çok göç alan ülkelerinden biri olmuştur. Bunun sonucu olarak, farklı etnik ve kültürel geçmişlere sahip grupların bir arada yaşamaya başlamalarıyla birtakım sorunların da yaşanmaya başlaması kaçınılmaz olmuştur. Farklı kültürel geçmişleri olan toplumların yeni ortamlarına alışmaları ve uyum içinde yaşayabilmeleri için bazı kolaylaştırıcılara gereksinim vardır. Bunu sağlayacak olanlardan biri de günlük yaşamın zorlukları ve talepleriyle baş etmek için gereken pratiklerin geliştirilmesini kolaylaştıran “yaşam becerileri”dir. “Yaşam becerileri” kavramı son yıllarda üzerinde önemle durulan bir kavramdır. Dünya Sağlık Örgütü “yaşam becerileri” kavramını, “bireylerin günlük yaşamın getirdiği taleplerle ve zorluklarla etkili bir biçimde baş edebilmelerini sağlayan, uyum sağlayıcı ve olumlu davranışlar” olarak tanımlanmaktadır. DSÖ, temel yaşam becerilerinin üç bileşen çerçevesinde ele alınabileceğini öne sürer. Bu bileşenler; (1) problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerini de içeren eleştirel düşünme /karar verme becerileri; (2) etkili iletişimi, kişiler arası becerileri ve empatiyi içeren kişilerarası/iletişim becerileri; (3) duygularla, stresle baş etme, kendilik farkındalığı gibi başa çıkma ve kendini yönetme becerileridir (Parvathy ve Renjith, 2015). Bu tanımlar bağlamında yaşam becerilerinin geliştirilmesinin uyum sürecine etkisinin diğer sosyal göstergeler ışığında değerlendirilmesi bilimsel açıdan araştırma konusu olmaya değerdir.

Bu çalışmanın amacı Temel Yaşam Becerileri Modülü Eğitici Eğitimi kapsamında verilen eğitimlerin uyum sürecinde etkili olup olmadığını incelemektir. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır ve araştırma Türkiye’de Suriyeli mültecilere en fazla ev sahipliği yapan Gaziantep ve Urfa örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 2016 yılı Mayıs ayı ile 2017 yılı Aralık ayı arasında verilen eğitimlere ait değerlendirme anketleri ve katılımcılarla yapılan görüşmeler derlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada,

¹ Prof. Dr. Kasım Karataş, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, kasim0607@gmail.com

² Nur İncetahtacı Günal, Gaziantep Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ofisi, nurincetahtaci@yahoo.com

uyum, kültürleşme, asimilasyon, kimlik vs. gibi konuların mültecilerle farklı platformlarda bir araya gelen ve göçmenlerin kente uyum sağlamasında kilit rol oynayan öğretmen, STK çalışanları ve kamu kurumu yöneticileri açısından nasıl değerlendirildiği ve yaşam becerilerinin yerel halk ve göçmenlerin uyum sağlama sürecine nasıl etki ettiği ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Becerileri, Uyum

Kaynakça

- Parvathy, V., & Renjith, R. P. (2015). Impact of life skills education on adolescents in rural school. *International Journal of Advanced Research*, 3(2), 788–794.
- World Health Organization. (1997). Life skills education in schools. WHO Programme on Mental Health. Retrieved from http://www.asksource.info/pdf/31181_Life_Skills_ed_1994.pdf

Mültecilerle Sosyal Hizmet Çalışmalarında Değerlendirme Unsuru Olarak Menşe Ülke Bilgisinin Önemi

Mustafa KARATAŞ¹

Öz

Dünya üzerindeki siyasal ya da coğrafik değişimler beraberinde büyük göç dalgalarını ya da diğer bir deyişle ile kitlesel akınları da beraberinde getirebilmektedir. Tarihin her döneminde sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki boyutlarda kitlesel akınları görmek mümkündür. Son yıllarda belirginleşen ve kronik bir hal alan küresel ve bölgesel istikrarsızlık nedeniyle gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelere göç hareketinin olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin de jeopolitik konumu nedeniyle üçüncü ülkelere legal ya da illegal geçişlerde bir köprü görmesi ve külfet paylaşımında önemli bir rol oynaması nedeniyle 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında işlemlerin yürütülmesi gerçekleştirilmektedir. Bu kanun kapsamında, Türkiye'de bulunan yabancılar haklarında yapılacak değerlendirmelere binaen durumlarına göre çeşitli statülere aktararak ikametlerine izin verilmektedir. Yapılacak olan bu değerlendirmede en önemli noktalardan birisi de "Menşe Ülke Bilgi" olgusudur. Menşe Ülke Bilgisi, yabancının ya da kitlesel olarak ülkeye gelen topluluğun geldikleri ülkeye dair; insan hakları ve güvenlik durumu, politik durum ve hukuki çerçeve, kültürel uygulamalar ve sosyal tutumlar, insani ve ekonomik durum, olaylar ve güncel durum ile coğrafya bilgilerini içererek değerlendirme aşamasında daha etkin müdahalelerin ve kararların verilmesinde büyük rol oynamaktadır (ACCORD,2013).

Özellikle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarının değerlendirme aşamalarında Menşe Ülke Bilgi olgusunu göz önünde tutmaları gerekmektedir. Uluslararası koruma başvuruları incelenirken, etkin ve adil karar verebilmek, başvuran tarafından iddia edilen hususların doğruluğunu tespit edebilmek amacıyla menşe, ikamet ve transit ülkelerle ilgili Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kaynakları ve diğer kaynaklardan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 93 üncü maddesi hükmü gereği güncel bilgi ilgili birimlerce toplanmaktadır (YUKK, 2014).

¹ Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, mustafakaratas83@gmail.com

Son zamanlarda sayısı artan Geri Gönderme Merkezlerinde, Kabul ve Barınma Merkezlerinde ve diğer paydaş sivil toplum örgütlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının temel insani gereksinimleri ve müdahale uygulamalarını belirlemede kültürlerarası iletişim bağlamında Menşe Ülke Bilgi olgusu ile ele almaları gerekmektedir. Menşe Ülke Bilgisi çerçevesinde yapılacak olan değerlendirmelerde kişinin yada kişilerin hangi nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kaldıkları, dönmeleri durumunda hangi sıkıntılarla yüzleşecek olmaları aynı zamanda bunun kişinin kendisine ve ailesine ne yönde etki edebileceği ile ilgili olarak bilgilerin göz önünde tutulması önemlidir. Örneğin ülkesine dönmesi durumunda idam cezasına çarptırılması muhtemel bir yabancının bu durumu göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi ve müdahalenin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak mülteci ve göçmenlik alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının uygulama geliştireceği yabancının değerlendirmesi ile ilgili olarak çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarının(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, TİKA vb.), sivil toplum kuruluşlarının (BMMYK vb.) ve ülkelerin siyasi ve güncel nabzını tutan kaynaklardan yararlanması mülteciler ile yapılacak olan sosyal hizmet uygulamasının çatısını oluşturacaktır.

Kaynakça

Austrian Centre For Country Of Origin & Asylum Research And Documentation, 2013, [https://www.coi-training.net/handbook/Researching -Country-of-Origin-Information-2013-edition-ACCORD-COI-Training-manual.pdf](https://www.coi-training.net/handbook/Researching-Country-of-Origin-Information-2013-edition-ACCORD-COI-Training-manual.pdf)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2014, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yayın No:6

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Örgütlenme Süreçleri ve Pratikleri: İstanbul Örneği¹

Fırat KARÇAL²

Öz

Bu çalışma boyunca, kapitalist üretim ilişkilerinin toplumsal yaşama egemen olmasıyla birlikte artan ve derinleşen sosyal sorunların çözümü amacıyla, multidisipliner yaklaşım ve tekniklerle uygulamalar gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarının, bağımsız örgütlenme süreçlerini ve sürdürme nedenlerini İstanbul ili ölçeğinde incelenmesi amaçlanmaktadır.

Sosyal hizmetin odağını toplum, değişme ve gelişme konuları oluşturmakta ve sosyal hizmet, kavramsal olarak bütünlüğü ve çok yönlülüğü içermektedir (Uluğtekin ve diğ. 2002). Türkiye’de devletin yurttaşlarına hak olarak sağladığı sosyal hizmetler aracılığıyla müracaatçıların güçlendirilerek, aynı ihtiyaçlara gereksinim duymayacakları koşulların sağlanması hedeflenmektedir. Sosyal değişim amacıyla faaliyet sürdüren uzmanların büyük çoğunluğu devlet memuru statüsünde istihdam edilmektedirler.

Sosyal hizmet uzmanlarının temel amaçlarını yerine getirmek adına bağımsız örgütlere duydukları ihtiyaç; hizmet sundukları toplumsal kesimlerin çıkarlarıyla da örtüşmektedir. Bu bağlamda İstanbul’da çeşitli kurumlarda çalışan 34 sosyal hizmet uzmanıyla yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Çalışma kapsamında sosyal hizmet uzmanlarının kendi deneyim aktarımları paylaşılmış ve anlatımları üzerinden tartışma yürütülmüştür. Çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşulları bu çerçevede tarif edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışma içerisinde yürütülen tartışmanın çerçevesi, sosyal hizmet uzmanların örgütlenme motivasyonlarının ve örgütlü mücadele deneyimlerinin aktarımı sınırlarında belirlenmiştir.

Belirlenen sınırlar içerisinde olabildiğince derinleşmeyi sağlayabilmek adına; kişisel meslek öyküsü, örgütlenme, çalışma çevresi ve örgütlenme faaliyeti ilişkisi, sendika ve dernek faaliyetleri temaları etrafında oluşturulan sorular

¹ İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı’nda, 2017’de Fırat KARÇAL tarafından Doç. Dr. Reyhan BAHÇIVAN SAYDAM danışmanlığında yürütülen bitirme tezi kapsamında yürütülen çalışmadır.

² Öğr. Gör., Nişantaşı Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Programı, firatkarcal@hotmail.com

sorulmuştur. Bu bağlamda beklentilerin örgütlenme deneyimi neticesine karşılıp karşılanmadığı, karşılanmadığı noktalarda sorun olarak nelerin görüldüğü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sosyal hizmet uzmanlarının paylaşımlarından sentezlenen bulguların ve sebep olduğu sonuçların ne kadarının sadece sosyal hizmet alanına içkin, hangilerinin ise genel toplumsal durum ve çalışma ilişkilerine denk düştüğü vurgulanmıştır. Sonuç olarak örgütlenme sürecinde ve örgütlü bulunan uzmanların çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve bunların aşılmasına yönelik çözüm önerilerinden bir iyi model tasarımı tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet Uzmanı, Örgütlenme, Sendika

Kaynakça

Uluğtekin S. ve diğ. (2002). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Akademik Yönden Yeniden Yapılanma Önerisi, (ed.) Kasım Karataş ve Sunay il. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No: 12, ss.9-58.

Güngören Belediyesinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmaları

Zeynep KAYA¹

Öz

Suriyeli mülteciler bölgelerinde yaşanan savaş sürecinden dolayı yaşamlarını sürdükları ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu savaştan dolayı Türkiye Cumhuriyetine üç buçuk milyondan fazla Suriyeli mülteci göç etmiştir. Bu sayı sadece İstanbul'da 563,150'dir (Mülteciler Derneği, 2018). Bu kadar fazla nüfusun temel ihtiyaçları olan beslenme, sağlık, eğitim ve barınma ihtiyaçların karşılanması hususu yerel yönetimler açısından çok önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çerçevede yerel yönetimlere büyük sorumluluk düşmektedir. Yerel yönetimlerin maruz kaldığı bu konuyla ilgili çözüm üretmesi hususunda, yerel yönetimlere yetki ve mali desteğin verilmesi gerekmektedir.

Güngören, Anadolu'dan ve yurt dışından aldığı göçlerle oluşmuş bir ilçe olup ülkemizin her rengini ve desenini bünyesinde barındırmaktadır. Güngören sınırları içerisinde son kayıtlara göre yaklaşık 20.000 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Güngören, İstanbul'un önemli merkez ilçelerinden biri olması sebebiyle farklı ülkelerden göç eden vatandaşlarla beraber yaşamaktadır. İlçemiz Afganistan, Gürcistan, Afrika gibi ülkelerden gelen vatandaşlara da ev sahipliği yapmaktadır.

Mülteciler hedef ülkede, kaybettikleri/geride bıraktıkları hayatın yerine, yeni bir hayat kurma ve bu anlamda yeni mekânda yaşama, çalışma, sosyal ilişkiler geliştirme ve toplumsal kabul görme ihtiyacı içerisinde olmaktadır (Biner ve Soykan, 2016: 1). Yeni çevreye uyumda ekonomik zorluklar kadar, kültürel farklılıklar da sorun oluşturmaktadır. Ayrıca, mültecilerin göç ettikleri yerlere uyumunda, kentte yaşayanların onlara karşı tutumları da önemli olmaktadır (Deniz ve Etlan, 2009: 480).

Türkiye'ye gelen Suriyeli vatandaşlara Geçici Koruma kapsamında birtakım haklar tanınmıştır. Gelenlerin kayıt işlemlerinin tamamlanmasıyla Geçici Koruma Kimlik Belgesi verilmesinin ardından gelen kişilere Türkiye'de koruma ve yardım sağlanmaktadır. Buna daha kalıcı bir çözüm bulunana kadar ülkede kalış, zorla geri göndermeye karşı koruma, öncelikli ihtiyaçların karşılandığı kabul düzenlemelerine erişim gibi birçok hak, hizmet ve yardımda dâhildir. Türkiye'deki yükümlülüklerini yerine getirmeyenler Türk kanunları

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim

uyarınca idari yaptırımlarla karşılaşabilir ya da cezai kovuşturmayaya maruz kalabilecekleri gibi eğitim ve acil sağlık hizmetleri hariç, bazı haklara erişimleri de kısıtlanabilir. Bu nedenle Türkiye’de ikamet ettikleri süre içerisinde tüm kurallara, kanunlara ve yükümlülüklerine uymaları gerekmektedir (Uzun, 2015: 113; UNHCR, 2017: 15-20).

Güngören Belediyesi Sosyal Yardım İşler Müdürlüğü kapsamında bölgesinde yaşayan geçici koruma kimlik kartı sahibi olan Suriyeli mültecilerin temel ihtiyaçları olan gıda, barınma, eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarının karşılanması için yardım başvurularını değerlendirmektedir. Bu hususta ekonomik açıdan kötü durumda olan Suriyeli mültecilere aynı yardım ve nakdi yardım hizmeti sunmaktadır. İlçede Suriyeli mülteci sayısı fazla olması hasebiyle en fazla talep sosyo ekonomik destek şeklindedir. Güngören Belediyesi mali imkânları ölçüsünde yardım hizmetini sunmaktadır. Bu kapsamda yardım için başvuran, Suriyeli mültecileri ilgili kuruluş olan Güngören Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile İçişleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne yönlendirmekte ve takiplerini yapmaktadır.

Güngören de Suriyeli mültecilere yönelik hizmetlerden biride Sıraç Okulu projesidir. Projeyi, Güngören İlçe Eğitim Müdürlüğü ve Güngören Belediyesi’nin koordineli olarak yürütmektedir. Bu projede Suriye’den göç eden çocukların okula kayıt olmaları sağlanarak eğitimlerinin sürdürülmesi hedeflenmektedir. Bu okulda çeşitli mesleki eğitim kurs programları düzenlenmekte bu hususta bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Aynı zamanda Türkçe eğitimi de verilmektedir.

Sonuç olarak, Güngören Belediyesi Suriyeli Mültecilere yönelik gıda, kırtasiye, psikolojik danışmanlık, sağlık hizmetine erişim, eğitim hizmetlerine erişim vb. hizmetlerini sunmaktadır. Güngören Belediyesi, Suriyeli Mültecilere yönelik sunduğu hizmetlerinde, gerek ilgili kuruluşlarla gerekse de sivil toplum örgütleriyle koordineli bir biçimde çalışmalarını sürdürmektedir.

Anahtar Kelime: Suriyeli Mülteci, Güngören, Belediye

Kaynakça

- Biner, Ö. ve Soykan, C. (2016). Suriyeli Mültecilerin Perspektifinden Türkiye’de Yaşam, Çeşitlilik ve Stratejik Davalama Ağı Projesi.
- Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 6(2), 472- 498.
- Mülteciler Derneği (2018). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim 01.06.2018
- UNHCR, (2017). “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Sıkça Sorulan Sorular”, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_\(turkish\)_02.03.2017.pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/faq_for_syrians_(turkish)_02.03.2017.pdf), Erişim: 31.03.2017.
- Uzun, A. (2015). “Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi ”, Ankara Barosu Dergisi, 5 /1.

Suriyeli Mültecilerle Yapılan Sosyal Uyum Çalışmaları: Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi Örneği

Mehmet Veyis KILIÇ¹

Öz

Çalışmanın Temeli

Suriye’de yaşanan kriz sonucunda, Türkiye’nin çeşitli illeri Suriye’den yoğun göçler almıştır. İllere yapılan göç dalgasından sonra mültecilerin göç ettikleri topluma ve kültüre uyum sağlayabilmeleri için göçmen odaklı çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Bu çalışmaların yoğun ve detaylı yürütüldüğü illerden biri de Şanlıurfa ilidir. Bu bağlamda; yerel ve mülteci halkların kaynaşması, birlikte faaliyetler yürütmesi adına Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi’nin yaptığı sosyal uyum çalışmaları ele alınacaktır.

Çalışmanın Amacı

Mültecilerin, yaşanan göç dalgasıyla birlikte yerleştikleri toplumlarda var olan toplumsal yapıya uyum sağlamaları ve toplumsal yapının idari hizmetlerine ulaşmaları hayati önem taşımaktadır. Mülteciler ve sığınmacılar, geçmişte yaşadıkları sistem ile göçle dahil oldukları sistemin farklılıklar barındırması, dil bariyeri sorunu yaşamaları ve idari hizmetlere erişim yollarını bilmemeleri sonucunda birçok zorluk yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, mültecilerin yaşadığı zorluklarla baş etmelerinde ve yeni topluma dahil olmalarında sosyal uyum çalışmaları önem arz etmektedir. Bu çerçevede kapsamında Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi’nin Şanlıurfa ili genelinde, yerel ve mülteci toplumların birlikte yoğun olarak yaşadığı yerlerde yaptığı saha çalışmalarının neticesinde tespit ettiği ihtiyaçlara göre oluşturduğu Sağlık ve Psikososyal Destek, Koruma, Uyum ve Geçim Kaynağını Geliştirme Programlarının faaliyetleri ele alınacaktır.

Sonuç

Bildiride, mültecilerin göç ettikleri toplumların sosyal yaşamına katılım sağlamalarında ve idari hizmetlerine ulaşımında sosyal uyum çalışmalarının önemi açıkça belirtilmiştir. Sosyal uyum çalışmalarına konu olan dil bariyeri, sağlık, psikososyal destek, koruma, geçim kaynaklarına ve idari hizmetlere erişim ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi’nin Şanlıurfa ili genelinde yaptığı kapsamlı ve çeşitli çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Sosyal Uyum, Mülteci, Türk Kızılayı

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Türk Kızılayı Şanlıurfa Toplum Merkezi, veyis.kilic@kizilay.org.tr

Together We Stand Projesi Kapsamında Sultanbeyli İlçesinde Gerçekleştirilen Sosyal Uyum Projeleri

Yağmur KINALI¹

Öz

2011 yılında Suriye’de başlayan ve halen devam eden iç savaş sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, başta Türkiye olmak üzere çevre ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. En çok Suriyeli sığınmacı barındıran ülke olan Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı istatistiklere göre 2012 yılında 14.237 olan Suriyeli sığınmacı sayısı Mart 2018 tarihi itibarıyla 3.567.130 kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de 554.655 kişi ile en çok Suriyeli sığınmacı barındıran il İstanbul’dur. İstanbul’daki Suriyeli sığınmacı sayısı Anadolu yakasında özellikle Sultanbeyli ve Sancaktepe ilçelerinde yoğunlaşmaktadır.

Savaştan kaçan Suriyeli sığınmacıların yedi yıldır devam eden aktif göç süreci ve geri dönüşe dair umutların bulunmayışı, sosyal uyumun arttırılmasına yönelik ihtiyacı doğurmuştur. Bu çalışmada İstanbul Anadolu yakasında bulunan Sultanbeyli ve Sancaktepe ilçesinde gerçekleştirilen üç proje üzerinden sosyal uyum çalışmaları anlatılmaktadır. Mülteci Destek Derneği ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği tarafından yürütülen ve Uluslararası Alman İşbirliği Kurumu tarafından finanse edilen “Together We Stand” projesi kapsamında “Keçelerden Hayaller”, “Göçmen Kuşa Bir Ev” ve “Parmaklarımda Dünya: Geleceğin Uzmanları Çocuklarla” isimli üç proje, Sultanbeyli Belediyesi’nin de desteğiyle toplam beş oturumda gerçekleştirmiştir. Keçelerden Hayaller projesinde, Suriyeli sığınmacılar ve yerel halktan katılımcılar bir sanat atölyesinde buluşturulmuştur. Göçmen Kuşa Bir Ev ve Parmaklarımda Dünya: Geleceğin Uzmanları Çocuklarla projeleri ise, çoğunluğu sosyal hizmet öğrencilerinden oluşan katılımcılarla gerçekleştirilmiştir.

Keçelerden Hayaller projesinde amaç, yerel gruplar üzerine sosyal uyum çalışması yürütmek iken Göçmen Kuşa Bir Ev ve Parmaklarımda Dünya: Geleceğin Uzmanları Çocuklarla projelerinde, sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin Suriyeli sığınmacı gruplarla temas etmesi amaçlanmıştır. Ocak-Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilen sosyal uyum çalışmalarında 0-35

¹ Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Lisans Programı, yagmurikinali@gmail.com

yaş aralığında toplam 110 kadar Suriyeli ve Türkiyeli katılımcıya ulaşılmıştır. Proje kapsamında farklı toplumsal grupların temas etmesi sağlanmış, birlikte üretmek fikrinden hareketle önyargıların yıkılması için birlikte yaşam pratiklerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı, Sosyal Uyum, Sosyal Hizmet

Kültürler Arası İlişkiler Bağlamında Suriyeliler

Levent KIYLIOĞLU¹

Öz

Tüm modern toplumlar kültürel olarak çoğuldur. Bazen çok kültürlülük öncelikli olarak toplumda var olan kültürlerin devamlılığını sağlamak anlamına geleceği gibi ortak bir çatı altında birlikte yaşama anlamına gelen bir dengeyi de bildirir. Bunun yanında çok kültürlülük kültürel farklılıkları vurgulama riski de taşır, “biz ve onlar” tarzı düşünme biçimini şiddetlendirir (Kağıtçıbaşı’ndan akt. Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis ve Sam, 2015). Baskın grubun ideolojileri ve politikaları, baskın olmayan grubun tercihleri çok kültürlü toplumlardaki kültürler arası ilişkilerin sonuçlarını ve süreci anlayabilmek için gerekli temel özelliklerdir.

Çeşitli güven ve tehdit duyguları çok kültürlülüğün kabulünün psikolojik altyapısının önemli bir parçası olarak görülebilir. Çok kültürlülüğün bir toplumda oluşabilmesi ve kültürler arası güvenin sağlanabilmesi için gruplar arasında temasın sağlanması gerekmektedir olup, doğrudan temasın göçmenlere karşı ön yargının azalmasında etkili olduğu belirlenmiştir. Temasın sağlanması için ise bazı koşulların var olması gerektiği vurgulanır. Bu koşullar; gruplar arasında eşit statü, bazı ortak amaçları paylaşma, belirli düzeyde iş birliği, otoriteler, kanunlar ve normlar tarafından desteklenme şeklinde sıralanabilir (Berry ve ark., 2015). Çoğul toplumlarda birey kendisini belli bir gruba ait hissederken (iç grup), diğer gruplar ile aidiyet duygusu sınırlı olmaktadır (dış gruplar). Diğer taraftan kültürlerarası ilişkilerde gruplar kendi gruplarını ve dış grupları bazen kalıpyargısal, bazen de önyargısal değerlendirmekte, dış gruplara yönelik ayrımcılık yapabilmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyelilerin durumunu kültürler arası ilişkiler bağlamında değerlendirmektir.

Hem baskın, hem de baskın olmayan etnik ve ulusal grupların kültürler arası stratejileri üç düzeyde incelenebilir. Baskın ulusal toplum için ulusal düzeyde ulusal politikalar, kurumsal düzeyde tek tip veya çoğulcu, bireysel düzeyde ise çok kültürlü düşünme şeklinde incelenebilirken, baskın olmayan etnik gruplar için ulusal düzeyde grup amaçları, kurumsal düzeyde çoğulculuk ve eşitlik, bireysel düzeyde ise kültürleşme stratejileri şeklinde incelenebilir

¹ Dr. Öğr. Üyesi Bülent Ecevit Üniversitesi, E-posta: levent.kiylioglu@gmail.com

(Berry ve ark., 2015). Ulusal bağlamda düşündüğümüzde Türkiye 2009 yılından itibaren Suriye'den gelen mültecilere yönelik açık kapı politikası uygulamış, ancak gelişmelere göre bu politikasında kısıtlamalara gitmiştir. Mültecilerin barınma, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarını gidermeye çalışmış, onlara çalışma izinleri vermiş, vatandaşlık verilmesini de gündeme getirmiştir. Mültecilere ilk etapta misafir gözüyle bakılmış, sonrasında ise büyük bir kısmının kalıcı olacağı değerlendirilmiştir. Suriyeli mültecilerin ise bir kısmı savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınmalarına karşın diğer bir kısmı daha iyi bir yaşam koşullarına kavuşmak için ülkeye göç etmişlerdir. Suriye'de yaşadıkları olumsuz ekonomik koşulları geride bırakarak Türkiye'de yeni bir yaşama başlangıç yapmak istemişler, burada özellikle sağlık hizmetlerinin kalitesinden memnun olduklarını bildirmektedirler. Kurumsal bağlamda değerlendirdiğimizde kamu kurumlarının mültecilerin kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Kamu kurumlarındaki tabelalarda Arapça yazıların her geçen gün arttığı görülebilmektedir. Bunun dışında Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitim ve öğretimlerine devam edebilmeleri için Türkçe ve Arapçanın ağırlıklı olduğu iki dilli eğitim milli eğitim sisteminde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca Arapça bilen Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı ve Tercüman ilanlarının her geçen gün arttığı gözlemlenmektedir. Bireysel bağlamda düşündüğümüzde ise Türk toplumunda çok kültürlü düşünmenin gelişmesi mültecilerin geniş toplum tarafından kabulünü kolaylaştıracaktır. Ancak bu konuda sorunların devam ettiği bir sonraki paragrafta belirtilmiş olan çalışmalarda özetlenmiştir.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik akademik çalışmalar son yıllarda artmış durumdadır. Erşin'in "Suriyelilere bakışta tehlikeli tablo" başlıklı haberine göre, İstanbul'da yapılmış bir araştırma sonucunda (2016) Suriyeliler yüzünden iş bulmakta zorlandığını ifade edenlerin oranı %91 iken, ev kiralarının Suriyeliler yüzünden arttığını düşünenler katılımcıların %94'ünü oluşturmuştur. Çalışmada Suriyelilerin suç oranlarını artırdığını belirtenlerin oranı %86, dilenciliği artırdığını ise katılımcıların %92'si belirtmiştir. Aynı çalışmada Suriyelilerin savaş bittikten sonra geri gönderilmeleri gerektiğini belirtenler %85, savaş bitene kadar kamplarda barınmasını isteyenlerin oranı %76 olarak bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise Türk toplumunun Suriyeliler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koyduğu, onlara Türk vatandaşlığı verilmesine hiç sıcak bakmadığı tespit edilmiştir (Erdoğan, 2014). Bu sonuçlar bize Türk toplumunun Suriyelileri dış gruplar olarak değerlendirdiğini, onlarla iletişime girmede mesafeli

olduklarını düşündürmektedir. Suriyeli mültecilerin kültürleşme stratejileri hakkında ise yeterli düzeyde araştırma verisi elimizde yoktur. İki yönlü ve iki boyutlu kültürleşme görüşüne göre, göçmenlerin başat kültürü benimsemeye yönelik tek yönlü hareketi şart değildir. Göçmenlerin özgün kültürlerini kaybetmeden bağımsız bir şekilde yeni kültür ile kimliklerini tanımlamaları da olasıdır. Göçmen her iki kültür ve psikolojik kimlik ile kendisini tanımlayabiliyorsa en başarılı uyumun gerçekleşeceği iddia edilmiş, başarılı kültürleşme süreci sonuçlarının göçmenlerde psikolojik iyilik hali ve sosyo-kültürel uyum şeklinde görüleceği bildirilmiştir (Berry ve ark., 2015). Bunun gerçekleşebilmesi için göçmenlerin ev sahibi kültür ile temas halinde olması, göç ettikleri ülkenin dil, yaşam tarzı ve değerlerini öğrenmesinin yanında, ülkede yaşayan çoğunluk nüfusun göçmenleri kabullenir olması, devletin ise göçmenlerin uyumunu kolaylaştırıcı önlemleri almış olması gerekmektedir. Çok kültürlülüğün kabulü için yapılacak olan psikolojik ve sosyal uyum çalışmalarının Türk toplumunun ve geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayabilecek niteliklerde olmasının yanında, her bir grubun da çok kültürlülük bağlamında değişim göstermesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Çok Kültürlülük, Kültürler Arası İlişkiler

Kaynakça

- Berry, J.W., Poortinga, Y.H., Breugelmans, S.M., Chasiotis, A. ve Sam, D.L. (2015). Kültürlerarası Psikoloji. Çeviri Editörü: Leman Pınar Tosun. Ankara: Nobel.
- Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Erşin, T.A. (2016, 03 Aralık). Suriyelilere Bakışta Tehlikeli Tablo. Evrensel Gazetesi, 16.03.2018 tarihinde erişilmiştir.

Suriyeli Mültecilerin Ruh Sağlığı Sorunları ve Yükseköğretime Devam Eden Mülteci Gençlere Yönelik Sunulması Gereken Hizmetlere Bir Bakış

Ayşe KIZILTAŞ¹

Giriş

İnsan yaşamında uyum gerektiren her değişiklik gibi başka bir ülkede üniversite eğitimine devam etmek de bireylerin psikososyal sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Suriyeli mültecilerin geçen altı yıl içinde çok büyük bir bölümünün Türkiye'ye sığınmasıyla birlikte yükseköğretime devam eden mülteci öğrenci sayısı da giderek artmıştır. Suriyelilerin Türkiye'deki Yüksek Öğretime Entegrasyonunu konu alan Çalıştay Raporunda (Hohberger, 2017), Türkiye'deki Üniversitelerde Okuyan toplam Suriyeli Öğrenci Sayısının 2016- 2017 öğretim yılında 15.042'ye ulaştığı belirtilmiştir.

Zorunlu göçe zorlanan tüm mülteciler gibi Suriyeli mültecilerin de, ekonomik güçlükler, işsizlik, kültürel farklılıklar gibi çeşitli nedenlerin etkisiyle travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete gibi sorunları yaşama olasılıkları yüksek görünmektedir (Akgün, 2016). Ülkesini zorlu koşullarda bırakıp gelen ve Ülkemizde üniversite eğitimine devam eden gençlere yönelik sunulacak hizmetleri planlarken, onların psikososyal gereksinimlerini de hesaba katmak acil ve önemli görünmektedir. Türkiye'nin farklı üniversitelerinden 21 Suriyeli öğrencinin katıldığı yükseköğretimden beklentilerinin tartışıldığı çalıştayda (Hohberger, 2017), mülteci öğrencilerin büyük bir bölümünün olumsuz deneyimlerinin, yükseköğretime erişim olanaklarının yetersizliği, ekonomik yetersizlikler ve sınırlı burslar, akademik problemler ve sosyal etkileşim sorunlarından kaynaklandığı gözlenmiştir. Bu kapsamda, bu çalışmanın amacı, mülteci ve sığınmacıların ruh sağlığı sorunlarını son altı yıldır ülkemizde yapılan çalışmaları inceleyerek ortaya koymak, bu sorunların çözümüne yönelik kampüslerde sunulması gereken hizmetleri, sosyal hizmet perspektifinden tartışmaktır.

¹ Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi, aysekiziltas@anadolu.edu.tr

Yöntem

Dahil Etme Ölçütleri

Bu derleme çalışmasında ele alınan araştırmalar, 2011 yılından sonra ülkemize gelen Suriyeli mültecileri kapsamı, çalışmaların bağımlı değişkenlerinin Mültecilerin ruh sağlığı ve iyilik haline ilişkin konuları ele alması, araştırmaların örneklemelerinin Türkiye'deki mültecilerden oluşması, araştırmaların ulusal ya da uluslararası dergilerde yayınlanması gibi ölçütler dikkate alınarak bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmaya dahil edilen yayınlar taranırken, mültecilerin ruh sağlığı sorunları, psikolojik sorunları, iyilik halleri, göçün ruhsal etkileri, mülteci ve sığınmacılarda travma sonrası stres, mülteci ve sığınmacılarda depresyon ve anksiyete gibi anahtar kelimeler hem Türkçe hem de İngilizce girilerek tarama yapılmıştır. Türkçe taramalar ULAKBİM üzerinden, yabancı dergilere yönelik taramalar da, Taylor and Francis Online, Sage Journals, EbscoHOST, JSTOR gibi veri tabanları üzerinden, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesinin elektronik veri tabanı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Doğrudan gençleri konu alan araştırmaların sayısının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Çalışmaya dahil edilen 9 ayrı araştırmanın katılımcılarının, 463'ünün çocuk, 458'inin 15-49 yaş arası kadın ve 1683'ünün on sekiz yaş üstü yetişkin mülteciler olmak üzere toplam 2602 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Araştırmalar, 2011 yılından sonra ülkemize gelen Suriyeli mültecilerin önemli bir bölümünün travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete gibi hastalıkların belirtilerini sergilediklerini göstermektedir. Bu bulguya götüren sosyo demografik özellikler incelendiğinde, yine önemli bir bölümünün en az bir ölüm olayına şahitlik ettiği, savaşta aile üyelerinden en az birini kaybettiği, ateşli silahlar ve bombaların kullanıldığı ortamlarda bulunmak durumunda oldukları dikkati çekmektedir (Akgün, 2016; Alpak, Ünal, Bülbül, Sağaltıcı, Bez, Altındağ & Savaş 2015; Ceylan, Algan, Yalçın, Yalçın, Akın & Köse, 2017; Şimşek, Yentur Doni, Gül Hilali & Yıldırımkaaya, 2017; Şirin, & Rogers-Şirin, 2015; Uğurlu, Akça & Acartürk, 2016).

Sonuç

Suriyeli Üniversite öğrencileri, sosyal hayata uyumlarını kolaylaştıracak oryantasyon programlarının düzenlenmesi, çeşitli turnuvaların organize

edilmesi gibi önerilerde bulunmuşlardır (Hohberger, 2017). Sosyal çalışmacıların organize edebileceği bu aktivitelerin yerine getirilmesi gençlerin aidiyetini ve sosyal destek algısını artıracaktır. Öte yandan, gençlerin yaşadıkları ruhsal belirtiler yaşam kalitelerini olumsuz etkileyebilir ve psikososyal destek kaçınılmaz olabilir. Bu anlamda sosyal çalışmacıların düzenleyeceği psiko-eğitim grupları, bilgilendirici toplantılar ve seminerler önemli görünmektedir.

Üniversitelerde tüm öğrencilerin katıldığı, mülteci gençlerle kaynaşmayı sağlayacak organizasyonların düzenlenmesi yerinde olacaktır. Mültecilerin profesyonel destek alabilecekleri birimlerin olması ve bu birimlerde çok kültürlü yeterliliğe sahip meslek elemanlarının görev alması gerekli görünmektedir. Psikolojik Danışma Merkezleri olan üniversitelerde, psikososyal yardım sorumluluğu bu merkezlerde görevli sosyal çalışmacı, psikolog ve psikolojik danışmanların işbirliği içerisinde yerine getirmesi gereken sorumluluklardır. Mültecilerin bugünkü koşulları kadar Ülkelerinde ki koşulları, baş etme ve problem çözme becerilerini öğrenmek, onların bugünkü uyum güçlerinin belirleyicisi olması bakımından oldukça önemlidir. Bu süreç meslek elemanlarının mesleki becerilerinin yanı sıra dil becerilerini de gerekli kılmaktadır. Sosyal çalışmacıların önemli sorumluluklarından biri de, ekonomik güçlük yaşayan bireyleri uygun kaynaklara yönlendirecek mesleki uygulamalar gerçekleştirmektir. Ancak bu durum ciddi sosyal politikalar geliştirmeyi de zorunlu kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretimde Mülteciler, Ruh Sağlığı, Sosyal Hizmetler

Kaynakça

- Akgün, N. (2016). *Suriyeli mültecilerde ruhsal iyilik hali ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi).
- Alpak, G., Ünal, A., Bülbül, F., Sağaltıcı, E., Bez, Y., Altındağ, A., ... & Savaş, H. A. (2015). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a cross-sectional study. *International journal of psychiatry in clinical practice*, 19(1), 45-50.

- Ceylan, V., Algan, Ç., Yalçın, M., Yalçın, E., Akın, E., & Köse, S. (2017). Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örneklemi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 595-606.
- Hohberger, W. (2017). Çalıştay Raporu: Suriyelilerin Türkiye'deki Yüksek Öğretime Entegrasyonunu. 2 Nisan 2018 tarihinde [<http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/12/Wiebke-Hohberger-Workshop-Report-TR.pdf>] adresinden ulaşıldı.
- Şimşek, Z., Yentur Doni, N., Gül Hilali, N., & Yıldırımkaaya, G. (2017). A community-based survey on Syrian refugee women's health and its predictors in Şanlıurfa, Turkey. *Women & health*, 1-15.
- Şirin, S. R., & Rogers-Şirin, L. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Uğurlu, N., Akça, L., & Acartürk, C. (2016). An art therapy intervention for symptoms of post-traumatic stress, depression and anxiety among Syrian refugee children. *Vulnerable children and youth studies*, 11(2), 89-102.

Yurtta Kalan Ergenlerde Psikolojik İyilik ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki

Orhan KOÇAK¹, Irmak ARSLAN²

Öz

Psikolojik iyilik, kişinin psikolojik olarak herhangi bir sorun (anksiyete, depresyon, vb.) yaşamamasıdır. Algılanan sosyal destek, kişinin sosyal çevresinden (aile, arkadaş, akraba, vb.) almakta olduğu desteği öznel olarak değerlendirme düzeyidir. Bu çalışmada yurtta kalmakta olan ve yaşı 14-20 arası değişen ergenlerin algıladıkları sosyal destek ve psikolojik iyilikleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Gençlerin yurtta kalma süreleri, izinsiz ayrılma sıklıkları ve süreleri de incelenen değişkenler arasındadır. Araştırmada, ergenlerin algıladıkları sosyal destek arttıkça psikolojik iyiliklerinin de artacağı öngörülmüştür. Ayrıca yurtta kalış sürelerinin algıladıkları sosyal destekle ilişkili olacağını, izinsiz ayrılma sıklık ve süresinin de bu değişkenlerle ilişkili olabileceği değerlendirilmiştir.

Araştırmaya yurtta kalmakta olan 110 ergen katılmıştır. Değerlendirme amacıyla Genel Sağlık Anketi ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği kullanılmıştır. Algılanan sosyal destek ve genel sağlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak adına Pearson korelasyon analizinden ve normal dağılım olmayan değerler için Spearman Sıra korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucu, ruhsal sıkıntı ile algılanan sosyal destek arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -0.354$, $p = 0.001$). Algılanan sosyal destek azaldıkça ruhsal sıkıntı artmaktadır. Regresyon analizi sonucu algılanan sosyal desteğin ruhsal sıkıntıdağı değişimi %12.5 oranında açıkladığı görülmüştür ($p = 0.001$).

Bulgular, hipotezleri destekler niteliktedir. Sonuç olarak; yurtta kalan gençlerin iyilik hallerinin artırılması adına, mevcut sosyal destek ağlarının genişletilmesi yönünde çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, gelecek çalışmaların daha geniş kapsamlı olması ve yurt bakımında kalmakta olan ergenlerle ilişkili farklı değişkenleri (cinsiyet, geçmiş yaşantılar, vb.) kapsamı yerinde olacaktır. Böylelikle, bu konudaki alanyazın eksikliği giderilmiş ve mevcut çalışma sonuçlarının anlamı konusunda ışık tutulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Sosyal Destek, Psikolojik İyilik, Ruhsal Sıkıntı

¹ Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

² İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, psk.irmak.arslan@gmail.com

Kaynakça

- Glozah, F. N., (2013). Effects of academic stress and perceived social support on the psychological wellbeing of adolescents in Ghana. *Open Journal of Medical Psychology*, 2, 143-150.
- Matsuda, T., Tsuda, A., Kim, E., & Deng, K. (2014). Association between perceived social support and subjective well-being among Japanese, Chinese, and Korean college students. *Psychology*, 5, 491-499.
- Shahdadi, H., Monsouri, A., Nasiri, A. A., & Bandani, E. (2017). An assessment of the relationship between social support and mental health of students of Zabol University of Medical Science in 2017. *World Family Medicine / Middle East Journal of Family Medicine*, 15 (10).

Mülteci ve Sığınmacı Çocuk İşçilerle Sosyal Hizmet Çalışması

Eren KÖSE¹

Öz

Göç, insanlık tarihi boyunca var olagelmış bir olay olmakla birlikte son yıllarda küreselleşme ve kentleşme ile birlikte etkilere daha fazla hissedilir olmuştur. Yine bu süreçte Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Türkiye’de bulunan 3.567.130 (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018) Suriyeli sığınmacı ve diğer mülteci ve sığınmacılar ile birlikte daha fazla hissedilir olmuştur. Bu bağlamda gerek sivil toplum alanında gerek kamusal alanda sosyal hizmet çalışmaları ile birlikte diğer kamusal alan hizmetlerine ilişkin düzenlemeler ve kapasite geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Özellikle mülteci ve sığınmacı grupların heterojen yapıları ve sosyo-ekonomik özellikleri göz önüne alındığında sosyal hizmetlere olan ihtiyaçları yadsınamayacak derece hayati önem taşımaktadır.

Zorunlu sebeplerle göç eden mülteci ve sığınmacı gruplar sahip oldukları ekonomik, sosyal, entelektüel, akademik ve kültürel sermayelerinin büyük çoğunluğunu kaybetmiş bir şekilde yeni yerleşim yerlerinde yeniden bir hayat kurmaya çalışırlar. Bu doğrultuda; sahip oldukları bilgi ve beceri düzeyleri itibari ile baş etme mekanizmaları geliştirirler. Çocuk işçiliği de göç sonrası yoksullaşan mülteci ve sığınmacı ailelerin yaşadıkları ekonomik problemleri çözmek için başvurdukları bir yol olmaktadır. (Gün, 2017) Bu durumun en temel nedeni olarak karşımıza çıkan faktör olan yoksulluk çocuk işçiliğinin hem nedeni hem sonucu olmakta, yoksulluğun döngüsel bir sürece evrilip kuşaklar boyu devam etmesine neden olmaktadır. Sosyal hizmet mesleği içinde çok önemli bir ilke olan toplumsallaşma süreci, mülteci ve sığınmacı gruplar açısından çocuk işçiliği ve beraberinde gelen yoksulluk gibi yeni sorun alanlarının oluşması ile toplumsallaşamama sürecine neden olmaması açısından uygun ve etkin sosyal hizmet uygulamalarının yürütülmesi gerekmektedir. bu bağlamda bir sivil toplum çalışması olarak Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezi bünyesinde Suriyeli sığınmacı hedef grubuna yönelik yapılan sosyal hizmet çalışmaları kapsamında Suriyeli çocuk işçilerle yürütülen çalışmalara ilişkin deneyim paylaşımı yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sosyal Hizmet, Çocuk İşçiliği

Kaynakça

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018, 24). 43, 2018 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden alındı

Gün, S. (2017). Çocuk İşçi, Yoksul, Göçmen. İstanbul: Nota Bene.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Türk Kızılayı Ankara Toplum Merkezi, erenkoseshu@gmail.com

LGBTİ Mültecilerin Sorunları: Biyografik Bir Analiz

Kardelen KÖSEN¹

Öz

1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan kişilerdir. Bu insanlar kendi ülkesinin korumasından yararlanamamakta ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istememektedir. Ülke vatandaşlığı bulunmayan ve önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişiler de mülteci olarak tanımlanmaktadır (SGDD-ASAM, 2018). Mülteciler dünyadaki en önemli dezavantajlı gruplardan biri olarak tanımlanmaktadır. Mülteciler içinde çocuk ve kadınların yanı sıra en kırılgan gruplardan biri de LGBTİ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks) mülteci bireylerdir. LGBTİ mülteciler bu dezavantajlı mülteci grupların ihmal edilmiş bir bileşeni olarak düşünülebilir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile vurgulandığı üzere bütün insanlar onur ve haklar bakımından özgür ve eşit doğar (Ekitli ve ark., 2017). Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks (LGBTİ) bireyler toplumun duymadığı ve duymaktan da özenle uzak durmaya çalıştığı bir kesimi oluşturmaktadır ve tarihin bir sürecinden itibaren bütün insanların onurlu ve eşit olduğu gerçeği bu kapsamda ihlal edilmiştir (Altunpolat, 2017). LGBTİ'lere yönelik ayrımcılık/dışlanma tarihsel, kültürel ve iktisadi egemenlik ilişkilerinin bir neticesidir. Bu bağlamda LGBTİ'lerin maruz kaldıkları ayrımcılık biçimleri ve dışlanma pratikleri ile homofobi, bifobi, transfobi gibi önyargı, korku ve nefrete dayalı tutumlar; toplumun heteroseksist ideoloji ve heteronormatif sistem doğrultusunda politik örgütlenişinden bağımsız olarak ele alınamaz.

Bu araştırmanın temel amacı; mülteci olmanın getirdiği dezavantajlar ile Türkiye'ye sığınan LGBTİ mülteci sorunlarının biyografik bir görüşme ile akademik ortamda tartışılmaya açılması ve evrensel nitelikte olan bu problemin Türkiye çerçevesinde değerlendirilmesidir.

Bu araştırmada öncelikle literatür taraması yapılmış ve LGBTİ'ler tarafından kurulmuş sivil toplum kuruluşlarıyla görüşülmüştür. LGBTİ mülteci bir

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Programı, kardelenkosenm@gmail.com

bireyle görüşme yapmak için birçok sivil toplum kuruluşundan yardım istenmiş ancak hepsinden olumsuz dönüş alınmıştır. Bu durum Türkiye’de LGBTİ Suriyeli mültecilerin içine kapanmak zorunda kalmış bir grup olarak yaşadıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Görüşme yaptığım kişiye tanıdığım LGBTİ bir arkadaşımın bağlantısı sayesinde ulaştım. Bu bağlantı dışında ulaştığım birçok LGBTİ mülteci konuşmak istememiş ve kendilerini gizlemek zorunda olduklarını belirtmiştir. Türkiye vatandaşı olan LGBTİ bireylerden göçmenlik nedeniyle daha fazla gizlemek zorunda olduklarını söylemişlerdir. Geçici koruma kapsamında Türkiye’de kalan bir Suriyeli gey ile yüz yüze yaklaşık iki saat süren biyografik bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşme savaş öncesi Suriye’deki yaşam, savaş sırasında ve savaştan kaçarken yaşananlar ile Türkiye’deki mültecilik yaşamı ile ilgili sorunlar şeklinde bölümlendirilmiş ve biyografik bir analiz yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonuçları kongrede sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: LGBTİ, Mülteci, Biyografik Analiz

Kaynakça

- Altunpolat, R. (2017). LGBTİ’lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 2-14.
- Ekitli, B., G. ve Çam, O., M. (2017). Bakım Sürecinde Zorlandığımız Alan LGBTİ’ye Yönelik Bir Gözden Geçirme. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 179-187.
- SGDD-ASAM. (2018, 4 5). Türkiye’de İltica Süreci. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği: <http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Turkiye-de-Iltica-Sureci.pdf> adresinden alındı

İstanbul Aydın Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi: Suriyeli Mültecilere Bakış Açısının Değerlendirilmesi

Kardelen KÖSEN¹, Tolga ÖZÇELİK²

Öz

Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle Türkiye, tarihinin en büyük göç hareketinden biri ile karşı karşıyadır. Göç eden topluluk ile göç edilen yerde yaşayan toplum arasındaki etkileşim sosyal uyum olarak ele alındığında toplumun tüm kurumlarını etkilediği görülmektedir (Yıldırım ve ark., 2017). Bu süreçte eğitim kurumlarına sosyal uyum gerçekleştirme yönünde önemli bir görev düşmektedir. Toplum tarafından kabul edilme, sosyal yaşama uyum sağlama sürecinde üniversite öğrenimlerini sürdüren gençler, önemli bir toplumsallaşma sürecini tecrübe etmektedir. Bu tecrübenin farklı kültürel bir ortamda ve göç neticesinde gerçekleşiyor olması ise toplumsallaşma sürecindeki genç bireylerin karşısına farklı sorunları çıkartabilmektedir. Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 3 milyon 561 bin 707 kişi olarak kayıtlarda yer almaktadır. Bu kişilerin 1 milyon 931 bin 717’si erkeklerden, 1 milyon 629 bin 990’ı ise kadınlardan oluşuyor. Suriyeli öğrenci sayısı 169 bin 10 olup, geçici eğitim merkezlerinde öğrenim gören Suriyeli öğrenci sayısı 294 bin 112’dir. Türk üniversitelerinde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında toplam 9 bin 689, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ise toplam 13 bin 663 Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir (Bulut ve ark., 2016). Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteciler, nüfusun büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Nüfustaki bu artış ekonomik, sosyal, siyasi ve toplumsal etkileri beraberinde getirmiştir. Dil, kültür ve yaşam biçimi farklılıkları toplumsal açıdan uyumu zorlaştırmaktadır (Sezgin, 2016).

Bu araştırmanın temel amacı; İstanbul Aydın Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi’nde eğitim-öğretim hayatına devam eden farklı bölümlerde olan üniversite öğrencilerinin, Suriyeli göçmenlere yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığının araştırılması ve bu araştırma sonucunda elde edilen sonuçların akademik ortama taşınmasıdır. Öğrencilerin farklı özellikleri, okudukları bölümler, öğrencinin yaşı, yaşadıkları coğrafi bölgeye göre değişkenlik gösterip göstermediği, üniversitenin vakıf ve ya devlet üniversitesi olması açısından farklılık gösterip göstermediği araştırma sonucunda değerlendirilmiştir.

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Programı
kardelenkosennn@gmail.com

² Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı,
tozcelik@gmail.com

Bu araştırmada öncelikle literatür taraması yapılmıştır. İstanbul Aydın Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi'nde okuyan öğrencilere sorulacak sorular hazırlanmıştır. Nicel araştırma yöntemiyle 200 adet anket hazırlanmıştır. Bu anketler eşit oranda iki üniversitede öğrencilerle yapılmıştır. Anketler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programı kullanarak anket analizleri yapılmıştır. Yapılan araştırmanın bu sonuçları kongrede sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci, Sosyal Uyum, Üniversite

Kaynakça

- Bulut, Y., Akın, S. ve Karakaya S. (2016). Mülteci Sorununa Nasıl Bakıldığına İlişkin Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi Ve Politika Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 2817-2855). İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- Sezgin, A., A. ve Yolcu, T. (2016). Göç İle Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum Ve Toplumsal Kabul Süreci. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (HUMANITAS)* , 417-436.
- Yıldırım alp, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Dergi* , 107-126.

Sosyal Hizmet Merkezlerinde Suriyeli Ailelere Yönelik Yapılan Sosyal Hizmet Müdahaleleri: Ankara İli Altındağ Örneği

Ebru KÜÇÜKDÜVEYKİ¹

Öz

Dünyada 65 milyonu aşkın insanın çeşitli sebeplerden ötürü yerinden edildiği (BMMYK, 2016); evini, işini, doğduğu ya da yaşadığı yeri terk etmesine yol açan nedenlerin yarattığı göçün kaçınılmaz bir hale geldiği dünyada yaşıyoruz. İnsanların daha iyi bir yaşam beklentisinden ziyade canlarını kurtarmak adına yaşadıkları şehirden, hatta ülkelerinden kaçmaları ve en yakın komşu ülkeye sığınmaları trajedisini, 21.yüzyılın artık yeterince yankı uyandırmayan, alışıldık bir gerçeğine dönüşmektedir. Komşu ülke Suriye’de patlak veren savaşta, 2011 yılı Nisan ayından itibaren bugünkü durum ve koşullara gelene değin Suriyeli sığınmacılar krizi üzerinden yaşanan süreci betimlediğimizde, Türkiye’nin başlangıçta bu kitlesel hareketi ‘misafirlerimiz’ vurgusuyla idare etmeye çalıştığı; giderek büyüyen sığınmacı popülasyonu ve sürecin uluslararası alanda girdiği çatışma ortamında durumun uzun dönemli ve kuşaklar arası bir hale gelmeye başladığı ortaya çıkmakta ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) hizmet modellerini yeniden yapılandırmaktadır (ASPB, 2017).

Bu bağlamda yaşlı, engelli, çocuk, kadın ve ailelere yönelik ASPB’ ye bağlı kuruluşlar olarak çalışan Sosyal Hizmet Merkezlerinde (SHM) Geçici Koruma Statüsü altında bulunan Suriyelilere yönelik ‘kalıcılık ve entegrasyon’ kavramları üzerinden sürecin yeniden inşa edilmeye çalışıldığı bir dönem başlamıştır. Bu merkezlerde sunulan psiko-sosyal destek ve süreli olarak bağlanan ekonomik hizmetler aracılığıyla krizin yönetilebilir hale nasıl geleceği ve sosyal çalışmacıların üzerine düşen mesleki sorumlulukların neler olabileceğine kafa yorulması gerekmektedir.

Uzun süre göçmen olarak yaşayan insanların haklarının bir lüks değil bir yaşam kaynağı olarak anlaşılması gerekmektedir. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde bulunan Suriyeli aileler ve çocukların duygusal ve sosyal açıdan yeterli desteği aldıklarını hissettikleri anda barışçıl bir biçimde uyumları kendi ana dillerini koruyarak Türkçe diline hızla adapte olmaları

¹ Sosyal Çalışmacı, Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD Yüksek Lisans Programı, ebru.duveyki@gmail.com

ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda söz konusu bildiride, Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı SHM’lerden hizmet alan Suriyeli aileler ve çocukların yaşadıkları problemler araştırılırken, Ankara ili Altındağ ilçesinde hizmet veren SHM özelinde, bir uygulayıcının gözünden tespit edilen sorun alanlarına yönelik sosyal hizmet müdahalelerine yer verilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet Merkezleri, Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyeli Aileler ve Çocuklar, Sosyal Hizmet Müdahalesi

Kaynakça

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2016). *Dünyada yerinden edilenlerin sayısı 65 milyonu geçti.*

<http://www.egitimajansi.com/haber/dunyada-yerinden-edilenlerin-sayisi-65-milyonu-asti-haberi-52367h.html> (Erişim: 02.Nisan.2018).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) (2017). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak mültecilere psiko-sosyal destek hizmeti veriyoruz.* <http://www.aile.gov.tr/haberler/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi-olarak-multecilere-psikososyal-destek-hizmeti-veriyoruz> (Erişim: 02.Nisan.2018).

Mültecilerle Çalışmada Kültürel Yetkinlik: Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Bir Çerçeve

Seda ATTEPE ÖZDEN¹

Öz

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelişi ile birlikte yaşadıkları sorunlara çözüm bulunabilmesi açısından sosyal hizmet uygulamaları son derece önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirecekleri uygulamalarda etkili olabilmeleri için kültürel değer ve normları göz önünde bulundurarak kültüre duyarlı uygulamalar yapmaları gerekmektedir.

Kültüre duyarlı uygulamalar; kültürel açıdan farklı müracaatçılara sunulan hizmetlerin kalitesini arttırmaya yönelik uygulamalar olup, uzmanın, kendisinden farklı bir kültürden gelen müracaatçılarla etkili bir şekilde çalışması için sahip olması gereken bilgi, beceri ve değerlerin toplamıdır.

Kültüre duyarlı uygulamaları yapabilmeleri için sosyal hizmet uzmanlarının kültürel yetkinliğe sahip olmaları beklenmektedir. Kültürel yetkinlik ise “bireylerin ve sistemlerin tüm kültürlerle, dillere, sınıflara, ırklara, etnik kökenlere, dinlere, geleneklere, göçmenlik statüsüne ve diğer çeşitlilik faktörlerine karşı saygılı ve etkili bir şekilde yanıt verdiği süreç” olarak tanımlanmaktadır (National Association of Social Workers [NASW], 2007). Aynı zamanda kültürel yetkinlik; hem müracaatçının hem de sosyal hizmet uzmanının kültürü, ortak insan ihtiyaçlarını karşılamak için bir kaynak ve güç olarak kullanma becerisi olarak da anlaşılmaktadır (Ortiz Hendricks, 2009).

The Newfoundland and Labrador Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (The Newfoundland and Labrador Association of Social Workers [NLASW]) 2016 yılında sosyal hizmet uygulamalarında kültürel yetkinlik standartlarını belirlemiştir. Bu standartlar aşağıdaki gibidir (NLASW, 2016):

- Standart 1: Kültürel olarak yetkin sosyal hizmet uygulaması, sosyal hizmet mesleğinin etik ilke ve değerlerine dayanır.
- Standart 2: Sosyal hizmet uzmanları, kendi kültürel kimliğinin farkında olmanın önemini bilir ve kültürlerarası uygulamada bunu deneyimler.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, sattepe@baskent.edu.tr

- Standart 3: Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların değerlerini, inançlarını, geleneklerini ve tarihsel bağlamlarını anlamaya çalışır ve bu bilgiyi değerlendirme ve müdahalelerine dahil eder.
- Standart 4: Sosyal hizmet uzmanları, farklı kültürel geçmişlerden gelen müracaatçılarla çalışırken etkili müdahale becerilerinin kullanımını göstermelidir.
- Standart 5: Sosyal hizmet uzmanları, farklı kültürel geçmişlerden gelen müracaatçılarla çalışırken bilgi, beceri ve yetenekleri geliştirmek için sürekli mesleki gelişime katılırlar.
- Standart 6: Sosyal hizmet uzmanları, süpervizyon sürecinde sürekli öğrenme ve beceri geliştirme ile kültürel farkındalık ve duyarlılığı birleştirir.
- Standart 7: Sosyal hizmet uzmanları kültürler arası uygulamada liderlik gösterirler.
- Standart 8: Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmetlerin elektronik teknoloji ile sağlanmasında kültürel konuların ele alınmasını sağlar.

Kültürel yetkinliğe sahip olmak tutum, inanç, bilgi ve beceri gerektirmektedir. Sosyal hizmet uzmanları kültürel yetkinliğe sahip olmak için üç temel strateji benimsemelidir (Qureshi & Collazos, 2005):

- Kendi kültürel değerlerinin ve önyargılarının farkında olma (sosyal ve ideolojik olarak istenmeyen tutumlarla yüzleşme, bireysel ve kurumsal ırkçılığın keşfedilmesi)
- Danışanın dünya görüşünün farkında olma (Danışanın dünya görüşü bilimsel temellerden daha az geçerli değildir. Irk ve kültür yalnızca psikososyal gelişim gibi genel kavramları değil, aynı zamanda ruh sağlığı ile ilgili endişeleri, sıkıntıları, yardım arama davranışının ve terapötik sürece ilişkin beklentileri de etkiler. Sosyopolitik ve ekonomik faktörlerin etnik azınlık grup üyelerinin yaşamları üzerindeki etkilerini anlamak gereklidir.)
- Kültürel olarak uygun müdahale stratejileri kullanma (Esneklik, farklı iletişim tekniklerini kullanma, danışanın ihtiyaçlarına cevap verme gibi)

Mültecilerle kültürel yetkinlik standartlarını benimseyen kültüre duyarlı uygulamalar gerçekleştirirken sosyal hizmet uzmanları mültecilerin dil engeli, göç sürecinin stresi, yer değiştirmenin sosyokültürel etkileri ve göçmenlere yönelik ayrımcılık gibi sorunlarla karşılaştıklarını bilmelidir. Mültecilerin kaynak fakiri topluluklarda yaşama olasılığı daha yüksektir ve genellikle sağlık sisteminin nasıl çalıştığı, mali kaynaklar ve kendilerini savunmak için

duyulan güven hakkında önemli bilgilerden yoksundurlar (Ortiz Hendricks, 2009). Sosyal hizmet uzmanları bu noktada mültecilere yönelik koruyucu hizmetlerin geliştirilmesinde, kamu ve özel kuruluşlar arası ortaklıkların geliştirilmesinde ve kurumların göçmenlerin görüşlerini dikkate almasında “boşlukları dolduran” bir rol üstlenmekle yükümlüdür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Yetkinlik, Sosyal Hizmet Uygulaması, Kültürel Yetkinlik Standartları.

Kaynakça

- National Association of Social Workers. (2007). *Standarts and indicators for cultural competence in social work practice*. <https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=PonPTDEBrn4%3D&portalid=0> adresinden erişildi.
- Newfoundland and Labrador Association of Social Workers. (2016). *Standards for cultural competence in social work practice*. http://www.nlasw.ca/sites/default/files/inline-files/cultural_competency_standards.pdf adresinden erişildi.
- Ortiz Hendricks, C. (2009). Learning and teaching cultural competence in the practice of social work. *Journal of Teaching in Social Work*, 23(1-2), 73-86.
- Qureshi, A., Collazos, F. (2005). Cultural competence in the mental health treatment of immigrant and ethnicminority clients. *Diversity in Health and Social Care*, 2, 307–317.

İnşaat İşçileri Örneğinde Güvencesiz Bir Çalışma Biçimi Olarak Taşeron Çalışma

Levent ÖZTÜRK¹, Doğaç Niyazi ÖZÜÇELİK²

Öz

Bu araştırma, kapitalist üretim ilişkilerindeki neoliberal dönüşüm sürecinin bir sonucu olarak karşımıza çıkan taşeron çalışma biçiminin işçi sınıfının çalışma ve yaşam koşulları üzerinde etkisini inşaat sektörü üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma sosyal politikanın temel ilgi alanlarından biri olan sosyal haklar alanından çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı gibi konuları tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışma, bu konuları emek piyasalarının son dönemde geçirmiş olduğu dönüşümün en açık gözlemlenebileceği alanlardan birisi olan inşaat sektörü üzerinden tartışmaktadır. Taşeron işçilerinin gerek iş bulma pratikleri ve iş saatleri sırasındaki deneyimleri gerekse de iş dışındaki gündelik hayattaki pratikleri üzerinden sosyal haklar sorununun sosyal hizmet literatürü açısından pek tartışılmayan boyutu açığa çıkartılmaya çalışılacaktır.

Sosyal güvencesizliği, taşeron inşaat işçilerinin çalışma koşulları ve kişisel deneyimleri etrafında tartışmayı hedefleyen bu çalışma, nitel araştırma tekniklerine dayanmaktadır. Bu bağlamda inşaat sanayinin en fazla yoğunlaştığı alanların başında gelen İstanbul'un çeşitli şantiyelerinde çalışan 18 inşaat işçisiyle yarı-yapılandırılmış sorulardan oluşan derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Örneklemin seçiminde kartopu veri toplama tekniği kullanılmıştır.

Araştırma, esnek üretimin biçimlerinden biri olarak taşeron çalışmanın kapitalist üretim ilişkilerinin tarihsel gelişimi içerisinde anlaşılabilirliği iddiasına dayanmaktadır. Emek süreci teorisi perspektifi ile hareket eden bu çalışmada anlaşılmaya çalışılan konu, tek başına taşeron inşaat işçilerinin güvencesiz çalışma koşulları ve onların bunu nasıl algıladığı değil aynı zamanda bu durumu açığa çıkaran iktisadi, sosyal ve politik süreçlerdir.

Türkiye'de kalkınma politikalarının inşaat sektörü üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılması, bu alanda güvencesiz çalışma ile ilgili çelişkilerin daha açık ve keskin bir biçimde yaşamasına neden olmaktadır. Diğer taraftan taşeron

¹ İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, levent.levend@gmail.com

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

çalışma biçiminin sosyal koruma politikaları ile ilişkisini tartışmak için inşaat sektörünün seçilmiş olması, bu alanın kendisine has yapısından kaynağını almaktadır. Proje bazlı bir sektör olarak işi erken bitirme üzerine kurulu inşaat sektöründe üretimin taşeronlar aracılığıyla hızlandırılması sorunları da arttırmaktadır. Sosyal koruma mekanizmalarının ortadan kaldırılmasıyla eş zamanlı olarak gelişen emek piyasalarının kuralsızlaşması toplumsal eşitsizliği gittikçe derinleştirmekte ve toplumun büyükçe bir kesimini karşılayacağı riskler karşısında korumasız bırakmaktadır.

Taşeronlaşmanın inşaat sektöründe kazandığı derinleşme ve üretimi hızlandıran, çalışma güvenliğini sağlamayı zorlaştıran etkisi ile iş cinayetlerindeki artış arasındaki pozitif ilişki bu çalışmanın vardığı sonuçların başında gelmektedir. Araştırmada görüşülen işçilerin tümü, -çoğunun yıllar boyunca benzer çalışma ilişkileri içinde olduğu da göz önüne alındığında- çalıştıkları şantiyelerde iş güvenliği ve denetiminin alınmadığını belirtmişlerdir. Bu durum ölümle veya yaralanmayla sonuçlanan iş kazalarının sayısının artmasını beraberinde getirmektedir.

Esnek çalışma sistemine sahip olan sektörlerde emek gücünün temel sorunlarından biri olan sosyal koruma mekanizmaları ile ilgili olarak saha çalışmasında görüşülen tüm işçilerin kendilerini güvence altında hissedip hissetmedikleri anlaşılmaya çalışıldı. Güvence altında olmanın en temel ölçütlerinden biri sağlık sorunları çözülebilmesi ve emeklilik statüsünün kazanılabilmesi için sigorta sistemine dâhil olmaktır. Kayıt dışı çalışma neticesinde sağlık güvencesinden ve emeklilik hakkından mahrum kalma, güvencesiz çalışmanın en temel görünümü durumundadır.

Birçok esnek çalışma biçiminde olduğu gibi taşeron çalışmada da temel sorunlardan biri geçiciliktir. Sektördeki işçilerin büyük oranı süresi 2-3 ayı geçmeyen işlerde çalışmakta ve sürekli iş değiştirmektedirler. Ayrıca girdikleri yerlerde gerçek çalışma süreleri üzerinden yatırılmayan primlere karşı itiraz etme haklarından da mahrum durumdadırlar. Diğer taraftan çalışmanın mevsimsel bir karakter sergilemesi nedeni ile görüşülen işçilerin çoğunluğu hemşerilik bağları üzerinden İstanbul'da çalışmaya gelmiş göçmen işçi statüsündedir. Bu geçicilik durumu sürekli ve istikrarlı bir iş ilişkisi kurmanın da önünde engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma sürelerinin belirsizliği ve kısa süreli işlerden sonra tekrar iş bulabilme sıkıntısı işçilerin çoğunun karşılaştığı sıkıntılardan biridir.

Taşeron inşaat işçilerinin en sık karşılaştığı bir diğer önemli sorun da ücretlerin düşüklüğü ve düzensiz ödenmesi durumudur. Ağır ve zorlu çalışma şartlarına rağmen ücretlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olmadığını belirten işçiler, ödemelerinin gecikmesinin çok sık karşılaşılan bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Diğer esnek çalışma biçimlerinde olduğu gibi taşeron inşaat işçileri örneğinde de, sendikal örgütlenmenin gelişmesine gerek sektörün yapısı gerekse de çalışma ilişkilerinden kaynaklı olarak imkân bulamadığı gözlemlenmiştir. İşverenle uzlaşmazlık durumlarında hak kayıplarını önleyecek örgütlü bir mekanizmanın bulunmayışı taşeron işçilerinin korumasızlık durumunu güçlendirmektedir.

Saha araştırmasında, işçilerle yapılan mülakatlarda açığa çıkan güvencesizlik deneyimlerini; her an işten çıkarılabilme kaygısı, çalışma süresinin belirsizliği ve kısa süreli işlerden sonra tekrar iş bulabilme sıkıntısı, iş güvenliği önlemlerinin yokluğu nedeniyle kaza yaşayabilme olasılığının yüksekliği, ücret düşüklüğü ve düzensiz ödeme, iş yoğunluğunun artması, sendikal hakların yokluğu olarak özetlemek mümkündür.

Sonuç olarak, bu çalışma, taşeronlaşmayı sermayenin emek üzerindeki tahakkümünü son derece arttıran bir istihdam biçimi olarak tartışmaktadır. Güvencesizliğin ve bunun yarattığı sosyal problemlerin esnek üretim biçiminin bir sonucu olduğu, esnek üretimin de kapitalizmin neoliberal yeniden yapılanma döneminin bir parçası olarak değerlendirildiği bu çalışmada, sosyal adalet ve refah ilkesine dayanan bir sosyal hizmet yaklaşımı ancak makro bir perspektifle, odağına toplumu alan, sosyal yapıyı ve içerdiği çelişkileri değiştirmeyi hedefleyen yeni bir yaklaşım etrafında örülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Taşeron Çalışma, Güvencesizleşme, Sosyal Haklar

Göç Yolunda Aile: Değişim, Uyum ve Krizler

Merve Deniz PAK¹

Öz

“Göç, bir sosyal değişimdir” bakış açısından hareket edildiğinde ailenin, bu değişimden hızlı şekilde etkilenen yapılardan biri olduğunu söylemek olanaklıdır. Göçün yapısal bağlamı ve göç etme motivasyonuna ilişkin bileşenleri, aile yapısını ciddi biçimde değiştirebilir. Bu noktada göç etme motivasyonu üzerinde sosyal yapı ve aile yapısı değişkenler ile bireysel davranışlar arasındaki ilişkiyi anlamak için eleştirel bir kuramsal bağlantı olduğu ileri sürülmektedir. Aile yapısı ve işlevi, motivasyonun dört bileşeninden birini etkileyerek, göç etme kararını etkiler: sosyokültürel faktörler, göçün çekiciliği, kaynaklara erişim ve toplumsal bağlar. Bu motivasyon bileşenleri, çevreyi birbirine bağlayan ara değişkenler olarak kabul edilebilir. Fakat yine de göç eden bir aile için yeni bir sosyal çevreye uyum sağlamak oldukça güç olabilir. Bu aile için yeni bir ortamda, yeni bir çevrede bulunmak zordur. Göç ettikleri yerde daha iyi ekonomik koşullara sahip olacağını düşünen ve genellikle umduğunu bulamayan aileler mutsuzluk, uyum bozuklukları ve hatta depresyona varan sorunlar yaşayabilmektedir. Bu şartlar çocuğunda kişiliğini etkiler, çocuğun ruhunda derin izler bırakır ve çocukta güvensizlik hali oluşturur. Bu durumda çocuğun kendini ifade etme becerisi gelişemeyebilir ve çocuk çevresiyle iletişim kurmakta zorlanabilir (Çay, 2014).

Ailelerin göçü, dünyanın her bölgesinde çeşitli sosyo-ekonomik faktörler ve hareketlilik senaryolarından etkilenen karmaşık bir olgudur. İnsanlar genellikle daha iyi iş fırsatları aramak ve aileleri için yeterli beslenme, barınma, sağlık ve eğitim sağlamak için göç ederler. Aileler ayrıca şiddetli çatışmalardan, etnik zulümden ve doğal afetlerden kaçmak için sıklıkla göç ederler (IOM, 2014). Bu bağlamda, çeşitli aile göçü türleri ortaya çıkmaktadır: birincil göçmenle birlikte gelen eşlik eden veya bağımlı aile üyeleri; eşlerin, çocukların ve bazı durumlarda diğer akrabaların göçmenlere katılmaları için aile birleşimi; ve bir vatandaşın bir yabancıyla evleneceği aile oluşumu. Değişen aile yapılarıyla beraber göç sonrasında aile üyelerinin farklı yerlerde yaşaması gibi zorunlu bir durum da meydana gelebilir. Bir aile üyesinin göçünün geride kalanlar üzerindeki etkisi, bireysel koşullara bağlı olarak olumlu veya olumsuz olabilir.

¹ Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, mdpak@baskent.edu.tr

Aile ayrılığından kaynaklanan ana tehlike, sıklıkla ailenin dağılmasına yol açmasıdır (Aybek ve ark., 2015). Göçmen eşlerin ve çocukların gelmesi ile ilgili diğer sorunlar şunlardır: a) istihdam, b) çocukların eğitimi, c) mesleki eğitim ve uyum sağlama ve d) sosyal güvenlik haklarından yararlanamama. Bu yeni durum da hane halkı tüketimini arttırmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocuklar için çocuk işçiliğine duyulan ihtiyaç artabilir ve çocukların eğitime devam oranı azalabilir. Dahası ekonomik olarak aktif bir aile üyesinin göçü, geride kalanlar için daha fazla yük oluşturmaktadır. Göç, özellikle kadınlar için geride kalan aile üyeleri için işgücüne katılımı azaltabilir. Para transferleri, aile bütçesindeki kısıtlamaların azaltılması ve yoksulluğun azaltılması için potansiyel olarak önemli bir araç olsa da, en savunmasız kesimler aile üyelerinden birinin göçüne zarar verebilir. Bu noktada da bozulan aile hayatı, artan psikolojik sorunlara yol açabilir. Politika yapımcılar, göçün ve aile üyelerinin aile ülkesindeki özel koşulları dikkate almalıdır. Bu ailelere yönelik destek sistemlerinin, göçün, özellikle eğitim ve insan sermayesi birikimine olan etkisinin zararlı etkileri ile başa çıkmalarına yardımcı olmak için desteklenmesi gerekebilir (Antman, 2013).

Özellikle günümüzde yaşanan göç hareketlerine bakıldığında; zorunlu göçlerin daha sık yaşandığı; göç eden ailelerin hem düzenli gelir getirecek şekilde istihdam edilme hem de barınma sorunları yaşadıkları, dışlanma ve ayrımcılığa maruz kaldıkları, insani hizmetlere ulaşmada güçlük yaşadıkları ve bu sorunlardan kaynaklanan psikososyal sorunların da beraberinde geldiği görülmektedir (Çay, 2014). Göçle gelen bu değişim, aileyi oluşturan her üyenin gelişim dönemi gereği farklı riskleri içermesinin yanı sıra ekonomiden kültürel yaşama kadar hayatın her yönüne nüfuz etmesiyle bir bütün olarak aile sistemini ve dolayısıyla aile yaşam döngüsünü de etkilemektedir. Aile yaşam döngüsü perspektifiyle yakından ilişkili olarak; göç olgusunun deneyimlenmesinde Stagoll (1987) tarafından ortaya konulan beş aşama vardır. İlk aşamada ailenin göçe hazırlanması, göç etme niyetini ortaya koyması ve yer değiştirme motivasyona sahip olması gerekir. Göç edilen ikinci aşamada ise aile, kendi imkânları ve tercihleri doğrultusunda yer değiştirir. Üçüncü aşama, kompanseasyon (dengeleme) dönemidir. Aile, bu aşamada hazırlık ve göç sürecini tamamlar; yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışır. Bu süreçte çoğunlukla erkeğin geçim sorumluluğunu üstlenmesi, çoğunlukla ev yaşamının dışında olmasına ve bu durum yalnız kalan kadın ile çocukların daha fazla uyum sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Dördüncü aşama dekompanseasyon (yetmezlik) ve kriz dönemidir. Bu aşamada aile,

değişen koşullar karşısında işlevlerini yeniden gözden geçirmek durumunda kalmaktadır. Bu dönemde özellikle çocukların göç edilen kültüre uyum sağlama çabaları gündeme gelmektedir. Beşinci aşama ise göçe ilişkin deneyimlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Bu aşamada aile, göçün yarattığı sorunları aşabilir ve yeniden yapılanabilirse sosyal işlevselliğini devam ettirebilir. Bu bağlamda, göç yolundaki aileler pek çok değişim süreciyle, uyum sorunuyla ve krizle yüz yüze gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen Aileler, Aile Yaşam Döngüsü

Kaynakça

- Antman, F. M. (2013). The impact of migration on family left behind. *International handbook on the economics of migration*, 293.
- Aybek, C. M., Huinink, J., & Muttarak, R. (Eds.). (2015). *Spatial mobility, migration, and living arrangements*. Springer International Publishing.
- Çay, F. (2014). Göç, Aile ve Çocuk. <http://m.tuerkei.diplo.de/contentblob/4380660/daten/4896233/ms2014fulyacay.pdf>
- IOM (International Organization for Migration). (2014). "Migration And Families" *International Dialogue on Migration Human mobility and development: emerging trends and new opportunities for partnerships*, Geneva.
- Stagoll, B. (1987). Insight/outside. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 8(4), 212-217.

Geri Kabul Anlaşması Mülteci Sorununu Çözebilir mi?

Kamuran REÇBER¹

Öz

16.12.2013 tarihinde imzalanan ve 25.06.2014 tarih ve 6547 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Türkiye ile AB Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma” (Kısa adıyla Geri Kabul Anlaşması), taraflar arasında önemli haklar ve yükümlülükler yaratmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Avrupa Birliği (AB) arasında akdedilen Geri Kabul Anlaşması’nın mülteci sorununu çözmesi AB açısından olağan olarak karşılanabilir. Zira Geri Kabul Anlaşması’nın Türkiye Cumhuriyeti Devletine sağladığı haklar, ne yazık ki üstlenilen yükümlülüklerle oranla azdır. Öyle ki Geri Kabul Anlaşması’nın ilgili düzenlemeleri incelemeye tâbi tutulduğunda bu durum kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Böyle olmakla birlikte bu Anlaşmanın Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından akdedilmesinin belirli bir gayesi de bulunmaktadır. Bu gaye AB’nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin vatandaşlarına sağlayacağı vize muafiyeti ile açıklanabilmektedir. Aslında Geri Kabul Anlaşması sadece teknik anlamda değerlendirilmeye alınması gereken bir hukuk işlemi olarak kabulü yeterli olmamaktadır. Çünkü Geri Kabul Anlaşması doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından kabul edilecek kişilere ilişkin sosyal hizmet uzmanlarından/sosyal çalışmacılardan da yararlanmak gerekli olacaktır. Bu anlamda geri kabul edilen kişilerin (özellikle çocukların ve/veya kadınların) sosyal hizmetlerden nasıl ve ne şekilde yararlandırılacağı da son derece önemlidir.

Bu çalışmada, yukarıda kısaca bahsettiğimiz hususlar da dikkate alınmak kaydıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile AB arasında benimsenen Geri Kabul Anlaşması’nın özellikle son zamanlarda artan göç ile birlikte oluşan sığınma ve/veya mülteci sorununa çözüm olup olmayacağı hukuki argümanlarla analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Sorunu, Geri Kabul Anlaşması, Avrupa Birliği

¹ Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi: recber@uludag.edu.tr

Kaynakça

- Göçmen İ. (2014), Türkiye İle Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, No:2 ss.21-86.
- Reçber K. (2017), Türkiye İle Avrupa Birliği Arasında Vize Muafiyetinin Yasal Ve/Veya Yasadışı Göç Olgusuna Bağlanması Anlamsızlığı, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Sayı 2, Cilt 37, ss. 670-688.
- REÇBER K. (2016), *Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Hukuku*, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.

Medyada Suriyeli Göçmenlere Yönelik Nefret Söyleminin İzlenmesi Derleme Çalışması

Özgür SAĞLAM¹

Öz

Sözcükler ve kavramları elbette dışımızdaki maddi dünyayı, somut koşulları değiştirmez; bunları yeniden inşa etmez. Tersini düşünmek idealizm olur ancak bu alanda titizlik göstermeyip kimi yeni sözcükler ve kavramlar gelişigüzel kullanıldığından dış dünyamızda değilse de bizim kendi düşünce dünyamızda belki de hiç istemediğimiz değişiklikler, kaymalar veya sapmalar olabilir. (Metin Çulhanoglu 17.08.2012 Birgün Gazatesi) Türkiye’de medyanın sık sık taraflı, önyargılı ve ayrımcı bir dil kullandığına tanık oluyoruz. Haberlerde, özellikle de manşetlerde ve haber başlıklarında kullanılan provokatif (kışkırtıcı), ırkçı ve ayrımcı dil; toplumda düşmanlığı ve ayrımcı duyguları tetikleyen, kalıp yargıları güçlendiren birer araca dönüşüyor. Her ne kadar evrensel ve ulusal gazetecilik ilkeleri, hatta bazı medya kuruluşlarının kendi gruplarının yayımladığı basın etik ilkeleri bulunsa da birçok içerik bu ilkeleri ihlal edebiliyor. Böylesi bir dilin kullanılması ise toplumda huzursuzluğun ve savunmasız gruplara yönelik yaygın bir önyargının yerleşmesine yol açıyor. Hedef alınan kişi ve gruplar tedirginleşiyor ve sessizleşiyorlar. Bu kışkırtıcı ve hedef gösterici dil kullanımı zaman zaman düşmanlaştırılan ve marjinalleştirilen grupların üyeleri ya da mekânlarına yönelik saldırılarla sonuçlanabiliyor. Kültürel kimlikler ve grup özellikleri gibi unsurlar nefret söyleminin kullanılmasını etkiler, ancak özellikle de, yükselen milliyetçilik ve farklı olana tahammülsüzlük gibi koşullarda, nefret dili yükselir ve etkisini artırır. Dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medya (basın-yayın) en etkin kültürel iletkenlerden biri olduğu için, çeşitliliği ve farklılığı öne çıkarmaya gücü olduğu kadar bu çatışmayı sıradanlaştırma ve yayma konusunda da son derece etkili ve yönlendirici olabilir. Medya sorumsuz veya dikkatsiz davranırsa, ırkçılığı ve kişilerin birbirine karşı nefret duyguları üretmesini tetikleyebilir ve güçlendirebilir; en kötüsü de bu tür tutumları meşrulaştırıp haklı çıkarabilir. 2011 yılından beri devam etmekte olan Suriye iç savaşıyla birlikte Türkiye’ye çok fazla sayıda ve kitleler halinde göç hareketleri olmuştur ‘Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi’ çalışması kapsamında

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi Süleymaniye Kadın Doğum ve Çocuk Hastahıkları, saglamozgur@gmail.com

yazılı basında etnik, ulusal ve dini kimliklere yönelik nefret söylemini tespit ve teşhir etme amaçlı medya tarama çalışması yapılmaktadır sunacağımız çalışma medya takip merkezini kullanarak tüm ulusal gazeteler ve sayısı 500'ü bulan yerel gazeteler önceden belirlenen anahtar kelimeler üzerinden (ör. Türk düşmanı, hain, yobaz, gâvur, mülteci) gibi tarama kriterleriyle sivil toplum örgütleri tarafından yapılan Eylül-Aralık 2017 dönemi yazılı basın izleme sonuçlarının yanı sıra bu dört aylık döneme dair yazılı basında çıkan nefret söylemi verilerinin kullanılarak özellikle Suriyeli göçmenlere yönelik olan nefret söyleminin derlenmesiyle yapılan çalışmadır(<http://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/70-kitaplar/107-medya-ve-nefret-soylemi>).

Araştırmanın amacı ve kapsamı Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi çalışmasının genel amacı, Türkiye’de ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadeleye katkı sağlamaktır. Çalışma, medyanın sivil denetiminin önemini gözeterek ırkçılık, ayrımcılık ve ötekileştirmenin üretilmesi ve yeniden üretilmesinin en önemli araçlarından biri olan medyada, insan hakları ve farklılıklara saygının güçlendirilmesini, belli kimlik özellikleri üzerinden hedef alınan kişi veya gruplara yönelik ayrımcı dil ve nefret söylemine dikkat çekmeyi ve bu konuda farkındalık yaratmayı hedefliyor.

Yöntem Nefret söylemi odaklı medya tarama çalışması kapsamında Eylül-Aralık 2017 tarihleri arasında sivil toplum örgütleri tarafından, tüm ulusal gazeteler ve sayısı 500'ü bulan yerel gazeteler önceden belirlenen anahtar kelimeler üzerinden (ör. Türk düşmanı, hain, yobaz, gâvur, mülteci) medya takip merkezi aracılığıyla taranıyor. Yapılan taramalar incelenerek Esas olarak ulusal, etnik ve dini kimlik temelli nefret söylemine bunların arasından da özellikle Suriyeli göçmenlere yönelik olanlara odaklanılıyor, bunun yanı sıra bu dört aylık döneme dair yazılı basında çıkan nefret söylemi verilerinin kullanılarak özellikle Suriyeli göçmenlere yönelik olan nefret söyleminin derlenmesiyle yapılan çalışmadır.

Yukarıda belirlenen amaç ve kapsam doğrultusunda nefret söylemi ürettiği tespit edilen metinler, benimsedikleri söylemin niteliği doğrultusunda kategorilere ayrılıyor. Bu konuda daha önce yapılmış olan uluslararası bilimsel çalışmalardan yararlanılarak ve ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları dikkate alınarak belirlenmiş olan nefret kategorileri şunlardır: **1) Abartma / Yükleme / Çarpıtma:** Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar

içeren söylemler (örneğin “Suriyeliler gına getirdi”) **2) Küfür / Hakaret / Aşağılama:** Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren söylemler (örneğin “kalleş”, “hain”, “ahlaksız” gibi) **3) Düşmanlık / Savaş Söylemi:** Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler (örneğin “Suriyeli vahşeti”) **4) Doğal kimlik ögesini nefret - aşağılama unsuru olarak kullanma / Simgeleştirme:** Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler (örneğin olumsuz anlamda “Bizi Eurovision’da Yahudi mi temsil edecek?”) yapılan bu kategorilere göre nefret söylemleri tespit edilip bir istatistik çıkarılıyor. (<https://hrantdink.org/attachments/article/1216/Medyada-Nefret-Soylemi-Izleme-Raporu-Eylul-Aralik-2017.pdf>)

Anahtar Kelimeler: Nefret Söylemi, Suriyeli Göçmenler, Yazılı Basın

Kaynakça

<http://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/70-kitaplar/107-medya-ve-nefret-soylemi>

<https://hrantdink.org/attachments/article/1216/Medyada-Nefret-Soylemi-Izleme-Raporu-Eylul-Aralik-2017.pdf>

İnsan Hakları Gündemi Derneği, “Türkiye’de Ayrımcılık, Irkçılık ve Nefret Suçları” 14 Haziran 2005.

Metin Çulhanoglu 17.08.2012 Birgün Gazatesi

Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: İstanbul Esenyurt Örneği

Taner ARTAN¹, Aylin ARICI², Tuğba SARITAŞ³
Nida SAVAŞ⁴, Melek YILDIZ⁵

Öz

Suriye’de 2011 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden savaş Türkiye’yi doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmektedir. Türkiye’ye milyonlarca Suriyelinin giriş yapmasıyla ülke ciddi bir göç sorunuyla karşı karşıya kalmıştır (Sandıklı ve Semin, 2012, s. 193). Bu süreçte Türkiye’ye sığınan Suriyelilerinde çeşitli sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları başlıca sorunlar arasında dil, barınma-hijyen, beslenme, sağlık, eğitim ve toplumla bütünleşememe gibi sorunlar yer almaktadır. Aynı zamanda istihdam sorunu yaşamaları yoksulluğa neden olmakta ve yoksulluk da toplumsal dışlanmaya neden olmaktadır (Artan ve Arıcı, 2017, s. 4). Yaşanan bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği’ni çıkarmıştır. Bu yönetmelik kapsamında geçici koruma altına alınan Suriyelilere yönelik sağlık, eğitim, çalışma, seyahat ve güvenlik gibi temel insani koşullar sağlanmaya çalışılmıştır (Tunç, 2015, s. 41).

Bu çalışmada temel amaç Suriyelilerin yoğunlaştığı İstanbul ili Esenyurt ilçesinde göçmenlere yönelik sosyal hizmet uygulamalarını çok yönlü bir perspektifle değerlendirmektir. Bu uygulamalar hakkında bilgi almak için çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak yapılmış, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde kartopu tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında, sosyal hizmet uygulamaları hakkında bilgi almak için başta sosyal hizmet merkezi olmak üzere, hastane, okul, işkur, yerel yönetimler ve vakıflarda bulunan sosyal hizmet uzmanları, doktorlar, öğretmenler, sosyologlar, hasta hakları yetkilisi, iş ve meslek danışmanı, tercümandan oluşan toplamda 19 katılımcıyla yüz yüze görüşülmüş ve katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar analiz edilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

² Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

³ İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi

⁴ İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi

⁵ İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencisi

Araştırmada görüşmecilerin ortak olarak belirttiği en önemli sorun bölgede yaşayan Suriyelilerin Türkçe bilmemelerinden dolayı kaynaklara ulaşma noktasında sıkıntı yaşamaları ve yine aynı sebepten yaşadıkları topluma tam anlamı ile uyum sağlayamamalarıdır. Görüşmelerin yapıldığı okuldaki katılımcılar, okullarda çeteleşme ve bununla beraber gelen diğer eğitim sorunlarının Suriyeli öğrencilerin sosyal uyum ve gelecek algılarında olumsuz bir durum ortaya çıkarttığını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Sandıklı, A. ve Semin A. (2012) *Bütün boyutlarıyla Suriye krizi ve Türkiye*. Erişim tarihi: 17.01.2018, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-2-2014021958suriyeraporu.pdf>
- Artan, T. ve Arıcı, A,(2017,) İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi, 1*, 1-21
- Tunç, Ş. A., (2015, Temmuz) Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi, 2*, 29 - 63

Uluslararası Öğrencilerin Psikososyal Sorun ve İhtiyaçları: Nitel Bir Çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği

Melih SEVER¹, Şefika Eda ÇİÇEK², Adem EFE³

Öz

Türkiye’de gittikçe artan sayıda uluslararası öğrenci yükseköğrenim görmekte buna paralel olarak da bu öğrencilerin psikososyal sorun ve ihtiyaçlarına yönelik çözümlere ilişkin çabalar tartışılmaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki yaşamlarında karşılaştıkları sorunların ve bu sorunları çözme mekanizmalarının anlaşılması gerekmektedir. Eğitim kalitesinin artırılması ve daha çok uluslararası öğrenciye eğitim verilmesi hedeflerinin yanında bu öğrencilerin psikososyal iyilik hallerini artırmaya yönelik hizmetlerin de verilmesi gereklidir. YÖK bilgi sistemine göre 2016-2017 öğretim yılına kayıtlı toplamda 106.479 (Bu öğrencilerin sadece 14.870’si Suriye vatandaşıdır) uluslararası öğrenci Türkiye’de üniversite eğitimi almaktadır. Süleyman Demirel Üniversitesi’nde ise aynı dönemde 982’si lisans öğrencisi olmak üzere 91 farklı ülkeden 1553 öğrenci eğitim almaktadır (YÖK, 2018).

Nitel yöntem kullanılan bu araştırmada, veriler Süleyman Demirel Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan, 9 kadın ve 14 erkek olmak üzere toplam 23 uluslararası lisans öğrencisinin katılımı ile yüz yüze görüşme yolu ile elde edilmiştir. Nitel veriler betimsel analiz yaklaşımı ile incelenmiştir. Verilerin toplanması sürecinde, birden fazla araştırmacının olması nedeniyle tam yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Katılımcı öğrenciler cinsiyet dağılımı eşitliği ve maksimum çeşitlilik göz önünde bulundurularak 11 farklı ülkeden ve farklı bölümlerden seçilmiştir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların dışlanma hissettikleri, dil sorunları yüzünden derslerde ve insan ilişkilerinde engellerle karşılaştıkları ve maddi sorunlar yaşayabildikleri bulunmuştur. Katılımcıların sorunlarını çözmek için öncelikle kendi ülkelerinden olan arkadaşlarına başvurdukları görülmektedir. Bu kapsamda uluslararası öğrencilere psikososyal danışmanlık hizmeti verilmesi (mümkünse farklı dillerde hizmet verilmesi), Türkiye’ye ve üniversiteye uyumları için oryantasyon hizmeti verilmesi önerilmektedir. Bu hizmetlerin verilmesinde sosyal hizmet uzmanları aktif rol oynayabilir,

¹ Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, melihsever@sdu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

³ Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

üniversitelerin çok kültürlü ikliminde uluslararası öğrencilerin uyum sorunlarına yönelik çalışmalar yapılabilir. Mikro düzeyde uyum sorunları yaşayan bireylerle doğrudan müdahaleler planlanabilir ve makro düzeyde kurum kültürünün sosyal içermeyi sağlaması için politikalar üretilebilir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Öğrenciler, Uyum, Psikososyal Danışmanlık, Dışlanma

Kaynakça

YÖK. (2018). Yükseköğretim Bilgi Sistemi, erişim tarihi: 4 Nisan 2018.
<https://istatistik.yok.gov.tr/>.

Bilimsel Literatürde Mağdur Çocuk-Genç Temsili

Mansur SEYİTOĞLU¹, Ömer Miraç YAMAM²

Öz

Tarih boyunca çocuklar genellikle toplumda en çok ve en kolay mağdur olabilen kesimi oluşturmuşlardır. Çocuğun ve çocukluğun önemli bir yaşam dönemi olduğu ve bu dönemde yaşanan olayların insan yaşamının sonraki dönemlerine etkisinin çok yoğun olabileceği düşüncesi çok da eskilere dayanmamaktadır. Çocuğa ve çocukluk dönemine olan bilimsel ilginin artması bu alanda yapılan çalışmaları ve hizmetleri de etkilemiş ve çocuk hemen hemen her ülkede özel olarak bakım ve korumaya ihtiyaç duyan bir birey olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Çocuklarla ilgili literatürde çocuğun temsili önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır, çocuklar çoğunlukla bir durumun, bir olayın mağduru olarak ele alınmaktadır. Bilimsel literatürde bu çocuk hakkındaki bu mağduriyetin nasıl tanımlandığı ve çerçvelendiği önem taşımaktadır. Çünkü bilimsel literatür bir ülkede, ilgilendiği konuya ilişkin sorun alanlarını ve bu alanlara ilişkin olarak önerdiği çözüm önerilerini temsil etmektedir. Bir başka deyişle mağduriyet kavramının çocuk üzerinden nasıl tanımlandığı bilimsel çevrelerin çocuğu nasıl algıladığını belirlemeye yardımcı olacaktır. Bu bakış açısının belirlenmesi ise çocukla ilgili olarak yapılması gereken çalışmalar açısından sosyal hizmet uygulamalarına ve sosyal hizmette kanıta dayalı bilgi üretilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu nedenle bu çalışmanın temel amacı, ülkemizde çocuklara ilişkin yapılan bilimsel yayınlarda mağdur çocuğun nasıl ele alındığının ve Suriyeli çocukların bu yayınlarda mağdur kavramı çerçevesinde nerede durduğunun analiz edilmesi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmada, nicel araştırmanın belge tarama yöntemi kullanılarak, 2007-2017 yılları arasındaki son on yıllık dönemde çocukları ve gençleri doğrudan ve dolaylı olarak konu edinen iki yüz doksan (290) makale, yüz yetmiş beşi (175) tez, yüz kırk biri (141) kitap olmak üzere toplam 606 literatür taranmıştır. Taramada “çocuk”, “genç”, “çocuğa yönelik şiddet”, “suç”, “mağdur” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Tezlere Yüksek Öğretim Kurumunun tez tarama web sayfasından, makalelere ülkemizde elektronik ortamda yayınlanan Assos Index, Dergipark gibi büyük

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Doktora Öğrencisi, Zeytinburnu Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü mansurseytoglu@gmail.com

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

tarama sayfalarından ulaşılmıştır. Kitaplara ise internette satış yapan büyük yayınevlerinin yanlış sayfasının taranması ile ulaşılmıştır. Ek olarak daha önce yayınlanmış olan kitaplar da çalışmaya dahil edilmiştir. Tarama sonunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, genel olarak suçun/şiddetin faili/kurbanı olan çocukların mağdur olarak tanımlandığı bulunmuştur. Yabancı uyruklu çocukların ise bilimsel literatürde diğer çocuk gruplarına göre daha az yer aldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur Çocuk, Yabancı Uyruklu Çocuk, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Acar, Yüksel B. (2011). İstisnai Öyküler-Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Öyküleri. Maya Akademi. İstanbul
- Akıncı, Fisun S. (2010). Krimnoloji. Beta Yayınları. İstanbul
- Yaman, Ömer M. Ve Acar, B. (2017) Disiplenlerarası Suç ve Suçluluk Çalışmaları (1923-2015). Bir Yayıncılık. İstanbul.

Kurum Bakımında Kalan Cinsel İstismar Mağduru Yabancı Uyruklu Çocukların Yaşadığı Zorluklar

Mansur SEYİTOĞLU¹

Öz

Çocuk cinsel istismarı, çocuğu her anlamda tehdit eden, çocuğu ve çevresini olumsuz etkileyen, dünyanın bütün ülkelerinde görülen küresel bir gerçekliktir. İstismarın gerçekleştiği mekanlara bakıldığında, evde, okulda, sokakta, hastanede, ibadethanelerde, cezaevlerinde, yatılı kurumlarda, ülke sınırlarında ve diğer bütün kamusal alanlarda gerçekleşebildiğini görmekteyiz. İstismarcıların da bu mekanlardaki pozisyonlarına göre farklılık gösterdiği fakat mağdurun her seferinde en az bir çocuk olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Kurum bakımında kalan cinsel istismarı yabancı uyruklu çocuklara bakıldığında ise daha zorlu bir süreçle karşılaşmaktayız. Failin tespitinden mağdurun içinde bulunduğu durumun anlaşılmasına kadar birden fazla engelle karşılaşmaktadır. Bu engellerin başında dil, kültür, bürokrasi, ailenin yaklaşımı ve bunu yaşamış olmanın meydana getirdiği psikolojik durumdur. Her ne kadar yasalar karşısında 18 yaş atında bütün çocukların çocuk sayılması kanunlar tarafından açıkça belirlenmiş olmasına rağmen, cinsel istismarın mağduru olan çocuğun dilinin, dininin, ırkının kurumlar için fak etmiyor olması çocuk açısından kurumsal hizmetlerin sunumunda sorunlara neden olduğu görülmektedir. Gerekli altyapının oluşmaması, uzun süren kurum bakımı gibi durumlarda hem çocuk açısından hem de aile açısından farklı olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir. Fakat yine de belirtmek gerekir ki mağdur çocukların bakım kaynaklarının esas amacı, cinsel istismara uğrayan çocuklara ve ailelerine gereken desteği sağlamak, alanda çalışanlara yeterli imkân ve yetki vermektir.

Bu araştırmanın amacı, çocuk koruma alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının kurum bakımında kalan cinsel istismar mağduru yabancı uyruklu çocukların yaşadığı zorlukların belirlenmesidir. Bu amaçla nitel araştırma yöntemi ve bu yöntemin veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak İstanbul'da çocuk koruma alanında çalışan 14

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Doktora Öğrencisi, Zeytinburnu Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, mansurseyitoglu@gmail.com

sosyal hizmet uzmanı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular Kongre’de ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurum Bakımı, Cinsel İstismar Mağduru, Yabancı Uyruklu Çocuklar.

Kaynakça

Herman, Judith Lewis (2016), Travma ve İyileşme. Literatür Yayınları. 2016. İstanbul.

IRC (2015), Cinsel İstismar Mağduru Çocuklara Bakım Kılavuzu.

World Health Organization (2002), “Child Abuse And Neglect By Parents and Other Caregivers”, World Report on Violence and Health (Ed. Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi, Rafael Lozano), Geneva: World Health Organization s. 57-81.

Erken Yaşta ve Zorla Evlendirilen Suriyeli Kız Çocuklarının Ülkemizdeki Durumunun Değerlendirilmesi

Mansur SEYİTOĞLU¹, Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN²

Öz

2011 yılında Suriye’de başlayan savaş pek çok insanın büyük gruplar halinde bölgeden kaçmasına yol açmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nin raporuna göre (2017) ihtilaflar yüzünden 12 milyon Suriyeli ülkesini terk etmiştir. Savaştan kaçanların büyük çoğunluğu ülkemize sığınmıştır. Türkiye şu an dünyadaki en büyük sığınmacı ve mülteci grubuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu grupların çoğunluğunu Suriye’den gelen sığınmacılar oluşturmaktadır. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 verilerine göre şu anda ülkemizde kayıt altında bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.168.757 olarak bildirilmiştir. Suriyelilerin %70’i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Göçün yetişkinler ve çocuklar üzerinde zorlayıcı bazı etkileri bulunmaktadır. Bu süreçten en çok etkilenen grup ise çoğunlukla çocuklardır. Suriyeli sığınmacı çocuklar da gerek göç sırasında gerekse ülkemizde zor koşullar altında yaşamakta, ihmal, istismar mağduru olabilmekte, eğitim olanaklarına ulaşmakta güçlük çekmekte, zorlu koşullar altında çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Özellikle kız çocukları bu güç koşullardan daha çok etkilenmekte, erken yaşta ve zorla evlendirilmek gibi pek çok riski içeren durumla karşılaşabilmektedirler.

Ülkemizde kız çocuklarını erken yaşta ve zorla evlendirilmesi ciddi sosyal sorunlardan biridir. TÜİK’in 2015 verilerine göre toplam 602 bin 982 resmi evlilikten 31 bin 337’sinde 16-17 yaşındaki kız çocuklarının evlendirildiği belirlenmiştir. Suriyeli sığınmacılar arasında da kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirmenin yaygın olduğu gerek alanda çalışan profesyoneller gerekse basına yansıyan haberlerden izlenebilmektedir. Sosyal hizmet gerek çocuk koruma alanında gerekse Suriyeli sığınmacılarla yapılan çalışmalarda önemli bir uygulama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle çocuk koruma alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu alandaki deneyimlerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Doktora Öğrencisi, Zeytinburnu Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, mansurseytoglu@gmail.com

² Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, aicoban@baskent.edu.tr

Bu araştırmanın amacı, çocuk koruma alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının erken yaşta ve zorla evlendirilen Suriyeli kız çocuklarına ilişkin algılamalarının, çalışma deneyimlerinin ve sorunun çözümüne yönelik düşüncelerinin belirlenmesidir. Bu amaçla nitel araştırma yöntemi ve bu yöntemin veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak İstanbul'da çocuk koruma alanında çalışan 14 sosyal hizmet uzmanı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular Kongre'de ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erken Yaşta ve Zorla Evlilik, Suriyeli Kız Çocukları, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Aktepe, E. Atay, İ. M. "Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları." *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*;9(4):410-420.
- İçağasioğlu-Çoban, A. (2009). "Adölesan evlilikleri." *Aile ve Toplum*, 4(16), 37-50
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ ve Ergöçmen, B. (2012). "Çocuk gelin olmaya giden yol." *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 129-161.

Kadın Sağlığı ve Danışma Merkezlerinde Suriyeli Kadınlara Yönelik Sunulan Hizmetlerin Değerlendirilmesi

Mehmet Akif SEZEROL¹, Çağrı Emin ŞAHİN², Ömer ATAÇ³

Öz

Amaç

İnsanların yaşadıkları ülke sınırları içerisine veya dışarısına olan tüm nüfus hareketlilikleri nedenine bakılmaksızın göç olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda göç hareketleri hızlanmış olup göçmen sayısı da giderek artmaktadır. Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle ülkemiz en fazla dış göç alan ülkelerin başında gelmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 08.02.2018 tarihli verilerine göre ülkemizde 3.506.532 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşamaktadır. Bu nüfusun %46’sını kadınlar, %54’ünü erkekler oluşturmaktadır.

Geçici koruma altında olan göçmenlerin en temel ihtiyaçlarından birisi olan sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Ülkemizde geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik ilk kademe tanı ve tedaviler, sağlık taramaları, gebe ve bebek izlemleri, aşılama hizmetleri, üreme sağlığı hizmetleri ve koruyucu sağlık danışmanlıkları gibi pek çok birinci basamak sağlık hizmeti Göçmen Sağlığı Merkezlerinde sunulmaktadır. Göçmen Sağlığı Merkezleri geçici koruma altında bulunan Suriyeli nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerde açılmaktadır. Göçmen Sağlığı Merkezlerinin içinde veya ayrı bir binada müstakil olarak yer alan kadın sağlığı ve danışma merkezleri de bulunmaktadır.

Kadın sağlığı ve danışma merkezlerinden beslenme eksiklikleri, bulaşıcı hastalıklar, şiddet, istenmeyen gebelikler, doğum komplikasyonları ve psikiyatrik sorunlar açısından risk altında olan kadınlar başta olmak üzere tüm geçici koruma altında bulunan kadınlar hizmet almaktadır. Bu çalışmanın amacı ise 2017 yılı son çeyreğinde kadın sağlığı ve danışma merkezlerinde yürütülen faaliyetlerin analizini yapmaktır.

Gereç ve Yöntem

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Göç Sağlığı Dairesi Başkanlığı tarafından her ay düzenli olarak kadın sağlığı ve danışma merkezlerinden personel sayısı, farkındalık seminerleri, güçlenme hizmetleri, aile planlama hizmetleri,

¹ Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, masezerol@gmail.com

² Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye, drceminsahin@gmail.com

³ Medipol Üniversitesi, Halk Sağlığı AnaBilim Dalı, İstanbul, Türkiye, atacomer@gmail.com

psikolojik danışmanlık ve psikososyal destek hizmetleri başlıklarında hizmet verilen kişi sayıları toplanmaktadır. 2017 yılının son üç ayındaki faaliyetlere ilişkin veriler incelenerek tanımlayıcı tipte bir çalışma yapılmıştır. Bu verilerin kullanımını için tüm izinler Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Göç Sağlığı Dairesi Başkanlığından alınmıştır.

Çalışmanın evrenini Şanlıurfa'da beş tane, Ankara'da dört tane, İstanbul, İzmir ve Hatay' da üçer tane, Diyarbakır, Adana, Gaziantep, Bursa ve Mardin'de ikişer tane, Adıyaman, Batman, Eskişehir, Mersin, Konya ve Kahramanmaraş'ta ise birer tane olmak toplam 34 kadın sağlığı ve danışma merkezi oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmeden tüm kadın sağlığı ve danışma merkezlerinin verisi değerlendirilmiş olup sadece sekiz merkezin verisi merkezler Aralık ayında açıldığı ve üç aylık faaliyet değerlendirmesini etkileyeceği için kapsam dışı bırakılmıştır. Kapsam dışında kalan kadın sağlığı ve danışma merkezlerinin üçü Şanlıurfa'da, ikisi Bursa'da, diğerleri ise Adana, Gaziantep ve Mersin'de açılmıştır.

Çalışmada kullanılan veriler 2018 Şubat ayı içerisinde Epi Info programı ile analiz edilerek istatistiki hesaplamalar yapılmıştır.

Bulgular

Kadın sağlığı ve danışma merkezlerinin sayısı 11'i müstakil olmak üzere toplam 26'dır. Ankara'da dört tane, İstanbul, İzmir ve Hatay' da üçer tane, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin'de ikişer tane, Adana, Adıyaman, Batman, Eskişehir, Gaziantep, Konya ve Kahramanmaraş'ta ise birer tane merkez bulunmaktadır.

Danışma merkezlerinde toplam 236 personel çalışmaktadır. Personellerin %49'u sağlık aracısı, %10'u psikolog, %9'u ebe-hemşire %6'sı sosyal çalışmacı, %5'i hekim ve kalanlar ise diğer sınıflarda yer alan personellerden oluşturmaktadır. Merkezlerde toplam 27.515 aile planlaması hizmeti verilmiştir. Bu hizmetlerin %75'i üreme sağlığı danışmanlığı, %25'i ise modern yöntemlerin uygulanması veya temini şeklindedir. Ayrıca toplamda 5.342 doğum öncesi bakım, 2.346 doğum sonrası bakım hizmeti verilmiştir.

Kadın sağlığı ve danışma merkezlerinde kadınları güçlendirmek amacıyla farkındalık seminerleri de yapılmaktadır. Bu oturumlarda 2017 yılı son üç ayı içerisinde 36.592 kişiye toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda, 32.262 kişiye cinsel sağlık konusunda ve 1.295 kişiye erken evlilik konusunda farkındalık eğitimi verilmiştir.

Ayrıca 1.136 kişiye de mesleki beceri kursu verilmiş, 9.845 kişiyle de yaşam becerileri faaliyetleri yapılmıştır. Psikolojik danışmanlık ve psikososyal destek açısından ise 19.965 kişiye grup veya bireysel danışmanlık yapılmıştır.

Sonuç

Göçten en fazla etkilenenlerin başında kadınlar ve çocuklar yer almaktadır. Bu açıdan kadınlara yönelik sunulan koruyucu sağlık hizmetleri, sağlığı geliştirici faaliyetler, meslek edindirme kursları ve psikososyal destekler büyük önem taşımaktadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli kadınların güçlendirilmesi ile hem göçmen sağlığı hem de toplum sağlığı olumlu etkilenecektir. Çünkü ana çocuk sağlığı, üreme sağlığı, uygun olmayan ortamlarda doğum, bulaşıcı hastalıklar, psikiyatrik sorunlar ve erken ölümler gibi göçmen sağlığı açısından en problemliler alanlarda iyileşmeler sağlanacaktır. Bu nedenle kadın sağlığı danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması ve daha fazla sağlık personeli istihdam edilerek kapasitelerinin artırılması sağlanmalıdır. Ayrıca bu hizmetlerin sonuçları ve kalitesini değerlendirmek amacıyla ileri araştırmalar da yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kadın sağlığı, Sosyal Destek

Kaynakça

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *2016 Türkiye göç raporu*, http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_goc_raporu_.pdf
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 7(1), 56-67. doi: 10.5455/cap.20140503020915
- Aksu, H. ve Sevil U. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 133-138.

Adli Görüşme Odalarında Mağdurların İfade Alınma Süreci ve Sosyal Çalışmacı-Mağdur İlişkisinin Boyutları: Eskişehir Adliyesi Örneği

Berhudan Şamar¹

Öz

Mağdurlar fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yıkımlarla karşılaşan kırılğan bireylerdirler. Bu yüzden mağdura yaklaşım, adli süreçlerde oldukça hassasiyet gerektirmektedir. Polisler, savcılar, adli destek uzmanları ve hakimler hukuki işlem ve yetkilerini kullanırken mağdurun koşullarına göre hareket etmelidirler.

Bu araştırmanın amacı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı bünyesinde Nisan 2017’de Türkiye’nin muhtelif adliyelerinde kurulan Adli Görüşme Odalarında mağdurlarla görüşme yapan ve savcı-hakimle beraber mağdurun ifade alma sürecine katılan adli destek uzmanlarının perspektifinden mağdur hakları, mağdur-adli destek uzmanı (pedagog, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) ilişkisinin mahiyeti ve ifade alma süreçlerinin nasıl geliştiğinin incelenmesidir.

Duruşma salonlarında mağdurun sanıkla yüzleştirilmesi, mağdurun duruşma salonlarının fiziksel yapısından dolayı hiyerarşiyi ve otoriteyi hissetmesi, mağdurun ikincil travma, örşelenme, psiko-somatik rahatsızlıklar yaşamasına neden olmaktadır. Yeni bir uygulama olan Adli Görüşme Odalarında Türkiye’nin çeşitli adliyelerinde yargılama ve ifade alma işlemi için odalar inşa edilmiştir. Gözlem, görüşme ve bekleme odalarından oluşan bu sistemde mağdurlar ve suça sürüklenen çocuklar sanık, dinleyici, savcı, avukat ve hakimi görmeden adli destek uzmanları aracılığıyla ifade vermektedirler. İfade süresi boyunca hakim ve savcı süreci gözlem odasından kamera aracılığıyla izlemekte ve istedikleri anda adli destek uzmanına bağlanıp duruma müdahale edebilmektedirler.

Araştırmada sosyal hizmet uygulamasının güncel bir örnek projesi olan Adli Görüşme Odalarının misyonu, niteliği, mağdurun psikososyal iyiliğine katkıları, mağdur-adli destek uzmanı ilişkisi ve etkileşimi, yargılama ve ifade alma içtihatındaki yeri, mağdur- adli destek uzmanı-savcı-hakim işbirliği gibi konularda veriler toplanmıştır. Araştırma için Eskişehir adliyesinde görevli toplam 14 Adli Destek Uzmanından 12’si ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, Adli Sosyal Hizmet, Mağdur Görüşme Odaları

¹ Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Bölümü, berxwedansmr@gmail.com

Kaynakça

Bahar, H.İ. (2006). Suç Mağdurları. Adalet Yayınevi. Ankara

Gönültaş, B., ve Yücel, D. (2016). Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahaleler. Nobel Yayınevi. Ankara

Sokullu-Akıncı, F., ve Dursun, S. (2016). Viktimoloji (Mağdurbilim). İnkılap Yayınevi. İstanbul.

Mültecilere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Akademiye Düşen Görevler

Neşe ŞAHİN TAŞĞIN¹

Öz

Türkiye’de sığınmacılara sunulan koruma ve destek sistemleri iki dönemde incelenebilir. İlk dönem, devletin sığınmacılara yönelik herhangi bir destek sistemi geliştirmedeği ve yükümlülük altına girmediği 1980-2014 arası kapsamaktadır. İkinci dönem ise, uluslararası koruma (şartlı mülteci ve ikincil koruma) statüsü verilenlerle geçici koruma altındaki Suriyelilere belirli şartları karşılamaları halinde belirli hizmetlere erişim haklarının tanındığı 2014 sonrasıdır. 1980-2014 yıllarını kapsayan birinci dönemin tek istisnası, refakatsiz çocukların kurum bakımı hizmetlerinden yararlandırılması olmuştur. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre, geçici koruma altındaki kişilerden (mevcut durumda yalnızca Suriyelileri tarif etmektedir) ihtiyaç sahibi olanların sosyal hizmetlere erişimleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) ve Bakanlık tarafından belirlenen usul ve esaslara göre sağlanacaktır.

Ülkemizde sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları ve sosyal hizmetlerin alanına giren sorunların; korunma ihtiyacı bulunan çocuklar (ebeveyn bakımından yoksunluk, insan ticareti mağduru olma, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği gibi), yoksulluk (gelir yokluğu ve yetersizliği), kadınların şiddete maruz kalması (cinsel sömürü ve şiddet dâhil), engelli ve yaşlıların korunma ihtiyacı v.b. somutlaştığı görülmektedir. Sayılan gruplara yönelik sosyal hizmetler, bu hizmetleri sunmakla yükümlü ASPB’na bağlı kuruluşlarda mevcut yasal çerçevede bir değişiklik yapılmaksızın alınan idari kararlarla yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu durum, zaten asgari düzeyde personel ve altyapıyla hizmet üretmeye çalışan kuruluşların koşullarını zorlamakta, özellikle yasal kısıtlılıklar hizmet sunumunda sorunlara yol açabilmektedir. Öte yandan tercüman ihtiyacının dahi karşılanmaması başlı başına sorunlara neden olmaktadır. Bunlara bir de sosyal hizmetler alanında çalışanların sığınmacı ve mültecilerle çalışma konusunda bilgi ve deneyim eksikliğiyle birlikte ayrımcı uygulamaların yaygınlığı eklendiğinde, sosyal hizmetlerden yararlanma sürecinin kendisi kişilerin insan haklarının ihlaline ve etik olmayan uygulamalara dönüşebilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, nesetasgin@maltepe.edu.tr

Bu bildiriye, sığınmacı ve mültecilerin sosyal hizmetlerden yararlanma sürecinde karşılaştıkları güçlükler, vaka örnekleri ışığında ele alınarak, sosyal hizmetler alanında çalışanların bilgi eksikliğinin giderilmesi ve ayırıcı uygulamaları önlemek amacıyla başta sosyal hizmet lisans eğitimlerinde olmak üzere her düzeyde eğitimlerin yaygınlaştırılmasının, sosyal hizmet bölümlerinin öğretim programlarının bu perspektiften gözden geçirilmesinin acil bir ihtiyaç olduğu savunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şartlı Mülteci, Geçici Koruma, İnsan Hakları, Etik, Ayırıcılık

Kaynakça

ASPB (2016). Türkiye’de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştay Raporu. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf. Erişim, 23.11.2017.

Taşğın, Ş. N. (2017) “The Legal Condition of Refugees and Support Systems in Turkey”,

Current Debates in Sociology & Anthropology (Edited by: Şükrü Aslan, Cihan Cinemre),

First Edition, IJOPEC Publication No: 2017/24 ISBN: 978-1-912503-11-7.

‘Öteki’ Suriyeliler: Abdallar, Domlar, Ermeniler, Ezidiler, Süryaniler...**Serhat TEK¹****Öz**

Türkiye’ye sığınan etnik, dini, kültürel açılardan başat Suriyeli tanımlamasından farklılaşan çeşitli topluluklar bulunmaktadır. 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrası, Suriye’de yaşayan tüm etnik gruplar ve dinsel azınlıklar Suriye içinde rejimin ve cihatçı grupların ölümlere varan boyutta şiddetine maruz kalmış ve canlarını kurtarmak umuduyla diğer ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır (Tarlan ve Foggo, 2016: 8). Yedinci yılını dolduran savaş ve sığınma sürecinde, Kartal ve Manço (2018: 147) Türkiye’de Suriyelilere yönelik ‘ötekilik’ kavramının iyiden iyiye yerleştiğine bu durumun da tarafları gittikçe yabancılaştırdığına değinmektedir. Hali hazırda toplumun bazı kesimleri tarafından Suriyelilere yönelik yansıtılan ve taşınan negatif algının çarpan etkisiyle iki kere ‘öteki’ olarak görülen gruplara yansımaları ile ilgili çalışmalar oldukça azdır. Deniz, Ekinci ve Hülür (2016: 36) gerçekleştirdikleri çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin değişen boyutlarda sosyal dışlanmaya maruz bırakıldıklarından söz etmekte, bu boyutları mekânsal, ekonomik, kültürel, politik ve söylemsel açılardan incelemektedir. Sosyal dışlanmanın ‘öteki’ Suriyelilere yansıyan yönü ise toplumsal hayatta sorun yaşama potansiyelleri yüksek olan öz kimlikleri yerine nispeten kabul edilebilir olan ‘Suriyeli’ ya da ‘Türkmen’ kimliğini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 14.1’de ‘Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.’ ifadesi yer almaktadır. Ancak bir iyi niyet beyanı olmaktan öteye geçememiş olan bildirgenin ifade ettiği ‘sığınma olanaklarından yararlanma hakkı’ tüm sığınmacılar açısından insani şartlarda ne denli geçerlidir? Bildirgeye taraf olan devletlerde süreç nasıl işlemektedir? Türkiye pratiğinde ‘öteki’ sığınmacıların haklarına, ihtiyaçlarına ve taleplerine ilişkin hak temelli bir bakış açısı söz konusu mudur? Bahsi geçen ihtiyaç gruplarının sosyal hizmete ve sunulan sosyal hizmetlere temas eden yönleri var mıdır? Alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları kültürel açıdan yetkin midir? gibi soruların yanıtlarının aranacağı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada alana öncül katkı sağlayacağı düşünülen medyaya yansıyan haberler üzerinden eleştirel bir içerik analizi yapılmakta, ‘öteki’ Suriyeliler’in Türkiye’deki durumları sosyal hizmet bakış açısıyla insani temelde incelenmektedir.

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi, serhat.tek@hacettepe.edu.tr

Alana yönelik literatür taramasında, Türkiye’de yayın yapan çok sayıda medya kuruluşu olmasına karşın, ‘öteki’ Suriyelilere yönelik haberler paylaşan sınırlı sayıda medya organı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çalışmada yer verilen sınırlı sayıda haberin de gerek ana akım medya organları tarafından yayınlanmıyor oluşu bakımından gerekse de çoğunlukla yurtdışı merkezli yayın yapan medya tarafından yayınlanması, ötekilik kavramının sadece Suriyeliler açısından anlam taşıyan bir kavram olmadığını medya açısından karşılık bulan bir yönü de olduğunu düşündürmektedir.

Medyada yer alan haberlerde göçmenler, azınlıklar ve diğer etnik, dini grupları tanımlamak için bazı metaforlar kullanıldığı ifade edilmektedir. Kullanılan metaforların genellikle negatif bir yönü olduğu ve tehditkâr, küçümseyici, ötekileştirici metaforlar olarak dikkat çekici yönleri olduğu görülmektedir. Bu durum yalnızca söylemde kalmamakta eş zamanlı olarak göçmenlere yönelik tehditkar davranışlara evrilmektedir (Özdemir ve Özdemir, 2017:127). Bir diğer bakış açısı ile medya haberlerinde mülteciler ve sığınmacıların, provakatif ve gerçeği yansıtmayan yönleriyle karakterize edildiği ifade edilmektedir. Ayrıca medya haberlerinde ülkeye giriş yapan mülteci ve sığınmacı sayısı olduğundan daha fazla gösterilmekte ve nicelik yönünden bir çarpıtma gerçekleştirilmektedir. Medyada yer alan haberlerde sıklıkla mülteciler ve sığınmacılar ötekileştirilmekte, dışlanmakta ve istenilmeyen kişiler olarak sunulmaktadır (Friedman ve Klein, 2008:112). Önemli bir güç ve yönlendirme alanı olarak medyanın göçmenler ve ırkçılık konularında öne çıkan yönleri olduğu bilinmektedir. Bu durum da medya ve ötekileştirme konusunu ilgi çekici boyutta araştırmaya değer bir süreç olarak önümüze koymaktadır (Kolukırık, 2009: 7).

Yukarıda değinilen literatür bilgisini tamamlayıcı nitelikte olduğu düşünülen ve bir içerik analizi şeklinde yapılandırılan araştırma, 2013- 2017 yılları arasında 9 farklı yayın organına yansıyan haberlerin analizi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırma kapsamında yer verilen haberler özetle şu başlıklar altında incelenmiştir:

- Öteki Suriyelilerin göç süreçlerine ilişkin haberler (Sputnik’in Mart 2016 tarihli “Suriye’deki Hristiyanların 3’te 2’si evlerini terk etti” başlıklı haberi ve Hürriyet’in Aralık 2015 tarihli “Mülteci göçünün gizli Hristiyanları” başlıklı haberi)

- Öteki Suriyelilere yönelik saldırı haberleri (Agos'un Aralık 2015 tarihli "İşid Suriye'de 16 kiliseyi yok etti" başlıklı haberi ve BBC Türkçe'nin Kasım 2013 tarihli " İki ateş arasında: Suriyeli Hristiyanlar" başlıklı haberi)
- Öteki Suriyelilerin yaşamlarını konu alan spesifik haberler (AljazeeraTurk'un Şubat 2014 tarihli "Suriye'nin ötekileri: Abdallar" başlıklı haberi ve Bianet'in Eylül 2015 tarihli "Suriyeli mültecilerin ötekileri: Domlar" başlıklı haberi)
- Öteki Suriyelilerin Türkiye'deki durumlarına ve hayat standartlarına ilişkin haberler (Alevi.net'in Haziran 2017 tarihli "Hıristiyan mülteci: Türkiye Suriye kadar kötü" başlıklı haberi ve Sputnik'in Haziran 2016 tarihli "Türkiye'de sığınmacı olmak zor, gayrimüslim sığınmacı olmak daha da zor" başlıklı haberi)
- Ötekileştirilmeye ve ayrımcılığa ilişkin haberler (Agos'un Aralık 2015 tarihli "72 Ermeni Yozgat'ta tutunmaya çalışıyor" başlıklı haberi ve Bianet'in Ağustos 2014 tarihli "Ezidiler o «y» harfi yüzünden hep katliama uğradı" başlıklı haberi)

Sonuç olarak, Suriye iç savaşı sonrası ülkelerini terk etmek ve komşu ülkelere sığınmak zorunda kalan "öteki" Suriyelilerin medyaya yansıyan ve yansımayan pek çok sorunu olduğu bilinmektedir. Dezavanatajlı grupların doğal savunucusu pozisyonunda olması gereken sosyal hizmet gibi insani disiplinlerin araştırmaya konu olan beş etnik/dini topluluk özelinde ve diğer bütün sığınmacı topluluklar genelinde çalışmalar yürütmesi bir görevden öte zorunluluktur. Nitekim sığınılan ülkedeki potansiyel hakların harekete geçirilmesi için kamusal görünürlük ve hizmetlere erişimin sağlanması gerekmektedir. Bahsi geçen toplulukların farklılaşan talep ve sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmelidir. Bu noktada İHB Madde 14'te tanımlanan haklara dayalı bir yaklaşıma göre örgütlenmiş hizmetler ağına büyük ihtiyaç bulunduğu düşünülmektedir. Süreçte "öteki" Suriyelilerin sosyal politikanın ve sosyal hizmetler sisteminin tüm aşamaları içinde yer alması gerekmektedir. Hak temelli bir bakış açısıyla başat Suriyeli tanımından farklılaşan mülteci ve sığınmacıların temel ihtiyaçlarının tespiti, bu ihtiyaçlara yönelik kamusal ve potansiyel kaynakların belirlenmesi ve görünür hale getirilmesi, tüm süreçlere öteki Suriyelilerin de katılımının sağlanarak planlamaların bu doğrultuda yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 'Öteki' Suriyeliler, Kültürel Yetkinlik, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Agos, (2015a) “İşid Suriye’de 16 kiliseyi yok etti” başlıklı haber. Erişim: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/13706/aina-isid-suriye-de-16-kiliseyi-yok-etti>
- Agos, (2015b) “72 Ermeni Yozgat’ta tutunmaya çalışıyor” başlıklı haber. Erişim: <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/13766/72-ermeni-yozgatta-tutunmaya-calisiyor>
- Alevi.net, (2017) “Hıristiyan mülteci: Türkiye Suriye kadar kötü” başlıklı haber. Erişim: <https://alevinet.com/2017/06/08/hiristiyan-multeci-turkiye-suriye-kadar-kotu/>
- AljazeeraTurk, (2014) “Suriye’nin Ötekileri: Abdallar” başlıklı haber. Erişim: <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/suriyenin-otekileri-abdallar>
- BBC Türkçe, (2013) “İki ateş arasında: Suriyeli Hristiyanlar” başlıklı haber. Erişim: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/11/131101_suriye_hristiyanlar_elcin
- Bianet, (2015) “Suriyeli Mültecilerin Ötekileri: Domlar” Başlıklı Haber. Erişim: <http://m.bianet.org/bianet/toplum/167843-suriyeli-multecilerin-otekileri-domlar>
- Bianet, (2014) “Ezidiler O “Y” Harfi Yüzünden Hep Katliama Uğradı” Başlıklı Haber. Erişim: <https://m.bianet.org/bianet/toplum/158122-ezidiler-o-y-harf-yuzunden-hep-katliama-ugradi>
- Deniz, A.Ç., Ekinci, Y. ve Hülür, A.B. (2016) Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 14(27):17-40.
- Friedman, D.E. ve Klein, R. (2008) Reluctant Refugee, The Story of Asylum in Britain, The British Library: London.
- Hürriyet, (2015) “Mülteci göçünün gizli Hristiyanları” başlıklı haber. Erişim: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/multeci-gocunun-gizli-hiristiyanlari-40028533>
- Kartal, B. ve Manço, U. (2018) Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği. *Transnational Press: London*.

- Kolukırık, S. (2009) Mülteci Ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politikası Üzerine Bir Değerlendirme. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8(1):1-20.
- Özdemir, Ö. ve Özdemir, E. (2017) Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 14(27):113-145.
- Sputnik (2016a) “Türkiye’de Sığınmacı Olmak Zor, Gayrimüslim Sığınmacı Olmak Daha da Zor” Başlıklı Haber. Erişim: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201606201023462149-turkiye-gayrimuslimsiginmaci/>
- Sputnik (2016b) “Suriye’deki Hristiyanların 3’te 2’si Evlerini Terk Etti” Başlıklı Haberi. Erişim: <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201603161021532248-suriye-halep-hristiyan/>
- Tarlan, K. V., ve Foggo, H. (2016) Domlar: Suriyenin Öteki Sığınmacıları. *Kırkayak Kültür Sanat ve Doğa Derneği Yayını*.

Ergenlik Döneminde Olan Çocukların İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Durumlarının Sosyal Hizmet Perspektifinden İncelenmesi

**Serhat TEK, Züleyha DURAN GÜÇLÜ, Buğra KARAHAN,
Selen AKTEPE, Şeyda YILMAZ¹**

Öz

Günden güne artarak devam eden internet kullanımının; kullanım alanlarının genişlemesi ve günlük kullanım oranlarının artışıyla hayatın içinde vazgeçilemez bir yere sahip olma yolunda ilerlediği ifade edilmektedir (Doğan ve Karakuş, 2016:57). TÜİK'in 2017 yılında gerçekleştirdiği 'Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre ülkede internet kullanan bireylerin oranı %66,8 olmuştur. Bilgisayar ve internet kullanımı 2016 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %54,9 ve %61,2 iken, 2017 yılında sırasıyla %56,6 ve %66,8 olmuştur (TÜİK, 2017). 06-15 yaş grubu çocuklar ise interneti en az %53,5 ile sosyal medya ağlarına katılma amacıyla kullanmıştır. Daha sonra %79,5 ile oyun oynama, %56,7 ile bilgi arama amacıyla kullanmışlardır. En çok ise %84,8 ile ödev veya öğrenme için kullanmışlardır. 06-15 yaş grubu İnternet kullanan çocukların %21,4'ü tarafından internet cafe tercih edilirken, 06-10 yaş grubunun %8,7'si, 11-15 yaş grubunun ise %28,8'i tarafından tercih edilmiştir. 06-15 yaş grubundaki çocuklar %92,5 oranla hemen her gün TV izlemiş, bu oran 06-10 yaş grubunda %94,8 ve 11-15 yaş grubu çocuklarda ise %90,2'dir. Günde ortalama dört saatin üzerinde TV izleyen çocuklar 06-15 yaş grubunda %12 oranla, 06-10 yaş grubunda %12,5, 11-15 yaş grubunda ise %11,6 oranla ölçülmüştür (TÜİK, 2013). İstatistiklerden de görüldüğü üzere, internet ve internete bağlı içeriklerin kullanım sıklığı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda internet kullanımı ile ilgili farklı yaş gruplarını ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma, ergenlik döneminde olan çocukların internet ve sosyal medya kullanımına yönelik durumlarını sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirmeyi odak olarak belirlemiştir. Bu bağlamda ergenlerin internet ve sosyal medya kullanımlarını etkileyen faktörler ile ilişkili olduğu düşünülen; aile, çevre, okul, akran ilişkilerinin ergenler üzerindeki etkisinin incelenmesi adına; Ankara Çankaya ilçesinde faaliyet gösteren üç çocuk kulübüne devam eden 12-14 yaş aralığında bulunan 70 çocuk ile görüşme gerçekleştirilmiş ve görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 23.0 paket programı aracılığı ile analiz edilmiş, bulgular sayı, yüzde oranları ve çapraz tablolar oluşturularak yorumlanmıştır.

¹ Dr., Hacettepe Üniversitesi, serhat.tek@hacettepe.edu.tr

Araştırma sonucunda katılımcıların; %98,8 oranı ile evden, %8,8 oranı ile internet kafeden erişmekte olduğu ifade edilmiştir. %87,1'i internete hafta içi 1- 3 saat, %12,9'u ise 4 ve daha fazla saat kullandığını belirtmiştir. Hafta sonunda bu oranlar daha da artmaktadır. 4 ve daha fazla saat internet kullananların oranı %28,8 çıkmaktadır. Ödev ve araştırmanın dışındaki oyun-sosyal medya ve arkadaşlarla iletişimin oranı %53,8'e ulaşmaktadır. Bu seçenekler internet kullanımının oluşturabileceği var sayılan sorunlar açısından dikkate değer bulunmuştur. En çok kullanılan sosyal medya platformları %70 ile Whatsapp ve %57,5 ile Instagram'dır. %96,2 'si telefonunun olduğunu belirtmiştir.%76'sı okulda telefon kullanımının yasak olduğunu, %24'ü ise yasak olmadığını ifade etmiştir. Sosyal medya paylaşımlarının %36,2'si kendileri ile ilgili, %17,5'i oyun ile, %13,7'si aile ile, %40'ı fotoğraf ile, %13,7'si spor ile ve %30'u arkadaşlarıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. ailelerinin, evde internet kullanımına %69,6 oranında sınır getirdiği ifade edilmiştir. Ailenin internet kullanımına süre sınırlaması getirmesi, bağımlılık sorunu açısından olumlu olarak görülmektedir. %93,7'sinin aileleri sosyal medya kullanmaktadır ve sosyal medya kullanım süreleri %92,9 oranı ile 1 - 3 saat arasında yoğunlaşmaktadır. %9'u ailelerinin internet kullanımı nedeniyle kendilerini ihmal ettiğini düşünmektedir. %61,3'ü sosyal medyada aile üyeleriyle takipleştiğini belirtmektedir. %24'ü okulda internetle ilgili bir ders aldıklarını belirtmiştir. Bu dersi alanların %89,5'i internetin zararlı kullanımıyla ilgili bilgilendirildiklerini belirtmişlerdir. %51,3'ü okulda telefon kullandığını belirtmiştir. Bu durum çocukların okula ve derslerine uyumunu etkilemekle beraber, internet bağımlılığına yol açabilecek önemli bir faktör olabilir. %62,5'i internet ortamında öğretmenleri ile iletişim kurduklarını belirtmiştir. %46,3'ü evet yanıtını vererek öğretmenlerinin derste telefonla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. %93,5'i interneti arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullandığını belirtmiştir. %36,3'ü internet aracılığıyla yeni arkadaşlıklar kurmaktadır. Kurulan yeni arkadaşlıkların %22 si tanımadıkları kişilerdir. %70,9'u sosyal medyadaki paylaşımlarının beğeni sayısının kendileri için önemli olmadığı ifade etmiştir. % 29,1'i ise paylaşımlarındaki beğeni sayılarının kendileri için önemli olduğunu ifade etmiştir. %8,8'i takipçi sayısını arttırmak istediğini ifade etmiştir. %62'si 3 – 8 yaşları arasında internetle tanıştığını belirtmiştir. %21,3' ü internette kendi cinsi veya karşı cins ile ilgili araştırma yaptıklarını belirtmişlerdir. %75'inin arkadaşlarıyla sokak oyunu oynadığını belirtmiştir. Arkadaşlık ilişkilerini etkilediği şeklinde bir sonuca varılabilir. En çok bilinen ve cevaplanan sokak oyunları saklambaç ve yakan toptur. Klasik mahalle oyunlarının hala

bilinir olması olumlu bir sonuçtur. %35,4'ü kendilerini sanal ortamın daha iyi ettiğini belirtmektedir. Bu veri çocukların kendilerine güven duymaları, toplumsal ilişkilerini geliştirip güçlendirmelerindeki sorunlar açısından değerlendirilmelidir. İnternet ve sosyal medyanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğunu belirtilmektedir. % 88'i sosyal medyanın olumlu yönleri aynı zamanda % 82'si sosyal medyanın olumsuz yönleri olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın %18'i sosyal medyanın olumsuz yönlerinin olmadığı yanıtını vermiştir. Büyük bir bölümünün olumsuz yönlere de değinmiş olması önemlidir. %88'i internette küfür, argo vb. olumsuz davranışlarla bir şekilde karşılaştığını ifade etmektedir. İnternet ve sosyal medya kullanırken olumsuz tutum ve davranışlara maruz kaldıklarını ifade edilebilir. %93'ü internette işlenen suçlarla ilgili bilgi sahibidirler. İnternette işlenen suçlardan öne çıkarılmış suç türü, internet hesabının ele geçirilmesidir. Bu durum çocukların yaş ortalamaları düşünüldüğünde en sık karşılaştıkları bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Katılımcıların %56,3'ü birden fazla sosyal medya hesapları vardır. Sosyal medya hesaplarında tanımadıkları kişilerin ekli olmasının oranı %35'tir ve %22'si tanımadığı kişiler ile iletişim kurmaktadır. Bu iki tablodaki veriler de istismar edilme olasılıkları açısından büyük bir tehlikeye işaret etmektedir. Tanımadığı kişiler ile iletişim kuran 12-14 yaş grubundaki katılımcılar, genellikle kendi yaş gruplarına yakın (11-14 yaş) bireyler ile iletişim kurduğunu ifade etmektedir. Ancak gerçek kimliğin gizlenme olasılığı göz ardı edilmemelidir. %77,9'u sosyal medya hesaplarındaki profilin gizli olduğunu belirtmiştir. Bu durum risk faktörlerinin engellenmesi için önemlidir. %20 sinin internet üzerinden kredi kartı ile alış-veriş yaptığını belirtmesi, anne-babaların kontrolü açısından ciddi bir sorun alanına işaret etmektedir. Veli gözetiminde dahi olsa bu çocuklar ve aileleri açısından olası tehlikeler içermektedir.

Araştırma bulgularından hareketle, internet ve sosyal medya kullanımının çocukların sosyal, psikolojik, bilişsel gelişimlerine çeşitli etkileri bulunmaktadır. Ergenlerin internet ve sosyal medya kullanımlarını etkileyen faktörler ile çocukların gelişimleri açısından sürecin değerlendirilmesi arasındaki ilişkiyi incelemek açısından; ergen-aile ilişkileri, internet erişimi, okul sisteminin rolü, akran ilişkilerinin etkisi, internet ve sosyal medya kullanımına ilişkin riskler, internet kullanımının olumlu ve olumsuz yönleri ile ilgili sonuçlar sosyal hizmet bilgi, beceri ve değer boyutları kapsamında irdelenmiştir. Çocukların neredeyse tamamı internet ve sosyal medyaya erişmektedir. Erişmeye başlama yaşı çok küçüktür ve internette gerek

çocukların gerekse ailelerinin azımsanamayacak sürede vakit geçirdikleri ve buna ek olarak okullarda internet kullanımının sonuçlarına ilişkin ders alma oranının düşük olduğu da dikkate alınarak öncelikle bu konuda aileler ve çocuklara yönelik tekrarlanan program ve derslerin yapılması gerektiği düşünülmektedir. İnternet ve sosyal medya kullanımının olumlu olumsuz sonuçlarını içeren ders ve programlarda; ortaya çıkabilecek bağımlılık, profilin açık olması, tanınmayan kişilerle arkadaşlıklar geliştirilmesi, istismar olguları özellikle işlenmeli, bu konuda aile-okul-çocuk bağlamında mikro-mezzo- makro programlar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlerde İnternet Kullanımı, Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı, Sosyal Hizmet

Kaynakça

Doğan, U. ve Karakuş, Y. (2016) Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Siteleri Kullanımının Yordayıcısı Olarak Çok Boyutlu Yalnızlık. Sakarya University Journal of Education, (6)1. (57-71).

TÜİK (2017) Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. Erişim: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 Erişim Tarihi: 25.12.2017

TÜİK (2013) 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya, 2013. Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> Erişim Tarihi: 28.12.2017

Göç Mağduru Kadınlarla Feminist Grup Çalışması

Melike TEKİNDAL¹

Öz

Savaş ve göç hareketleri, yaşanan süreçlerde savunmasız grupları ön plana çıkarmaktadır. Bu savunmasız grupların en başında özellikle kadınlar ve çocuklar yer almaktadır. Özellikle kadınlar hem kadın olmaları, hem de göç mağduru olmaları nedeniyle, toplumda ikincil dışlanmaya da maruz kalmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, Türkiye de geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler 3.554.946 kişi ve bu kişilerin 1.627.205 kişisi kadınlardan oluşmaktadır (GİGM, 2018). Mülteci kadınların Türkiye’de yaşadıkları sorunlar ve ihtiyaçları incelendiğinde; temelde barınma, güvenlik ihtiyacının yanı sıra dil eğitimi, ekonomik hayata katılım, meslek eğitimi; ayrıca sosyal izolasyonun ve toplumsal dışlanma, sağlık ve bakım sorunları yaşadıkları belirtilmektedir (Baş ve diğ., 2017). Özellikle göç mağduru kadınların göç sürecinde istismara uğramamaları ve problemlerle başa çıkmalarına yönelik güçlendirme temelli sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Barın, 2015). Buradan hareketle çalışmanın amacı göç mağduru kadınların güçlenmelerini hedef alan feminist sosyal hizmet uygulaması bağlamında grup çalışması örneğini yapılandırmaktadır. Özgürleştirici uygulamalar arasında yer alan feminist grup çalışması güç dengesizliğinin yaşandığı her müracaatçı grubu ile ihtiyaçlara göre farklılaştırılarak, değiştirilerek uygulanabilir. Bu nedenle feminist grup çalışması ile kadınların kendi varlıklarını değerli görmelerini sağlayarak, kendilerini yeniden tanımlamalarını, yaşadıkları baskıların nedenlerini sorgulamaları ve kendilerini yeniden nasıl var edebilecekleri konusunda ortak fikir geliştirebilmelerini sağlamaları ve birbirlerine destek olabilmeleri önem kazanmaktadır. Çünkü sosyal hizmet uygulamalarının amacı müracaatçılarının biricikliğinden yola çıkarak, onları güçlendirmektir. (Tunç Tekindal, 2016). Bu kapsamda göç mağduru kadınlarla yapılacak olan güçlendirme temelli grup çalışmasında öncelikle kadınların deneyimlerinden yola çıkılarak, haklara erişim odağında bilinç yükseltme grupları yapılmalıdır. Buradan hareketle, bu çalışmada öncelikle göç mağduru kadınların yaşadıkları sorunlara yer verilmektedir. Takiben feminist sosyal hizmet uygulaması açıklanmaktadır. Sonrasında teorik bilgilerden yola çıkarak göç

¹ Doktor Öğretim Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, meliketunc@yahoo.com.tr

mağduru kadınlarla feminist grup çalışması örneği nasıl yapılandırılabilceği tasarlanmıştır. Bu kapsamda feminist grup çalışmasının amacı, katılımcıları, yapısının belirlenmesi üzerinde durulmuştur. Grup çalışmasının sürecinin oluşturulması dahilinde grup oturumları, göç sürecinde kadın deneyimleri, toplumsal cinsiyet rol kalıplarının yansıması, sahip olunan haklar ve kullanımı, sivil toplum örgütleri ile bağlantı kurma, sosyal içermeyi sağlama, güçlenme deneyimleri ana konularında ele alınmıştır. Grup çalışması başlangıç, gelişme ve sonlandırma aşamalarına yer verilerek sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Grup Çalışması, Göç Mağduru Kadın, Sosyal Hizmet

Kaynakça

- Baş, M., Molu, B., Tuna, H İ., Baş İ. (2017). Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın ve Çocuk Yaşamına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3): 1680-1693.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 10-56.
- GİGM, 2018 http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, E.T. 22.03.2018
- Tunç Tekindal, M. (2016). *Feminist Grup Çalışması Bir Sosyal Hizmet Uygulaması Olarak: Engelli Çocuğa Sahip Kadınların Deneyimi*. 1. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Suriyeli Mültecilere Yönelik Toplumsal Uyum Projelerine Genel Bir Bakış

Ezgi TESİR¹, Bahriye ESELER²
Sıla Meltem ARMAN³

Öz

2011 yılında Arap Baharının da etkisiyle Suriye’de başlayan gösterilerden sonra sivil halka yapılan sert müdahaleler iç savaşın başlamasına ön hazırlık yapılmıştır. İç savaşın başlamasından sonra Türkiye’ye yoğun Suriye göçü başlamıştır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yaptığı açıklamaya göre; 22 Mart 2018 tarihi itibarıyla Türkiye’deki biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısı; bir önceki aya göre 21 bin 59 kişi artarak toplam 3 milyon 561 bin 707 kişi olmuştur. Bu kişilerin 1 milyon 931 bin 717’si erkeklerden, 1 milyon 629 bin 990’ı ise kadınlardan oluşmaktadır. Yaş aralığı tablosuna göre ; Suriyeli kadınların sayısının Suriyeli erkeklerin sayısından fazla olduğu tek yaş aralığı 60-90+ yaş arası olarak görülmektedir. Şubat 2018’de 470 bin 810 olan 0-4 yaş arası çocukların sayısı Mart ayında 9 bin 845 kişi artarak 480 bin 655 kişi olmuştur. Yine bu açıklamaya göre; 22 Mart 2018 tarihi itibarıyla 227 bin 75 kişi kamplarda yaşarken, 3 milyon 334 bin 632 kişi ise kamp dışında yaşamaktadır. Hal böyleyken toplumsal uyum çalışmalarının önem kazanması gerektiği tartışma götürmez bir gerçektir.

Toplumsal yapının yeniden biçimlendirilmesinde en önemli hadiselerden biri göçlerdir. Özellikle yoğun dış göçler hem göç edenlerin hem de yerlilerin karşılıklı hoşgörü, uyum ve kabulünü zorunlu kılmaktadır. Bu sebepten; göçmenleri/mültecileri toplumla bütünleştirmek diğer bir deyimle toplumsal uyumlarını sağlamak, hem göçmenler açısından hem de yerliler açısından göç edilen yeri daha yaşanılır kılacaktır. Toplumsal uyum politikaları göçmenler ve yerliler arasındaki hassas dengeyi sağlamalı, göçmenlere daha müreffeh yaşam olanağı sunarken yerliler için de hayat standartlarını bozmayacak şekilde düzenlenmelidir. Tam da bu sebeplerden Türkiye’de yoğun Suriye göçü adına gerçekleştirilecek olan toplumsal uyum projeleri kaçınılmaz hal almıştır (Akıncı-Nergiz-Gedik, 2015: 58-59).

¹ Öğr. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri Programı., ezgi.tesir@uskudar.edu.tr

² Öğr. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Güvenlik Programı., bahriye.eseler@uskudar.edu.tr

³ Öğr. Gör., Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Güvenlik Programı., silameltem.arman@uskudar.edu.tr

Çalışmanın kapsamı çerçevesinde Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik eğitim, istihdam, toplumsal uyum alanlarında gerçekleştirilen “Kadınlar Göç Yolunda”, “Bir Umut, Bir Ufuk: Suriyeli Kadınların Mesleki Eğitim, Psikolojik Destek, İstihdam ve Topluma Uyum Entegrasyonu Projesi”, “Suriyeli Mülteci Çocuklarla El Ele” başlıklı projelere değinilecek; projelerin amaçları, çalışmaları ve kazanımları hakkında bilgiler verilecektir. Türkiye’de Suriyeli mültecilerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlara odaklanan çalışmada, ortaya konan projelerin mültecilerin mevcut konumdaki değişimlerine yaptığı katkılar vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Toplumsal Uyum

Kaynakça

Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83.

Okullarda Sosyal Hizmet Uygulaması

Berrin TUNÇ¹, Serkan TUNÇ²

Öz

Çalışmanın Gerekçesi

Gelişmekte olan ülkemizde yoksulluk, işsizlik ve iç göçe bağlı olarak gelişen sorunların yanına “dış göç” ünde eklenmesi ile sosyal hizmet mesleğinin önemi daha da artmıştır. Ülkemize mülteci statüsünde gelen çok sayıda ailenin çocuklarının da yaşadığı önemli sorunlardan bir tanesi, okul ortamına uyum sağlayamamalarıdır. Gerekli olan adaptasyon sürecinin aşılmasında, profesyonel olarak verilmesi gereken desteğin, alanda eğitimini tamamlamış uzman sosyal çalışmacılar tarafından verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

1. Amaçlar

Sosyal hizmet mesleğinin uygulama alanlarından biri olan Okul Sosyal Hizmeti, koruyucu, önleyici ve destekleyici tedbirleri ile çocuğun ailesi dışında sosyalleştiği önemli bir kurum olan okullarda yaşanan, eğitime kısa veya uzun süreli ara verme, akademik başarısızlık, akran zorbalığı, dışlanma, adaptasyon sürecinde yaşanan sıkıntılar, motivasyon eksikliği gibi muhtemel problemleri ve riskleri azaltacağı gibi, öğrencilerin yaşadıkları diğer sorunların giderilmesine de önemli katkılar sağlayacaktır (KILIÇ,2014). Bu çalışmanın amacı, Okul Sosyal Hizmeti'nin tüm okullarda uygulanmaya başlamasının gerekliliğine ve önemine dikkat çekmektir.

2. Yöntem

Betimleyici araştırma modelinde yapılan nicel çalışmada, 2017-2018 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Tuzla ilçesinde beş okulda toplam 84 öğretmene 34 maddelik anket uygulanmıştır. Ankette, öğretmenlerin Sosyal Hizmet Mesleği ve Okul Sosyal Hizmeti hakkındaki görüşleri ile öğrencilerinin ne tür sorunları olduğu ve sorunlarının çözümü noktasında öğrencilerine ve ailelerine nasıl yardımcı oldukları, hangi yolları izlediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

¹ Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Blm. YL Öğrencisi btunc1979@hotmail.com

² Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Blm. YL Öğrencisi stunc@hotmail.com

3. Bulgular ve Sonuç

Ankete katılanların %62'si kadın, %38' i erkektir. Katılımcıların %67'si sosyal hizmet mesleği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını, %13'ü iyi derecede bilgisi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %43'ü şiddete maruz kalmış öğrencisi olduğunu, %14'ü istismara maruz kalmış öğrencisi olduğunu, %2'si yabancı uyruklu öğrencisi olduğunu, %12'si bir işte çalışan öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Ankette öğretmenlere ev ziyaretlerini faydalı bulup, bulmadıkları sorulmuş olup çok büyük bir kısmı %84'ü faydalı bulduklarını belirtmişlerdir, ancak sadece %8'i ev ziyareti gerçekleştirmiştir. Katılımcıların %94'ü okul paydaşları ile koordineli olarak çalışacak sosyal hizmet birimi oluşturulmasına kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, toplumu bir arada tutan yegane kurum olan ailelerin çocuklarının, ev dışında en uzun süre vakit geçirdiği kurum olan okullarda, yaşanacak olan tüm pozitif gelişmeler yine aynı şekilde topluma yansıtacaktır.

Yeterli beslenme ve barınma imkanına sahip olmayan, aile ortamında huzur ve güven eksikliği olan, para kazanmak için bir işte çalışmak zorunda olan ya da yaşam alanında türlü istismarlara maruz kalmış olan çocukların okula uyum sağlamaları, akademik başarı göstermeleri beklenemeyeceği gibi, topluma faydalı, erdemli sağlıklı bireyler olması da beklenemez. Hayata hazırlık anlamı taşıyan okullarımızda, alanda eğitimini almış uzman sosyal çalışmacıların daha başlangıç seviyesindeki muhtemel sorunları basit müdahalelerle çözeceği kanısındayız.

Okul Sosyal Hizmeti, Çocukların ve ailelerin problemlerini daha ciddi bir hale gelmeden engellemeyi amaçlar. Okula dayalı sosyal çalışma hizmetleri birçok sebepten dolayı avantajlıdır (Yıldırım, 2007: 440).

Anahtar Kelimeler: Okul, Sosyal Hizmet, Okul Sosyal Hizmeti

Kaynakça

KILIÇ, Esra ve ÖZKAN, Yasemin, (2014) Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmeti Uzmanlarının Önemi, Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S18, S397-412

YILDIRIM, Kazım; (2007), *Sosyal Hizmet, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.*

Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetlerde Çocuk Koruma Vaka Yönetimi Yaklaşımının Kullanılması

Ezgi YAMAN¹

Öz

Çalışmanın Temeli

Göç, sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yaşamla yakından ilgili bir olgudur. Özellikle uluslararası göç, göçmenlerin yerleştikleri ülkeler kadar arkalarında bıraktıkları ülkeleri de ilgilendirmekte ve bu ülkeler arasındaki etkileşimi şekillendirip kalıcı izler bırakmaktadır. Bu nedenle birden fazla devleti aynı anda etkilemektedir. Dolayısıyla göç, küresel bir sorun olarak tanımlanabilir.

Bu süreçte refakatsiz çocuklar başta olmak üzere, engelliler, yaşlılar, hamileler, beraberinde çocuğu olan yalnız anneler ve babalar ile işkence, cinsel saldırı veya diğer ciddi psikolojik, bedensel, cinsel şiddet mağduru özel ihtiyaç sahipleri en önemli risk grupları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu gruplar için ülkeler, uluslararası standartlara uygun mekanizmalar geliştirmektedir. Ülkemizde de son yıllarda Suriyeli bireylerin ülkemize gelişi nedeniyle göç alanındaki çalışmalar artmıştır ve oluşabilecek riskleri önlemeye yönelik uluslararası standartlara uygun mekanizmalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde Suriyeli mülteci çocuklara yönelik önleme, koruma ve psiko-sosyal rehabilitasyon ve uyum çalışmalarının artması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Tüm bu faaliyetlerin etkili ve verimli bir biçimde sunulabilmesi için de çocuk koruma politikalarının göç olgusu bağlamında yeniden tartışılması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Tartışma

Çocuk koruma, istismar, ihmal, sömürü, ayrımcılık veya ebeveyn veya diğer aile bakım biçimlerinin yoksun kalma konusunda risk altında olan çocukların haklarını korumak ve haklarından yararlanmasını sağlamak üzere söz konusu durumlarla ilgili önleme ve bu durumlara ilişkin çözüm geliştirmektir (USAID ve UNICEF, 2015). Çocuk koruma alanında vaka yönetimi yaklaşımını kullanmak, çocuğun bütüncül bir perspektif ile ele alınması ve her anlamda tam bir iyilik halinin sağlanması için gereklidir. Vaka yönetimi süreci, genellikle sektörler arasında çocuğun ve ailenin sağlığı ve iyilik hali korunup düzenlenene kadar, havale ve müdahale zincirinin akış

¹ Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, Araştırma Görevlisi (Doktora adayı)

sürecidir (UNICEF, 2017). Bir çocuğa ihtiyaç duyduğu ve hakkı olan bakım, koruma ve desteğin sağlanmasıdır. Bu, genellikle, çocukla, aileyle ve çocukla ilişkili olan diğer bakım verenler ve profesyonellerle çalışan (vakaya) atanmış sosyal hizmet uzmanının sorumluluğundadır. Bu çerçevede sosyal hizmet uzmanı değerlendirme, planlama, hizmet sunumu ya da çocuk ve/veya ailenin ilgili hizmete havale edilmesi, izlenmesi ve sürecin gözden geçirilmesinden sorumludur (USAID ve UNICEF, 2015).

Sonuç

Böylece bu çalışmanın amacı, ülkemizde Suriyeli çocuklara yönelik sunulan hizmetleri çocuk koruma vaka yönetimi anlayışı çerçevesinde değerlendirmek ve eksiklere yönelik uluslararası standartlara uygun çözüm önerileri geliştirmektir. Bu çalışmayla, alanda Suriyeli mülteci çocuklara yönelik bütünleşmiş vaka yönetimi içeren çocuk koruma politikaları geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Çocuklar, Çocuk Koruma, Vaka Yönetimi, Sosyal Hizmet

Kaynakça

UNICEF, (2017). Zarar Görebilir Çocuklar İçin Bütünleşmiş Vaka Yönetimi -Integrating Case Management for Vulnerable Children:A process guide for assessing and developing an integrated case management system in Eastern and Southern Africa. <http://maestral.org/wp-content/uploads/2017/08/Integrating-Case-Management-for-VC.pdf>

USAID ve UNICEF (2015). Child Protection Case Management Framework. http://www.socialserviceworkforce.org/system/files/resource/files/Child%20Protection%20Case%20Management%20Framework%20Malawi_0.pdf

Sosyal Hizmet Mesleğinde Yazmanın Terapötik Etkisi

Alim YAVUZ¹

Öz

Dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin sunumunda merkezi bir rol üstlenen Sosyal Hizmet Mesleği, mensupları için, mesleki doyumu yüksek ama yıpratıcı, tükenmişlik duygusunun sık yaşandığı bir meslek olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal Hizmet Uzmanı mesleğini yaparken, çözümü için zihinsel faaliyet sarfettiği vak'aların, düşüncelerinde tortulaşmasına izin vermemelidir. Bu noktada, mesleki çalışma için ayırdığı zamanların dışında bir hobi bularak, kendisini yoran vak'alar için sağlıklı bir süpervizyon sistemi geliştirerek ya da yazarak bir çözüm bulabilir.

Yazmak, bilinen en eski rahatlama yöntemlerinden birisidir. Pek çok yazar ve şair, kişisel hayatlarına dair travmatik olayları yazarak hem kendi sağaltımlarını sağlamışlar, hem de yazın dünyasında yerlerini almışlardır. Bunun yanında, halen uygulanan pek çok psikoterapi tekniğinde, yazının katalizör olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar da bu yönde bulgular ortaya koymuştur. Pennebaker ve Seagal, (1999) yaptıkları araştırmalar, yazmanın bireylerin ruh ve beden sağlığı üzerinde çok çeşitli yararlarının ampirik olarak ortaya koyması bakımından önemli olmuştur.*

Sosyal Hizmet Uzmanı, yazmak suretiyle; zihninde biriken mesleki tortuları, tükenmişliğe yol açan sorun gruplarını yazarak kendinden uzaklaştırabilir ve mesafe koyabilir. Bunun yanında yazılan konular alan deneyimlerini paylaşmak adına önemli bir literatür oluşturma yolunda kaynak oluşturacaktır. Bildiride, yazmanın terapötik etkisi üzerinde araştırmalara yer verilecek, geçerli olan terapi tekniklerinde yazının kullanım metodlarına değinilecek, dünya edebiyatında terapötik yazarlık örnekleri verilecek ve terapötik yazma tekniklerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Terapi, Yazmak, Tükenmişlik, Terapötik Yazarlık, Süpervizyon

Kaynakça

<http://www.bbc.com/turkce/vert-fut-40334632>

¹ Salihli Sosyal Hizmet Merkezi Müdürü, Sosyal Hizmet Uzmanı, Şair-Yazar, alimyavuz@hotmail.com

İşkence Gören Mültecilerle Sosyal Çalışma-TİHV Örneği

Bilal YILDIZ¹, Cansu TURAN²

Öz

Türkiye İnsan Hakları Vakfı 1990 yılından bu yana işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını ya da maruz kalanın yakını olduklarını belirterek başvuruda bulunan tüm kişilerin tam bir iyilik haline ulaşmaları için bütüncül bir tedavi yaklaşımını temel almaktadır. İşkence ve kötü muameleye maruz kalan kişilerin ve yakınlarının ayrıntılı sosyal değerlendirmeleri yapılarak yaşanan işkence, cezaevi ve göç süreçlerinin bireylerin sahip oldukları sosyal destek mekanizmalarında yaratabileceği hasarlar tespit edilip onarım süreçlerine katkı verilmektedir. Sosyal hizmetin temel çıkış noktaları; savunmasız insanların haklarının korunması, yeniden toplumda varlığını sürdürebilmesi; öz yeterliklerini yeniden kazanması, kaynakları başvuru yararına kullanmaya çalışırken aynı zamanda çevresinde herhangi bir tahribat ya da başkalarının hak kaybının oluşmamasına da özen göstermektedir. Özel olarak işkence/kötü muamele kişinin yalnızca fiziksel/ruhsal bütünlüğüne zarar vermekle kalmamakta; kendisiyle temas eden sistemlerle olan bağlarını, aynı sistem içerisinde yer alan diğer kişileri de etkilemektedir (TİHV, 2016, s.91).

TİHV'e Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve diğer sivil toplum kuruluşları tarafından yönlendirilen sığınmacılar; işkence gördüklerine dair bir iddiada bulunmuşlarsa belgelenmesi ve tedavisi için kurumumuza yönlendirilmektedir. İşkence görmüş olmanın yanı sıra farklı dezavantajları olduğu tespit edilirse de sosyal değerlendirme bölümünde bu bilgilere yer verilmektedir. Mülteciler için işkencenin belgelenmesi yasal dayanağını 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 67. Md'sinde yer alan "Özel İhtiyaç Sahibi" (YUKK, 2013) tanımından almaktadır.

İşkencenin belgelenmesinde sosyal değerlendirme bölümü mülteci gruplar özelinde işkencenin kişinin göç yaşantısı üzerindeki etkisini, işkence ve göç sonrası yaşanan güvenlik, barınma, hijyen, eğitim, istihdam, anadili ve kültüründen mahrum kalma, sevdiklerini ve aşına olduğu yaşam alışkanlıklarını geride bırakma gibi kişinin sosyal destek mekanizmalarını; işkence ve göç öncesi/sonrası yaşantıdaki bu mekanizmalara ilişkin farklılıkları değerlendiren bilgileri içermektedir.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı İstanbul Temsilciliği, b.yildiz@tihv.org.tr

² Sosyal Hizmet Uzmanı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı İstanbul Temsilciliği, turan.cansu87@gmail.com

Çalışmada işkence yaşamış mültecilere yönelik TİHV kapsamında gerçekleştirilen sosyal çalışma ve işkencenin belgelenmesinde sosyal değerlendirme bölümünün içeriğine ilişkin bilgiler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İşkence, İşkencede Sosyal Değerlendirme Raporu, Mültecilerle Sosyal Çalışma

Kaynakça

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 115 (2017). *Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2016*. Ankara: Kolektif.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013), T.C. Resmi Gazete 6458, 11 Nisan 2013

Kömür Çocuklar: Çocuk İşçiliğinin Farklı Bir Görünümü Patnos Örnekleme

İhsan YILKAN¹
Ömer Miraç YAMAN²

Öz

Çocuk işçiliğinin birçok çeşidi bulunmaktadır; mendil satan, boyacılık yapan, tarımda çalışan, kâğıt toplayan, bunlardan sadece bazılarıdır. Yapılan bu çalışmada ise çocuk işçiliğinin daha farklı bir türü üzerinde durulmuştur. Apartman ve resmi kurumların çöplerini karıştırarak ayıkladıkları yanmamış kömürleri toplayan çocukların durumları üzerine çalışılmıştır. Geçmiş çok uzun yıllara dayanan bu sorun, Türkiye'nin soğuk ve doğal gaz olmayan bazı Doğu illerine özgü bir durumdur. Çalışmada, bu işi yapan çocukların sosyo-ekonomik durumlarının ele alınması amaçlanmıştır.

Konu hassas bir grubu ele aldığı gerekçesiyle nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu bağlamda veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile çocuklarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evreni doğunun doğalgaz bulunmayan şehirlerini kapsamaktadır. Örneklem ise Ağrı ilinin Patnos ilçesi olarak seçilmiştir. Çalışma toplamda yaşları 8 ila 15 arasında değişen 12 çocukla yapılmış ve bu çocuklara kartopu örnekleme ile ulaşılmıştır. Çalışma niteliksel olması nedeniyle örneklemin büyüklüğünün evrene genellemesi gibi bir kaygısı yoktur.

Elde edilen bulgulara göre, çocukların çok kötü koşullarda çalıştığı, kömür toplarken ciddi risklerle karşılaştıkları, bu işi maddi yetersizliklerden dolayı yaptıkları ve okul terkinin kömür toplayan çocuklar arasında yüksek olduğu görülmüştür. Bunlarla birlikte bu işe başlama yaşının sekiz yaşlarına kadar indiği, aile yapılarının kalabalık olduğu, kış bittikten sonra bu çocukların hamallık ve ayakkabı boyacılığı yaptığı ve 14-15 yaşlarından sonra da Türkiye'nin batı şehirlerine inşaatlarda çalışmaya gittikleri bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca toplumun ve kamu görevlilerinin bu çocuklara karşı olumsuz yargılarının olduğu, çocukların gelecekte çok fazla beklentilerinin olmadığı vb. sonuçlar elde edilmiştir.

Bu çalışmada, bu işi yapan bu çocukların hangi sebeplerden ötürü bu işi yaptıkları ve yaparken ne tür risklerle karşılaştıkları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İşçiliği, Sokakta Çalışan Çocuk, Patnos

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, ihsanyilkan04@gmail.com

² Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, omermirac@gmail.com

Sosyal Hizmet, Sosyal Adalet ve Toplumun İnsan Kaynağının Geliştirilmesi

İsmet Galip YOLCUOĞLU¹

Öz

Sosyal hizmet uzmanları, temelde toplumdaki sosyal adaletsizlikle savunucu, aktivist, lobi çalışmaları yaparak mücadele eden meslek elemanlarıdır. Gelir dağılımının toplumdaki sosyal adalete hizmet edecek ölçüde düzenlenmesi, devletin geliri yeniden dağıtıcı rolünün aktive edilmesi, gereksinim duyulan hizmet yetersizliği alanlarında sosyal reformların gerçekleştirilmesi, işsizleri sosyal korumaya alan, kentlerin yoksul semtlerindeki koşulların düzeltilmesi, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak, adil paylaşım ve dağıtımın sağlanması ve “etkin sosyal hizmet” sunumuyla, tüm yurttaşların iyilik halinin desteklenmesi sosyal adalete ulaşmanın çeşitli yollarıdır.

Bu çalışmada; ülkemizde sosyal hizmet yoluyla sosyal adaletin nasıl daha etkili geliştirebileceği irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Adalet, İnsan Kaynağı

¹ Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ismetgalip.yolcuoglu@uskudar.edu.tr

Modernleşme, Postmodernizm ve Sosyal Hizmet İlişkisi

İsmet Galip YOLCUOĞLU¹

Öz

Modernleşme, 17. yy'dan sonra giderek karmaşıklaşan sosyal yapılarda toplumların ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel bakımlardan pozitif ilerlemeci, bilimsel bir toplumsal yapı tipine yönelmesini anlatan bir kavram ve büyük bir akımdır. Bu yeni anlayış, ekonomik alanda kapitalizme/üretime/sanayileşmeye, siyasal açıdan ulus-devlet yapılanması ve liberal demokrasiye, sosyal bakımdan farklılaşmaya, işbölümüne ve uzmanlaşmaya, kültürel kategoride ise bireyciliğe, sekülerleşme/dünyevileşmeye dayanan “yeni değerler sisteminin” inşasına karşılık gelmektedir.

Bu çalışmada; ülkemizde sosyal hizmetin tarihsel gelişim süreci, modernleşme, postmodernizm kavramlarının karşılıklı etkileşimlerinin irdelenmesiyle tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Modernleşme, Postmodernizm

¹ Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ismetgalip.yolcuoglu@uskudar.edu.tr

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

